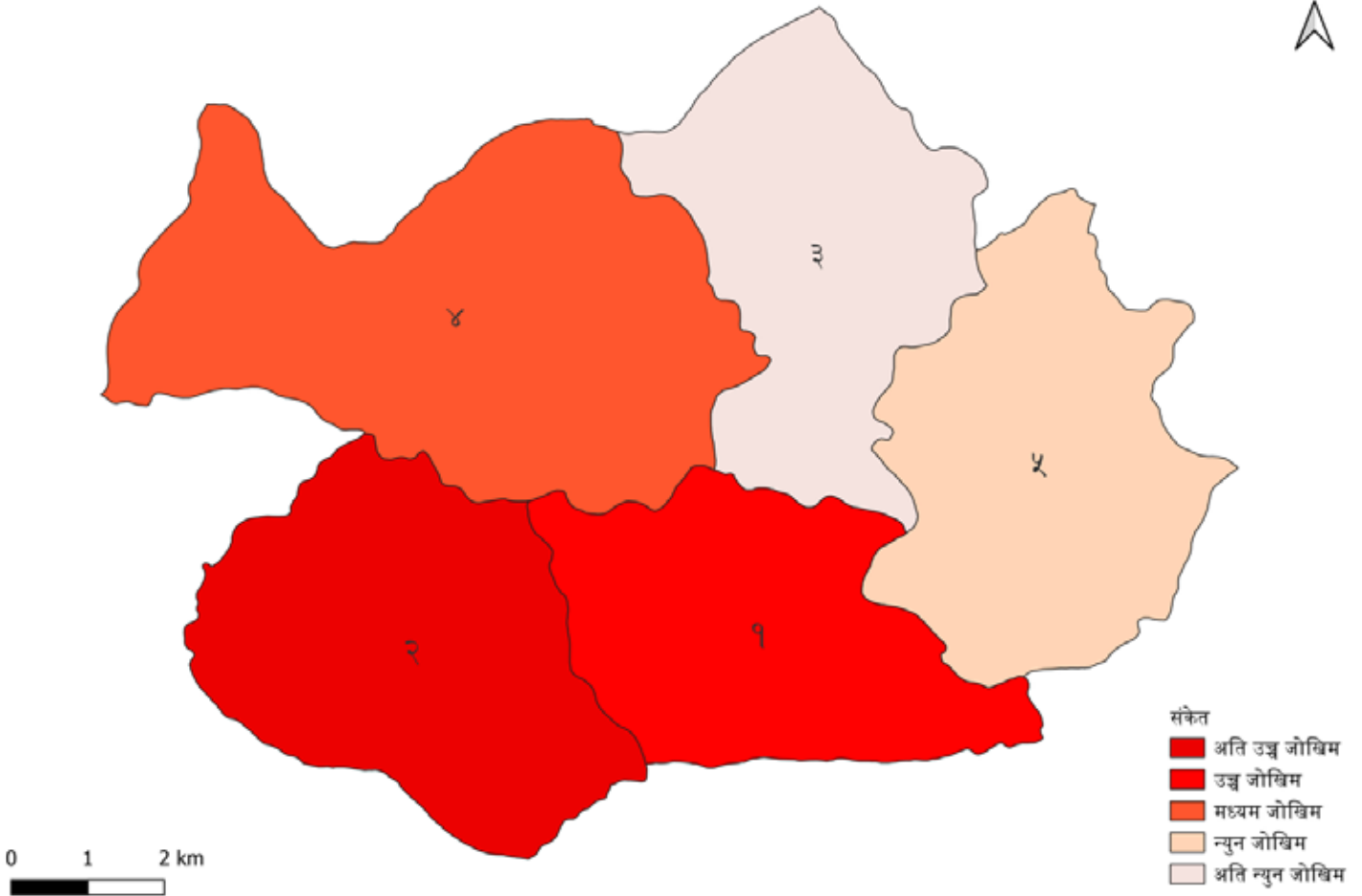

स्थानीय स्तरको अनुकूलन कार्ययोजना

Local Adaptation Plan for Action (LAPA)

(आ.व.२०८२/०८३ देखि २०८७/०८८ सम्म)

माण्डवी गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, जसपुर,

प्युठान लुम्बिनी प्रदेश

गाउँसभाबाट स्वीकृत मिति २०८३ वैशाख ३ गते

आर्थिक सहयोग र सहजिकरण

Brot
für die Welt

PEEDA

People, Energy & Environment Development Association

जनताको लागि उर्जा तथा वातावरण विकास संस्था (PEEDA),

जलवायु कार्यहरूको स्थानीयकरण परियोजना

Localization of Climate Action in Pyuthan (LOCAP)

माण्डवी गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

जसपुर, प्यूठान
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल
२०७३

फोन: २२२४२३००६
Website: www.mandavimun.gov.np
E-mail: info@mandavimun.gov.np
mandavimun2073@gmail.com

प.स २०७२/०७३

च.नं:

अध्यक्षको मन्तव्य

विश्वको कूल हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनमा नेपालको भूमिका नगन्य भएतापनि नेपाल जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको जोखिम उच्च रहेका राष्ट्रहरू मध्ये एक हो। राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, २०६६ का अनुसार प्यूठान जिल्ला जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले सङ्घटान जिल्लाहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट यहाँका कृषक लगायत प्रायः सबै मानिसहरूमा प्रत्यक्षरूपमा नकारात्मक असरहरू परिरहेको देखिन्छ।

प्यूठान जिल्लाको माण्डवी गाउँपालिका धरातलीय विविधता, कमजोर भौगोलिक वनावट, संवेदनशील पारिस्थितिकीय प्रणाली, भौगोलिक विकटता, सामाजिक असमानता साथै समुदायको जीविकोपार्जन प्राकृतिक स्रोतमा बढी निर्भर रहेका कारणले पनि यस गाउँपालिका जलवायु परिवर्तनका असरहरूप्रति अझ उच्च संवेदनशील रहेको छ। विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक प्रकोपहरू जस्तै बाढी, पहिरो, पानीका मुहान सुक्ने, एवं भू-क्षय, आगलागी, कृषि बालीमा रोगकिरा, सुख्खा खडेरी, बन्धजन्तुको प्रकोपका कारण यहाँका स्थानीय समुदाय तथा व्यक्तिले जीविकोपार्जनमा चुनौती भोगिरहेका छन्।

गाउँपालिकामा देखिएकात्र जलवायुजन्य जोखिम तथा चुनौतीहरू पहिचान गरी ति जोखिमहरूसँग सामना गर्नका लागि गाउँपालिकाको नेतृत्वमा पाँच वर्षको लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्न पाउँदा अति नै खुसि लागेको छ। गाउँपालिकाको नेतृत्वमा यसको सफल कार्यान्वयन गर्दै जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जित जोखिम, असर र प्रभावहरूको धेरै हदसम्म सम्बोधन गर्दै जाने विश्वास लिएको छु। स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्न आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने जनताको लागी उर्जा तथा वातावरण विकास संस्था प्रति हार्दिक धन्यवाद सहित कृतज्ञता प्रकट गर्दछु। त्यसै गरी मौषम पुर्वानुमानमा आधारित पुर्वकार्य योजनाहरू यसै अनुकूलन योजनामा समावेश गरी स्थानिय तहको वार्षिक कार्यक्रममा समायोजन गरी कार्यान्वयन गर्न सहज गरिदिनुभएकोमा प्रतिवद्ध परियोजनालाई पनि धन्यवाद दिन चाहान्छु। यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनमा समेत विकास साभेदार संस्थाहरूको सहयोग प्राप्त हुनेमा विश्वस्त रहेको छु।

यस कार्ययोजना तयारीको प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने ५ वटै वडा अध्यक्षहरू र सम्पर्ण जनप्रतिनिधिहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, डिभिजन वनका प्रतिनिधि, सामूदायिक वनका प्रतिनिधि, प्रतिवद्ध परियोजना प्रतिनिधि, शिक्षक, टोल विकास संस्थाका प्रतिनिधि, समाजसेवी, स्थानीय समुदाय लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु। अन्त्यमा, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार भै कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेकोमा यस माण्डवी गाउँपालिकाका सम्पूर्ण बासिन्दाहरूमा बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना प्रकट गर्दछु।

नमराज अधिकारी
नमराज अधिकारी "रोशन"

'समाजवादको आधार निशुल्क शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगार' - १३

माण्डवी बासीको मौलिक अधिकार।

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि शब्दावलीहरू

1. Weather (मौसम):

पृथ्वीको वायुमण्डलमा हरेक दिन परिवर्तन भई रहने तापक्रम, वर्षा, वायुको चाप, आद्रता आदिको अवस्थालाई मौसम भनिन्छ। यो प्रत्येक दिन, हप्ता र महिनामा परिवर्तन भईरहन्छ।

2. Climate (जलवायु वा हावापानी):

लामो अवधिको (करिब ३० वर्ष) मौसमको सरदर अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ। सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार स्थिर रहन्छ। यसका सूचकहरू (Parameters) मौसमको जस्तै हुन्।

3. Climate Change (जलवायु परिवर्तन):

लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालिन अवधिमा जलवायुका विभिन्न तत्वहरूमा भएको औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ। पृथ्वीको सन्तुलन खल्वलिनै गरी हजारौं वर्ष देखि मानवले महशुस गर्दै भोग्दै र बुझ्दै आएको जलवायुमा हुने फरक तथा बदलावलाई नै जलवायु परिवर्तन भनिन्छ।

4. Green House Gases (GHGs) (हरितगृह ग्याँसहरू):

वायुमण्डलमा विश्वव्यापी रूपमा तापक्रम उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि जिम्मेवार रहेका ग्याँसहरूलाई हरितगृह ग्याँस भनिन्छ। क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँस अन्तर्गत कार्बनडाईअक्साइड (CO₂), मिथेन (CH₄), नाईट्रस अक्साइड (N₂O), हाईड्रोफ्लोरो कार्बन (HFC), परफ्लोरो कार्बन (Perfluoro Carbons (PFC)), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (Sulphur Hexafluoride (SF₆)) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरू पर्दछन्। कतारको दोहामा सम्पन्न पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन (COP) ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF₃) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्याँसको संख्या ७ पुगेको छ।

5. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि:

सन् १९९२ मा ब्राजिलको रियो दि जेनेरियोमा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो। विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महशुस गरेर त्यसलाई सम्बोधन गर्न यो महासन्धि पारित गरिएको हो। यसलाई १९९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने सन् १९९४ देखि यो कार्यान्वयनमा आईरहेको छ। यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा रहेका हरितगृह ग्याँसहरूलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्नु रहेको छ।

6. Conference of Parties (COP) पक्षधर राष्ट्रहरूको सम्मेलन:

पक्ष (सदस्य) राष्ट्रहरूको सम्मेलन भन्नाले UNFCCC का हस्ताक्षर गर्ने देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ। यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन प्रत्येक वर्षको अन्ततिर नोभेम्बर/डिसेम्बर महिनाहरूमा हुने गर्दछ। सन् १९९७ मा जापानको क्योटोमा भएको COP-3, सन् २००७ मा इन्डोनेसियाको बालीमा भएको COP-13, सन् २००९ मा डेन्मार्कको कोपेन्हेगनमा भएको COP-15 र फ्रान्सको पेरिसमा सन् २०१५ मा भएको COP-21 सम्मेलनहरू विशेष चर्चामा र महत्वपूर्ण रहे। सन् २०१८ को डिसेम्बरमा पोल्याण्डमा COP-24 अर्थात् चौबिसौं सम्मेलन सम्पन्न भयो जसमा पेरिस सम्झौता सम्बन्धि महत्वपूर्ण निर्णयहरू भएका छन्। COP-30 ब्राजिलको बेलेम सहरमा मा सम्पन्न भएको छ भने ३१ औं COP टर्कीमा हुँदैछ।

7. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अन्तरसरकारी समूह):

यो जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रमा कार्यरत वैज्ञानिकहरूको अन्तरराष्ट्रिय संयन्त्र हो । संसारका विभिन्न राष्ट्रहरूबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी स्वयम्सेवीको रूपमा हजारौं वैज्ञानिकहरू यसमा आवद्ध छन् । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरदेशीय समूह अर्थात् अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव सृजित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । यस Panel बाट प्रकाशित प्रतिवेदन नै आधिकारिक मानिन्छ । यस्तै अति कम विकसित देशहरूले पनि राष्ट्रिय संचार प्रतिवेदन (National Communication Report) प्रकाशित गर्दछन् । नेपालले हालसम्म तेस्रो प्रतिवेदन प्रकाशित गरिसकेको छ ।

8. Adaptation (अनुकूलन):

नयाँ अथवा परिवर्तित वातावरणमा प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीको समायोजन नै अनुकूलन हो । यस अनुसार प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीमा जलवायु परिवर्तनका कारणबाट हुने वा हुन सक्ने अपेक्षित असरलाई समायोजन गरी क्षति न्यूनीकरण गर्न सम्भाव्य अवसरको उच्चतम प्रयोग गरिन्छ ।

9. Mitigation (न्यूनीकरण):

हरित गृह ग्याँस उत्सर्जनलाई कटौती वा कम गर्न अपनाइने कृयाकलापलाई न्यूनीकरण भनिन्छ ।

10. National Adaptation Programme of Action (NAPA) राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम:

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, सन् २००१ मा मोरोक्कोको माराकेस शहरमा आयोजना गरिएको पक्षधर राष्ट्रहरूको सातौं सम्मेलन (COP-7) मा भएको सम्झौता अनुरूप अनुकूलनको मसौदा आएको हो । कम विकसित मुलुकहरूले जलवायु परिवर्तनका कारणबाट श्रृजित जोखिमहरू आंकलन गरी तत्कालै गर्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरी राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) तयार गरेको खण्डमा विकसित मुलुकहरूले आर्थिक सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता अनुसार नेपालमा पनि वातावरण मन्त्रालयले सन् २०१० मा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम तयार गरेको छ ।

11. National Framework of LAPA (स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय खाका):

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) ले पहिचान गरेको कार्यक्रमहरूलाई समुदाय तहसम्म पुऱ्याउनका लागि नेपाल सरकार वातावरण मन्त्रालयले यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय खाका तयार गरेको छ । वि.सं. २०६८ मा अनुमोदन भई कार्यान्वयनमा रहेको यस खाकालाई विद्यमान शासकीय संरचना अनुकूल बनाउन सन् २०१९ मा समिक्षा गर्दै परिमार्जन गरिएको छ । स्थानीय स्तरमा विकास निर्माण र स्रोत व्यवस्थापनको समग्र प्रकृत्यामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न स्थानीय सरकार तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई दिशा निर्देश गर्नु यस खाकाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यसै खाका अनुसार तयार गरिएको स्थानीय स्तरको अनुकूलन कार्ययोजनालाई स्थानीय अनुकूलन योजना (Local Adaptation Plan for Action (LAPA) भनिन्छ ।

12. Vulnerability (सङ्कटासन्नता):

कुनैपनि प्रणाली जलवायु परिवर्तनको असरबाट संकटमा पर्न सक्ने र प्रवाह वहन गर्न नसक्ने अवस्थामा पुग्ने स्थितिलाई संकटासन्नता भनिन्छ ।

13. Sensitivity (संवेदनशीलता):

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि प्रणालीलाई सकारात्मक वा नकारात्मक रूपमा पार्ने प्रभावको परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

14. Adaptive Capacity (अनुकूलन क्षमता):

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूसँग अनुकूलन हुन सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ। अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ। अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ, जस्तै जति बढी राष्ट्र वा समुदाय विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उतिनै बढी हुन्छ।

15. Risk (जोखिम):

जलवायु परिवर्तनका कारण हुन सक्ने हानी, नोक्सानी वा प्रकोपको सम्भावना नै जोखिम हो।

16. Hazard (प्रकोप):

कुनै समुदायमा पर्ने गम्भीर व्यवधान नै प्रकोप हो। प्रकोपले मानव समुदाय र भौतिक वस्तुहरूमा आर्थिक एवं वातावरणीय क्षति तथा प्रभाव पार्दछ जुन कुरा समुदाय वा समाजको आफ्नो श्रोत प्रयोग गरी पुनः स्थापित हुने क्षमता भन्दा बढी हुन्छ।

17. Climate Resilience (जलवायु उत्थानशीलता):

जलवायु परिवर्तनले पारेका असरलाई कम गरी जीविकोपार्जन, वातावरण र पारिस्थितिकीय प्रणालीलाई साविक प्राकृतिक अवस्था वा सो भन्दा सवल अवस्थामा लैजान गरिने कार्यलाई उत्थानशीलता भनिन्छ।

18. Climate Friendly Development (जलवायुमैत्री विकास):

विकास निर्माण कार्य गर्दा हरित गृह ग्याँस उत्सर्जन न्यून गर्दै गरिने विकास कार्यलाई जलवायु मैत्री विकास भनिन्छ।

19. Risk Reduction (जोखिम न्यूनीकरण):

जलवायु परिवर्तन र मौसमसँग सम्बन्धित विषम घटना (Extreme Events) का कारण हुन सक्ने हानी नोक्सानी र जोखिमलाई कम गर्न अपनाइने कृयाकलापलाई जोखिम न्यूनीकरण भनिन्छ।

सारांश

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकुल प्रभावहरू समग्र विश्वकै लागि साभ्ना चुनौतिका रूपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपाल सरकारले पनि यसबाट सृजित तथा भविष्यमा सृजना हुन सक्ने प्रतिकुल प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुन जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना २०७६, वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ तयार गरी स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरूलाई प्राथमिकता दिदै आइरहेको छ। यसरी राष्ट्रिय अनुकूलन योजना र राष्ट्रिय निर्धाति योगदान Nationally Determined Contribution (NDC) पनि तयार गर्दै आइरहेको छ।

नेपालको शासकीय संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह सहितको संघीय प्रणालीमा पुनःसंरचित भए पश्चात विकास निर्माण, स्रोत व्यवस्थापन र जनजीविकासँग सम्बन्धित काम, कर्तव्य र अधिकार धेरै हदसम्म स्थानीय तहमा निहित रहेको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरूलाई आफ्नो क्षेत्राधिकारको विषयमा आवधिक तथा वार्षिक क्षेत्रगत योजना बनाउन सक्ने अधिकार सुनिश्चित गरेको छ। यसले योजना निर्माणको प्रकृत्यामा वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, विपद् व्यवस्थापन, सुशासन आदि विषयलाई आधार बनाउनु पर्ने कुरा समेत उल्लेख गरेको छ।

यसै सन्दर्भमा राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ पनि लागू भैसकेको छ जसले राज्यका सबै तह र विषयगत क्षेत्रका नीति, रणनीति, विकास योजना र कार्यक्रमहरूमा जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने उद्देश्य राखेको छ। यसरी नै यस नीतिले उत्थानशिल समाजको परिकल्पना समेत गरेको छ। नीतिले विशेष गरी जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय नीति, रणनीति तथा योजनाहरूको कार्यान्वयन स्थानीय तहबाट गरिनेछ भनी स्पष्ट किटान गरेको छ। साथै स्थानीय सरकारहरूलाई स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका असरहरू व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरू पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नका लागि पुरानो शासकीय संरचनामा आधारित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को संरचना, २०७६ पनि परिमार्जन गरी समय सापेक्ष खाका तयार गरिएको छ।

परिमार्जित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय खाका अनुसारका प्रावधानहरू अवलम्बन गरी नेपाल सरकार, माण्डवी गाउँपालिका र जनताको लागी उर्जा तथा वातावरण विकास संस्थाको सहयोग र सहजिकरणमा यस माण्डवी गाउँपालिकाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ।

यस कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस गाउँपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा अध्यक्ष, कार्यपालिका सदस्यहरू तथा कर्मचारी, शिक्षकहरू, समाजसेवीहरू, राजनैतिक दलहरूका प्रतिनिधिहरू, गाउँपालिका अन्तर्गत विषयगत शाखाका कर्मचारीहरू, स्थानीय समुदाय तथा अन्य बुद्धिजीविहरूको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता रहेको थियो। पाँच वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा गाउँपालिकामा विद्यमान सामाजिक, मानविय, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक तथा सामुदायिक स्रोतहरू र जलवायु परिवर्तनबाट सृजित प्रतिकुल प्रभावहरू/प्रकोपहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा सहभागीतमूलक विधिहरूको प्रयोग गरी तयार गरिएको थियो। सोही लेखाजोखा र मूल्याङ्कनको आधारमा अनुकूलनको लागि रणनीतिहरू तर्जुमा गरि अनुकूलन कार्यहरू तथा विकासलाई उत्थानशीलता बनाउने कार्यहरूको पहिचान, प्राथमिकीकरण तथा छनौट गरी यो कार्ययोजना तयार भएको थियो। यस कार्ययोजनाको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

संक्षिप्त विवरण

चारकिल्ला:	माण्डवी गाउँपालिकाको उत्तरमा स्वर्गद्वारी नगरपालिका र प्यूठान नगरपालिका, पश्चिममा दाङ जिल्ला, दक्षिणमा सरुमारानी गाउँपालिका र पुर्वमा ऐरावती गाउँपालिका रहेका छन् ।					
क्षेत्रफल:	११३.०८ वर्ग किलोमिटर					
जनसंख्या तथा घरधुरीहरूको विवरण (स्रोत: गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल २०८०)	महिला	पुरुष	जम्मा	कूल घरधुरी संख्या		
	८४५४	८८९३	१७३४७	३५२२		
	जातजाती		वडाहरू			
		१	२	३	४	५
	ब्राह्मण, क्षेत्री, ठकुरी	८५६	१३०६	१७७१	१३३०	८८७
	जनजाति	१८०५	१८२२	१५३५	१३४५	११६१
	दलित	५९३	५८६	६५५	७७३	३७३
	अन्य	४७	७	५०	१२	४३३
जम्मा	३३०१	३७२१	४०११	३४६०	२८५४	
प्रमुख पेशा / जीविकोपार्जनको आधार:	कृषि, पशुपालन, बजार क्षेत्रमा ब्यापार, बैदेशिक रोजगारी (भारत तथा अन्य मुलुकहरू)					
जलवायु परिवर्तनको सम्मुखता तथा विषयगत प्रभाव तथा असर:						
<ul style="list-style-type: none"> तापक्रम बृद्धि भएको कारणले गर्दा मिचाहा प्रजातीहरूको प्रकोपमा बृद्धि भएको छ भने रैथाने बाली एवं बोट विरुवाहरूको फूलने, फल्ने र पाक्ने समयहरूमा पनि परिवर्तन हुन थालेको छ । सुखखा खडेरीहरू लामो हुँदै गएको कारणले पानीका मुहानहरू सुक्दै गएको तथा आगलागीका घटनाहरूमा बृद्धि हुँदै गएको छ । पानी चक्रमा भएको फेरबदलले गर्दा कृषि उत्पादनमा हास हुँदै आएको र यसले परिवारको खाद्य असुरक्षालाई बढाएको छ । बाढी र पहिरोको पुनरावृत्ति तथा गम्भीरता बढेकोले धन, जन तथा कृषि बाली लगाउने जग्गाको क्षेत्रको नोक्सानी भएको छ । तापक्रम र वर्षाको समयमा भएको परिवर्तनले बालीचक्रमा परिवर्तन आउनुका साथै बीउ बिनहरूको प्रजातीहरूमा परिवर्तन आएकोले स्थानीयहरूको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पुगेको छ । कृषिबाली र पशुपंक्षीमा नयाँ रोग तथा कीराको प्रकोप बढेको पाईएको छ । 						
मुख्य प्रकोपहरू	कृषि तथा पशुमा रोग कीराको प्रकोप, बाढी, पहिरो, पानीका मूहान सुक्ने, आगलागी, खडेरी, भु-क्षय, असिना, जंगली जनावरको प्रकोप ।					

जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका रणनीतिहरू

<ul style="list-style-type: none"> जलवायु परिवर्तन अनुकूलित उपयुक्त वीउविजन, प्रविधि, खेति गर्ने सुधारिएको अभ्यासले कृषि उत्पादनमा बृद्धि भई खाद्यसुरक्षा बढेको हुनेछ । पशुपालनमा उन्नत नश्ल, सुधारिएको पशुपालन अभ्यासले पशुपालनबाट आम्दानीमा बृद्धि भई पारिवारिक आयआर्जनमा टेवा पुगेको हुनेछ ।

- पानी बहुउपयोगका निमित्त सिँचाई कुलोहरूको निर्माण तथा स्तरोन्नती लिफ्ट सिँचाई र साना तथा पानी किफायती सिँचाई प्रविधिहरूको प्रवर्द्धन गरिने छ ।
- पानीका मूहान संरक्षण गर्दै मूहानमा पानी पुनर्भरण गर्नकालागी खाली क्षेत्र तथा जंगलमा पुनर्भरण पोखरी निर्माण गरी पानीको बहुउपयोगलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- जलवायुजन्य जोखिमबाट प्रभावित भिरालो, हैसियत कम भएको वन क्षेत्र र खेर गएका खाली जमिनहरूमा कृषि वन अवधारण प्रवर्द्धन तथा विकास गरिने छ ।
- कृषि व्यवसायलाई भरपर्दो र सुरक्षित बनाउन कृषकहरूलाई लक्षित गरि मौसमी सूचना प्रणाली स्थापना गरि मौसमी सूचना तथा सल्लाह प्रवाह र प्रसारण गरिने छ ।
- जलवायु उत्थानशील भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गरि दिगो र भरपर्दो आधारभुत सेवाहरूको पहुँच विस्तार गरिने छ ।
- स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानीय र समुदाय स्तरमा बिजुलीबाट चल्ने विद्युतीय चुलो, सुधारिएको चुलो, गोबरग्याँस लगायतका प्रविधि पहिचान र प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने छ ।
- दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण तथा वनको हैसियतमा अभिवृद्धि गरिनेछ ।
- स्थानीय समुदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि चेतना अभिवृद्धि भई यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुने र क्षति न्युनिकरण गर्ने क्षमताको विकास गरिने छ ।
- स्थानीय तहबाट गरिने वार्षिक विकासका कार्यहरू जलवायुमैत्री बनाउन हरित विकास अवधारणाको प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक नीति, कार्यविधि तयार गरी लागु गरिनेछ ।

योजनाको अवधि: योजनाको अवधी पाँच वर्ष आ.व. (२०८२/०८३-२०८७/०८८) का लागि हुनेछ

कार्ययोजनाको प्राथमिकतामा परेका मुख्य अनुकूलनका कार्यहरूः

- खाडेरीको जोखिम सामना गर्नका लागि सिँचाई पूर्वाधार विकास गर्ने, थोपा सिँचाई लगायतका पानी किफायती प्रविधि तथा प्रणालीको ब्यवस्था गर्ने तथा कृषि वन प्रणाली जस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- तरकारी तथा कृषिवालीमा लाग्ने रोग किराहरूको व्यवस्थापनका लागी एकिकृत शत्रुजीव ब्यवस्थापन अभ्यास, रैथाने बालीहरूको प्रवर्द्धन र घर बगैचा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- गर्मी तथा खडेरी सहन सक्ने अन्न बालीका प्रजातीको संरक्षण तथा प्रचार गर्ने । कीरा तथा रोगको प्रकोपबाट बच्नका लागी बाली संरक्षण प्रविधिहरू अपनाउने ।
- प्राकृतिक विपद् तथा जोखिमको सामना गर्न छिमेकी स्थानिय निकायसंग सञ्चार समन्वय र सहकार्य गर्ने र जोखिम सम्बोधनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- जलवायु जन्य प्रकोप, विपद् तथा जोखिम न्यूनीकरण गर्न मौसम पूर्वानुमान प्रणालीको स्थापना गर्ने र मौसम सम्बन्धि सूचनाहरू समुदाय तहमा सम्प्रेषणका कार्यहरू गर्ने ।
- स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि विद्युतीय चुलो, सोलार प्रवर्द्धन जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- भू-उपयोग, जलाधार व्यवस्थापन तथा प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनको गुरुयोजना तयार गरि कार्यान्वयन गर्ने ।

- अधिकतम जोखिममा रहेका समुदायहरूको पहिचान गरी अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्ने लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- उत्थानशील पूर्वाधार विकास गर्दै आधारभूत सेवाहरूको पहुँच विस्तारका कार्यक्रमहरू गर्ने ।
- जलवायु तथा उत्थानशीलता विकासका लागि क्षमता विकास, नीति तथा कार्यक्रम र आवश्यक संयन्त्र विकास, विस्तार र स्थापनाका कार्यहरू गर्ने ।

विषयगत क्षेत्र अनुसार पाँच वर्षको लागि अनुमानित वार्षिक बजेट:

विषयगत क्षेत्र		विषयगत क्षेत्र अनुसार पाँच वर्षको लागि अनुमानित वार्षिक बजेट:					
		पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	कुल जम्मा
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	७६५५०००	१९६३६०००	१७०१००००	१४४६५०००	९९२००००	६,७८,८६,०००
२	वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	१३६००००	४५९५०००	५७२५०००	२१८५०००	१२९५०००	१,५९,६०,०००
३	उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार	२२५००००	१०९२५०००	१४२०००००	१६००००००	६७५००००	५,०९,२५,०००
४	स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती	२९५००००	५७०००००	५७०००००	६२०००००	६२०००००	२,६७,५०,०००
५	स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	२६०६०००	३९५२०००	१७६००००	४०५८०००	१२०००००	१,३५,७६,०००
६	जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	३५००००	१०५००००	१४०००००	०	६०००००	३४,००,०००
७	जलस्रोत तथा उर्जा	१०५६०००	६७०६०००	८६०५०००	४९७५०००	७५००००	२,२०,९२,०००
८	पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	२०००००	५०००००	१५५००००	४००००००	३६५००००	९९,००,०००
९	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	७१२५०००	९७५००००	१९७५००००	१०५०००००	७१२५०००	५,४२,५०,०००
१०	जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	८०८००००	१५३७६०००	१३३०००००	२०३०००००	८७०००००	६,५७,५६,०००
जम्मा		३३६३२०००	७८१९००००	८९००००००	८२६८३०००	४५३९००००	३२,८८,९५,०००
पालिका स्तरीय कार्यक्रम बजेट		५७००००	२७५००००	१३०००००	१३५००००	६०००००	६५,७०,०००
कुल जम्मा (रु हजारमा)		३४२०२	८०९४०	९०३००	८४०३३	४५९००	३३५४६५

योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्न सक्ने निकायहरू

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्व गाउँपालिका तथा यसका संयन्त्रहरू वडा कार्यालय, विषयगत शाखाले गर्ने छ। यसका अतिरिक्त जिल्ला समन्वय समिति, संघीय सरकार अन्तर्गतका विषयगत कार्यालयहरू (डिभिजन वन कार्यालय, कृषि ज्ञान केन्द्र, पशु विकास तथा अस्पताल, प्रादेशिक मन्त्रालयहरू तथा स्थानीय तह) मा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय विकास साभेदार निकाय लगायत निजी क्षेत्रहरूको सहयोग, सहकार्य र प्राविधिक सहायतामा कार्यान्वयन गरिने छ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन तथा मूलप्रवाहीकरण

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाको वार्षिक बजेट तथा योजना तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरू अन्तर्गत नीति तथा योजना तर्जुमाको मार्गदर्शन, वस्तीस्तर एवं वडास्तरीय योजना पहिचान र प्राथमिकीकरण छलफल बैठक, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, गाउँ कार्यपालिकाको बैठक हुँदै गाउँसभाबाट अनुमोदन गरिनेछ। त्यसैगरी संघीय तथा प्रादेशिक मन्त्रालयहरू र ती मातहतका निकायहरू तथा विकास साभेदारको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरूमा यस कार्ययोजनालाई कार्यान्वयनको लागि पेश गरि मूलप्रवाहीकरण गरिने छ। यसरी नै गाउँपालिकाको आवधिक योजना तथा विषयगत योजनाहरूको अनुसूचीमा राखी समायोजन तथा मूलप्रवाहीकरण गरिने छ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गाउँपालिकाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति तथा अन्य संयन्त्रहरूबाट हुनेछ। समुदाय तहमा क्रियाकलापहरूको अनुगमन सम्बन्धित वडा कार्यालय बाट हुनेछ भने लापा कार्यान्वयनको प्रक्रिया, प्रगतिहरू, नतिजा तथा उपलब्धीहरूको अनुगमन गाउँपालिका तहबाट हुनेछ। यसरी नै गाउँपालिकाको वार्षिक समिक्षा, अर्धवार्षिक समिक्षा, फिल्ड अनुगमन आदिको माध्यमबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ।

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट यस गाउँपालिकाका सम्पूर्ण बासिन्दा खासगरी संकटासन्न वर्गहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि र कार्ययोजनाका लक्ष्यहरू पूरा गर्नको लागि जम्मा ३३,५४,६५,०००। -(अक्षरेपी तेत्तीस करोड चौवन्न लाख पैसठ्ठी हजार) बराबरको विस्तृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ।

विषयसूची

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि शब्दावलीहरू

सारांश

परिच्छेद एक: स्थानीय स्तरको अनुकूलन योजनाको पृष्ठभुमी

१६-२३

- १.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय
- १.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको औचित्य, लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरू
- १.३ द्वितीय सामग्रीको अध्ययन र समिक्षा
 - १.३.१ नेपालले अन्तरराष्ट्रिय स्तरमा गरेका सन्धि सम्झौताहरू
 - १.३.२ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि नेपालले राष्ट्रिय स्तरमा गरेका कानूनी र नीतिगत व्यवस्थाहरू
- १.४ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी विधि तथा प्रक्रिया
 - १.४.१ नीति तथा कानूनी प्रावधानको अध्ययन तथा विश्लेषणात्मक समिक्षा
 - १.४.२ गाउँपालिका स्तरीय स्थानीय अनुकूलन योजना (लापा) अभिमूखिकरण कार्यक्रम
 - १.४.३ वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन योजना (लापा) अभिमूखिकरण कार्यक्रम
 - १.४.४ बस्ति स्तरीय संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण
 - १.४.५ वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठी
 - १.४.६ अनुकूलन योजना संश्लेषण तथा लेखन
 - १.४.७ स्थानीय अनुकूलन योजना स्वीकृती र अनुमोदन

परिच्छेद दुई: माण्डवी गाउँपालिकाको पृष्ठभुमी

२४-२५

- २.१ गाउँपालिकाको सामान्य जानकारी
 - २.१.१ गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति र भू-वनोट
 - २.१.२ माण्डवी गाउँपालिकाको जनसंख्या
 - २.१.३ माण्डवी गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, शिक्षा, स्वास्थ्य एवं मानव स्रोत
 - २.१.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था
 - २.१.५ उर्जा प्रयोगको अवस्था
 - २.१.६ भौतिक पुर्वाधार तथा सामूदायिक विकास

परिच्छेद तीन: जलवायु परिवर्तनको अवस्था

३०-६८

- ३.१ जलवायु परिवर्तनको क्रम र परिदृष्य विश्लेषण
 - ३.१.१ माण्डवी गाउँपालिकाको जलवायु
 - ३.१.२ तापक्रम तथा वर्षाको विश्लेषण
 - ३.१.३ प्यूठान जिल्लाको जलवायु परिवर्तनको भविष्यको परिदृष्य
- ३.२ संकटासन्नता र जोखिम विश्लेषण
 - ३.२.१ जोखिम विश्लेषण (Risk Assessment)
 - ३.२.२ प्रकोप विश्लेषण (Hazard Assessment)
 - ३.२.३ सम्मुखता विश्लेषण (Exposure Assessment)
 - ३.२.४ सम्वेदनशिलता विश्लेषण (Sensitivity Assessment)
 - ३.२.५ संकटासन्नता विश्लेषण (Vulnerability Analysis)
 - ३.२.६ अनुकूलन क्षमता विश्लेषण (Adaptative Capacity Analysis)

- ३.३ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण
- ३.४ जलवायु परिवर्तनले विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव र भविष्यको परिदृश्य
- ३.५ सरोकारवाला निकायको विश्लेषण (Stakeholder Analysis)

परिच्छेद चार: मौसम पूर्वानुमानमा आधारित पुर्वकार्य योजना

६५-७१

- ४.१ मनसुन परिदृश्य
- ४.२ विशेष मौसम बुलेटिन
- ४.३ तीन दिने मौसम पूर्वानुमान बुलेटिन र प्रभावमा आधारित मौसम पूर्वानुमान

परिच्छेद पाँच: जलवायु अनुकूलन योजना

७२-७६

- ५.१ अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका रणनीतिहरू
- ५.२ अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण
- ५.३ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा
- ५.४ स्थानीय तहको वार्षिक योजना प्रक्रियामा समायोजन
- ५.५ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन
- ५.६ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
- ५.७ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

सन्दर्भ सामग्री

तालिकाहरू

- तालिका १ माण्डवी गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी तथा जनसंख्या विवरण
- तालिका २ माण्डवी गाउँपालिकाका प्रमुख प्रकोपबाट जोखिमयुक्त बस्तिहरूको विवरण
- तालिका ३ प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण
- तालिका ४ माण्डवी गा. पा. को प्रकोप इन्डेक्स
- तालिका ५ माण्डवी गा. पा. को सम्मुखता इन्डेक्स
- तालिका ६ जलवायु परिवर्तनको असर तथा प्रभावहरूबाट सम्बेदनशिल समुह, लिङ्ग तथा समुदाय पहिचान
- तालिका ७ जोखिम विश्लेषणको खाका
- तालिका ८ माण्डवी गा. पा. को सम्बेदनशिलता इन्डेक्स
- तालिका ९ वडाहरूको संकटासन्नता स्तरीकरण
- तालिका १० माण्डवी गा. पा. को संकटासन्नता इन्डेक्स
- तालिका ११ वडा संकटासन्नताका कारण तथा सूचकहरू
- तालिका १२ माण्डवी गा. पा. को अनुकूलन क्षमता इन्डेक्स
- तालिका १३ जलवायु परिवर्तनले विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव र भविष्यको परिदृश्य
- तालिका १४ पहिचान भएका प्रकोपहरू र अनुकूलन तथा न्यूनीकरण अन्तर्गत प्रथमिकताका कार्यहरू
- तालिका १५ अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण
- तालिका १६ विषयगतक्षेत्र अनुसार वार्षिक बजेटको विवरण
- तालिका १७ गाउँपालिका तहका कार्यक्रम तथा अनुमानित बजेट

चित्रहरू

- चित्र १ माण्डवी गा. पा. को भू-उपयोग नक्सा
- चित्र २ माण्डवी गाउँपालिकाको खाद्य सुरक्षाको अवस्था
- चित्र ३ घरधुरीको आय अर्जनको अवस्था
- चित्र ४ माण्डवी गाउँपालिकाको भू-उपयोग नक्सा

चित्र ५ माण्डवी गाउँपालिकाको भू-उपयोग परिवर्तको भविष्यको परिदृश्य

चित्र ६ माण्डवी गा. पा. मा ईन्धन प्रयोगको अवस्था

चित्र ७ माण्डवी गा. पा. मा बाह्य पर्खालमा प्रयोग गरिएको सामग्री अनुसार घरधुरी

चित्र ८ माण्डवी गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिती

चित्र ९ सन् १९७९ देखी २०२४ सम्मको प्यूठान जिल्लाको वार्षिक औषत तापक्रम

चित्र १० सन् १९७९ देखी २०२४ सम्म प्यूठानको वार्षिक औषत वर्षा विवरण

चित्र ११ प्यूठान जिल्लाको १६ वर्षको अधिकतम औषत तापक्रम

चित्र १२ प्यूठान जिल्लाको विगत १६ वर्षको औषत न्यूनतम तापक्रम

चित्र १३ प्यूठान जिल्लाको विगत ३० वर्षको औषत वर्षाको विवरण

चित्र १४ प्यूठान जिल्लाको विगत ३० वर्षको वार्षिक औषत वर्षाको विवरण

चित्र १५ माण्डवी गा. पा. को मौषमी पात्रो

चित्र १६ सहभागितामूलक छलफलबाट तयार गरिएको प्रकोप पात्रो

चित्र १७ जातीगत रुपमा संकटासन्नता स्तरीकरण

चित्र १८ माण्डवी गा. पा. को समग्र घरधुरीको संकटासन्नता स्तरीकरण

चित्र १९ वडागत रुपमा उच्च र अति उच्च तथा मध्यम र न्यून संकटासन्न घरधुरी

चित्र २० माण्डवी गा. पा. को खडेरी प्रकोप नक्सा

चित्र २१ माण्डवी गाउँपालिकाको प्रकोप तथा स्रोत नक्सा

चित्र २२ माण्डवी गा. पा. मा ऐतिहासिक समयरेखा विधिबाट प्राप्त सूचनाको विश्लेषण

चित्र २३ माण्डवी गा. पा. मा बाढीको १० वर्ष, ५० वर्ष र १०० वर्ष Return Period का आधारमा

चित्र २४ माण्डवी गाउँपालिकाको आगलागी जोखिमको नक्सा

चित्र २५ माण्डवी गाउँपालिकाको जोखिम नक्सा

चित्र २६ वडा अनुसार विपद्को सम्मुखतामा रहेका घरधुरी संख्या

चित्र २७ माण्डवी गा. पा. का कच्ची र पक्की सडकको पहुँच भएका घरधुरी

चित्र २८ माण्डवी गा. पा. मा शौचालयको अवस्था

चित्र २९ माण्डवी गा. पा. का न्यून आम्दानीका आधारमा घरधुरीको विवरण

चित्र ३० माण्डवी गाउँपालिकामा दलित, जनजाती र एकल महिलाको संख्या

चित्र ३१ माण्डवी गा. पा. को सम्मुखता नक्सा

चित्र ३२ माण्डवी गा. पा. मा खाना पकाउँदा ईन्धनको प्रयोग गर्ने घरधुरी

चित्र ३३ माण्डवी गा. पा. मा वडा अनुसार बेरोजगार व्यक्तिहरु

चित्र ३४ माण्डवी गा. पा. को बालबिवाहको अवस्था

चित्र ३५ माण्डवी गा. पा. को सम्वेदनशिलता नक्सा

चित्र ३६ माण्डवी गा. पा. को पालिका स्तरीय छलफलका आधारमा वडा संकटासन्नता नक्सा

चित्र ३७ माण्डवी गा. पा. को संकटासन्नता नक्सा

चित्र ३८ वडाअनुसार महिला पुरुषको साक्षरताको अवस्था

चित्र ३९ जलवायु अनुकूलन क्षमताका आधारमा माण्डवी गा. पा. का वडाहरुको अवस्था

चित्र ४० माण्डवी गाउँपालिकाको जीविकोपार्जनका सम्पत्तीहरुको विद्यमान अवस्था

चित्र ४१ माण्डवी गा. पा. को प्रकोपको प्रभाव र अनुकूलन क्षमता

अनुसूचीहरु

परिच्छेद एक : स्थानीय स्तरको अनुकूलन योजनाको पृष्ठभूमि

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय

औद्योगिकीकरण, वन विनाश तथा वन क्षयीकरण, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग जस्ता मानवीय क्रियाकलापहरूका कारणले गर्दा हरितगृह ग्याँसहरूको अत्याधिक उत्सर्जनले जलवायु परिवर्तन भईरहेको तथ्य वैज्ञानिक रूपमा पुष्टि भईसकेको छ। तापक्रममा बृद्धि र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्ति (अतिबृष्टि, अनाबृष्टि, खण्डबृष्टि) मा परिवर्तन भईरहेको सबैले महशुस गरिरहेका छन्। समयमा पानी नपर्ने, परेपनि मुसलधारे पर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीको मूलहरू सुक्ने, बाढी/पहिरो आउने जस्ता प्रकोपहरू हरेक वर्ष बढ्दै गईरहेका छन्। यसर्थ अहिले जलवायु परिवर्तन संसारकै प्रमुख समस्याको विषय बनेको छ। अभ्र प्राकृतिक श्रोत माथि निर्भर रहने, भौगोलिक विविधता र संवेदनशील क्षेत्रहरू भएको हाम्रो जस्तो कम विकसित गरीव राष्ट्रहरूमा त यो भन ठूलो समस्याको रूपमा देखा पर्न थालेको छ। Climate risk index, 2019 नेपाल जलवायु परिवर्तनको दृष्टिकोणले संसारमा प्रभावित देशहरू मध्ये चौथो स्थानमा रहेको छ।

जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न नेपाल सरकारले राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय स्तरमा पहलकदमी लिँदै आईरहेको छ। जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूको जोखिम न्यूनीकरण गर्दै उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने तर्फ विभिन्न तह र विषयगत क्षेत्रहरूमा नीतिगत मार्गनिर्देश गर्ने उद्देश्यले जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ लागू भएको छ। यसरी नै राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०६७ तयार गरी स्थानीय तहमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना अनुसार स्थानीय अनुकूलन कार्यायोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा आईरहेको छ। यसरी नै वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ मा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि प्रावधानहरू समावेश भई कानूनी रूप समेत प्राप्त गरेको छ। यस ऐनको दफा ले स्थानीय तह र प्रदेश तहले अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्ने अपेक्षा गरेको छ।

नेपालको शासकीय संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह सहितको संघीय प्रणालीमा पुनर्संरचना भएको छ। यो परिवर्तित संरचनासँगै विकास निर्माण, स्रोत व्यवस्थापन र जनजीविकासँग सम्बन्धित काम, कर्तव्य र अधिकार धेरै हदसम्म स्थानीय तहमा निहित रहेको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरूलाई आफ्नो क्षेत्राधिकारको विषयमा आवधिक तथा वार्षिक क्षेत्रगत योजना बनाउन सक्ने अधिकार सुनिश्चित गरेको छ। यसले योजना निर्माणको प्रकृत्यामा वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, विपद् व्यवस्थापन, सुशासन आदि विषयलाई आधार बनाउनुपर्ने कुरा समेत उल्लेख गरेको छ। यी प्रावधानहरूले स्थानीय तहका योजनाहरूमा जलवायु परिवर्तनलाई एकीकृत गर्ने अवसर सृजना गरेको छ।

यसै सन्दर्भमा राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ पनि लागू भैसकेको छ जसले राज्यका सबै तह र विषयगत क्षेत्रका नीति, रणनीति, विकास योजना र कार्यक्रमहरूमा जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने उद्देश्य राखेको छ। नीतिले जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय नीति, रणनीति तथा योजनाहरूको कार्यान्वयन स्थानीय तहबाट गरिनेछ भनी स्पष्ट किटान समेत गरेको छ। परिमार्जित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको खाका, २०७६ ले स्थानीय सरकारहरूलाई स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका असर तथा अवसरहरू व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरू पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नेछ। यस खाकाले स्थानीय स्तरमा विभिन्न सरोकारवालाहरूबीच नियमित सहकार्य तथा सम्वाद मार्फत् स्थानीय क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनमा सहमति निर्माण गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन र दीगो विकाससँग सम्बन्धित अन्तरराष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन गर्न समेत मद्दत गर्नेछ।

स्थानीय आवश्यकता र परिस्थिति अनुसार जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई समग्र स्थानीय योजना प्रक्रियामा समायोजन तथा मूल प्रवाहीकरण गर्न परिमार्जित स्थानीय तहको ७ चरणको योजना छनौट प्रक्रिया अंगीकार गरिएको छ।

ब्रेड फर द वर्ल्ड, जर्मनीको आर्थिक सहयोगमा जनताको लागि उर्जा तथा वातावरण विकास संस्थाको सहजीकरणमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको खाका, २०७६ अनुसार यो कार्ययोजना तयार गरिएको हो। यसको तयारी प्रकृत्यामा निर्वाचित

जनप्रतिनिधिहरू, वडा सचिव, शिक्षक, समाजसेवी, स्थानीय राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू, स्थानीय तहको विषयगत शाखाका कर्मचारीहरू, महिला, दलित, जनजाती तथा पछाडी परेका वर्ग लगायत अन्य बुद्धिजीविहरूको सहभागिता रहेको थियो । यस कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा माण्डवी गाउँपालिका तथा वडाहरूमा कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीहरू सञ्चालन गरिएको थियो । जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना, जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषणको विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामीण लेखाजोखाका विधिहरू (मौसमी पात्रो, ऐतिहासिक समयरेखा, प्रकोप तथा स्रोत नक्साङ्कन, जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विश्लेषण आदि) को प्रयोग गरिएको थियो । यसरी नै अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान र प्राथमिकीकरणका लागि बहु सुचकाङ्क तालिका प्रयोग गरिएको थियो । गाउँपालिका तहमा २०८२ साल माघ १४ गते सञ्चालन गरिएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा तथा संश्लेषण गोष्ठीबाट यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो ।

१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको औचित्य, लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरू

जलवायु परिवर्तन विश्वव्यापी मुद्दा भएतापनि यसको प्रभाव स्थानीय स्तरमा पर्दछ । गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तन अर्थात वर्षाको चक्रमा भएको फेरवदल र तापक्रम बृद्धिका कारण प्राकृतिक स्रोतहरूको हास हुनु, पानीका मूहानहरू सुक्नु, कृषि उत्पादनमा कमी हुनुका साथै अति विपन्न समुदायको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असरहरू पुऱ्याईरहेको छ । गाउँपालिकाको लगानीमा भएका विकासका कार्यहरूलाई जलवायुजन्य प्रकोपहरू पहिरो, आगालागी र बाढी आदिबाट क्षति गरिरहेको हुँदा लगानीबाट राम्रो नतिजा प्राप्त गर्न कठिन भई रहेको छ र ती विकासकार्यहरू दीगो हुन सकिरहेका छैनन् । साथै गाउँपालिकाले लिएको “समाजवादको आधार, निशुल्क शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगार माण्डवी बासीको मौलिक अधिकार” भन्ने स्वर्णिम वाक्यांसलाई पुरा गर्न जलवायु परिवर्तनले प्रत्यक्ष असर पुऱ्याउने देखिन्छ । यसकारण अनुकूलनका कार्यहरूमा लगानी गर्न र विकासलाई जलवायु उत्थानशील बनाउनका लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको आवश्यकता महसुस गरि गाउँपालिकाको नेतृत्वमा तर्जुमा गरिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य जलवायु उत्थानशील समाजको निर्माण गर्नु रहेको छ । यसरी नै स्थानीय स्तरमा कार्यान्वयन गरिने विकास कार्यक्रमहरूलाई जलवायु उत्थानशील बनाउन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न यस कार्ययोजनाको विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनबाट सृजित जोखिम र संकटासन्नताको पहिचान, अभिलेखीकरण र प्राथमिकीकरण गर्न सहयोग गर्ने ।
- जोखिममा रहेका तथा संकटासन्न व्यक्ति, घरधुरी, समूह र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा बढोत्तरी गर्न र जलवायु उत्थानशील क्रियाकलापहरू पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्न सहजीकरण गर्ने ।
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको विषयलाई एकिकृत गर्दै जलवायु उत्थानशील योजनाहरूको कार्यान्वयनमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने ।
- स्थानीय स्तरमा निर्माण गरिने विकासका पूर्वाधारहरूका साथै शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी र स्थानीय प्रविधिलाई जलवायु उत्थानशील बनाउन सहयोग गर्ने ।

वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, परिमार्जित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको खाका २०७६, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना (२०७७-२०८७), उत्थानशील स्थानीय समुदायका लागि नमूना रणनीति २०७५ र राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रमहरूले राखेका लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकताहरूलाई आधार मान्दै गाउँपालिकाको समग्र संकटासन्नता तथा अनुकूलन विश्लेषणको आधारमा यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा जलवायु परिवर्तनबाट सृजित प्रकोप तथा जोखिमहरूबाट उच्च प्रभावित हुने सामाजिक समूहहरू विशेष गरी महिला, बालबालिका, अपाङ्गता तथा जेष्ठ नागरिकहरूमा पर्ने असर तथा प्रभावहरू विश्लेषण गर्दै सो सामाजिक समूह मैत्री कार्यक्रमहरू समेत समावेश गरिएका छन् ।

यसरी नै संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरूलाई अति आवश्यक र तत्कालै कार्यान्वयन गर्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उनीहरूलाई लक्षित हुने र थप रोजगारीको सृजना गर्ने कार्यक्रमहरू, महिलाहरूको कार्यबोभलाई न्यून गर्न र महिलाहरूको स्वास्थ्य सुधारकालागि सहयोगी प्रविधिहरू समावेश गरिएका छन् । यस अनुकूलन कार्ययोजनाले ती संकटासन्न वर्ग र क्षेत्रहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने मान्यता राख्दछ ।

१.३ द्वितीय सामग्रीको अध्ययन र समिक्षा

नेपालले जलवायु परिवर्तनका सन्दर्भमा पेरिस सम्झौता अन्तर्गत जलवायु परिवर्तनका विषयमा विभिन्न प्रतिवद्धता तथा कार्ययोजना प्रस्तुत गरेको छ । यि प्रतिवद्धताहरू विशेष रूपमा राष्ट्रिय निर्धारित योगदान मार्फत व्यक्त गरिएका छन् जसले विश्वको तापक्रम बृद्धिलाई सन् २०४५ सम्ममा १.५ डिग्री सेल्सियस सम्म सीमित गर्ने लक्ष पालना गर्ने दिशामा नेपाल प्रतिवद्ध छ भन्ने जनाउँछ । यसैगरी नवीकरणीय उर्जा जस्तै जलविद्युत, सौर्य उर्जा मार्फत उर्जा खपत बढाउने, विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोग विस्तार गर्ने र स्वच्छ खाना पकाउने प्रविधि (ईन्डक्सन चुलो) जस्ता क्षेत्रहरूलाई प्रोत्साहन दिने लक्षहरू पनि समावेश गरेको छ ।

१.३.१ नेपालले अन्तरराष्ट्रिय स्तरमा गरेका सन्धि सम्झौताहरू

संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तन रूपरेखा महासन्धि (UNFCCC), १९९२

UNFCCC महासन्धिमा नेपालले १९९४ मा हस्ताक्षर गरेको छ । यस महासन्धिले जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, वित्त, प्रविधि हस्तान्तरण र क्षमता विकासको समग्र अन्तर्राष्ट्रिय ढाँचा प्रदान गर्दछ । LAPA स्थानीय स्तरको अनुकूलन योजना (लापा) यसै महासन्धि अन्तर्गत स्थानीय तहमा जलवायु अनुकूलन कार्यहरू कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख उपकरण हो, जसले समुदायस्तरका जोखिम पहिचान गरी समुदायस्तरका आवश्यकता सम्बोधन गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ ।

क्योटो प्रोटोकल, १९९७

नेपालले सन् २००५ मा अनुमोदन गरेको क्योटो प्रोटोकल अन्तर्गत स्वच्छ विकास संयन्त्र Clean Development Mechanism (CDM) मार्फत नवीकरणीय ऊर्जा र वातावरणमैत्री प्रविधि प्रवर्द्धन गरिएको छ । यस्ता अनुभव र सिकाइहरू LAPA मार्फत स्थानीय तहमा जलवायु-मैत्री अभ्यासहरू प्रवर्द्धन गर्न उपयोगी छन् ।

पेरिस सम्झौता, २०१५

२०१६ मा अनुमोदन गरेको पेरिस सम्झौताले विशेषगरी अल्पविकसित देशहरूका लागि जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई उच्च प्राथमिकता दिएको छ । नेपालले पेश गरेको राष्ट्रिय निर्धारित लक्ष (NDC ३.०) मा उल्लेखित भए अनुसार अनुकूलन प्राथमिकताहरूलाई LAPA मार्फत स्थानीय तहमा कार्यान्वयन गरिने व्यवस्था उल्लेख छ ।

राष्ट्रिय रूपमा निर्धारण गरिएका योगदान (NDCs)

नेपालले UNFCCC अन्तर्गत नियमित रूपमा राष्ट्रिय रूपमा निर्धारण गरिएका योगदान अद्यावधिक गर्दै आएको छ । NDC मा उल्लिखित जलवायु अनुकूलन, जलस्रोत संरक्षण, कृषि, वन तथा जोखिम न्यूनीकरणसम्बन्धी लक्ष्यहरूलाई स्थानीय स्तरमा कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख माध्यम LAPA हो ।

सेन्डाइ फ्रेमवर्क फर डिजास्टर रिस्क रिडक्सन (२०१५-२०३०)

सेन्डाइ फ्रेमवर्कले विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु अनुकूलनबीचको सम्बन्धलाई जोड दिन्छ । LAPA ले बाढी, पहिरो, डढेलो जस्ता जोखिमहरू न्यूनीकरण गर्न समुदायस्तरका अनुकूलन उपायहरू समेटी कार्यान्वयनमा सहयोग गर्दछ ।

हरित जलवायु कोष (Global Climate Fund-GCF) र अनुकूलन कोष (Adaptation Fund)

LAPA ले स्थानीय तहका अनुकूलन आवश्यकताहरू पहिचान गरी GCF, AF जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय जलवायु वित्त स्रोतहरूमा पहुँचका लागि आधार तयार गर्दछ ।

१.३.२ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि नेपालले राष्ट्रिय स्तरमा गरेका कानूनी र नीतिगत व्यवस्थाहरू

नेपालको संविधान २०७२

नेपालको संविधान २०७२ ले हरेक नागरीकले स्वच्छ र सफा वातावरणमा बाँच्न पाउनु नैसर्गिक अधिकारको रूपमा सुनिश्चित गरेको छ । यसै अधिकारलाई प्रवर्धन गर्न राष्ट्रले सवै तहमा दीगो तथा वातावरणमैत्री विकास, नवीकरणीय उर्जाको प्रवर्धन, औद्योगिक तथा अन्य कार्यबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण, वातावरण मैत्री प्रविधिको प्रयोग जस्तै विद्युतीय यातायातका साधन जस्ता विषयहरूलाई नीति तथा कार्यक्रममा समेटी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने भनेको छ ।

राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०१५

यस नीतिले स्थानीय तहमा जलवायु परिवर्तन शाखाको व्यवस्था गर्नुपर्ने विषयलाई जोड दिएको छ। साथै यसै नीतिमा टेकी स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने अन्य नीति, निर्देशिका, योजना तयार गर्न, सरोकारवालासंगको समन्वयमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न, स्थानीय तहमा गरिएका कार्यक्रमहरूको अनुमगन, मूल्याङ्कन तथा दस्तावेजीकरण गर्न, स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्नकालागी युवा समूह गठन गरी परिचालन गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ।

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र नियमावली, २०७७

यो ऐन, जलवायु परिवर्तनको विषय समेटिएको पहिलो कानून हो। यस ऐनमा जलवायु परिवर्तनको जोखिम र प्रभावको सम्भाव्यता, हानी-नोक्सानी प्रक्षेपण गरी न्यूनीकरण र रोकथाम गर्नु अर्थात अनुकूलन गर्ने सम्बन्धित विषय लगायत कार्बन उत्सर्जन, कोष परिचालन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना तर्जुमा समेतका विषयहरू समेटिएका छन्। यस ऐन अनुसार स्थानीय तहले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्नसक्ने प्रावधान समावेश गरेको छ।

यसरी नै वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ ले वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तनको विषयहरूको लागि मार्ग प्रशस्त गरेको छ। यस नियमावली अन्तर्गत जलवायु परिवर्तनलाई छुट्टै परिच्छेदमा उल्लेख गरिएको छ र उक्त परिच्छेद भित्र जलवायु परिवर्तनका सवालहरूलाई सम्बोधन गर्न तिनै तहका निकाय बीचको समन्वयात्मक भूमिकालाई महत्व दिइएको छ। जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रतिवेदन तथा विवरणहरू अद्यावधिक गर्दै योजना निर्माणलाई सुसूचित गर्दै उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने, अनुकूलन योजनाहरू तर्जुमा गर्ने र अद्यावधिक गर्दै जाने तथा अनुकूलन योजनाहरू कार्यान्वयन गर्दा न्यूनीकरणलाई प्राथमिकतामा राख्ने उल्लेख गरिएको छ।

राष्ट्रिय अनुकूलन योजना, २०२१-२०५०

नेपाल सरकारले सन् २०२१-२०५० सम्मका लागि राष्ट्रिय अनुकूलन योजना (NAP) तयार भई कार्यान्वयन गरिरहेको छ। यस योजनाले राष्ट्रिय मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन अनुकूलनका रणनीतिक लक्ष्यहरू प्रस्तुत गरेको छ। यस योजनाको प्रमुख उद्देश्य समग्र राष्ट्रको जलवायु सङ्कटासन्नता न्यूनीकरण गर्दै राष्ट्रिय उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्नु रहेको छ। यस योजनामा राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ ले औल्याएका आठ वटा विषयगत क्षेत्र तथा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण गरी नौ वटा विषयगत क्षेत्र र अन्य तीनवटा क्षेत्रहरू जनचेतना तथा क्षमता विकास, अनुसन्धान तथा प्रविधि विकास एवं जलवायु वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी ६४ प्राथमिकताका कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ।

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Program –NAP)

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Program-NAP) अनुसार नेपालमा पछिल्ला दशकहरूमा औषत वार्षिक तापक्रम निरन्तर रूपमा बढ्दो क्रममा छ। विशेष गरी उच्च पहाडी र हिमाली क्षेत्रमा तापक्रम बृद्धिको दर तराई भन्दा बढी छ। वर्षाको सन्दर्भमा पनि मनसुनी वर्षा छोटो अवधिमा अत्यधिक हुने, लामो सुख्खा अवधि बढ्ने, असमान वर्षा हुने देखिएको छ। यि तापक्रम र वर्षामा हुने परिवर्तनले कृषि, जलस्रोतमा प्रभाव पार्नुका साथै विपद् जोखिम बढाएका छन्। हालका वर्षहरूमा बाढी पहिरो, डढेलो, खडेरी असामान्य हिमपात, हिमतालहरू फुट्ने जस्ता घटनाहरूको आवृत्ति (बारम्बारता) बढेको छ। यसले मानिसको जीविकोपार्जन र पुर्वाधारमा प्रत्यक्ष असर पुर्याएको छ।

आगामी दिनमा पनि तापक्रममा बृद्धि हुँदै जाने तथा वर्षामा अनियमितता बढ्दै जाने अनुमान गरिएको छ। आगामी वर्षहरूमा कुल वार्षिक वर्षा सामान्यरूपमा बढेतापनी वर्षाको वितरण अनियमित हुने, छोटो समयमा भारी वर्षा र लामो सुख्खाको अवधि बढ्ने सम्भावना प्रवल छ। यसले भविष्यमा बाढी, पहिरो, वन तथा जैविक विविधता र परिस्थितिकीय प्रणाली र जलस्रोत व्यवस्थापनमा थप जटिलता ल्याउने देखिन्छ। यस परिस्थितिले भविष्यमा कृषि उत्पादन घट्ने, पानीको उपलब्धता अनिश्चित हुने, स्वास्थ्य जोखिम बढ्ने, गरिव, महिला, आदिवासी र सिमान्तकृत समुदायहरू अझ बढी प्रभावित हुने देखिन्छ। २१ औं सताब्दीको अन्त्य सम्ममा औषत तापक्रम १.३ डिग्री सेल्सियस देखी ४.७ डिग्री सेल्सियस सम्म बढ्ने प्रक्षेपण गरिएको छ। स्थानीय तहले जलवायु अनुकूलनलाई स्थानीय विकास प्रक्रियामा समायोजन गरी जलवायु उत्थानशील

विकास प्रक्रियालाई प्राथमिकता दिनु अति आवश्यक छ । यसकालागी सवै स्थानीय तहले स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्नु अपरिहार्य भएको छ । नेपालको १६ औं योजनाले समेत जलवायु परिवर्तन र यसले भविष्यमा पार्ने नकारात्मक प्रभावलाई मध्यनजर गर्दै सवै स्थानीय तह (७५३ वटै स्थानीय तह) ले स्थानीय अनुकूलन योजना (लापा) तयार गरी वार्षिक योजना तथा वजेटमा समाहित गरी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्नुपर्ने कुरालाई विशेष जोड दिएको छ ।

तेस्रो राष्ट्रिय निर्धारित योगदान (Nationally Determined Contribution NDC 3. 0)

नेपाल सरकारले तेस्रो राष्ट्रिय निर्धारित योगदान, २०२५ मा तयार गरि कार्यान्वयन गरिरहेको छ । तेस्रो राष्ट्रिय निर्धारित योगदान, दोस्रो राष्ट्रिय निर्धारित योगदानका लक्ष्यहरूलाई परिमार्जन गर्दै विश्वको तापमान १.५ डिग्री सेल्सियसको मार्गलाई हाँसिल गर्न र विश्वव्यापी सिद्धान्तहरू न्यायपूर्ण संक्रमण (Just Transition), कोही पनि पछाडी नछुट्टुन (Leaving No One Behind) र लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण जस्ता सिद्धान्तहरूलाई अनुशरण गरि तर्जुमा गरिएको छ । तेस्रो राष्ट्रिय निर्धारित योगदानले यातायात क्षेत्रलाई विद्युतीकरण गर्ने र खाना पकाउन उर्जा किफायती विद्युतीय चूलो प्रविधिको प्रयोग बढाउने रणनीति तय गरेको छ । यसका लागि दोस्रो राष्ट्रिय निर्धारित योगदानमा सन् २०३० सम्म २५ प्रतिशत घरधुरीमा विद्युतीय चूलोको प्रयोग विस्तार गर्ने लक्ष्यलाई १० लाख घरधुरीहरू थप गरि सन् २०३५ सम्म २१ लाख घरधुरीहरू पुर्‍याउने प्रतिज्ञा गरेको छ । यसरी नै ६००० हेक्टरमा फलफूल बगैचा विस्तार गर्ने, ५ लाख घरमा सुधारिएको चुलो र २ लाख घरधुरीमा बायोग्याँस प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्यहरू यस दस्तावेजमा समेटिएका छन् । यी लक्ष्यहरू हाँसिल गर्न स्थानीय तहको महत्वपूर्ण योगदानको आवश्यकता रहेको छ । यसरी नै यो दस्तावेजले सवै स्थानीय तहमा स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्ने लक्ष्य पनि तय गरेको छ ।

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना २०७७-२०८७

नेपाल सरकारले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना २०७७-२०८७ तर्जुमा गरेको छ । उक्त कार्ययोजनामा महिला र सीमान्तकृत समुदायको अनुकूलन क्षमता बढाउने उद्देश्यले निर्णय प्रक्रिया र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र न्युनीकरणको लागि स्रोतहरूमा उनीहरूको पहुँच बढाउने उल्लेख छ । यसरी नै योजना र निर्णयमा महिला र अन्य कमजोर समुदायको सहभागिता जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित क्षेत्रहरूमा कम्तीमा ५० प्रतिशत सम्म बढाउने लक्ष्य कार्ययोजनामा रहेको छ । यसबाहेक, कार्ययोजनाले समन्वय र संस्थागत प्रतिनिधित्वका सबै तहमा कम्तीमा ४० प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्वको माग गर्दछ । यसैगरी, योजनामा जलस्रोत र ऊर्जा विकास गतिविधिमा कम्तीमा ४० प्रतिशत महिलाको सहभागिताको प्रावधान छ । साथै महिला र अन्य सीमान्तकृत समुदायलाई जलवायु परिवर्तनको वजेट र कार्यक्रमको ५० प्रतिशत लगानी गरिने उल्लेख छ । रणनीतिको कार्यान्वयनको लागि, प्रदेश तहमा सामाजिक विकास मन्त्रालय लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको समग्र कामको केन्द्रबिन्दुको रूपमा रहनेछ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई आफ्नो क्षेत्राधिकारको विषयमा आवधिक तथा वार्षिक क्षेत्रगत योजना बनाउन सक्ने अधिकार सुनिश्चित गरेको छ । यसले योजना निर्माणको प्रकृत्यामा वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, विपद् व्यवस्थापन, सुशासन आदि विषयलाई आधार बनाउनु पर्ने कुरा समेत उल्लेख गरेको छ ।

१६ औं पञ्चवर्षिय योजना

सोही योजनामा जैविक विविधता, जलवायु परिवर्तन र हरित अर्थतन्त्रका लागि लक्ष्यहरू तय गरी ती लक्ष्य हाँसिल गर्न १० वटा रूपान्तरणकारी रणनीति र कार्यक्रमहरू समावेश भएका छन् । यी रणनीतिहरूमध्ये एक रणनीति र कार्यक्रम जलवायु उत्थानशीलतामा केन्द्रीत छ । यस योजनाले वातावरण र जलवायु परिवर्तनका सवाललाई अन्तरक्षेत्रगत विषयको रूपमा मूलप्रवाहीकरण गर्दै स्थानीयकरण गर्ने रणनीति तय गरेको छ । सोही योजनाले आर्थिक वर्ष ०८५/०८६ सम्ममा जलवायु परिवर्तनमा प्रत्यक्ष सहयोग गर्ने बजेट ६ प्रतिशतबाट २० प्रतिशत पुर्‍याउने, ७५३ वटै स्थानीय तहमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी र कार्यान्वयन गर्ने र १० अर्ब बराबरको कार्बन व्यापार गर्ने लक्ष्यहरू तय गरेको छ ।

लुम्बिनी प्रदेश सरकारको आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रम

लुम्बिनी प्रदेश सरकार मुख्य मन्त्रीको आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रममा जलवायु उत्थानशिल क्षमता अभिवृद्धि गर्दै जलवायु परिवर्तनबाट कृषि प्रणालीमा पर्ने क्षती न्यूनीकरण गर्न जलवायु अनुकूलन कृषि तथा पशुपंछी उत्पादनका लागि प्राविधिक सेवा सहित आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने विषय प्राथमिकतामा रहेको छ। साथै जलवायु परिवर्तनका कारण जलस्रोत क्षेत्रमा उत्पन्न जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न जलाशययुक्त बहुउद्देश्यीय सिँचाई आयोजना कार्यान्वयनमा जोड दिने, वर्षात्को पानी संकलन गर्न पोखरी, स-साना जलाशय निर्माणका साथै पुराना ताल तथा पोखरीको संरक्षण गर्न स्थानीय तहसंग सहकार्य गरिने विषयलाई पनि प्रमुख रूपमा लिईएको छ। **विपद् उत्थानशिल हाम्रो गाउँ, सुरक्षित बनाउँछौं आफ्नो ठाउँ** भन्ने नाराकासाथ जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्न विपद् उत्थानशिल विकास व्यवस्थापनको अवधारणालाई प्रत्येक क्षेत्रगत कार्यक्रमहरूमा आन्तरिकीकरण गरिनेछ भन्ने कुरा उल्लेख हुनुले पनि प्रदेश सरकार जलवायु परिवर्तनका प्रति संवेदनशिल हुँदै जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरूका विरुद्ध प्रभावकारी र योजनावद्ध रूपमा जुध्ने विषयमा स्पष्ट रहेको छ भन्ने प्रस्ट हुन्छ।

माण्डवी गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रम

आर्थिक विकास क्षेत्र अन्तर्गत पालिकालाई खाद्यान्नमा आत्म निर्भर बनाउन व्यावसायिक खेती प्रणाली विकास गरिने, कृषिमा विविधिकरण, यान्त्रीकरणमा जोड दिने, एक वडा एक रिचार्ज पोखरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ, गाउँपालिकाको कृषियोग्य भूमिलाई सिँचित गर्न विद्युतीय र सोलार लिफ्ट सिँचाईलाई प्राथमिकता दिईनेछ। वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शिर्षकमा स्थानीय तहका शहरी क्षेत्र र बस्ति विस्तार गर्दा विपद् लगायतका जोखिमहरूको आँकलन गरी वातावरण मैत्री, जलवायु संवेदनशिल भई योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ। विकासका कार्य अधि बढाउँदा वातावरणीय विनास नहुने सुनिश्चित गरिनेछ र विपद् व्यवस्थापनकालागी पुर्वतयारी योजना अद्यावधिक गर्दै लगिनेछ। वातावरण संरक्षणमा सरकारी, विकास साभेदार तथा निजी निकायसंगको सहकार्यमा बृक्षारोपण गर्ने तथा सो को संरक्षण गर्ने नीति लिईनेछ। समूदाय स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरूलाई खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार पुनर्ताजगी तालीम प्रदान गरिनेछ। वातावरणमैत्री स्थानीय नीति तयार गरी वातावरण संरक्षणमा सबै निकायलाई संलग्न गराईनेछ साथै वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन गरी वातावरण तथा जलवायु परिवर्तनको बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ।

माथी उल्लेखित नीति तथा योजनाहरूले तय गरेका प्राथमिकता र लक्ष्यहरूलाई हासिल गर्न माण्डवी गाँउपालिका तत्पर रहेको छ। नीति तथा योजनाहरूले तय गरेका प्राथमिकता र लक्ष्यहरूलाई स्थानीयकरण गर्दै, गाँउपालिकामा अनुकूलनका कार्य सञ्चालन गर्न र नियमित विकासका कार्यहरूलाई उत्थानशील बनाउन छुट्टै कार्ययोजनाको महशुस गरि यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ। यस कार्ययोजनामा समावेश भएका अनुकूलनका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नकालागी गाँउपालिकाले आफ्नो नियमित वार्षिक बजेट तथा योजना तर्जुमा प्रक्रियामा समावेश गरि कार्यान्वयन गर्न तत्पर रहेको छ। गाँउपालिकाको अतिरिक्त संघीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा विकास साभेदार संस्थाहरू, दातृ निकाय, अन्तरराष्ट्रिय गैसस र निजी क्षेत्रहरूसंग समन्वय गरि यस कार्ययोजनाका प्राथमिकता र लक्ष्यहरू हाँसिल गरिनेछ।

१.४ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी विधि तथा प्रक्रिया

१.४.१ नीति तथा कानूनी प्रावधानको अध्ययन तथा विश्लेषणात्मक समिक्षा

स्थानीय स्तरको अनुकूलन योजना (लापा) तयारी पुर्व सो संग सम्बन्धित नेपालले गरेको मुख्य अन्तरराष्ट्रिय सम्झौता, राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानीय तहमा व्यवस्था भएका नीति तथा कानूनहरूका विषयमा समिक्षा गरिएको थियो। यस सन्दर्भमा नेपालले अन्तरराष्ट्रिय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरणमा मुख्य रूपमा पृथ्वी सम्मेलन, संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तन रूपरेखा महासन्धि, पेरिस सम्झौता, राष्ट्रिय रूपमा निर्धारण गरिएका योगदान, सेन्डाइ फ्रेमवर्क, हरित जलवायु कोष जस्ता संरचनामा पक्षराष्ट्र भई सन्धी सम्झौतामा हस्ताक्षर गरी प्रतिवद्धता जनाएको छ। अन्तरराष्ट्रिय प्रतिवद्धता र राष्ट्रिय लक्षहरू प्राप्त गर्न तिनै तहका सरकारको उत्तिकै प्राथमिकताकासाथ कार्य गरेमा मात्रै सो लक्ष तथा प्रतिवद्धताहरू हाँसिल गर्न सम्भव हुने भएकाले पनि स्थानीय तहको योगदान महत्वपूर्ण रहेको छ। त्यसै गरी नेपाल सरकारले विभिन्न समयमा लागु गरेका महत्वपूर्ण कानूनहरूको समिक्षा गरिएको थियो।

- नेपालको संविधान २०७२ मा भएका व्यवस्थाहरू
- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०१९
- वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र नियमावली, २०७७
- राष्ट्रिय अनुकूलन योजना, २०२१-२०५०
- राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Program(NAP)
- तेस्रो राष्ट्रिय निर्धारित योगदान (Nationally Determined Contribution NDC 3. 0)
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना २०७७-२०८७
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- १६ औं पञ्चवर्षिय योजना
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना २०७७-२०८७
- लुम्बिनी प्रदेश सरकार मुख्य मन्त्रीको आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रम
- माण्डवी गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रम

यि सबै कानून नीति नियम, निर्देशिका र कार्यक्रमहरूले जलवायु परिवर्तनको राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय लक्ष, सहमती र प्रतिवद्धताहरूलाई पुरा गर्नकालागी दिशनिर्देश गर्ने काम गरेका छन् । यिनै कानूनमा टेकेर प्रदेश तथा स्थानीय तहले पनि आफुलाई आवश्यक पर्ने नीति, कानून, कार्यविधि, निर्देशिका तयार गरी कार्यान्वयन गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

१.४.२ गाउँपालिका स्तरीय स्थानीय अनुकूलन योजना (लापा) अभिमूखिकरण कार्यक्रम

लापा तयारी गर्नु अघि एक दिने जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन योजना तयारी विषयमा माण्डवी गाउँपालिकाको सभाहलमा अभिमूखिकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको थियो । उक्त अभिमूखिकरण कार्यक्रममा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, पाँच वटै वडाका वडाध्यक्षहरू, कार्यपालिका सदस्यहरू, पालिका अन्तर्गतका अन्य सम्बन्धित शाखा (कृषि, पशु विकास, महिला बाबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक, प्रशासन, प्राविधिक वातावरण)का कर्मचारीहरू, जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख, डिभिजन वन कार्यालयका प्रमुख, सामूदायिक वनका प्रतिनिधि, स्थानीय बजार प्रतिनिधि, पत्रकार पीडा संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा अन्य कर्मचारी लगायत ४० जनाको उपस्थिति रहेको थियो । उक्त अभिमूखिकरण बैठकमा स्थानीय अनुकूलन योजनाको महत्व, योजना तयारी गर्ने तौर तरिका तथा विधि, प्रक्रियाको बारेमा जानकारी गरिएको थियो । सो प्रक्रियामा पालिका तथा सारोकारवाला निकाय सबैले आवश्यकता अनुसारको सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता समेत गरिएको थियो ।

१.४.३ वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन योजना (लापा) अभिमूखिकरण कार्यक्रम

पालिका स्तरको अभिमूखिकरण पश्चात अर्को चरणमा पाँच वटै वडामा वडास्तरीय लापा अभिमूखिकरण कार्यक्रम गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा वडा प्रतिनिधि, टोल विकास संस्थाका पदाधिकारी, सो वडामा पर्ने सामूदायिक वनका प्रतिनिधि, वडाका कर्मचारी, स्थानीय सहकारी तथा विद्यालयका प्रतिनिधिहरूको सहभागिता रहेको थियो । सो अवधिमा स्थानीय अनुकूलन योजनाको महत्व विषयमा छलफल गरी बस्ति स्तरीय सहभागितात्मक संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण गर्ने कार्य कुन बस्तिको कुन स्थानमा गर्ने, कुन मिति र समयमा गर्ने र सो समूदायमा जनसहभागिता जुटाउन कसले कस्तो भूमिका खेल्ने भन्ने विषयमा साभा बुझाई गरिएको थियो । उक्त एक दिने छलफल बैठकमा ९५ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

१.४.४ बस्ति स्तरीय संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण

अर्को चरणमा पीडा संस्थाद्वारा सञ्चालित जलवायु कार्यको स्थानीयकरण परियोजनाका कर्मचारीको सहजिकरणमा पाँच वटै वडामा तय गरिएका २८ वटा बस्तिमा एक दिने संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण कार्य गरिएको थियो । उक्त क्रियाकलापमा सम्बन्धित टोलका पदाधिकारी, समूदायका जानिफकारहरू, सहकारी, कृषक समूह, विद्यालयका प्रतिनिधिहरूको सहभागिता रहेको थियो । यस क्रियाकलापमा उक्त समूदायका सहभागिहरूसंगको सहभागितात्मक छलफलबाट जलवायु परिवर्तनका विषयमा प्राथमिक तथ्याङ्कहरू जस्तै ऐतिहासिक समयरेखा सूचना, घरधुरीहरूको संकटासन्नता स्तर, सो समूदायमा जलवायु

परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रमा पारेका प्रभावहरु विषयमा छलफल गरी तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो । उक्त छलफलमा ६१९ जनाको सहभागिता भएको थियो ।

१.४.५ वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठी

समूदायस्तरीय छलफल सम्पन्न पश्चात वडा स्तरमा ३ दिने अनुकूलन योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो । उक्त कार्यशाला गोष्ठीमा समूदाय स्तरीय छलफलबाट सङ्कलन गरिएका प्राथमिक सूचनाहरु प्रस्तुत गरी रुजु गर्दै अनुकूलन योजना तयारीका अन्य विधिहरु जस्तै प्रकोप नक्सा तयारी, मौषमी तथा प्रकोप पात्रो तयारी, प्रकोप जोडागत स्तरीकरण, बस्ति जोडागत स्तरीकरण, जोखिम अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयास विश्लेषण, जलवायु परिवर्तनले विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव र भविष्यको परिदृश्य, अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका प्राथमिक कार्यहरुको प्राथमिकीकरण, जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरुबाट प्रभावित समूह, लिङ्ग, वर्ग, जातजाती विश्लेषण, सरोकारवाला निकाय पहिचान र आगामी पाँच वर्षकालागी योजना तथा बजेट तयारी विधिहरुमा सहभागितात्मक छलफल गरी सूचना सङ्कलन गरिएको थियो । उक्त वडा स्तरीय योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठीमा १४० जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

१.४.६ अनुकूलन योजना संश्लेषण तथा लेखन

स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीको अर्को प्रमुख चरण सङ्कलित तथ्याङ्क एकीकृतिकरण, संश्लेषण तथा लेखन कार्य हो । सो कार्यकालागी फिल्ड स्तरबाट संकलन गरिएका सूचना तथा तथ्याङ्क रुजु गर्ने, विश्लेषण तथा संश्लेषण गर्ने र द्वितीय तथ्याङ्कसंग तालमेल गर्दै लेखन कार्य गरिएको थियो । यस कार्य संगै जलवायु परिवर्तनसंग सम्बन्धित आवश्यक नक्साहरु जस्तै विगत र वर्तमानको औषत तापक्रम र वर्षा, गाउँपालिकामा आगलागी, पहिरो, बाढी, खडेरीको सम्भावना समेत तयार गरी उपयुक्त शिर्षकमा राखी सो को सान्दर्भिकता सहित व्याख्या गरिएको थियो । यस सन्दर्भमा प्रत्येक वडाबाट सङ्कलन गरिएको तथ्याङ्क समेटी छुट्टै छुट्टै छोटो प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित वडालाई अध्ययन तथा समिक्षाकोलागी पठाईएको थियो । सम्बन्धित वडाबाट उक्त प्रतिवेदनमा आवश्यक थप सूचना भएमा सो को पृष्ठपोषण माग गरिएको थियो । तत्पश्चात पुनः प्राप्त भएका सूचना तथा तथ्याङ्कहरु समेटी अन्तिम अनुकूलन योजनाको ड्राफ्ट तयार गरिएको थियो ।

१.४.७ स्थानीय अनुकूलन योजना स्वीकृती र अनुमोदन

ड्राफ्ट अनुकूलन योजना पुनः दोस्रो चरणको पालिकास्तरीय लापा प्रस्तुती तथा पृष्ठपोषण बैठकमा प्रस्तुत तथा छलफल गरि आवश्यक परिमार्जन गर्ने, पालिकाबाट प्राप्त पृष्ठपोषण संलग्न गरी अन्तिम अनुकूलन योजना गाउँपालिकामा पेश गरिएको थियो । उक्त अनुकूलन योजना मिति २०८३ बैशाख ३ गते बसेको गाउँ सभाबाट पारीत भएको छ । साथै प्रत्येक वर्ष उक्त अनुकूलन योजनाको कार्य प्रगती विषयमा समिक्षा गरी बाँकी रहेका क्रियाकलाप तथा योजनाहरु स्थानीय तहको योजना छनौट प्रक्रियामा समायोजन गर्दै आगामी वर्षहरुमा कार्यान्वयन गर्दै जाने प्रक्रियाबाट यस स्थानीय स्तरको अनुकूलन योजना लागू गर्ने प्रतिवद्धता गरिएको छ ।

परिच्छेद दुई: माण्डवी गाउँपालिकाको पृष्ठभूमि

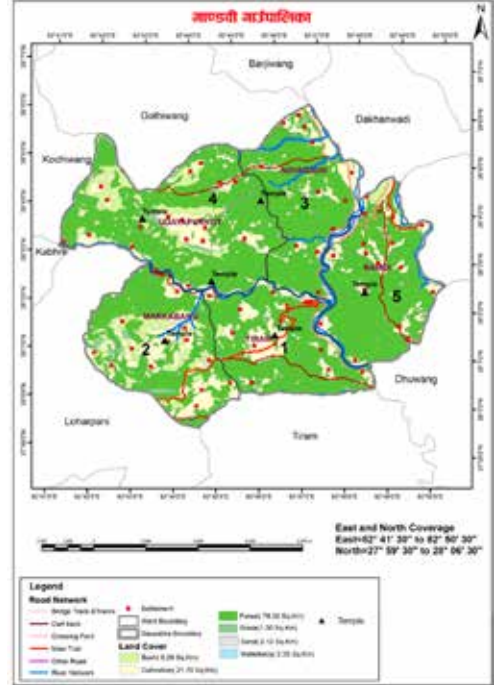
२.१ गाउँपालिकाको सामान्य जानकारी

२.१.१ गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति र भू-वनोट

प्यूठान जिल्लाका ९ वटा स्थानीय तहहरू मध्ये माण्डवी गाउँपालिका एक हो। यस गाउँपालिकामा पाँच वटा वडाहरू रहेका छन्। यस माण्डवी गाउँपालिका साविकका मर्कावाङ्ग गा.वि.स., तिराम गा. वि. स. वडा नं. १ देखि ४, नयाँगाउँ गा.वि.स., रम्दी गा. वि. स. र उदयपुरकोट गा. वि. स. हरु मिलाएर बनेको छ। यस गाउँपालिकाको पूर्वमा ऐरावती र मल्लरानी गाउँपालिका, पश्चिममा दाङ्ग जिल्ला, उत्तरमा स्वर्गद्वारी र प्यूठान नगरपालिका र दक्षिणमा सरुमारानी गाउँपालिका रहेको छ। यसको कुल क्षेत्रफल ११३.०८ वर्ग कि. मि. रहेको छ।

२.१.२ माण्डवी गाउँपालिकाको जनसंख्या

नेपाल सरकारको जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकामा ३७९४ घरधुरी रहेका छन् भने जनसंख्या १५,८६३ रहेको छ। जसमध्ये ४४.३७ प्रतिशत पुरुष र ५५.६३ प्रतिशत महिला रहेको छ। यस गाउँपालिकामा मुख्य गरि जनजाती, क्षेत्री, ठकुरी, वाह्रमण, दलित लगायतका जातजातीहरूको बसोवास रहेको छ। यस गाउँपालिकामा ५९७० (३७.६३) जना पाहाडी ब्राह्मण, ७,१४४ (४५.०४%) जनजाती, २६८२ (१६.९१%) पहाडी दलित, १० (०.१६%) तराई दलित, २६ (०.१६%) तराई जनजाती, १५ (०.०९%) मधेसी जनजाती र १६ (०.१०%) जना अन्य रहेका छन्। यसैगरी घरमूली महिला भएका १८६५ ४९५ घरधुरी रहेको पाईएको छ। यस पालिकामा १.१६% पुरुष अपाङ्गता र १.०५% महिला अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू रहेका छन्। वडागत रूपमा यस गाउँपालिकाको जनसंख्या तलको तालिका १ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र १ माण्डवी गा. पा. को भू उपयोग नक्सा

तालिका १ माण्डवी गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी तथा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरधुरी संख्या	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	६९०	३११६	१४३२	१६८४
२	७१३	३३६४	१५६१	१८०३
३	१०४३	३८९८	१७०४	२१९४
४	७०१	३०६५	१२७४	१७९१
५	६४७	२४२०	१०६८	१३५२
कुलजम्मा	३७९४	१५८६३	७०३९	८८२४

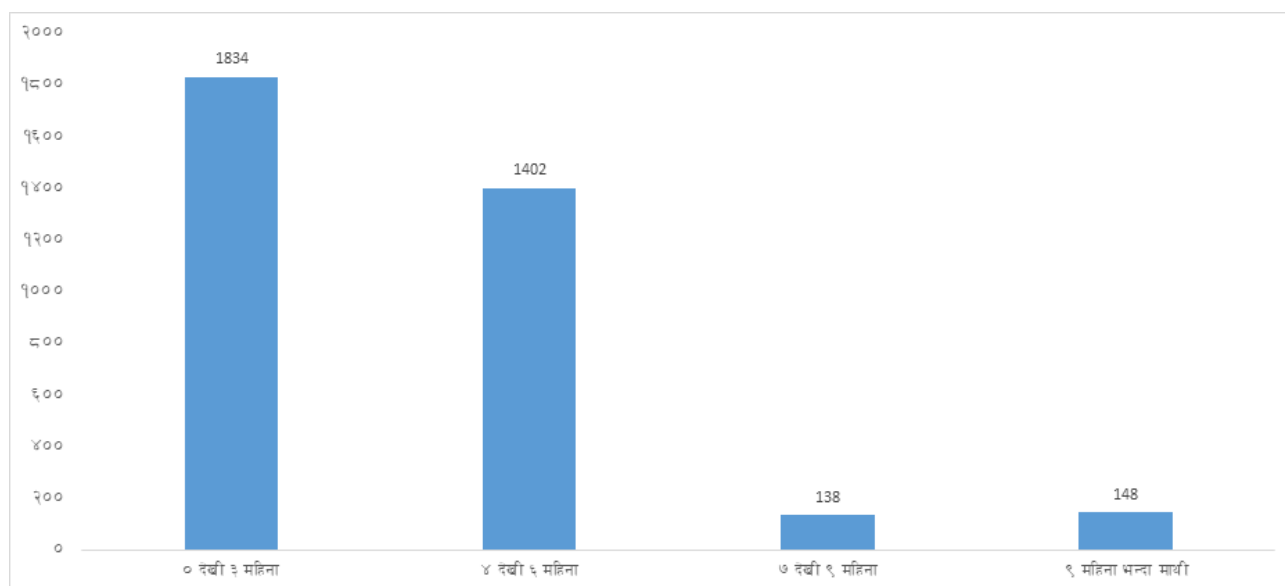
स्रोत: नेपाल सरकार, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, (नेपालको जनगणना २०७८)

२.१.३ माण्डवी गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, शिक्षा, स्वास्थ्य एवं मानव स्रोत

यस गाउँपालिकामा पठन पाठनका लागी २६ वटा सामूदायिक विद्यालय, २ वटा नीजि विद्यालय गरी जम्मा २८ वटा शिक्षण संस्थाहरू रहेका छन् जसमा ६ वटा बालविकास केन्द्र, १४ वटा आधारभूत तह, ५ वटा माध्यमिक तह रहेका छन्। विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधारहरूको अवस्था पनि सन्तोषजनक देखिदैन। शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि पूर्वाधार हरुका साथै जनशक्ति विकासमा ध्यान दिन आवश्यक रहेको देखिन्छ। समग्रमा गाउँपालिकामा करिब ८१.५५ प्रतिशत मानिसहरू साक्षर रहेका छन्। यहाँका जनसमुदायमा जलवायु परिवर्तन तथा जलवायु परिवर्तनका अवसर, प्रभाव र असरहरू सम्बन्धि सामान्य जानकारी भएको पाईएको छ।

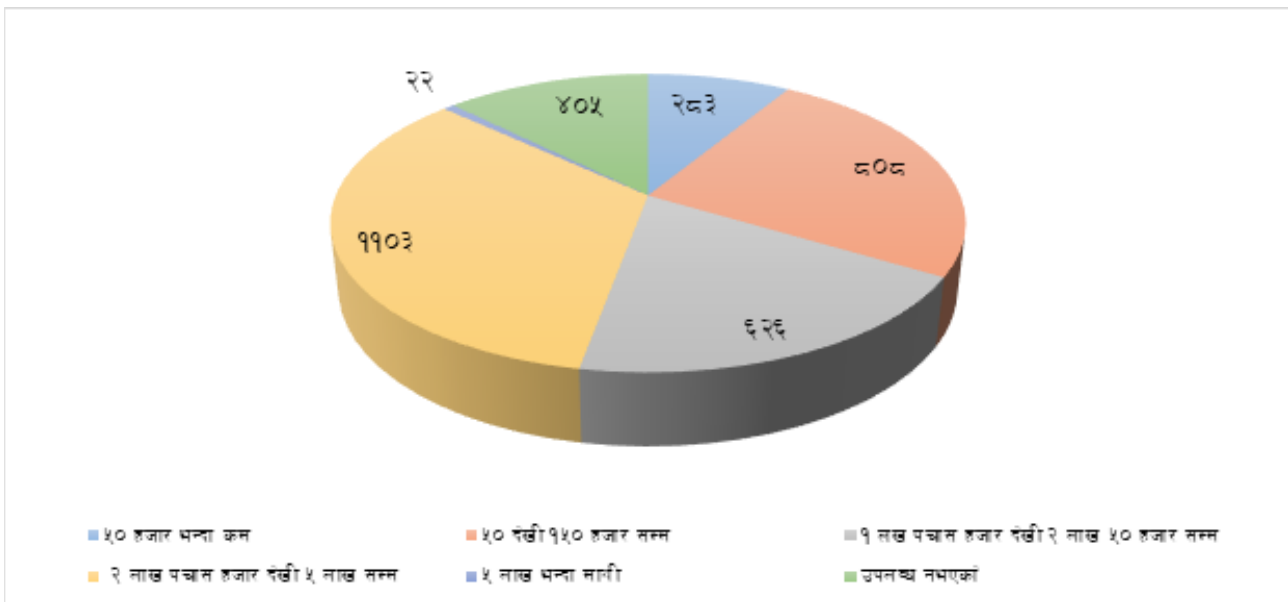
स्वास्थ्य सेवा र सुविधाको हिसावले माण्डवी गाउँपालिका औषत अवस्थामा रहेको देखिन्छ । हाल यस गाउँपालिकामा ५ स्वास्थ्य चौकी, ३ सामूदायिक स्वास्थ्य ईकाई, २ वटा गाउँघर क्लिनिक र ६ वटा बर्थिङ्ग सेन्टर रहेका छन् । यसका अलावा नव निर्मित १५ सैयाको अस्पतालले पनि सेवा पुऱ्याइरहेको छ । स्थानीय स्तरमा उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा पश्चात दोम्रो स्वास्थ्य सेवा लिने स्थान जिल्ला सदरमूकाममा रहेको जिल्ला अस्पताल विजुवार रहेको छ भने असामान्य स्वास्थ्य समस्या भएमा यस पालिकाका जनताहरू जिल्ला बाहिर दाङ, बुटवलका स्वास्थ्य संस्था, प्राईभेट अस्पताल तथा प्रतिष्ठानहरूमा उपचारका लागि जाने गरेका छन् । जटिल स्वास्थ्य सेवाका लागि विशेषगरि काठमाण्डौं तथा छिमेकी मुलुक भारतका विभिन्न शहरहरूमा औषधी उपचारकालागि जाने गरेको पाईन्छ ।

थोरै भाग तराई र धेरै भू-भाग पहाडी भुगोलमा पर्ने गाउँपालिकाको मुख्य आम्दानीको स्रोत कृषि, पशुपालन, व्यापार, सरकारी तथा गैर सरकारी रोजगारी र बैदेशिक रोजगारी रहेको छ । २१.७० प्रतिशत भु-भाग मात्र खेती योग्य देखिन्छ । यहाँको प्रमुख कृषि बाली धान, गहुँ, मकै, केही मात्रामा कोदो, दलहन, कोसेवाली आदि रहेको छ भने अन्य सहायक बालीहरू सवै प्रकारका तरकारी, आलु, सिमि, मास, मुसुरो, अरहर, तोरी आदी रहेका छन् । प्रकृतिक सम्पदाको हिसावले यो गाउँपालिका कृषिकोलागी उपयुक्त उर्वर माटोको धनी हुनुको साथै राम्रो जलाधार भएको पालिका हो । बजार नजिक तथा बाटो नजिकका समूदायहरूको कृषि प्रणाली, विऊ, तरकारी तथा खाद्यान्न उत्पादनका तौरतरिका विस्तारै व्यवसायिमूखी भैरहेको अवस्था छ । माथिल्लो भेगको खेती प्रणाली भने परम्परागत र निर्बाहमूखी नै रहेको छ । परिवर्तित जलवायु अनुरूप खेती प्रणालीका लागि उन्नत विउ, प्रविधिको प्रयोग एवं अभ्यास विस्तार हुँदै गएको पाईन्छ । यहाँका मानिसहरूले व्यावसायिक बाख्रापालन गर्दै आएका छन् तथापी पशुपालनको अभ्यास भने परम्परागत तरिका नै रहेको छ । नेपालको जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार गाउँपालिकाको समग्र कृषि उत्पादनलाई हेर्दा ४३ प्रतिशत (१८३४) घरधुरीहरूलाई जम्मा ३ महिना र ४४ प्रतिशत (१४०२) घरधुरीहरूलाई ६ महिना, १३८ घरधुरीहरूलाई ९ महिना सम्म र १४८ घरधुरीहरूलाई मात्रै ९ महिना भन्दा बढी महिना खाद्यान्नको पर्याप्तता रहेको छ (चित्र २) ।

चित्र २ माण्डवी गाउँपालिकाको खाद्य सुरक्षाको अवस्था

गाउँपालिकामा स्थानीय स्रोत साधनमा आधारित केहि साना तथा घरेलु उद्योगहरू दर्ता भई चालु अवस्थामा रहेका छन् । दर्ता भएका घरेलु उद्योगमा फर्निचर र मसला उद्योगहरू रहेका छन् यसवाट केहि रोजगारी प्राप्त भएको छ । यस गाउँपालिकाको मुख्य बजारको रूपमा जस्पुर बजार रहेको छ भने साना साना बजारहरू गाटो छेउछाउ रहेका छन् । यसरी नै वित्तीय सेवाका लागि २ वटा बाणिज्य बैंकहरूले सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् भने १६ वटा कृषि, लघु उद्यमी, दुग्ध उत्पादन, बहुउद्देशीय र वचत तथा ऋण सहकारी संस्था सञ्चालनमा छन् ।

चित्र ३ घरधुरीको आय अर्जनको अवस्था

माण्डवी गाउँपालिकाका परिवारको वार्षिक सरदर आम्दानीका सन्दर्भमा जनगणना २०७८ अनुसार सबै भन्दा बढी आम्दानी रु २ लाख ५० हजार देखि ५ लाख सम्म आम्दानी गर्ने घरधुरी ३४ प्रतिशत रहेको छ भने रु ५० हजार भन्दा कम आम्दानी गर्ने घरधुरी ९ प्रतिशत रहेका छन्। विवरण तलको चित्र ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

खानेपानी तथा सरसफाईको दृष्टिकोणमा २७ प्रतिशत (१०३४ घरधुरी) घरधुरीमा एक घर एक धाराको व्यवस्था भएको, ६८ प्रतिशतले नजिकै भएको समुहिक धाराबाट पानी पिउने गरेको, दुई प्रतिशतले अभै पनि ढाकीएको कुवाको पानी पिउने गरेका छन्। दुई प्रतिशतले अव्यवस्थित कुवा, मूहानबाट तथा खोला र नदीबाट पानी पिउने गरेको पाइएको छ। सत् प्रतिशत घरधुरीहरूमा शौचालयको व्यवस्था रहेको छ यदपी केही शौचालयहरू कच्ची रहेका छन्।

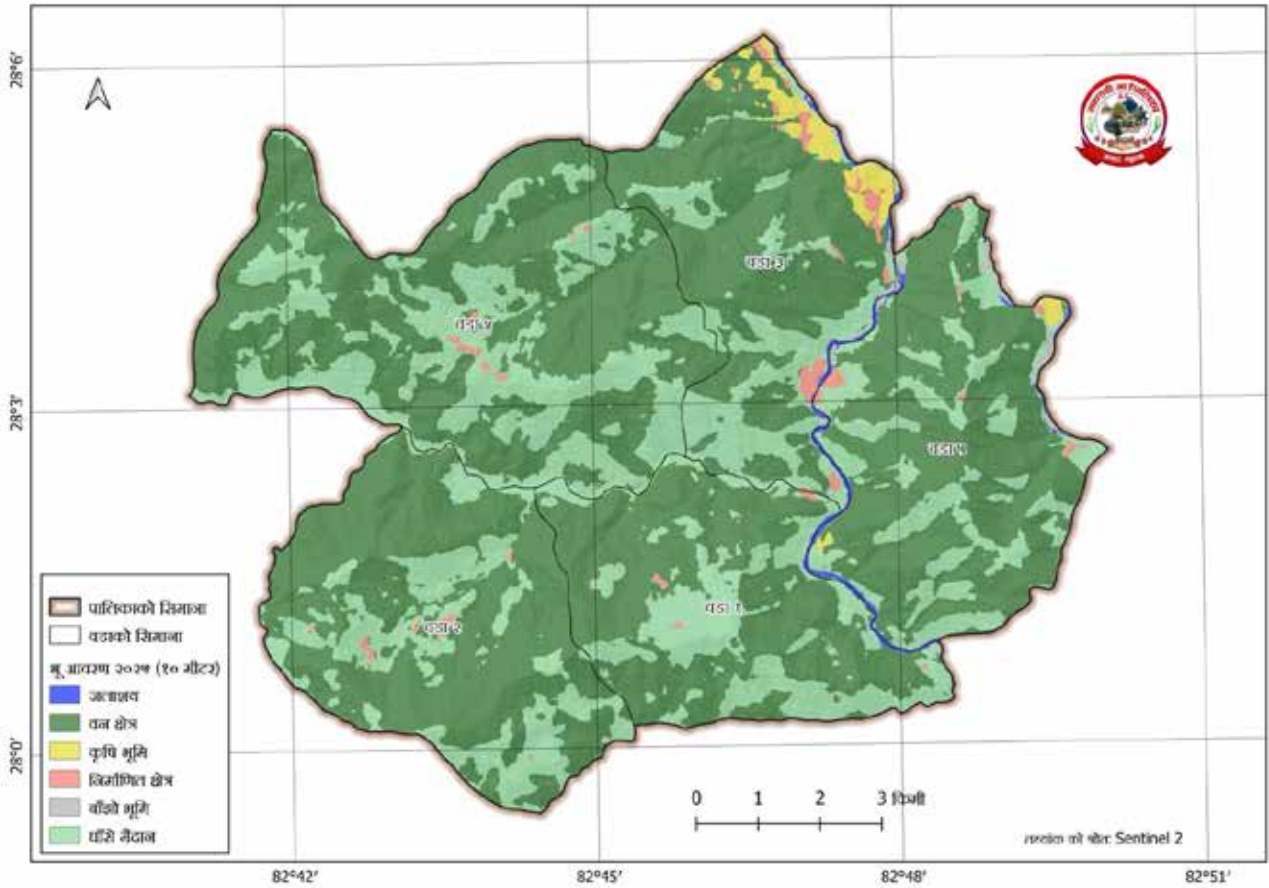
यस गाउँपालिकामा मानवीय श्रोतको अवस्था हेर्दा विभिन्न किसिमका जनशक्तिहरू रहेका छन्। ७.८९ प्रतिशत व्यक्तिहरू जागिर तथा नोकरीमा संलग्न भएका, २.९० प्रतिशत कृषि तथा पशुपालनमा संलग्न, १.६१ प्रतिशत उद्योग व्यापारमा, १.७४ ज्याला मजदुरीमा, १४.९६ प्रतिशत बैदेशिक रोजगारीमा रहेको पाइएको छ। त्यसै गरी प्राविधिक जनशक्तिका सन्दर्भमा १४ जना कृषि प्राविधिक, १४ जना ईलेक्ट्रिसियन, ९१ जना सिलाई, बुनाई र बुटिक सम्बन्धि, ६ जना पशु स्वास्थ्य सम्बन्धि, २१ जना सूचना तथा प्रविधिमा संलग्न भएका छन्।

२.१.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था

भू-उपयोग वर्गीकरणका लागि Google Earth Engine को प्रयोग गरी Sentinel-2 Satellite Image मार्फत विश्लेषण गरिएको छ, जसको Spatial Resolution १० मिटर रहेको छ। उक्त विश्लेषणका आधारमा अध्ययन क्षेत्रको भू-उपयोगलाई ६ किसिममा वर्गीकरण गरिएको छ जस अन्तर्गत घाँसे मैदान, बाँझो भुमी, बसोवास क्षेत्र, कृषि भूमी, वन क्षेत्र र जलाशय रहेका छन्।

यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ११३.४५३ वर्ग कि.मी मध्ये वनक्षेत्रले (७४.७९ व. की. मी.) ६५.९३ प्रतिशत ओगटेको छ भने कृषि क्षेत्रले १.५२० वर्ग की. मी. (१.३४ प्रतिशत) भूमी ओगटेको पाइन्छ। त्यसैगरी मानवीय बसोवास क्षेत्र १.२८६ (१.३४ प्रतिशत) रहेको छ। वनक्षेत्र भन्दा पछि दोस्रो भूमी ओगटेको क्षेत्र घाँसे मैदान हो जसले ३४.४७१ वर्ग कि. मी. क्षेत्र ओगटेको छ भने ०.८६४ वर्ग कि. मी क्षेत्र खोला नदी पोखरीले ओगटेको छ। खाली भूमीको क्षेत्र ०.५१७ वर्ग कि. मी. रहेको छ। यस गाउँपालिकामा ३४ वटा सामुदायिक वन रहेका छन् जसको क्षेत्रफल ५१७०.७१५ हेक्टर छ।

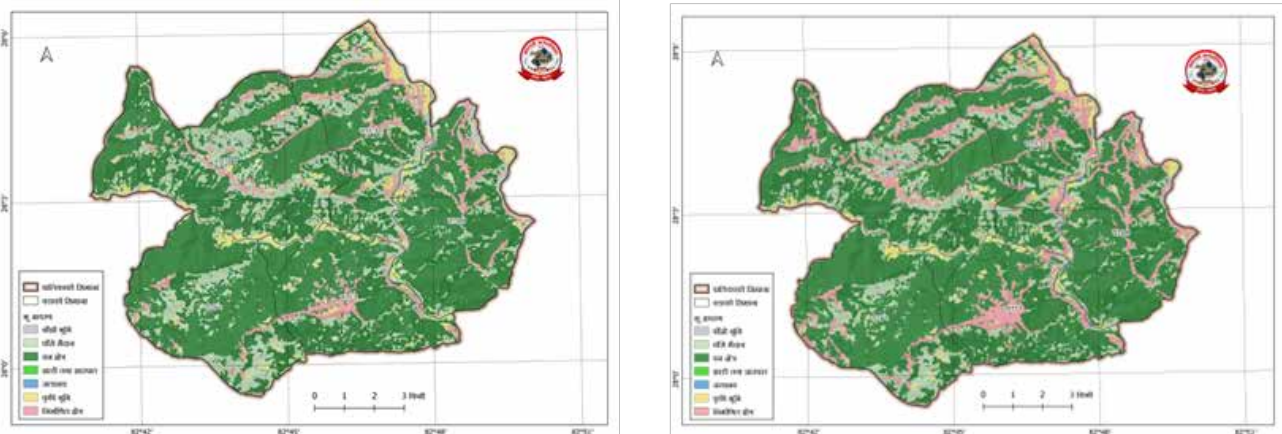
यस गाउँपालिकामा पाईने प्रमुख वनस्पतिका प्रजातीहरूमा साल, श्रीखण्ड, अस्ना, सल्ला प्रजाती, चिउरी, सिमल, चाँप, टुनी, खयर, ओखर, सतिसाल, अर्जुन, रातो सिरिस, भिमल, गिठा, लाली गुराँस, काउलो, अमला, सुगन्धकोकिला, दालचिनी, सुगन्धवाल, पाषाणवेद, टिमुर, चिराईतो, कुरिलो आदि जस्ता वनस्पती पाइन्छन्। यसै गरी घिस्रने जन्तुहरूमा अजिङ्गर, गोमन, धामन, तिरीच, घोरगराईच, करेट, हरियो काना, सुगा सर्प, दुई मुखे, पानी सर्प, डोम जातका सर्प, गोहोरा, सुन गोहोरो, कछुवा,

चित्र ४ माण्डवी गाउँपालिकाको भू-उपयोग नक्सा

टोके रुख भ्यागुता पाईएका छन् । यी सरिसृपहरू मध्ये अजिगर, तिरीज, सुगा सर्प, सुनगोहोरो, कछुवा आदि र चराचुरुङ्गीहरूमा राज धनेश, मयूर, कालो तित्रा, सिम तित्रा, लुईचे, खैरो धनेश, सुगा, कण्ठे सुगा, मदन सुगा/टुईके सुगा, जुँगे सुगा, कालो गिद्ध, डंगर गिद्ध, लामो ठुँडे गिद्ध, सिलसिले, कटुस टाउके मौरी चरी, जङ्गली लाटोकोसेरो, खैरो हाँस, सानो माटोकोरे, भुद्रुङ, चिल, जिङ्गर काँडे बाज, कण्ठे बाज, घुकुती दुकुर, सानो बौडाई, टूलो लहाँचे, छिके लहाँचे, कोईली, हुडीट्याउँ, कालो ढाडे लाहाँचे, भाद्रे, सानो जलेवा, सानो बकुल्ला, लालसर, कालो भुँडीफोर, चिभे, तोप चरा, कोकले, जुरेली/बुलबुल, गाजले चरी, धोबी चरा, श्यामा, रानी चरी, छिरबिरे माटो कोरे, कालिज, निलकण्ठ, बड्ढाई, कुशुके, टूलो चमेरो, भंगेरी बाज, थोप्ले लाटोकोसेरो, बकुला, मलेवा आदि प्रजातिका स्थानीय र आप्रवासी चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन् ।

त्यसैगरी ३० वर्षको अन्तरालमा भू-उपयोग परिवर्तनको विश्लेषण गर्न सन् १९९५ सालका लागि Landsat-५ र सन् २०२५ सालका लागि Landsat-८ Satellite Image प्रयोग गरिएको थियो । दुवै Image spatial resolution ३० मिटर रहेको थियो । नक्सा चित्र ५ मा देखाईएको छ ।

चित्र ५ माण्डवी गाउँपालिकाको भूउपयोग परिवर्तको भविष्यको परिदृश्य

भू-उपयोग परिवर्तन विश्लेषण अनुसार वन, घाँसे मैदान र भाडी प्रजातिका क्षेत्रहरूमा उल्लेखनीय कमी आएको देखिन्छ। विशेषगरी वन क्षेत्र १.९४५ वर्ग कि.मी. र घाँसे मैदान २.३७१ वर्ग कि.मी. ले घट्टनुले वन क्षेत्र र खाली जमिनमा निरन्तर दबाव बढ्दै गएको संकेत गर्दछ। यसको विपरीत, बस्ती क्षेत्र ५.२७९ वर्ग कि.मी. ले बृद्धि भएको देखिन्छ, जसले बस्ती विस्तार, अव्यवस्थित शहरीकरण तथा पूर्वाधार विकासका कारण भू उपयोगमा उल्लेखनीय परिवर्तन भइरहेको स्पष्ट गर्दछ। त्यसैगरी खेतीयोग्य जमिन ०.२५७ वर्ग कि.मी. ले बृद्धि हुनुमा कृषि विस्तार भएको देखिन्छ भने नदी नालाले ओगटेको क्षेत्र ०.२०९ वर्ग कि.मी. ले बृद्धि हुनु नदी बहाव, नदी कटानसँग सम्बन्धित प्रकोपहरू बढ्दै गएको संकेत गर्दछ। समग्रमा, यस भू-उपयोग परिवर्तन अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा प्राकृतिक श्रोतहरूको क्षेत्रफल घट्टदै गएको र मानवीय उपयोग बढ्दै गएको देखिन्छ। यस अवस्थालाई बेवास्ता गर्ने हो भने भविष्यमा बाढी, पहिरो, भू-क्षय तथा जलवायु जोखिमहरूलाई थप तीव्र बनाउन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। त्यसैले गाउँपालिकाले स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी गरी गाउँपालिकाको वार्षिक योजनामा समायोजन गर्दै दिगो भू-उपयोग योजना, वन तथा घाँसे क्षेत्र संरक्षण, नियन्त्रित बस्ती विस्तार र जोखिम-संवेदनशील भू-उपयोग नीति अवलम्बन गर्न आवश्यक देखिन्छ।

२.१.५ उर्जा प्रयोगको अवस्था

यस गाउँपालिकाका प्राय सबै घरधुरीहरू ९९.३ प्रतिशत (३७६७) ले उज्यालोका लागि विद्युत उर्जाको प्रयोग गर्दछन् भने बाँकी घरधुरीहरूले उज्यालोका लागि सौर्यबत्ति, मट्टीतेल आदीको प्रयोग गर्दछन्। यस गाउँपालिकामा नेपाल विद्युत प्राधिकरण र बुटवल पावर कम्पनीको विद्युत आपूर्ति भएको छ। यसरी नै खाना पकाउनको लागि ईन्धनको रूपमा ९१ प्रतिशतले दाउराको प्रयोग गर्दछन् भने ९ प्रतिशतले एल. पी. जि ग्याँस र ०.४ प्रतिशतले बिजुलीको प्रयोग गर्ने गरेको तथ्याङ्कले देखाएको छ।

गाउँपालिकाको ठुलो हिस्सा अभैपनि ईन्धनको रूपमा दाउराको प्रयोग गरिरहेको सन्दर्भमा नेपाल सरकारले पनि आगामी सन् २०३५ सम्ममा खाना पकाउने ईन्धनको रूपमा १७ लाख बढी विद्युतीय चुलो प्रवर्धन गर्ने लक्ष लिएकोले सो लक्ष हाँसिल गर्न गाउँपालिकाले पनि विद्युतीय चुलो विस्तारकालागी आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ।

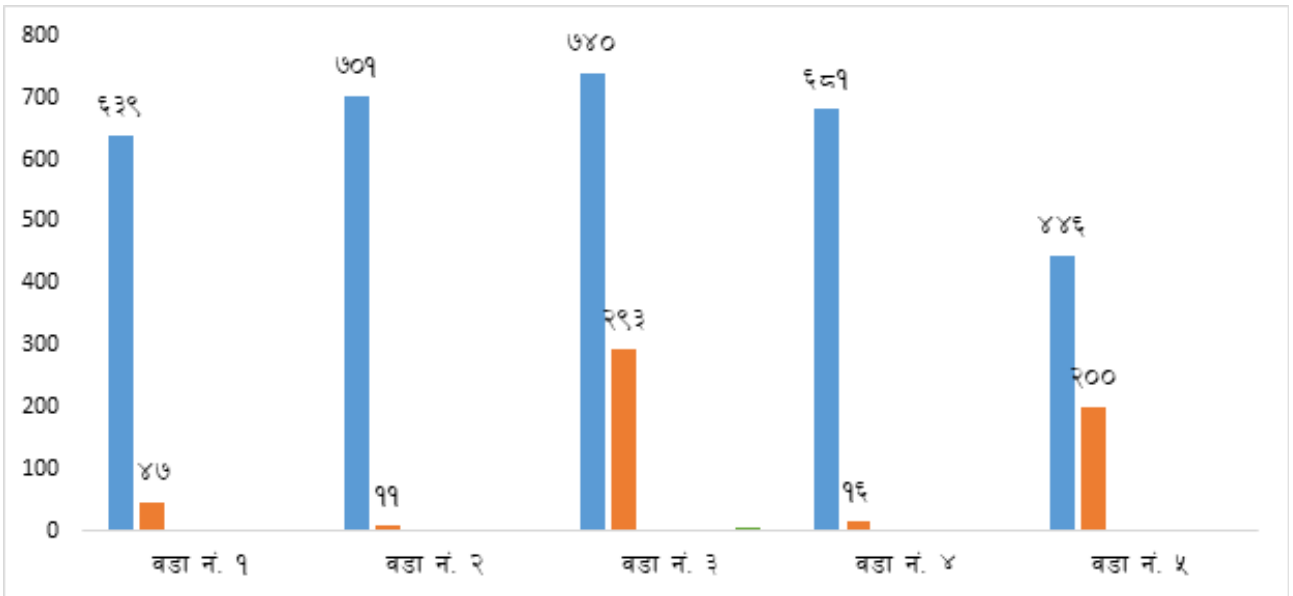

चित्र ६ माण्डवी गा. पा. मा ईन्धन प्रयोगको अवस्था

स्रोत: नेपालको जनगणना २०७८

२.१.६ भौतिक पूर्वाधार तथा सामूदायिक विकास

यस गाउँपालिकाका बढीजसो घरधुरीहरू ८४.५ प्रतिशत (३२०७ घरधुरी) माटो, ईँट्टा, र ढुङ्गाबाट निर्मित रहेका छन्, ९ प्रतिशत (५६७ घरधुरी) सिमेन्ट, ईँट्टा, र ढुङ्गाको प्रयोगबाट बनेका छन्। यसैगरी काठको फल्याँक प्रयोग गरी ०.१ प्रतिशत, बाँसको प्रयोग गरी ०.३ प्रतिशत र जस्तापाताको प्रयोग गर्ने ०.२ प्रतिशत घरधुरी रहेका छन्।

चित्र ७ माण्डवी गा.पा. मा बाह्य पर्खालमा प्रयोग गरिएको सामग्री अनुसार घरधुरी

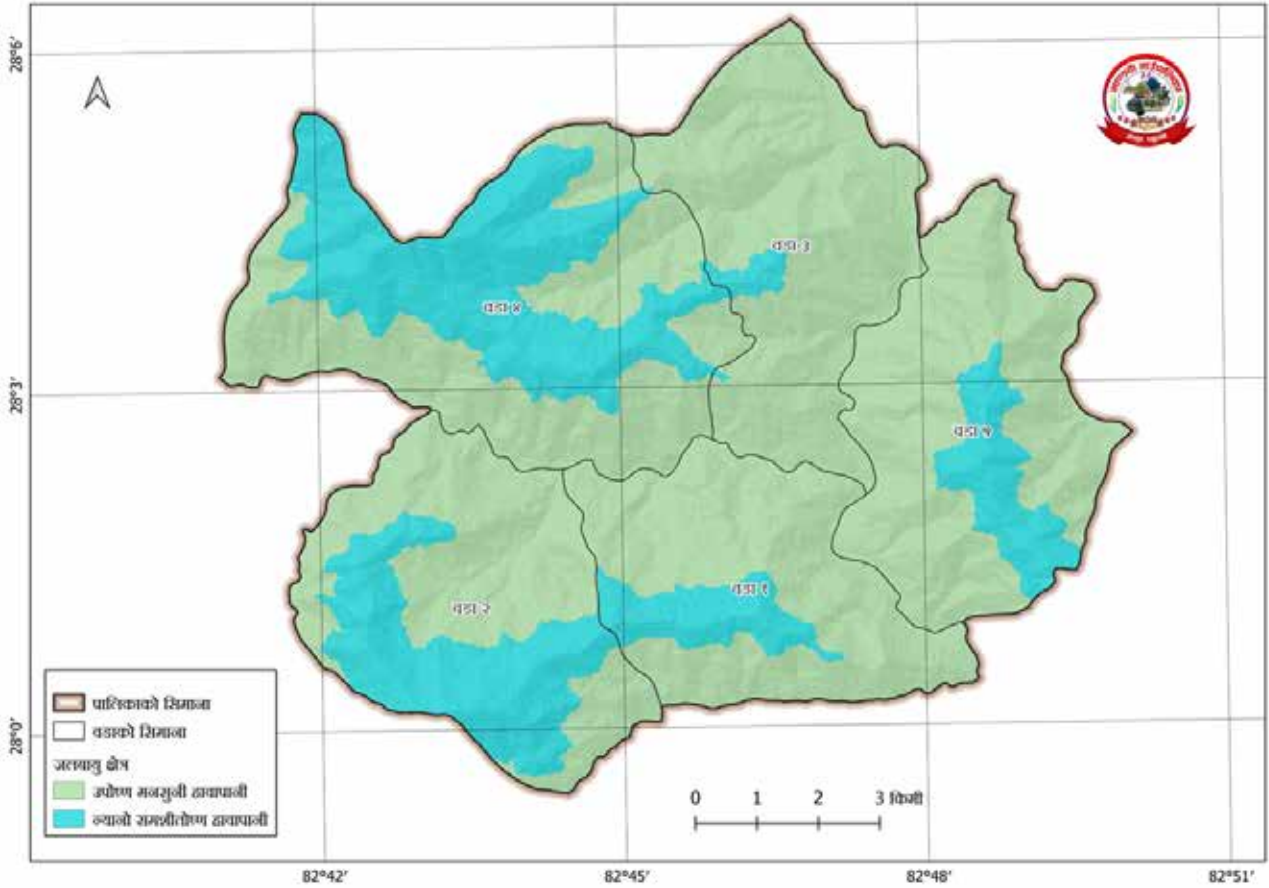
सञ्चार सुविधाका साधनहरूमा यहाँका घरधुरीहरू मध्य थोरैले रेडियो र धेरैले मोबाइल फोनको प्रयोग गर्ने गरेका छन्। यस गाउँपालिकामा ९२९ रेडियो प्रयोगकर्ता, ११९३ टिभी प्रयोगकर्ता, २९८२ सामान्य फोन प्रयोग गर्ने, र २५४६ स्मार्टफोन प्रयोग गर्ने गरेको पाईएको छ। यस पालिकामा ९ प्रतिशत घरधुरीहरूको इन्टरनेट सेवामा पहुँच रहेको छ (स्रोत: जनगणना २०७८)। यस गाउँपालिकामा सहज आवतजावत तथा सहज पहुँचका लागि ४ वटा पक्की पुल र ११ वटा भोलुङ्गे पुलहरू रहेका छन्। मोटरबाटोको पहुँचकालागि वडाकेन्द्र सम्म जाने केहि बाटोहरू बन्दै गरेका छन् तर, अधिकाँस बाटोहरू कच्ची भएकाले वर्षाको समयमा बाढी तथा पहिरोको जोखिममा रहेका छन्। यस पालिकाका वडा नं. १ र ३ को वडा केन्द्रसम्म पक्की बाटोले छोएको छ भने अन्य सबै वडाहरूमा कच्ची बाटोको पहुँच पुगेको छ। साथै यी बाटोहरूमा सार्वजनिक यातायातका साधनहरूको पहुँच बढ्दै गएको छ। जिल्ला सदरमूकाम देखी यस गाउँपालिकाको बीचबाट कालोपत्रे मुख्य सडक सञ्जाल जोडिएको छ। जिल्ला सदरमूकाममा आवत जावत गर्ने यातायातका साधनहरू र छिमेकी जिल्ला रोल्पाबाट आवत जावत गर्ने यातायातका साधनहरू पनि यही पालिकाको बाटो भएर चल्ने गर्दछन्। तसर्थ यस गाउँपालिकाको केन्द्र र केही वडाहरू सार्वजनिक यातायातको सञ्जालसंग जोडिएका छन्। तर वर्षाको समयमा वडाभित्रका कच्ची बाटोहरू पैरो तथा बाढीको जोखिम भई अवरुद्ध हुने गर्दछन्।

परिच्छेद तीन : जलवायु परिवर्तनको अवस्था

३.१ जलवायु परिवर्तनको क्रम र परिदृष्य विश्लेषण

३.१.१ माण्डवी गाउँपालिकाको जलवायु

माण्डवी गाउँपालिका समुद्री सतहबाट ४९२ मीटर उचाईदेखि १८८२ मीटर सम्मको उचाईमा अवस्थित छ। यस पालिकाको भूगोलको उचाईको आधारमा दुई वटा क्षेत्र (उपोष्ण मनसुनी हावापानी र न्यानो समशितोष्ण हावापानी) मा विभाजन गरी हेर्न सकिन्छ।

चित्र ८ माण्डवी गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिती

क) उपोष्ण मनसुनी हावापानी (६१५ देखि १८८२ मी.)

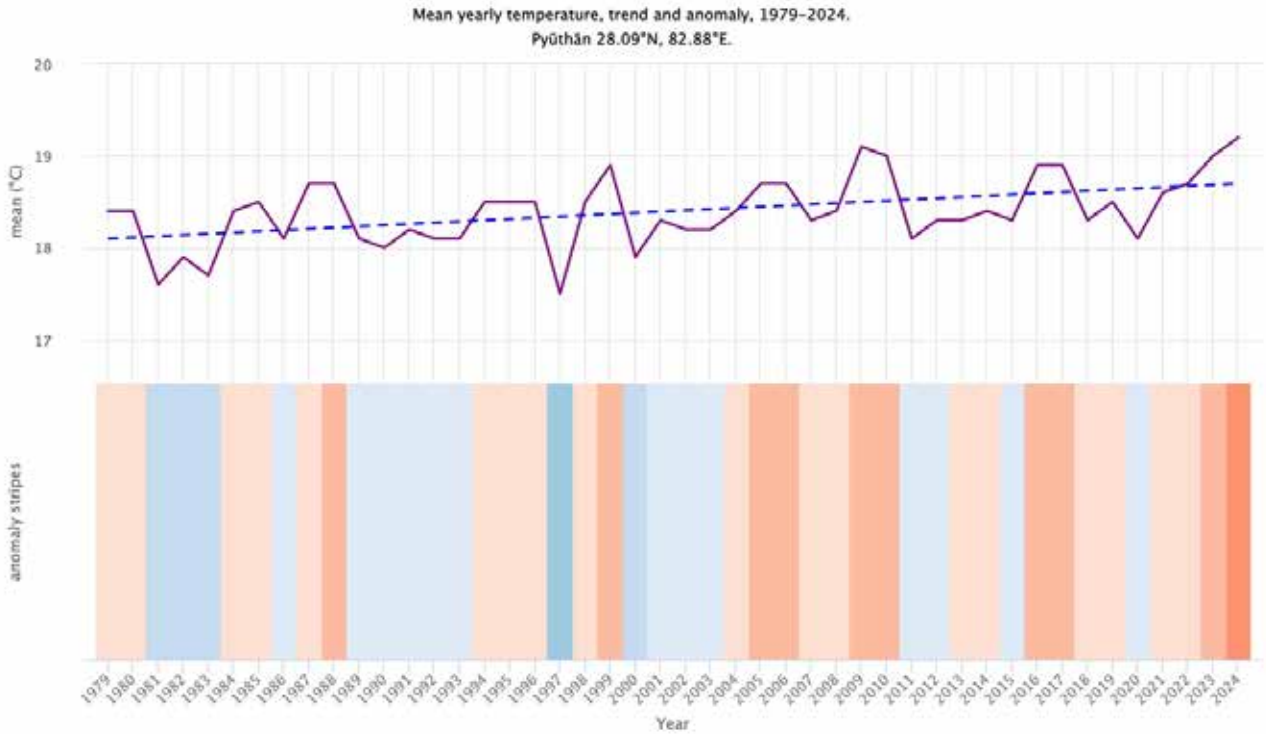
९१५ मीटर उचाई देखि २१३४ मीटर सम्मको भाग पर्ने स्थान पहाडी भागमा पर्दछ। स्वस्थ्यकर हावापानी समेत भएको यस भेगमा पाखो बारीमा समेत राम्रो खेती हुन्छ। यस भागमा मकै, गहुँ, धान, आलु, अन्य मौषमी तरकारी बाली, माथिल्लो भागमा कोदो, आलु उत्पादन गरिन्छ। यस भेगको जंगलमा कटुस चाँप, ओखर चिउरी, पिपल टिमुर, चिलाउने, साल आदिका रुखहरू पाइन्छन्। यस क्षेत्रमा सवै किसिमका जात जातिका मानिसहरूको बसोबास रहेको पाइन्छ।

ख) बेशी वा न्यानो समशितोष्ण हावापानी (४६२ देखि ६१५ मी.)

समुद्री सतहबाट ४९२ देखि ९१५ मि. उचाई सम्मको भाग माण्डवी गाउँपालिकाको बेशी भाग हो। तराई तथा भित्री मधेशको समेत हावापानी पाउने यस भेगमा समथर खेतबारी रहेको र राम्रो खेती हुन्छ। घनाबस्ती समेत रहेको यस क्षेत्रमा व्यापारिक कृषाकलाप फस्टाउनुको साथै साना घरेलु उद्योगहरू समेत रहेका छन्। साल, सिरिस, बैदार, बाँस, चिउरी आदिका रुखहरू पाइन्छन् भने बढी जसो मकै, गहुँ, धान जस्ता खाद्यान्न बालीको खेती गरिन्छ।

३.१.२ तापक्रम तथा वर्षाको विश्लेषण

जलवायुको हिसाबले यस गाउँपालिकामा उपोष्ण र न्यानो समशितोष्ण प्रकारको हावापानी रहेको छ तरपनि बाह्रै महिना एकै नासको हावापानी छैन । यस पालिका क्षेत्रमा फागुन महिनादेखि असोजको अन्तिमसम्म गर्मी हुन्छ । कार्तिक र माघमा यहाँको हावापानी समशितोष्ण हुन्छ भने गर्मीयाममा यहाँको तापक्रम औषत अधिकतम ३२.४ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्छ जुन न्यानो समशितोष्ण हावापानी हो । प्यूठान जिल्लामा औषत अधिकतम तापक्रम २७ डिग्री सेल्सियस देखि १५ डिग्री सेल्सियस र न्यूनतम तापक्रम २१ डिग्री सेल्सियस देखि ५ डिग्री सेल्सियस सम्म रहेको छ । बैज्ञानिक रूपमा गरिएको अध्ययन अनुसार प्यूठान जिल्लाको विगत ४५ वर्षको तापक्रममा आएको परिवर्तन हेर्दा तातो अवधि प्रत्येक वर्ष बढ्दै गएको देखिएको छ । विस्तृत विवरण तलको चित्रमा देखाईएको छ ।

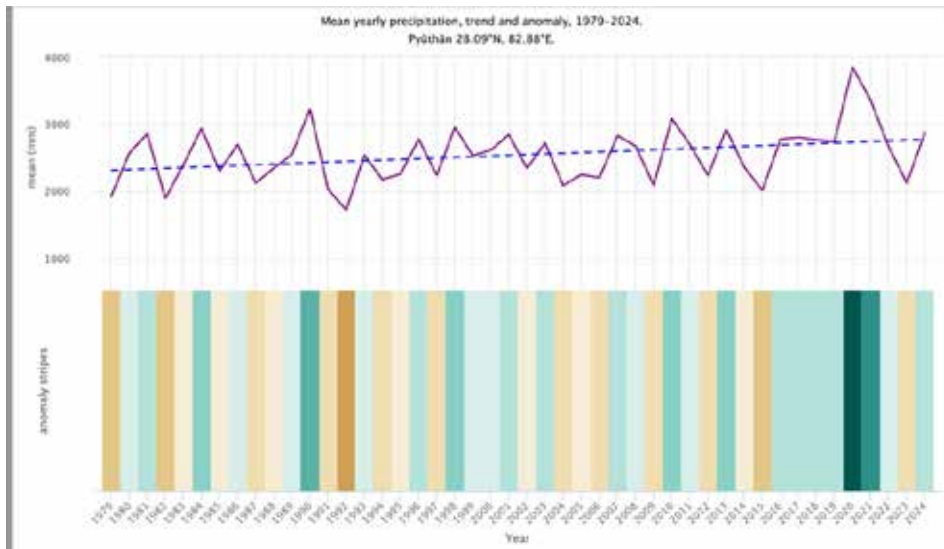

चित्र ९ सन् १९७९ देखि २०२४ सम्मको प्यूठान जिल्लाको वार्षिक औषत तापक्रम

स्रोत: [https://www.meteoblue.com/en/climate\(change/pyuthan\)nepal\)1282887?month=12](https://www.meteoblue.com/en/climate(change/pyuthan)nepal)1282887?month=12)

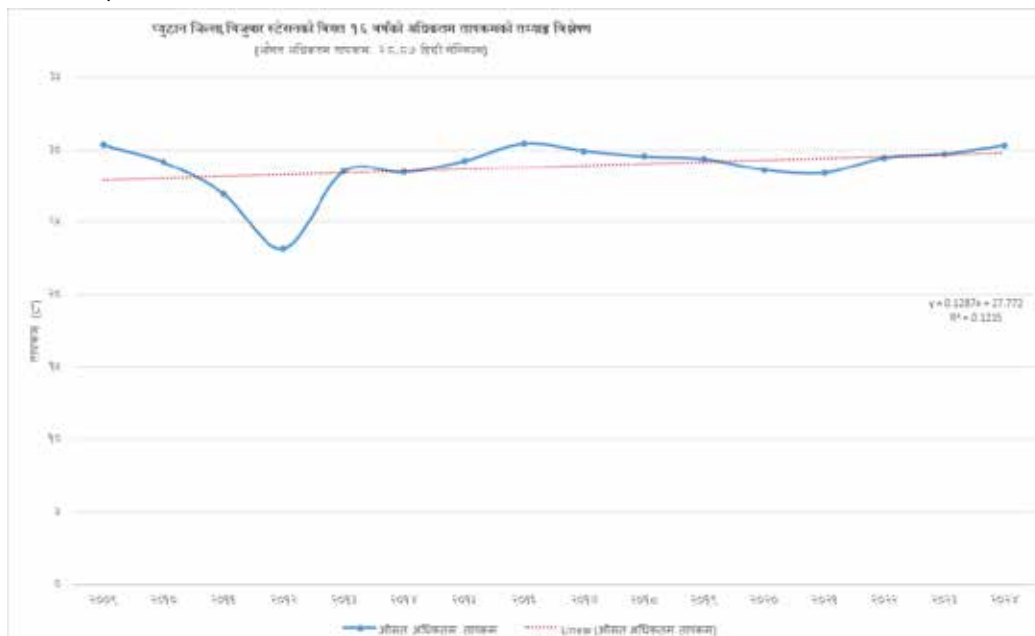
चित्रमा देखाईएको वार्षिक औषत तापक्रममा वर्ष-वर्ष अनुसार उतार-चढाव भए पनि, नीलो ज्यास गरिएको रेखा (linear trend line) बायाँबाट दायाँतर्फ माथि उक्लिएको छ । यसले दीर्घकालीन रूपमा तापक्रम बढिरहेको (positive warming trend) संकेत गर्दछ । सुरुका वर्षहरू (१९८० को दशक) तुलनात्मक रूपमा चिसो देखिन्छ भने पछिल्ला वर्षहरू, विशेष गरी सन् २००० पछि र हालका वर्षहरूमा तातो वर्षहरूको संख्या र तीव्रता बढेको पाइन्छ । माथिको चित्र अनुसार सन् १९९७ मा औषत तापक्रम १८.४ डिग्री सेल्सियस रहेकोमा २०२४ मा सो तापक्रम बढेर १९.० डिग्री सेल्सियस भएको छ ।

तापक्रममा बृद्धि र वर्षामा आउने परिवर्तनको परिदृष्यले जलवायुजन्य प्रकोपको पुनरावृत्ति हुने र भ्रम गम्भीरता बढ्ने देखिएको छ । यसले गर्दा माण्डवी गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक, सामाजिक एवं सास्कृतिक अवस्था र विकासका पूर्वाधारमा नकारात्मक असर तथा हानी नोक्सानी हुने आँकलन गर्न सकिन्छ । सन् १९७९ देखि २०२४ सम्मको द्वितीय तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा सन् १९७९ मा १९२२.३ मिलिलिटर वर्षा भएको देखिन्छ भने सन् २०२४ मा २७८६.२ मिलिलिटर वर्षा भएको देखिन्छ । ४५ वर्षको अन्तरालमा औषत ६४ मिलिलिटर वर्षा बढी भएको तथ्याङ्कले वर्षाको दरमा पनि बृद्धि हुँदै गएको र आगामी दिनमा अझै बढ्ने आँकलन गर्न सकिन्छ । तलको चित्रमा सन् १९७९ देखि २०२४ सम्मको वर्षाको विवरण चित्र १० मा देखाईएको छ ।

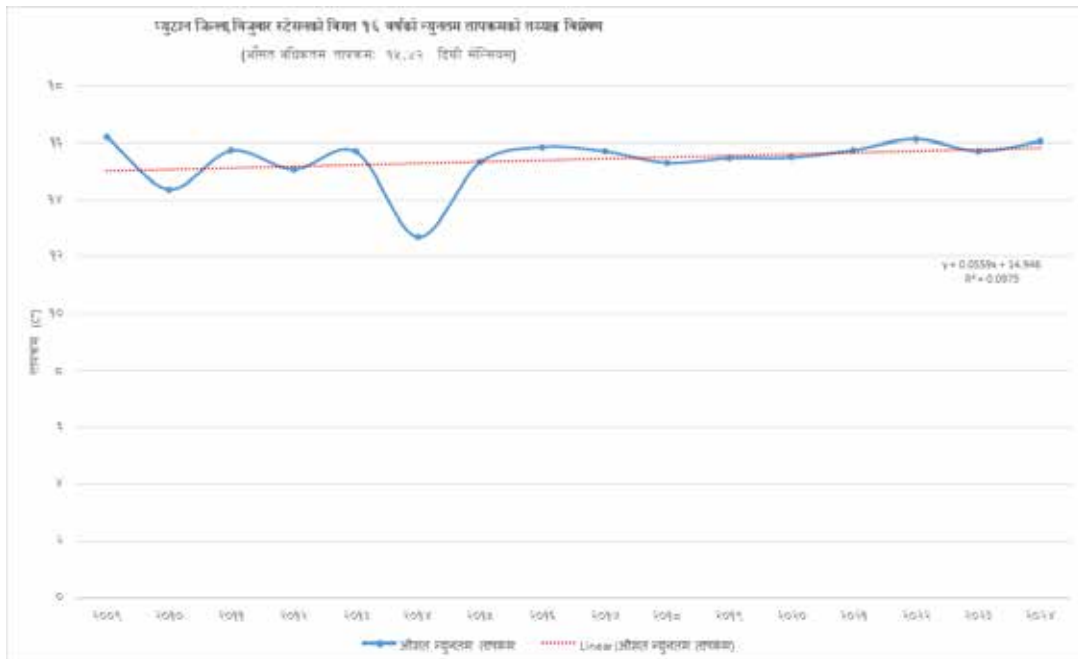
चित्र १० सन् १९७९ देखी २०२४ सम्म प्यूठानको वार्षिक औषत वर्षा विवरण

जल तथा मौषम विज्ञान विभाग काठमाडौँबाट प्यूठानको विजुवार स्टेसनबाट सन् २००९ देखी २०२४ सम्मको अधिकतम तथा न्यूनतम तापक्रम सम्बन्धि तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिकाको अधिकतम औषत तापक्रम २८.८७ डिग्री सेल्सियस र न्यूनतम औषत तापक्रम १५.४२ डिग्री सेल्सियस रहेको देखिन्छ। सो अवधिको तापक्रम प्रवृत्ति विश्लेषण अनुसार अधिकतम तापक्रमको वार्षिक औषत बृद्धि दर ०.१२ डिग्री सेल्सियस रहेको छ भने न्यूनतम तापक्रमको वार्षिक औषत बृद्धि दर ०.००५५ डिग्री सेल्सियस रहेको पाईन्छ। यि दरहरूलाई समग्र नेपालको औषत वार्षिक तापक्रम बृद्धि दर (०.०५६ डिग्री सेल्सियस) संग तुलना गर्दा अधिकतम तापक्रमको बृद्धि दर उल्लेखनीय रूपमा उच्च र न्यूनतम तापक्रमको बृद्धि दर करिव समान तर अलि न्यून देखिन्छ। तलको चित्रमा प्यूठान जिल्लाको विगत १६ वर्षको अधिकतम तापक्रम देखाईएको छ। जसले औषत अधिकतम तापक्रम २८.८७ डिग्री सेल्सियस देखाएको छ भने विगत देखी हाल सम्म तापक्रमको ट्रेन्ड हेर्दा बढीरहेको देखाएको छ।

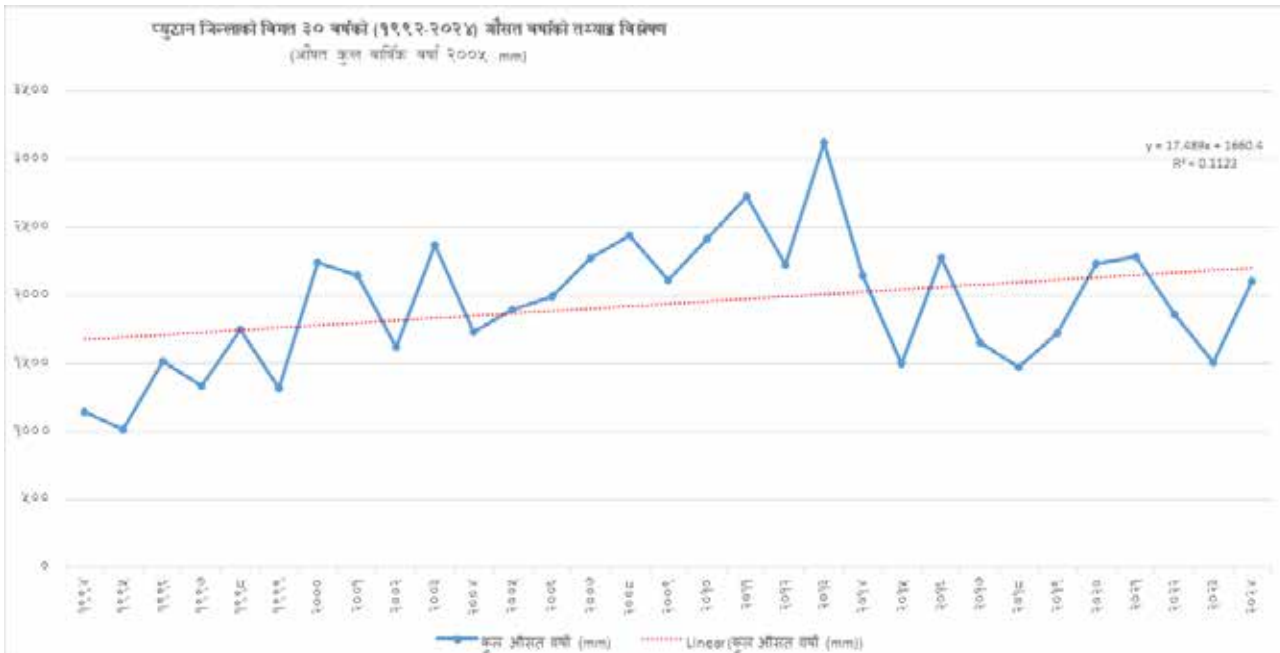
चित्र ११ प्यूठान जिल्लाको १६ वर्षको अधिकतम औषत तापक्रम

त्यसै गरी प्यूठान जिल्लाको न्यूनतम औषत तापक्रम १५.४२ डिग्री सेल्सियस रहेको देखिन्छ। रातो थोप्ला भएको रेखा सन् २००९ देखी २०२४ सम्म न्यूनतम तापक्रम पनि बृद्धि हुँदै गएको देखिएको छ। यस अवधिको औषत तापक्रम १५.४२ डिग्री सेल्सियस रहेको छ।

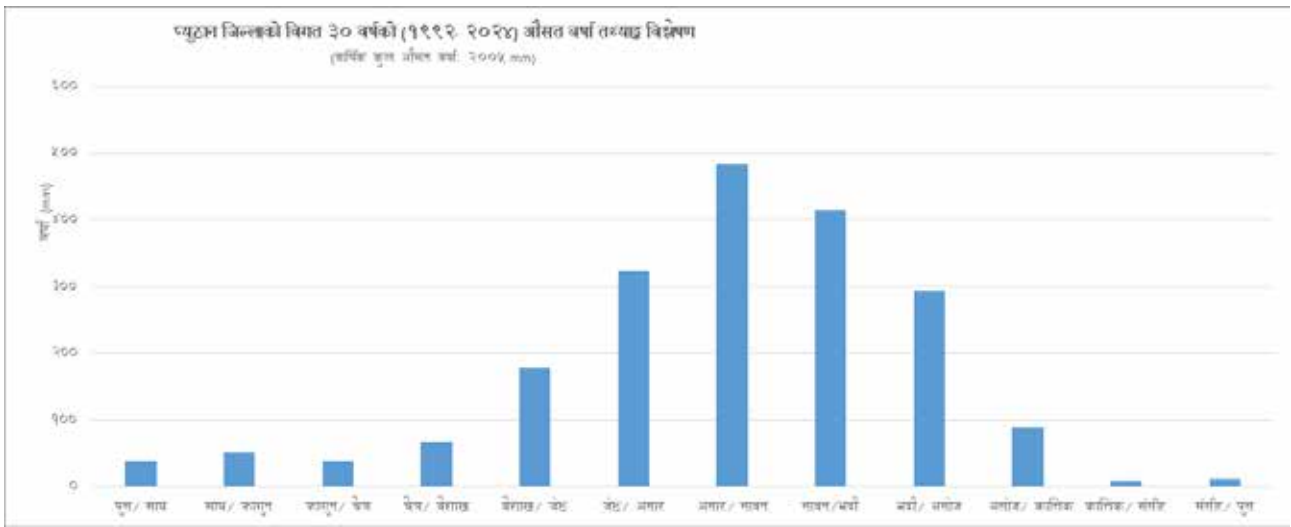
चित्र १२ प्युठान जिल्लाको विगत १६ वर्षको औषत न्यूनतम तापक्रम

जल तथा मौसम विज्ञान विभागको विजुवार, हंसपुर र स्वर्गद्वारी स्टेसनबाट प्राप्त सन् १९९४ देखि २०२४ सम्मको वर्षाको तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाको औषत वार्षिक वर्षा २००५ मिलीमिटर देखिन्छ। यस तथ्याङ्क अनुसार गाउँपालिकाको वार्षिक वर्षाको दरमा १७.४९ प्रतिशत बढ्दै गईरहेको छ। वर्षाको क्रमलाई विश्लेषण गर्दा केहि वर्षहरूमा औषत भन्दा वढी वर्षा भएको देखिन्छ। केहि वर्षहरूमा जस्तै सन् २००८, २०१०, २०११ र २०१३ मा अत्याधिक वर्षा भएको देखिन्छ। यसरी नै हरेक वर्षको वर्षाको मात्रा पनि समान देखिँदैन। सन् २००७ देखि अधिकांस वर्षहरूमा औषत भन्दा धेरै पानी परेको देखिन्छ। त्यसै गरी वार्षिक वर्षा साउन भदौमा ७०० मिलिलिटर सम्म र न्यूनतम वर्षा २५ मिलिलिटर सम्म परेको देखिन्छ।

चित्र १३ प्युठान जिल्लाको विगत ३० वर्षको औषत वर्षाको विवरण

त्यसैगरी पानी पर्ने तथ्याङ्कलाई महिनामा विश्लेषण गर्दा असार दोस्रो हप्तादेखि शुरुभई श्रावण, भाद्र र असोजमा बढि वर्षा हुने गरेको छ। समुदायमा छलफल गर्दा पानी पर्ने प्रवृत्ति तथा तौरतरिका पहिले र हालमा फरक रहेको महसुस गरेको पाईएको छ। पहिले जेष्ठको अन्तिम हप्तादेखि मनसुनी वर्षा शुरु भई भाद्र अन्तिम सम्म हुन्थ्यो। त्यसै गरी हिउँदे वर्षा मंसिर अन्तिम त्यसै गरी हिउँदे वर्षा मंसिर अन्तिम हप्ताबाट शुरु भई माघ अन्तिम सम्म पर्ने गर्थ्यो।

चित्र १४ प्यूठान जिल्लाको विगत ३० वर्षको वार्षिक औषत वर्षाको विवरण

माण्डवी गाउँपालिकाको मौसमी पात्रो

विगत करिब ३० वर्षको अन्तरालमा स्थानीय स्तरमा जलवायुमा आएका परिवर्तनहरूको जानकारी प्राप्त गर्न यो मौसमी पात्रो विधिको प्रयोग गरिएको थियो। यस विधिको छलफलमा समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवी तथा जानिफकारहरूको सहभागिता रहेको थियो। यसै विधिको प्रयोग गरी समुदायस्तरमा जलवायु अर्थात तापक्रम र वर्षामा भएको परिवर्तन, रैथाने वनस्पति प्रजातीहरूको जीवनचक्र/व्यवहार परिवर्तन, प्रकोपको स्वरूप र प्रकोप घट्ने समयमा देखिएका परिवर्तनहरूको जानकारी समेत प्राप्त गरिएको थियो।

प्रकोपको नाम	तुलना	महिना र हप्ता																																				
		बैशाख			जेठ			असार			साउन			भाद्र			असोज			मंसिर			पुष			साथ			फागुन			बैश्व						
		१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	
मनसुनी वर्ष	पहिले																																					
	अहिले																																					
हिउँदे वर्षा	पहिले																																					
	अहिले																																					
गर्मी	पहिले																																					
	अहिले																																					
जाडो	पहिले																																					
	अहिले																																					
तुसरो	पहिले																																					
	अहिले																																					
काफन	पहिले																																					
	अहिले																																					
सावीगुराँस फुल्ने	पहिले																																					
	अहिले																																					
पिउरी	पहिले																																					
	अहिले																																					

चित्र १५ माण्डवी गा. पा. को मौसमी पात्रो

मौसमी पात्रोको विश्लेषण गर्दा स्थानीय स्तरमा विगतको समयमा मनसुनी वर्षा जेठ महिना देखि नै शुरु हुने गरेकोमा केहि वर्ष देखि लगभग २१ दिन पछाडी सरी असारको अन्तिम हप्ता बाट मात्र शुरु हुन थालेको देखिन्छ। मनसुनी वर्षाको सन्दर्भमा पहिला हुने सिमसिमे वर्षाको सट्टा मुसलधारे पानी पर्न थालेको अनुभव स्थानीयहरूको रहेको छ। पहिलेको तुलनामा वर्षाको अवधि कम भएको तर वर्षा हुँदा एक्कासि हुने र एकै पटक ठूलो मात्रामा वर्षा हुने गरेको देखिन्छ। जाडोको समयावधि ४९ दिनले घटेको, गर्मीका दिनहरू लम्बिएको र तुलनात्मक रूपमा तातोपना बढेको पाइएको छ। हिउँदे वर्षाको समयावधि छोटो भएको देखिन्छ। हिउँदे वर्षाको मात्रा पनि कम भएको, केही क्षेत्रमा तुसरो पर्ने समय कम भएको र होचो क्षेत्रका बासिन्दाका अनुसार तुसरो लाग्ने समयावधि पहिलेको तुलनामा घटेको र कम मात्रामा देखिएको छ।

त्यसैगरी गर्मीका दिनहरु बढेको र पानी पर्ने समयमा फेरबदल भएको कारणले गर्दा खेतिपाती गर्ने समय केहि पछाडी गएको देखिन्छ। स्थानीय जातका धान पहिले ज्येष्ठमा लगाउने गरेकोमा अहिले असारको मध्य वा अन्तिम हप्तामा लगाउन थालेको पाईएको छ। खाद्यान्न र फलफुलहरु पाक्ने समयमा पनि परिवर्तन भएको छ। पहिले धान बाली असोज अन्तिममा काट्ने गरेकोमा अहिले असोजको शुरूमै पाकिसकेको हुन्छ। गुँरास फुल्ने क्षेत्रमा तुलनात्मक रूपमा छिटो फुल्न थालेको पाइएको छ। पहिला बैशाख महिना देखी फूलने लालीगुराँस अहिले माघ महिनामै फूलन थालेको छ। त्यसैगरी बर्षायाममा पानीका मुल फुट्ने क्रम पनि निकै कम भएको पाइएको छ।

माण्डवी गाउँपालिकाको प्रकोप पात्रो

यसरी जलवायुमा आएको परिवर्तनले कृषि बालीमा रोग र कीराको बृद्धि, समयमा पानी नपर्ने र विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपहरु जस्तै सुख्खा खडेरी, पहिरो, आगलागीहरुका कारणले कृषि लगायत जलस्रोत, वन तथा जैविक विविधतामा समेत असर परेको देखिन्छ। यसले गर्दा कृषि उत्पादनमा कमी भएको, वन पैदावारहरु नष्ट भएका र खानेपानी तथा सिचाईकालागि पानीको उपलब्धतामा कमी हुँदा स्थानीयहरुको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्नुका साथै उनीहरुको दैनिकी थप चुनौतीपूर्ण बन्दै गएको स्थानीयको अनुभव छ। पछिल्लो समयमा बन्धनजन्तुहरु विशेषगरी बाँदर, बँदेल, दुम्सीहरु वर्षभरी नै बारीमा आई खेतिपातीहरु नस्ट गर्ने क्रम निकै बढेको छ। जसका कारण मानिसहरुले वन नजिकको बारीमा खेती गर्न छोड्दै गएका छन्।

प्रकोपहरु	महिना इपत्ता	बैशाख		ज्येष्ठ		असार		साउन		भाद्र		असोज		कार्तिक		मंसिर		पुष		माघ		फागुन		चैत्र						
		१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	१	२	३	४	
पहिरो	पहिने																													
	अहिने																													
बाढी	पहिने																													
	अहिने																													
कृषि रोग	पहिने																													
	अहिने																													
धानमा रोग बीर	पहिने																													
	अहिने																													
पशुमा रोग	पहिने																													
	अहिने																													
मृदान सुक्ने	पहिने																													
	अहिने																													
बन्धनजन्तुको प्रकोप बाँदर	पहिने																													
	अहिने																													
बन्धनजन्तुको प्रकोप बँदेल	पहिने																													
	अहिने																													
बागसागी	पहिने																													
	अहिने																													
मानव स्वास्थ्य मच्छर	पहिने																													
	अहिने																													

चित्र १६ सहभागितामूलक छलफलबाट तयार गरिएको प्रकोप पात्रो

३.१.३ प्यूठान जिल्लाको जलवायु परिवर्तनको भविष्यको परिदृष्य

नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालयले सन् २०१९ मा तयार गरेको जलवायुको परिवर्तित परिदृष्य सम्बन्धि प्रतिवेदन (National Adaptation Plan, 2019) अनुसार समग्र नेपालमा तापक्रम तथा वर्षाको मात्रामा बढोत्तरी आउने अनुमान गरिएको छ। RCP 4.5 पद्वती अनुसार मध्यम अवधि अर्थात सन् २०१६ देखी २०४५ सम्म ०.९ देखी १.० डिग्री सेल्सियसले बढ्ने अनुमान गरिएको छ भने सोही आविधमा RCP ४.५ पद्वती अनुसार लामो अवधि सन् २०३६ देखी २०६५ मा १.६ र १.८ डिग्री सेल्सियसले बढ्ने अनुमान गरिएको छ। त्यस्तै गरी RCP 8.5 पद्वती अनुसार मध्यम अवधि सन् २०१६ देखी २०४५ सम्म १.० देखी १.१ डिग्री सेल्सियसले बढ्ने अनुमान गरिएको छ। RCP 8.5 पद्वती अनुसार लामो अवधि सन् २०३६ देखी २०६५ मा १.८ देखी २.० वा सो भन्दा बढी तापक्रम बढ्ने प्रक्षेपण गरिएको छ। यस तथ्याङ्क विश्लेषणमा आधार वर्षको रूपमा सन् १९८१ देखी २०१० लाई लिईएको छ। सोही प्रतिवेदन अनुसार नेपालको पुर्वी भागमा भन्दा पश्चिमी भागमा तापक्रम बढी बढ्ने अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, वर्षाको मात्रा बढेतापनि वर्षाका दिनहरु घट्ने, गर्मीका दिनहरु बढ्ने, चिसोको दिन र रात घट्ने आँकलन गरिएको छ। सन् १९८१ देखी २०१० लाई आधार वर्ष मानी RCP 4.5 पद्वती अनुसार मध्य अवधिमा औषत २६.३ प्रतिशत र RCP 8.5 पद्वती अनुसार औषत २८ प्रतिशत पानी पर्ने दिनहरुमा बृद्धि हुने

आँकलन गरिएको छ। लामो अवधिको सन्दर्भमा RCP 4. 5 र RCP 8. 5 पद्धती अनुसार पानी पर्ने दिनहरूमा क्रमशः ४१.३ र ५९.८ प्रतिशतले बृद्धि हुने प्रक्षेपण गरिएको छ (National Adaptation Plan 2019 पेज १८, १९)।

Indices	RCP4. 5					RCP8. 5			
	No of mean annual days in the reference period	Medium-term		Long Term		Medium-term		Long-term	
		%	Days	%	Days	%	Days	%	Days
Rainy Days	166. 4	-1. 8	-3	-1	-1. 7	-0. 9	-1. 6	-0. 5	-0. 8
Warm days	36. 5	64. 5	23. 9	87. 3	32. 3	71. 4	26. 4	124. 7	46. 1
Warm Night	36. 5	81. 4	30. 5	115. 7	43. 3	101	37. 8	159. 2	59. 6
Cold days	36. 5	-42	-15. 4	-52. 6	-19. 3	-55. 8	-20. 5	-75	-27. 5
Cold nights	36. 5	-40. 7	-15	-53. 5	-19. 7	-54. 1	-19. 9	-74	-27. 3
Warm spell duration index	17. 6	110	19. 3	149	26. 2	157. 4	27. 6	244. 8	43
Cold spell duration index	20. 3	-51. 8	-10. 5	-63. 9	-12. 9	-55. 1	-11. 2	-73. 3	-14. 8

स्रोत: जलवायुको परिवर्तित परिदृश्य सम्बन्धि प्रतिवेदन (National Adaptation Plan 2019), पेज २५

माथिको तालिका अनुसार पानी पर्ने दिनहरू, गर्मीका दिनहरू गर्मीका रातहरू चिसोका दिन तथा रातहरू औषत रूपमा बढ्दै जाने प्रक्षेपण गरिएको छ। उक्त प्रक्षेपण अनुसार पानी पर्ने दिनहरू RCP 4. 5 पद्धती अनुसार मध्य अवधिमा १.८ प्रतिशतले घट्ने देखाएको छ भने लामो अवधिमा ! प्रतिशतले घट्ने अनुमान गरिएको छ। त्यस्तै गर्मीका दिनहरूका सन्दर्भमा RCP4. 5 पद्धती अनुसार मध्य अवधिमा ६४.५ प्रतिशत (२३ दिन) ले र लामो अवधिमा ८७.३ प्रतिशत (३२ दिन) ले बढ्ने आँकलन गरिएको छ। त्यस्तै RCP 8. 5 पद्धती अनुसार मध्य अवधिमा ७१.४ प्रतिशत (२६.४ दिन) र लामो अवधिमा १२४.७ प्रतिशत (४६.१ दिन) ले बढ्ने अनुमान गरिएको छ। अत्यधिक गर्मीका दिनहरू पनि बढ्दै जाने र अत्यधिक चिसोका दिनहरू घट्दै जाने प्रक्षेपण गरिएको छ। यसैलाई तलको तालिकामा अभि स्पष्ट पारिएको छ।

तालिका २: प्युठान जिल्लाको तापक्रम र वर्षामा हुनसक्ने परिवर्तन

क्र.स.	विवरण	RCP 4. 5		RCP 8. 5	
		२०७३-२१०२	२०९३-२१२२	२०७३-२१०२	२०९३-२१२२
१	Change in Temperature (°C) for Pyuthan district from the reference period (2038-2067) तापक्रममा हुने परिवर्तन	१.०१	१.३९	१.८४	१.१३
२	Change in Precipitation (%) for Pyuthan district from the reference period (2038(2067) वर्षामा हुने परिवर्तन	२.६२	९.३	८.३७	१३.७८
(क) वर्षामा हुनसक्ने परिवर्तन (Change in Precipitation Indices)					
१	Change in Very Wet Days (P95) (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067) धेरै ओसिलो दिनहरूमा परिवर्तन	३.०७	१५.१२	१५.३४	२१.२४
२	Change in Extreme Wet Days (P99) (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067) विषम ओसिलो दिनहरूमा परिवर्तन	२६.४३	४९.०५	३९.४९	७०.२८
३	Change in No. of Rainy Days (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067) वर्षाका दिनहरूमा परिवर्तन	-२.०४	-१.१२	-०.४५	-०.२५

क्र.स.	विवरण	RCP 4.5		RCP 8.5	
		२०७३-२१०२	२०९३-२१२२	२०७३-२१०२	२०९३-२१२२
४	Change in Consecutive Dry Days (CDD) (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067) निरन्तर सुख्खा हुने दिनहरूमा परिवर्तन	११.१६	६.०१	०.३६	-१.९३
५	Change in Consecutive Wet Days (CWD) (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067) निरन्तर ओसिलो हुने दिनहरूमा परिवर्तन	-२.५२	-०.४१	८.००	७.४४
(ख) तापक्रममा हुनसक्ने परिवर्तन (Change in Temperature Indices)					
६	Change in Warm Days (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067) , गर्मी दिनहरूमा परिवर्तन	६.७६	९.३५	६.०६	१०.४८
७	Change in Warm Nights (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067) गर्मी रातहरूमा परिवर्तन	९.७४	१३.१९	११.०३	१६.००
८	Change in Cold Days (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067) चिसो दिनहरूमा परिवर्तन	-४.३८	-५.६२	-५.५५	-७.२९
९	Change in Cold nights (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067) चिसो रातहरूमा परिवर्तन	-४.६८	-५.८८	-५.०४	-६.७६
१०	Change in Warm Spell Duration Index (WSDI) (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067)	१००.२१	१४१.९५	१२१.२१	१९५.५९
११	Change in Cold Spell Duration Index (CSDI) (%) for Pyuthan of Nepal from the reference period (2038-2067)	-५६.३६	-६६.२३	-६६.७५	-८४.६०

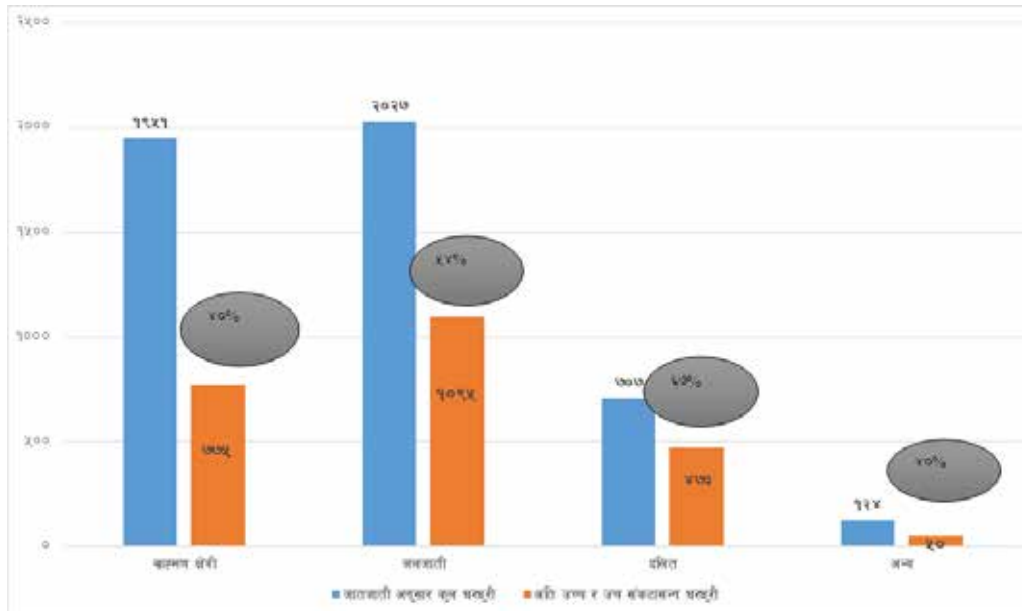
३.२ संकटासन्नता र जोखिम विश्लेषण

३.२.१ जोखिम विश्लेषण (Risk Assessment)

यस स्थानीय अनुकूलन योजना निर्माणका विभिन्न चरणहरूमध्ये बस्ति स्तरीय संकटासन्नता र जोखिम विश्लेषण एक महत्वपूर्ण विधि हो । यस क्रममा सहभागितामूलक तरिकाले घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित संकटासन्नताको स्तरीकरण गरिएको थियो । यस क्रममा समुदायका घरधुरीहरूलाई जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, सम्वेदनशिलता र अनुकूलन क्षमता (जीविकोपार्जनका पाँच सम्पत्तिहरू-प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक)का सूचकहरू साथै जलवायुजन्य प्रकोपहरूले घरधुरीमा पारेको प्रभाव समेतको आधारमा सहभागितात्मक विश्लेषण तथा स्तरीकरण गरिएको थियो ।

आफ्नो जग्गाको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने, सरकारी तथा गैरसरकारी सेवामा रोजगारी भएका, र जलवायुजन्य प्रकोपबाट न्यून प्रभावित भएका, कुनै विपद् आईहाल्दा पनि सो परिस्थितिसंग जुध्न सक्ने क्षमता बढी भएका घरधुरीहरूलाई सो बस्तिको सन्दर्भमा तुलनात्मक रूपमा सम्पन्न घरधुरी मानी न्यून संकटासन्न घरधुरी (V1) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ९ महिना सम्म मात्र खाना पुग्ने र सरकारी सेवामा रोजगारी भएतापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित भएको, सो प्रभावसंग जुध्नसक्ने क्षमता तुलनात्मक रूपमा कम भएको, भरपर्दो जागिर वा अन्य बैकल्पिक आयआर्जनको सुनिश्चितता कम भएको घरधुरीलाई मध्यम संकटासन्न घरधुरी (V2) मा राखिएको थियो । त्यसैगरी आफ्नै जग्गामा गरिएको उत्पादनले ६ महिना सम्म खाना पुग्ने भयतापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित घरधुरीलाई उच्च संकटासन्न घरधुरी (V3) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ३ महिना वा सो भन्दा कम समयसम्म मात्र खाना पुग्ने र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित, सो प्रभावसंग जुध्नकालागी निकै न्यून आधार भएका अति विपन्न घरधुरीलाई अति उच्च संकटासन्न घरधुरी (V4) मा राखिएको थियो ।

यस सहभागितामूलक विश्लेषण अनुसार अति उच्च संकटासन्न स्तर (V4) मा २१.९४ प्रतिशत घरधुरी रहेका छन् भने उच्च संकटासन्न स्तर (V3) मा ४४.५२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। अति उच्च संकटासन्न र उच्च संकटासन्न घरधुरीहरू करिव ६६.४५ प्रतिशत रहेको पाईएको छ। यसरी नै न्यून संकटासन्न (V1) र मध्यम संकटासन्न (V2) समूहमा क्रमश ९.७५ प्रतिशत र २३.८० प्रतिशत रहेको पाईएको छ। जातजाती अनुसार घरधुरीहरूको संकटासन्नता स्तरीकरणको विवरण चित्र १७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

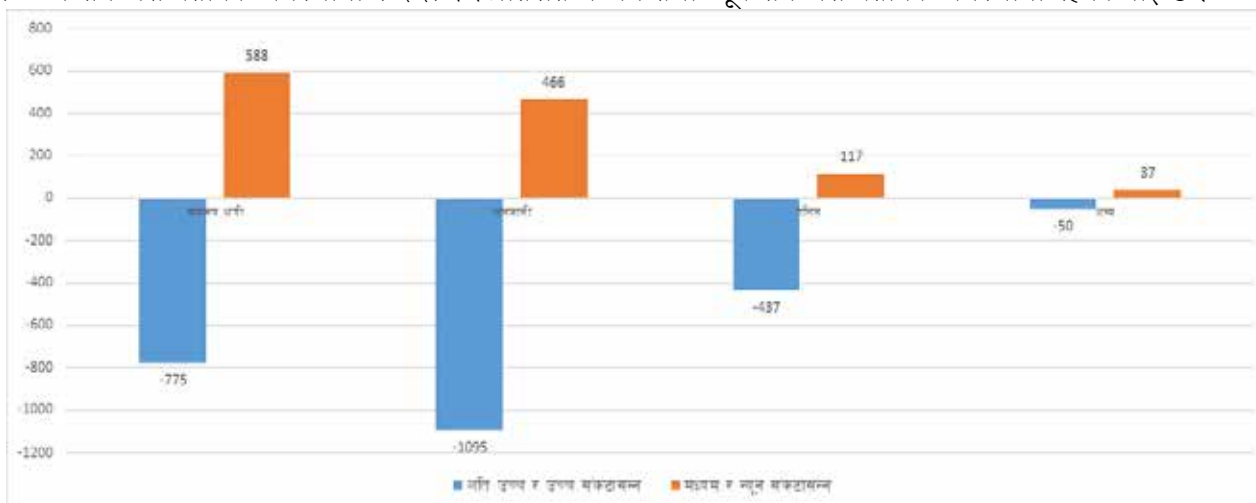

चित्र १७ जातीयगत रूपमा संकटासन्नता स्तरीकरण। समूदाय स्तरीय छलफल, २०८२

स्रोत: जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिलता सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरीकरण, २०८२

त्यसै गरी जातजातीयगत रूपमा हेर्दा वडाको दलित समूदायको कुल घरधुरीका सन्दर्भमा सवैभन्दा बढी ६७ प्रतिशत दलित समूदायका घरधुरी संकटासन्नताको अवस्थामा रहेको पाईन्छ भने दाम्प्रोमा जनजाती समूदायका घरधुरी ५४ प्रतिशत रहेका छन्। ब्राह्मण क्षेत्री समूदयमा अति उच्च र उच्च संकटासन्नताको अवस्थामा ४० प्रतिशत, मध्यम तथा न्यून संकटासन्नताको अवस्थामा १६.३३ प्रतिशत घरधुरी रहेको पाईएको छ। अन्य घरधुरीहरू निकै कम संख्या रहेको सन्दर्भमा समेत ४० प्रतिशत अति उच्च र उच्च संकटासन्नताको अवस्थामा रहेको पाईएको छ।

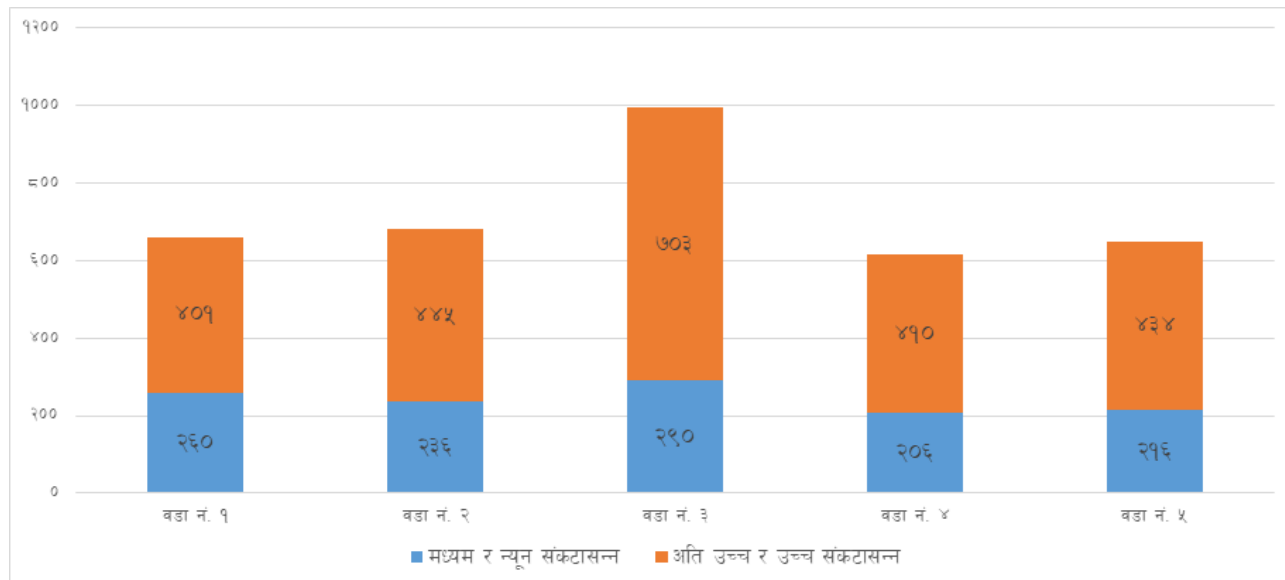
तलको चित्र १८ मा माथिपट्टीको घरधुरीको संख्या मध्यम तथा न्यून संकटासन्नताको अवस्थामा रहेको हो भने तलपट्टीको घरधुरीहरू अति उच्च र उच्च संकटासन्नताको अवस्थामा रहेको संख्या हो। समग्रमा ६६.४५ प्रतिशत घरधुरीहरू अति उच्च र उच्च संकटासन्नताको अवस्थामा र ३३.५५ प्रतिशत मध्यम तथा न्यून संकटासन्नताको अवस्थामा रहेको पाईन्छ।

चित्र १८ माण्डवी गा. पा. को समग्र घरधुरीको संकटासन्नता स्तरीकरण।

स्रोत: जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिलता सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरीकरण, २०८२

जलवायु परिवर्तनको प्रभाव सबै समूदाय, जातजाती, लिङ्ग, वर्गहरूमा फरक फरक पर्ने हुँदा सबै वडाहरूमा परेको प्रभाव पनि फरक हुनु स्वभाविक नै हो । यसै सन्दर्भमा वडा अनुसार जलवायु परिवर्तन संकटासन्नताको अवस्था विश्लेषण गर्दा माण्डवी गाउँपालिकाका पाँचै वडामा गरिएको घरधुरी स्तरको जोखिम विश्लेषण अनुसार वडा नं. १ मा ४०१, वडा नं. २ मा ४४५, वडा नं. ३ मा ७०३ वडा नं. ४ मा ४१० र वडा नं. ५ मा ४३४ घरधुरीहरू अति उच्च, उच्च, मध्यम र न्यून संकटासन्न अवस्थामा रहेका छन् । वडा अनुसारको संकटासन्नता घरधुरी तलको चित्र १९मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र १९ वडागत रूपमा उच्च र अति उच्च तथा मध्यम र न्यून संकटासन्न घरधुरी

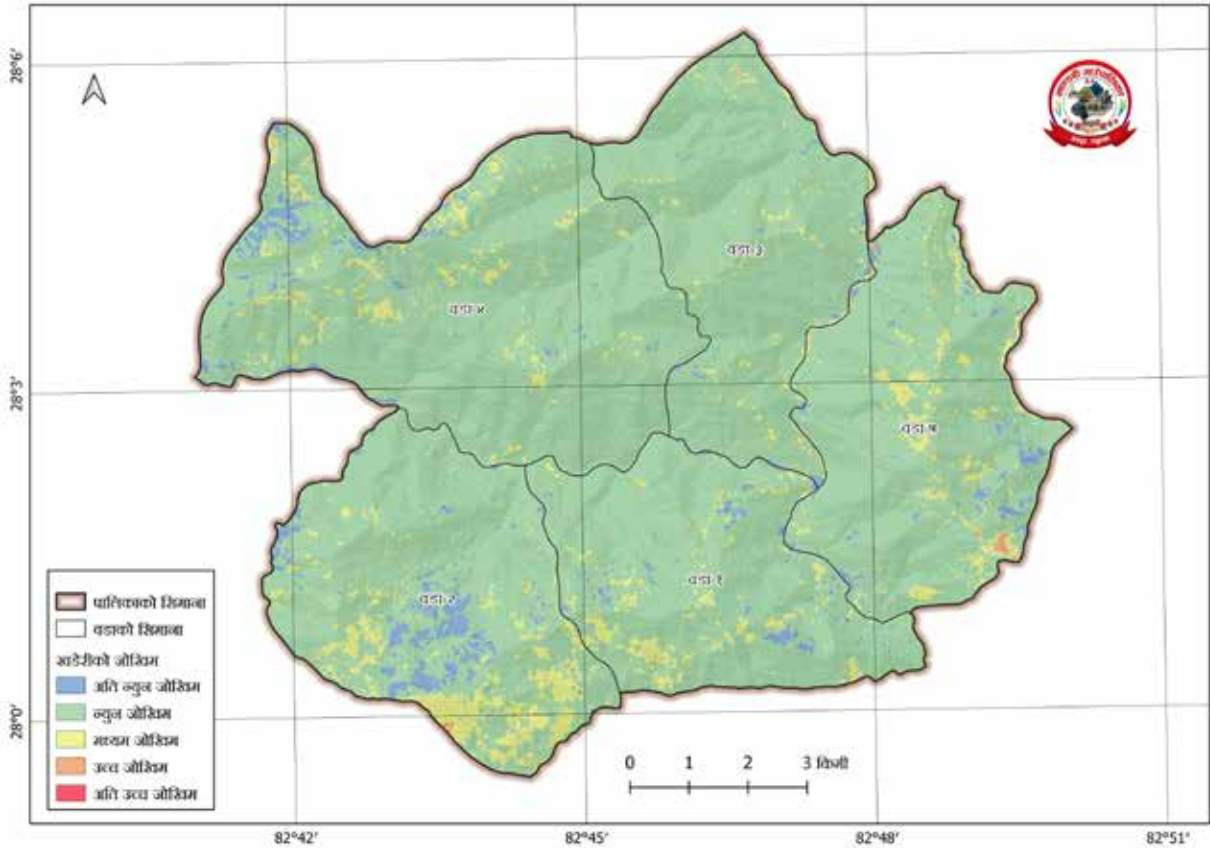
स्रोत: जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिलता सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरीकरण, २०८२

माण्डवी गाउँपालिका जलवायु परिवर्तनको जोखिममा रहेको छ । विशेष गरी कृषि, पशुपालनमा रोग कीराको प्रकोप, बाढी, पहिरोबाट जग्गा जमिन तथा लगाएको बाली नाली र घरहरूमा क्षती, वनमा लागेको आगोले वन मासिनुका साथै घर समेत जलाएको, पशुबस्तुहरू मरेका घटनाहरू पाईएको छ । बस्ति स्तरमा गरिएको जलवायुजन्य जोखिम पहिचान छलफलमा बालीमा रोग कीराको जोखिम एक महत्वपूर्ण प्रकोपको रूपमा पहिचान भएको थियो । पछिल्लो समयमा खेतीबालीमा विभिन्न किसिमका नयाँ रोग कीराहरू जस्तै सलह कीरा, फौजी कीरा, गवारो कीराको प्रकोप बढ्दै गएको पाईएको छ । गहुँबालीमा गवारो, सिँन्दुरे रोगको प्रकोप बढिरहेको र ति रोग कीराको पुनारावृत्ति पनि बढी देखिएको छ । यसबाट कुनै विशेष समूह, समूदाय, बस्ति वा वडा प्रभावित हुनेभन्दा पनि सबै समूदायहरू उस्तै प्रकारले प्रभावित भएको अनुभव स्थानीयहरूको रहेको छ । यसले गर्दा खाद्य उत्पादनमा कमी हुन गई परिवारमा खाद्य असुरक्षाको अवस्था सिर्जना भएको, बालबालिका, गर्भवती महिला, ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई आवश्यक पर्ने पोषणमा कमी भैरहेको पाईएको छ । केही बस्तिहरूमा खेतिबालीको उत्पादन घटेको कारण मानिसहरूले खेत गर्न छोडेको र सो स्थानबाट बसाई सराई नै गरेको पनि पाईएको छ । पछिल्लो समयमा प्राय प्रत्येक घरधुरीबाट एक वा दुई जना यूवाहरू आय आर्जनको अवसर खोजिकालागी बैदेशिक रोजगारीमा जाने गरेको पाईएको छ ।

यस गाउँपालिकामा बाढीका घटनाहरूले समूदायको जीविकोपार्जनको मुख्य आधार खेतीबालीमा नकारात्मक असर गरेको हुँदा विपन्न, गरीब, बाढीको नजिक घर तथा खेतबारी भएका परिवारहरू बढी प्रभाव भएको पाईएको छ । हालका वर्षहरूमा पानी पर्ने तौर तरिकामा आएको परिवर्तनले बाढीका घटनाहरूमा बृद्धि भएको र त्यसले ग्रामीण जीविकोपार्जनमा नकारात्मक प्रभाव पारेको पाईएको छ ।

विगतको तुलनामा सुख्खा बढेको कारण पानीका मूहानहरू सुक्दै गएको कारण टाढाबाट पानीको जोहो गर्नुपर्ने भएकाले महिलाहरूलाई कामको बोझ बढेको, बालबालिकाको सरसफाईमा कमी भएको पाईएको छ । साथै पानी पर्ने तौरतरिकामा परिवर्तन भएका कारण खडेरी पनि बढ्दै गएको छ । खडेरीका कारण तरकारी बाली तथा खाद्यान्न बालीहरू भनेको समयमा लगाउन नपाईएको, आवश्यक परेको समयमा आकासबाट पानी नपर्ने जस्ता समस्याहरू स्थानीयले भोग्दै आएको पाईएको छ ।

छ । जलवायु परिवर्तनको प्रभाव यस्तै रहने हो भने आगामी दिनमा पनि मूहान सुक्ने क्रम र खडेरीको सम्भावना बढ्दै जाने आँकलन गर्न सकिन्छ । द्वितीय तथ्याङ्कको आधारमा गरिएको विश्लेषणले पनि खडेरीको सम्भावना बढ्ने देखाएको छ । विशेषगरी माण्डवी गाउँपालिकाको वडा नं. २ र ४ मा तुलनात्मक रूपमा बढी खडेरीको सम्भावना देखिएको छ भने वडा नं. ५ र १ मा पनि भविष्यमा खडेरी बढ्दै जाने तलको नक्सामा देखिएको छ । वडा नं. ३ मा अन्य वडाको तुलनामा कम खडेरीको सम्भावना देखिएको छ ।

चित्र २० माण्डवी गा. पा. को खडेरी प्रकोप नक्सा

माण्डवी गाउँपालिकामा विशेष गरी विगत ७/८ वर्ष देखि बन्यजन्तुको प्रकोप बढेको पाईएको छ । पहिले बन्यजन्तुहरु बारीमा कमै आउने, मकैको सिजनमा मात्रै बाँदर र बँदेलले दुःख दिने गरेतापनि अन्य समयमा बन्यजन्तुहरु गाउँमा आउने क्रम कम थियो । आजभोली बाह्रै महिना बन्यजन्तुहरुले दुःख दिईरहेको छ । जुनसुकै बाली लगाएको समयमा पनि बाँदर, बँदेल, दुम्सी, राते जनावरहरु र पंक्षीमा सुगाको प्रकोपले बाली क्षती गर्ने गरेको छ । मुख्य गरी मकै बालीमा बाँदर, बँदेल र सुगाको आतंक बढि पाईएतापनि बाँदरले जुनसुकै बालीमा पनि क्षती गर्ने गरेको छ । बन्यजन्तुहरुबाट अन्न बाली सुरक्षित गर्न स्थानीयहरुले बारीमा कुर्ने, बन्यजन्तु धपाउने काम गर्नु परेको छ । बन जंगलको नजिक तथा बन्यजन्तुको अति नै प्रकोप हुने ठाउँका घरधुरीहरुले आफ्नो बारीमा खेतिपाती गर्न पनि छोडेका छन् भने आगामी दिनमा बन्यजन्तुको प्रकोप यसै गरी बढ्दै जानेहो भने अन्य घरधुरीहरुले पनि खेती गर्न छोड्ने सम्भावना बढेर गएको स्थानीय बताउँछन् । खेतीपाती गर्न छोड्दै जानाले जग्गा बाँभो भएको छ । उक्त बाँभो जग्गा रुख, विरुवा र भाडीले भरिँदै गएका कारण त्यसले अभै बन्यजन्तुहरुलाई गाउँ नजिक आउन सहज भएको छ ।

तालिका ३ माण्डवी गाउँपालिकाका प्रमुख प्रकोपबाट जोखिमयुक्त बस्तिहरूको विवरण

वडा नं.	बाढी	पहिरो	खडेरी	आगलागी
१	कात्तिके, छबिसे, लगायत अरड खोला क्षेत्र, सिमलचौर, धक्केली, बडेचौर, खुमलटार, दमारे	उपल्लो तिराम, तिमिले, तल्लो तिराम, सिमलचौर, खरीवाड	उपल्लो तिराम, तल्लो तिराम, उपल्लो सिमलचौर	उपल्लो तिराम, तल्लो तिराम, सिमलचौर, खरीवाड, बडचौर, दमार
२	ढिकावन, मर्कावाड, गरुले	गोलवाड, धनचौर, रातापानी, मर्कावाड, ढोडखोला, काभ्रे, ढिकावन, गरुले	ढाँडा, गोलवाड, धनचौर, रातापानी, मर्कावाड, पुक्कुक, ढोडखोला, काभ्रे, ढिकावन, पुक्कुक	धनचौर
३	लामाचौर, स्याउली घारी, पुवालीटोल, बाहुनटोल, भलवायटोल, घर्तिटोल, दारीमचौर, जाबुनी, बगैचाटोल, बजारटोल, जस्पुर बेशीटोल, देविस्थान	सल्लीकोट, सल्लीबेशी, रिपाटोल, पहराचौर, भलवायटोल, घर्तिटोल, दारीमचौर, धरमपानीटोल, सिमलगौरा, जँवारी, तापखोला, धारीचौर, फापनीगौरा, पुनटोल, ठेडीटोल, बजारटोल, जस्पुर बेशीटोल, देविस्थान	सानचौर, आर्नेटोल, स्यानी दमार, बट्टार, गहतेरा सुनखोला, मट्टीखन्न, बुढाचौर, पल्लो मार्सिवाड, तेर्छापाटा, सल्लीकोट, सल्लीबेशी, स्याउलीघारी, स्याले सालघारी, रिपाटोल, पहराचौर, तल्लोटोल, माभोटोल दमाईटोल, दुँवारी, तापखोला, धारीचौर, फापनीगौरा, पुनटोला, ठेडीटोल, रानुटोल, गमतोल, पखरडाँडा, सौरा, जस्पुरकोट टोल, रानुटोल, पखरडाँडा टोल,	लामाचौर, सानचौर, आर्नेटोल, स्यानी दमार, बुढाचौर, सल्लिकोट, सल्लीबेशी, तिमिलेटोल, टाकुराटोल, स्याले/सालघारीपहराचौर, भलवायटोल, घर्तिटोल, दारीमचौर, धरमपानी टोल, सिमलगौरा, जँवारी, तापखोला, धारीचौर, फापनीगौरा, पुनटोला, ठेडीटोल, पखरडाँडा, सौरा, जस्पुरकोट टोल
४	धोवाघाट, नर्सु, सिरुवारी, चौरपानी, तिल्केनी	धोवाघाट, खजुरेटोल, डाडाकटेरी, भेडाबारी, धनचौर, गौराबारी, भुक्चौर, आपचौर, खरिन्डे, दक्सुने, बुटेनी, बुर्दी, भकुण्डे, बालुवा	धोवाघाट, धनचौर, भेडाबारी, गहिराबारी, खजुरे, डाडाकटेरी, सल्ली खर्क, सिरबारी, बान्नेटा, राजपोखरा, सिमलगौरा, गौराबारी, थापाटोल	धोवाघाट, खजुरे, आपचौर, डाडाकटेरी, सल्ली खर्क, सिरबारी, धनचौर, दक्सुने, बुटेनी
५	पारशुगाँ रूद्रपुर, गोलापुर, रम्दीबेशी, सिक्रे, सिरुवारी	रानीवन ज्योति सिरवारी नयाँपाटा देउराली, चकचके, एकचोटे, कालीखोला	रम्दीकोट, चिसापानी र आपचौर सिख्रे, टाकुरा चेरनेटा, जुजेनेटा चिन, डुडुडुङ्गे वायोडाडा चौरपानी सिरवारी साइटार टोल, एकचोटे, डुडुडुङ्गे	डुडुडुङ्गे चिन वायोडाडा, सिरवारी सिख्रे कालिखोला, एकचोटे, चकचके

स्रोत: माण्डवी गा. पा. को विपद् पुर्व तयारी, प्रतिकार्य तथा आर्थिक पुनर्लाभ योजना २०८० (पेज १७ देखी १९)

३.२.२ प्रकोप विश्लेषण (Hazard Assessment)

वडागत रूपमा समयरेखा विधिवाट पहिचान भएका प्रकोप तथा जोखिमहरूलाई गाउँपालिका तहमा जोडागत स्तरीकरण विधिवाट समग्र रूपमा विश्लेषण गरिएको थियो । प्रकोप स्तरीकरणका क्रममा विगत ३० वर्षमा प्रकोपले स्थानीय प्राकृतिक स्रोत, साधन, स्थानीयको जीविकोपार्जन आदिमा पारेको प्रभाव तथा असरको स्तर, प्रकोपको पुनरावृत्ति एवं गम्भिरतालाई मध्यनजर गर्दै प्रकोपहरूको तुलानात्मक रूपमा स्तरीकरण गरिएको थियो । यस विधिवाट वडा स्तरमा गरिएको विश्लेषण

अनुसार प्रकोपको असर सबै वडामा एकै नासको छैन । जस्तै वडा नं. १ र ५ मा पानीका मूहान सुक्ने प्रकोप पहिलो पाईयो भने वडा नं. २, ३ र ४ मा कृषिबालीमा रोग कीराको प्रकोप पहिलो प्रकोपको रूपमा देखिएको छ । दोस्रो स्तरका प्रकोपहरूमा वडा नं. १ मा पहिरो, वडा नं. २, ३ र ४ मा पशुमा रोग, वडा नं. ५ मा कृषिमा रोग देखिएको छ । तेस्रो स्तरमा वडा नं. १, ३ र ४ मा बन्यजन्तुको प्रकोप, वडा नं. २ मा मूहान सुक्ने र वडा नं. ५ मा पशुमा रोग देखिएको छ । अनुकूलन योजना तयार गर्दा यस गाउँपालिकाको जोखिम पहिचानकालागी सहभागितामूलक प्रकोप नक्साङ्कन गरिएको थियो जसले पालिकाका मुख्य प्रकोपहरू भएका स्थानहरू पहिचान गरिएको थियो । स्रोत नक्सा तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

स्रोत तथा प्रकोप नक्साङ्कन : गाउँपालिकाको वडा तहमा जीविकोपार्जनका लागि स्रोत, साधन र प्रणालीहरू के के छन् र ती स्रोतहरूमा जलवायुजन्य प्रकोप र जोखिमहरू के के छन् भनि सहभागितामूलक स्रोत तथा प्रकोप नक्साङ्कन विधिबाट विश्लेषण गरिएको थियो । यस अभ्यासबाट आएका सूचनाहरूको आधारमा गाउँपालिका तहमा संश्लेषण गर्दै मुख्य मुख्य प्रकोप तथा जोखिमहरू उच्च भएका क्षेत्रहरू र ती जोखिमहरूसंग सामना गर्न उपलब्ध भएको जीविकोपार्जनका स्रोत तथा साधनहरूको पहिचान गर्दै स्रोत तथा प्रकोप नक्साङ्कन विधिबाट विश्लेषण गरिएको थियो । यसकालागी गाउँपालिकाको भौगोलिक सूचना प्रणालीका नक्साहरू प्रयोग गरिएका थिए । यस नक्साको विश्लेषण अनुसार हरेक वडाहरूका स्वास्थ्य सेवाका केन्द्रहरू रहेको देखिन्छ भने सामुदायिक वनको पहुँच सबै वडा तथा वस्तीहरूमा रहेको छ । यसरी नै सिँचाई सुविधाको पहुँचमा निश्चित वस्तीहरूमा छ भने प्रकोपका जोखिमहरू विशेषगरी बाढी, पहिरो, मूहान सुक्ने, कृषि बालीमा रोगकीराको प्रकोप, बन्यजन्तुको आतंक र वनमा आगोलागी सबै वडाहरूमा देखिएको छ । स्थानीय तहमा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा प्रकोपका जोखिमहरूबारे ध्यान दिनु आवश्यक देखिन्छ । उक्त विश्लेषणबाट प्राप्त भएको सूचनाहरूलाई नक्सामा तयार गरि चित्र-२१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

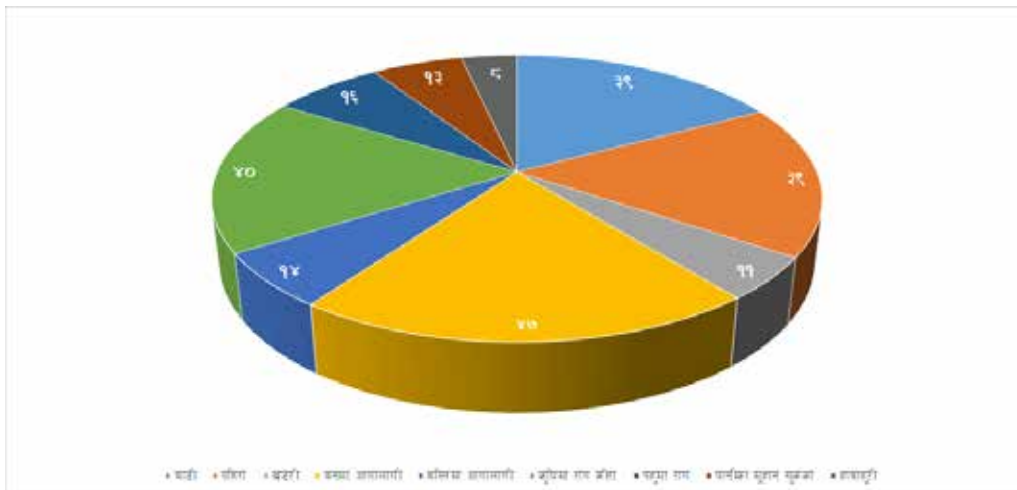
चित्र २१ माण्डवी गाउँपालिकाको प्रकोप तथा स्रोत नक्सा

खडेरीले कृषि, पानी, वनजंगलमा असर गर्ने, सबै वर्ग, समूहहरु र गाउँपालिकाको सबै भौगोलिक क्षेत्रलाई प्रभावित पार्ने कारणले खडेरीलाई पहिलो स्तरमा राखिएको छ। पहिरोले भौतिक पूर्वाधार, वस्तीहरु क्षति गर्ने र यो निश्चित स्थानहरुमा घट्टने तर गम्भीरता उच्च हुने भएको हुँदा यसलाई दोस्रो स्तरमा राखिएको छ। बालीमा रोगकीरावाट खाद्य असुरक्षामा प्रत्यक्ष असर गर्ने सबै वर्ग र समूहका मानिसहरुलाई प्रभाव पार्ने भएकाले यस प्रकोपलाई तेस्रो स्तरमा राखिएको छ। गाउँपालिकाले आफ्नो योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा पहिरो, खडेरी र बालीमा रोगकिरा लगायतका प्रकोप तथा र सो प्रकोपहरुले ल्याउन सक्ने जोखिमहरुलाई ध्यान दिँदै यसबाट उत्थानशील हुने किसिमका योजना तथा कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसरी नै आगोलागी र बाढी तथा मिचाहाभार र माहामारी चौथो र पाचौँ स्तरमा रहेको छ। जोडागत स्तरीकरणको नतिजा तालिका-४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४ प्रकोपहरुको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	बाढी	पहिरो	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मुहान सुक्ने	आगलागी	जंगली जनावरको आतंक	मानव स्वास्थ्य	स्तर
बाढी	**	पहिरो	कृषिमा रोग	बाढी	मुहान सुक्ने	आगलागी	जंगली जनावर	बाढी	V
पहिरो		**	कृषिमा रोग	पहिरो	मुहान सुक्ने	आगलागी	पहिरो	पहिरो	III
कृषिमा रोग			**	कृषिमा रोग	कृषिमा रोग	कृषिमा रोग	कृषिमा रोग	कृषिमा रोग	I
पशुमा रोग				**	मुहान सुक्ने	आगलागी	पशुमा रोग	पशुमा रोग	V
मुहान सुक्ने					**	मुहान सुक्ने	मूहान सुक्ने	मूहान सुक्ने	II
आगलागी						**	जंगली जनावर	आगलागी	III
जंगली जनावरको आतंक							**	जंगली जनावर	IV
मानव स्वास्थ्य								**	0
जम्मा	२	४	७	२	६	४	३	०	

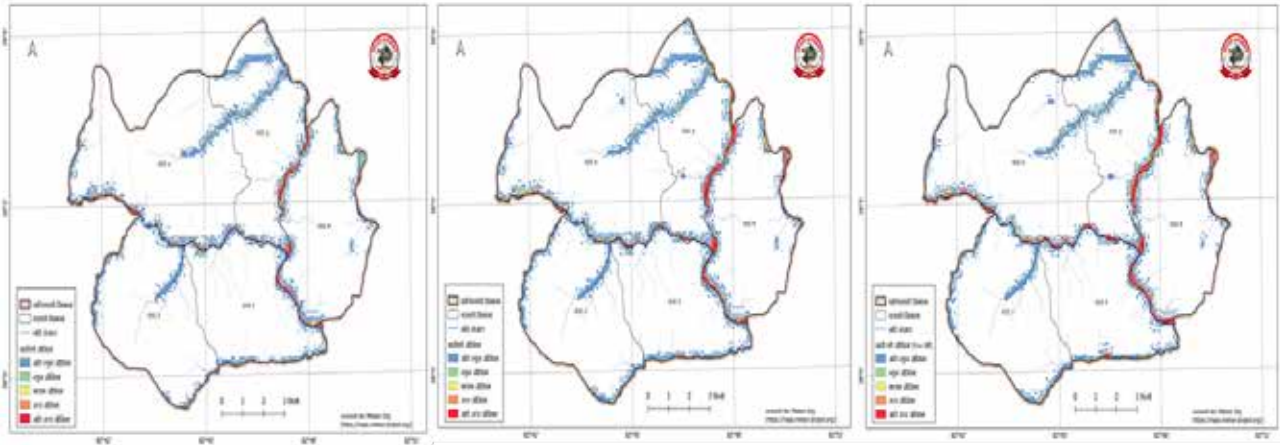
विगत ३० वर्षको अन्तरालमा यस माण्डवी गाउँपालिका वडा नं. १ देखि ५ मा घटेका विभिन्न प्रकोपहरुको विश्लेषण ऐतिहासिक समयरेखा विधिबाट सूचना संकलन तथा विश्लेषण गरिएको थियो। बस्ति स्तरबाट प्राप्त भएका सूचनाहरुलाई वडा तहमा गरिएको कार्यशाला गोष्ठीमा संश्लेषण गरिएको थियो। यस विधिबाट प्राप्त भएका सूचनाको आधारमा गाउँपालिकामा जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमहरु मध्ये मुख्य प्रकोपहरु, यसबाट भएको असर तथा प्रभावहरु र प्रकोपहरुको पुनरावृत्ति र गम्भीरताहरुलाई विश्लेषण गरिएको थियो। बस्ति स्तरमा सहभागितामूलक पद्धतिबाट गरिएको ऐतिहासिक घटनाहरुलाई पुनः वडा स्तरीय छलफलमा सो तथ्याङ्कलाई पुनरावलोकन गरि एकिन गरिएको थियो। उक्त छलफलका आधारमा माण्डवी गाउँपालिकामा बाढीका ३९ वटा घटनाहरु, पहिरोका ३९ वटा घटनाहरु, कृषिमा रोग कीराको प्रकोपका ४० वटा घटनाहरु, पशुहरुमा रोगका १६ वटा घटनाहरु, वनमा आगोलागीका ४७ वटा घटनाहरु र १३ वटा खानेपानीका मूहान हरुमा केही सुकिसकेका र केही सुक्ने अवस्थामा रहेको साथै तिनिहरुमा पानीको मात्रा धेरै घटेको पाईएको छ।

चित्र २२ माण्डवी गा. पा. मा ऐतिहासिक समयरेखा विधिबाट प्राप्त सूचनाको विश्लेषण अनुसार प्रकोपका घटनाहरु

जलवायु परिवर्तनका कारण पानी पर्ने तौर तरिकामा आएको फेरबदलले बाढीका घटनाहरू अत्यधिक रूपमा बढेको पाईएको छ । बाढीले स्थानीय स्तरमा गाउँ बस्तिमा, घरमा, खेत बारीमा नकारात्मक प्रभाव पारेको छ । खोला नजिक भएका बस्ति तथा खेतबारीमा बाढीको कारणले लगाएको बाली समेत बगाएका घटनाहरू पाईएको छ । माण्डवी गाउँपालिका वडा नं. १ मा बाढीको प्रकोपले १४० घरधुरी प्रभावित भएको, १० वटा घरधुरीको घरमा क्षतीका साथै खेतबारी कटान गरेको छ । वडा नं. २ मा ५४ वटा घरधुरी बाढीको प्रकोपबाट प्रभावित भएका, सिँचाई कुलो बाढीले क्षती गर्दा ५ वटा घरको सिँचाई सुविधामा असर गरेको, ३० रोपनी जति धानखेत बगाएको, २ वटा खानेपानीका मुहानमा बनाईएको ईन्टेक बगाएको, मर्कावाडमा २ वटा घर बगाएको पाईएको छ । त्यसैगरी वडा नं. ३ मा माण्डवी नदिले जमिन कटान गरी माल्कुला र जस्पुर क्षेत्रमा ३८० घरहरू प्रभावित भएका छन् । वडा नं. ४ मा ५ घरको २० रोपनी खेत कटान भएको, ३२ घरधुरीको ८० रोपनी जग्गा बगाएको छ । वडा नं. ५ मा एक जना व्यक्ति नै बाढीले बगाएको, १० वटा घरको लगाएको बाली बगाएको, १५ घरको खेतबारी कटान भएको १० विघा खेत जोखिममा रहेको पाईएको छ ।

आगामी वर्षहरूमा बाढीको प्रकोप के कस्तो हुनसक्छ भन्ने विषयमा द्वितीय तथ्याङ्कको आधारमा गरिएको विश्लेषणले बाढीका घटनाहरू बढ्दै जाने संकेत प्रस्ट रूपमा देखाएको छ । तलका ३ वटा नक्साहरूलाई तुलनात्मक विश्लेषण गर्दा आगामी ५० वर्षमा र १०० वर्षमा बाढीका घटनाहरू उल्लेख्य रूपमा बढ्ने देखाएको छ ।

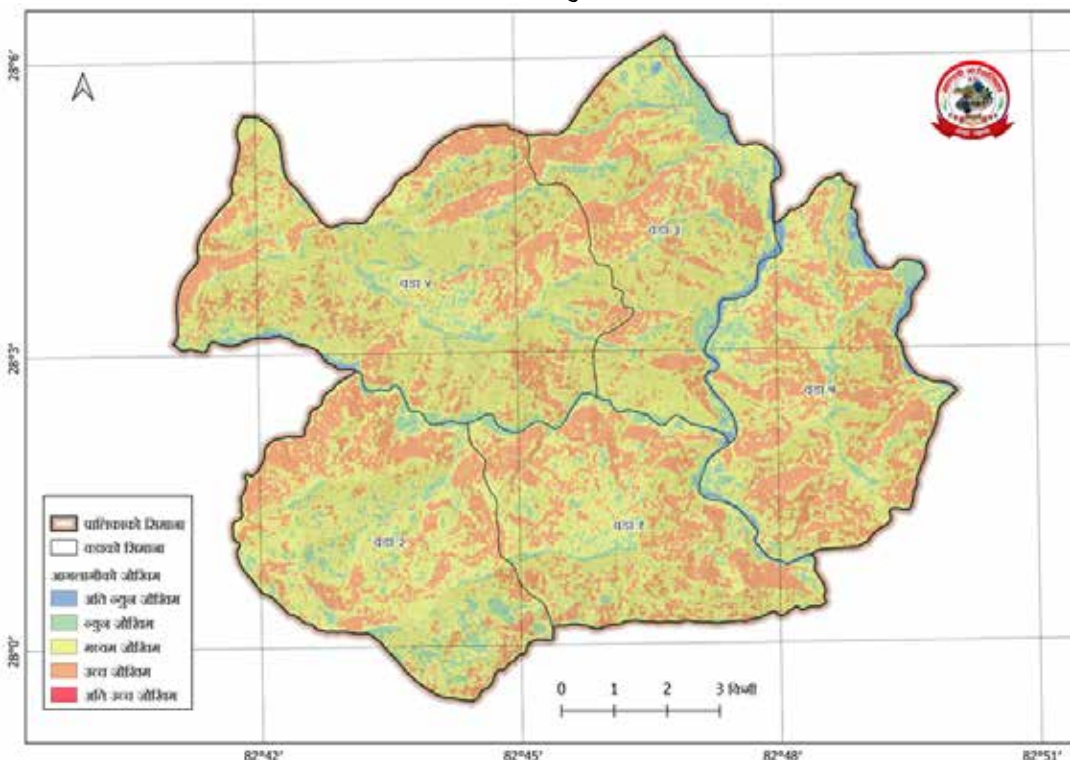
चित्र २३ माण्डवी गा. पा. को बाढीको १० वर्ष, ५० वर्ष र १०० वर्ष Return Period का आधारमा

त्यसै गरी कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनबाट परेको प्रकोपका कारण प्राय सवै बस्तिहरूमा रोग कीराको प्रकोप बढेको, खेतबालीको उत्पादन घटेको र मानिसहरूले खेति गर्न छोडी सो स्थानबाट बसाई सराई नै गरेको पनि पाईएको छ । पछिल्लो समयमा प्राय प्रत्येक घरधुरीबाट एक वा दुई जना यूवाहरू आय आर्जनको अवसरकालागी बैदेशिक रोजगारीमा जाने गरेको पाईएको छ । रोग कीराको प्रकोपको अलावा जंगली जनावरहरूको प्रकोप समेत धेरै बढेको पाईएको छ । विगतमा मकैको सिजनमा लामे बाँदर र दुम्सी आजभोली बाह्रै महिना हरेक बालीमा दुःख दिने गरको स्थानीयको अनुभव पाईएको छ । त्यसै गरी पशुपालन क्षेत्र पनि जलावयु परिवर्तनको प्रभावबाट अछुतो रहेको छैन । विभिन्न खालका नयाँ रोगहरू जस्तै पी. पी. आर, खोरेत, लम्फिस्कन रोगबाट वडा नं. १ मा कम्तिमा एक सय घरधुरी प्रभावित भएका छन् भने एक गोरु र १५ वटा बाख्रा मरेका थिए । वडा नं. २ मा २४८ घरधुरीहरू प्रभावित भएका, वडा नं. ४ मा १३६ घरधुरी र वडा नं. ५ मा ९५ घरधुरी प्रभावित भएका थिए भने वडा नं. ५ मा एक गोरु, १५ वटा भैसी, २५ वटा बाख्राहरू रोगलागी मरेका थिए । पशुपालनमा भएको क्षतीले स्थानियहरूको आर्य आर्जनमा ठुलो धक्का पुगेको अनुभव स्थानीयहरूको रहेको छ ।

यस माण्डवी गाउँपालिकामा पहिरोले खेतियोग्य जमिन पुरेको, खेतियोग्य जग्गामा धाँजा फाटेको, खानेपानी र सिँचाईका संरचनामा क्षती पुर्याएको, घरहरू भत्कीई मानिस पुरिएको, बाढीले मानिस तथा पशुबस्तु बगाएको जस्ता घटनाहरू घटेको पाईएको छ । वडा नं. १ मा ६६१ घरधुरीहरू वडा नं. २ मा २०८ घरधुरी, वडा नं. ३ मा १०८ घरधुरी, वडा नं. ४ मा ९४ घरधुरीहरू र वडा नं. ५ मा २१८ घरधुरी प्रभावित भएको पाईएको छ । पहिरोका घटनाहरूमा बढीजसो जलवायुजन्य प्रकोपहरू छन् भने केही मानवीय क्रियाकलापबाट जस्तै अव्यवस्थित मोटर बाटो निर्माण गर्ने अभ्यासबाट भएको पाईएको छ । पहिरोले वडा नं. ३ मा ३५ रोपनी जग्गा नष्ट भएको मर्कावाडमा अनुमानित ७०० रोपनी जग्गामा धाँजा फाटेको र ८ घर पूर्ण रूपमा

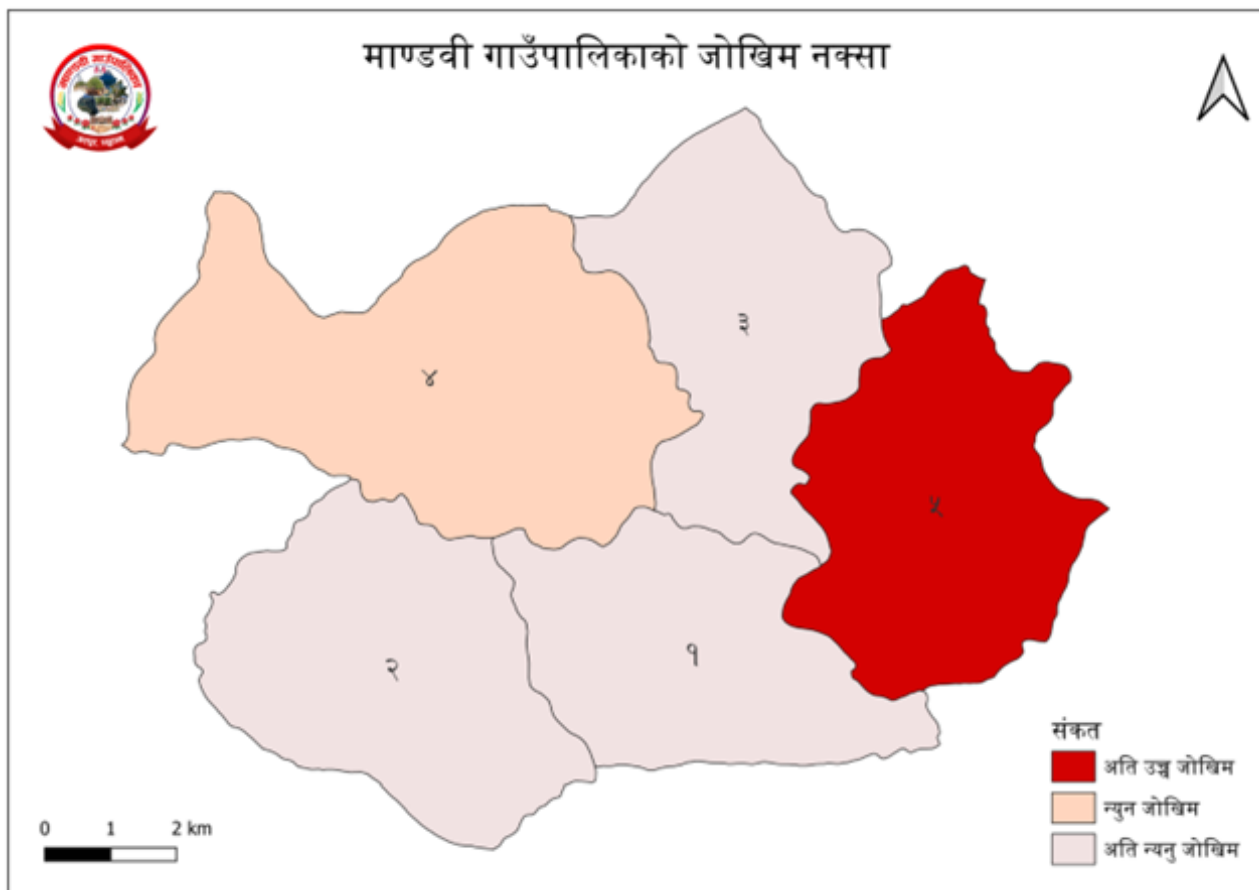
क्षती भएको, वडा नं. ४ मा ५ घरधुरी पुर्निदा ६ जना मानिस मरेका थिए भने ४ जना मानिसलाई बाढीले बगाएको थियो । जलवायु परिवर्तनका कारणले पानी पर्ने तौर तरिकामा परिवर्तन हुँदा परम्परागत रूपमा चलिरहेका पानीका मुहानहरु विस्तारै कम हुँदै र सुक्दै गएका छन् । माण्डवी गाउँपालिका वडा नं. १ मा विगतमा प्रयोग भैरहेका ७ वटा मुख्य खानेपानीका मुहानहरु सुक्नाले १३३ घरधुरी प्रभावित भएको पाईएको छ भने वडा नं. २ मा ३ वटा मुख्य मुहानहरु सुकेको पाईएको छ । वडा नं. ४ मा ९ वटा मुहानहरु सुक्दै गएको स्थानीयले भोग्दै आएका छन् । विगतमा प्रयोग भैरहेका मुहानहरुमा पानी कम हुने व सुक्ने समस्याले स्थानीयहरुले अर्को मुहानको खोजी गर्नुपर्ने, छिमेकीको मुहानबाट पानी प्रयोग गर्नुपर्ने, टाढाबाट पानी ल्याउनुपर्ने, लिफ्ट खानेपानीमा लगानी गर्नुपर्ने भएको छ । वडा नं. ५ मा बायोडोँडा र चौरपानीका दुई वटा मुहानमा सुख्खा समयमा सुक्ने गर्दा ३५ घरधुरी, र केही मूल बर्षाको भलले बगाउँदा ५० घरधुरी प्रभावित भएका छन् । मानिसलाई सवैभन्दा बढी आवश्यक पर्ने नै पानी हो । पशुपालनकालागी, कृषिकालागी पनि पानिको पर्याप्त तथा उपयुक्त व्यवस्था नहुँदा समग्र जीविकोपार्जनमा नकारात्मक प्रभाव परेको, केही घरधुरी बसाई सराई गरि अन्यत्र गएको पाईएको छ ।

यस गाउँपालिकामा व्याप्त रहेका विभिन्न प्रकोपहरुमा आगलागी पनि प्रमुख प्रकोपको रूपमा रहेको पाईएको छ । विगत ३० वर्षको अवधिमा आगलागीको प्रकोपबाट ३५ वटा घर र केही गोठहरु जलेको, १ हजार मीटरको खानेपानीको पाईप जलेको जसलेगर्दा खानेपानीको समस्या भई बैकाल्पिक उपाय अपनाउनु परेको थियो भने ४२ वटा बाख्राहरु र एक भैंसी जलेर मरेका थिए । त्यसैगरी वडा नं. २ मा ५१ घरहरुमा आगलागीले क्षती गरेको, ३ वटा गाई गोठहरु जलेको पाईएको छ । वडा नं. ३ मा २० हेक्टर वन आगोलागीले क्षती भई २६९ घरधुरीहरु प्रभावित भएका थिए । वनबाट प्राप्त हुने घाँस, दाउरा, सोत्तर जस्ता बस्तुहरु संकलन गर्न उपभोक्ताहरुलाई असर परेको थियो । त्यसैगरी वडा नं. ४ मा ५६ वटा घरहरु जलेको, प्रभावित भएको अनुभव स्थानीयवासीले सुनाएका थिए भने ६ वटा गोठहरु पुर्ण रूपमा डढेको, ७ वटा गाई केही बाख्राहरु मरेको, एक घरमा आगलागी हुँदा एक जना व्यक्तिको ज्यान समेत जलेर गएको थियो । आगलागीको प्रकोपबाट वडा नं. ५ पनि निकै प्रभावित भएको पाईएको थियो । बस्ति स्तरमा गरिएको छलफलका आधारमा ३३ घरहरु आगलागीले क्षती हुन पुगेका, खानेपानीको पाईपले १४ वटा घरधुरीको खानेपानीको व्यवस्थामा असर गरेको, ८ वटा घरको २० वटा बाख्रा र ८ वटा घरगोठहरु जलेको थियो । सामूदायिक वनबाट ल्याईएको खानेपानीको १००० मीटर पाईप सेमेत जलेको थियो । यसबाट वनबाट प्राप्त हुने घाँस, दाउरा लिनका लागि टाढा जानु पर्दा महिलाहरुको कार्यबोभ बढेको छ । यस गाउँपालिकाका सवै वडामा सामुदायिक वनहरु भएको कारण आगामी दिनमा पनि आगलागीको प्रकोप नहोला भन्न सकिन्न । यस पालिकामा आगलागी सम्बन्धि द्वितीय तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा सवै वडाहरु समान खालको प्रभावित हुने देखिन्छ ।

चित्र २४ माण्डवी गाउँपालिकाको आगलागी जोखिमको नक्सा

माण्डवी गाउँपालिकाको जोखिम विश्लेषणका दौरानमा विशेष गरी बस्ति स्तरबाट र वडा स्तरीय छलफलबाट आएका सूचनाहरूलाई मुख्य आधार बनाईएको थियो । मुख्य प्रकोपहरूमा बाढी, पहिरो, आगलागी, कृषि तथा पशुपालनमा रोग कीराको प्रकोप, खडेरी, पानीका मूहान सुक्ने, बन्यजन्तुको आतंक जस्ता प्रकोपहरू र तिनीहरूले पारेको प्रभाव तथा क्षतीहरूको विश्लेषण गरी नक्सा तयार गरिएको थियो । नक्सा अनुसार यस पालिकाको वडा नं. ५ जोखिमको सन्दर्भमा अति उच्च जोखिम, वडा नं. ४ न्यून जोखिम र वडा नं. १, २ र ३ अति न्यून जोखिममा रहेको पाईएको छ । जोखिम नक्सा तल चित्र २५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र २५ माण्डवी गाउँपालिकाको जोखिम नक्सा

तालिका ५ माण्डवी गा. पा. को प्रकोप इन्डेक्स

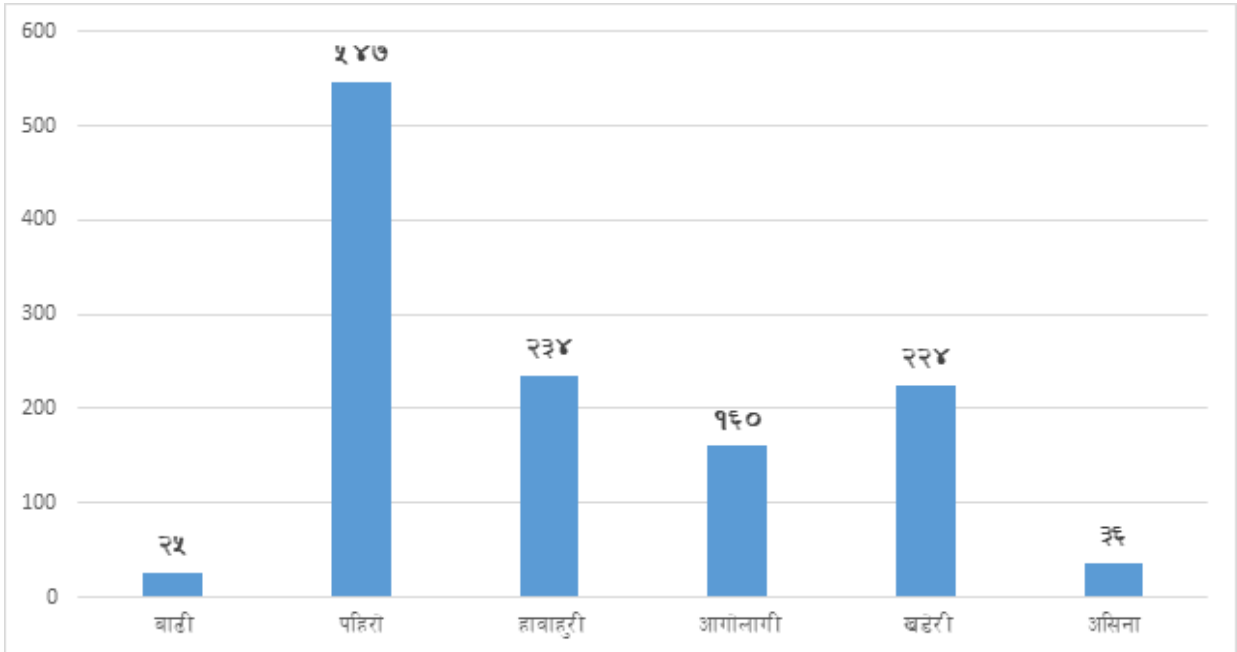
Hazard Rank Index	Wards
Very Low= 0 to 0. 145	1, 2, and 3
Low = 0. 146 to 0. 316	4
Moderate= 0. 317 to 0. 511	-
High = 0. 512 to 0. 714	-
Very High= 0. 715 to 1	5

विश्लेषण स्रोत: VRA of Disaster Reducation Management Report, २०२१

३.२.३ सम्मुखता विश्लेषण (Exposure)

यस गाउँपालिका जलवायु परिवर्तन सम्मुखताको हिसावले पनि प्रभावित रहेको पाईन्छ । खोला तथा नदी किनारमा रहेका बस्तिहरू, खेतबारीहरू बाढी तथा पहिरोको सम्मुखता रहेको पाईन्छ भने वनको नजिक रहेका घरधुरीहरूमा आगलागी र बन्यजन्तुको समेत सम्मुखता रहेका छन् । गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफईल २०८० अनुसार १२२६ घरधुरीहरू अझै पनि विभिन्न विपद्को सम्मुखमा रहेको पाईएको छ । सवैभन्दा बढी घरधुरी (५४७ घरधुरी) पहिरोको सम्मुखतामा रहेको, दोस्रोमा हावाहुरीको सम्मुखमा (२३४ घरधुरी), खडेरीबाट २२४ घरधुरी, आगलागीबाट १६० घरधुरी रहेका छन् । सवै भन्दा कम २५

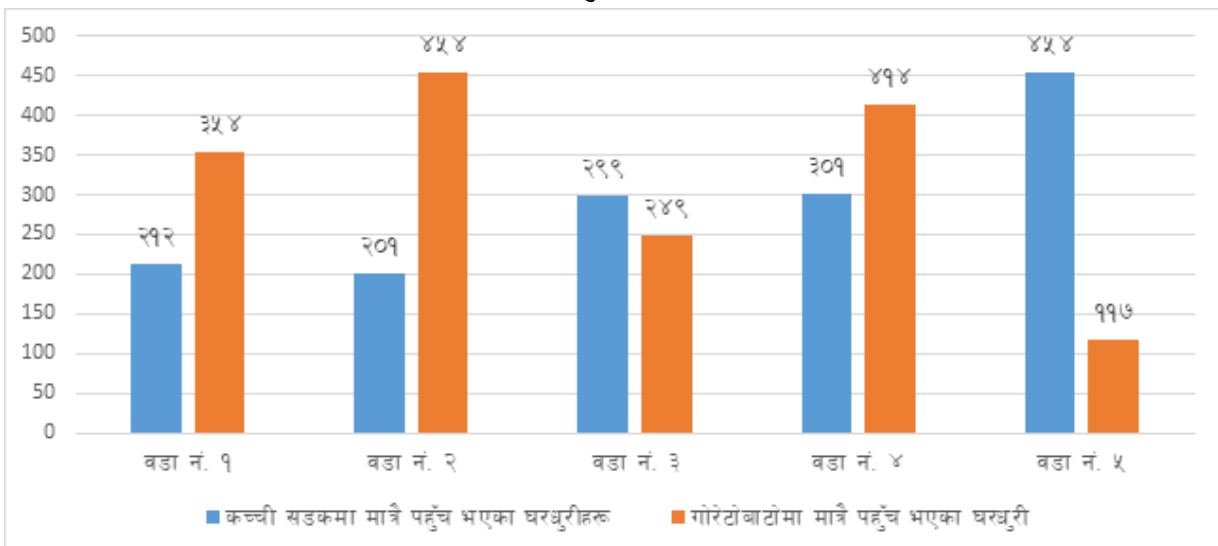
वटा घरधुरी बाढीको सम्मुखमा रहेको तथ्याङ्क रहेको छ । यस गाउँपालिकामा वनमा आगोलागीका घटनाहरू प्राकृतिक एवं मानवीय दुवै कारणहरूबाट हुने गरेको छ । सुख्खा खडेरीको कारणले आगलागीको घटनालाई भन तीव्रता दिएको अनुभव स्थानीय समुदायको रहेको छ । आगलागीबाट विशेष गरि वन र वन पैदावारहरू, वन नजिक बसोवास गर्ने घरहरू र पशुपंक्षिहरू प्रत्यक्ष रूपमा सम्बेदनशिल तथा संकटासन्न देखिन्छन् ।

चित्र २६ वडा अनुसार विपद्को सम्मुखतामा रहेका घरधुरी संख्या

गाउँपालिकाका सबै घरधुरीहरूको सुद्ध खानेपानीमा पहुँच पुग्न सकेको छैन । अझै पनि नढाकिएको कुवा तथा नदी, खोलाबाट पानी पिउने घरधुरी वडा नं. १ मा २१ घरधुरी, वडा नं. २ मा ३१ घरधुरी, वडा नं. ३ मा ४ घरधुरी र वडा नं. ५ मा ३० घरधुरी रहेका छन् । यि घरधुरीहरू असुद्ध खानेपानीका कारण विभिन्न रोगबाट प्रभावित हुन सक्ने अवस्थामा रहेका छन् ।

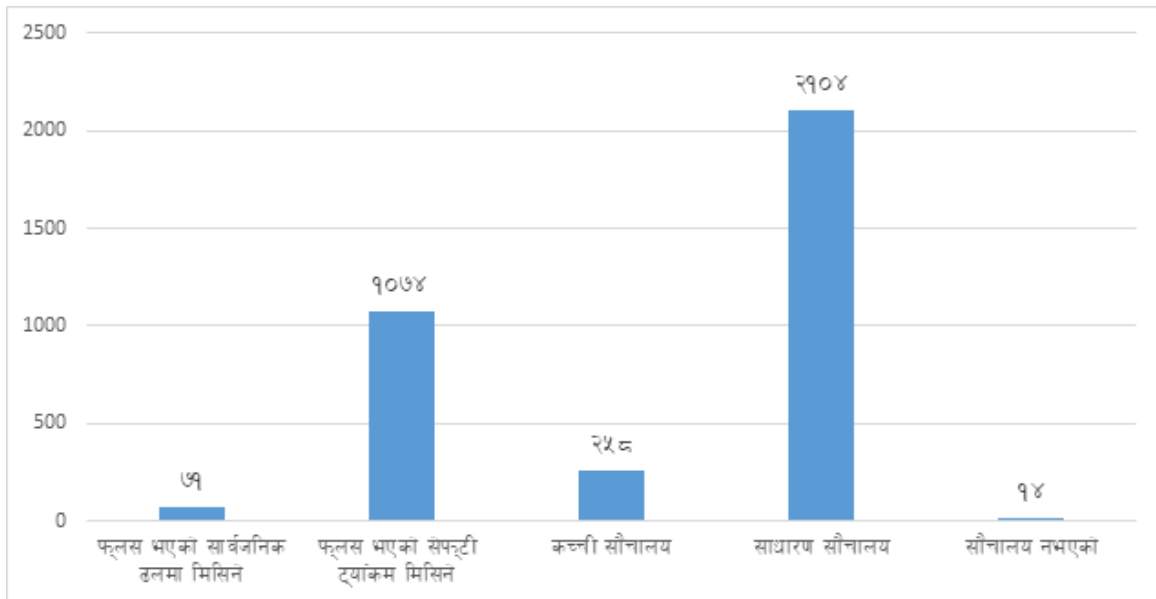
माण्डवी गाउँपालिकाका केही वडाको केही भागमा पक्की सडकको पहुँच भएतापनि बढी जासो घरधुरीहरू कच्ची तथा गोरेटोबाटोसंग मात्रै जोडिएका छन् । समग्रमा ४१.६५ प्रतिशत (१४६७) घरधुरीहरू कच्ची सडकको पहुँचमा रहेको र ४५.०९ प्रतिशत (१५८८) घरधुरीहरू गोरेटोबाटोको पहुँचमा मात्रै जोडिएका छन् । प्रत्येक वर्ष वर्षाको समयमा बाटो बिग्रिने, यातायतमा अवरोध भोग्नु पर्ने, बिरामी, ज्येष्ठ नागरिक तथा गर्भवती महिलाहरूलाई उपचारकालागी अस्पताल लैजान समेत अवरोध हुने सम्भावना प्रबल हुन्छ । साथै कच्ची सडक भएका बस्तिमा भल व्यवस्थापन नभएको कारण भलले बारीमा क्षती गर्ने, घरको आँगनमा आउने गरेको घटनाहरू स्थानीयको अनुभवमा पाईएको छ ।

चित्र २७ माण्डवी गा. पा. का कच्ची र पक्की सडकको पहुँच भएका घरधुरी

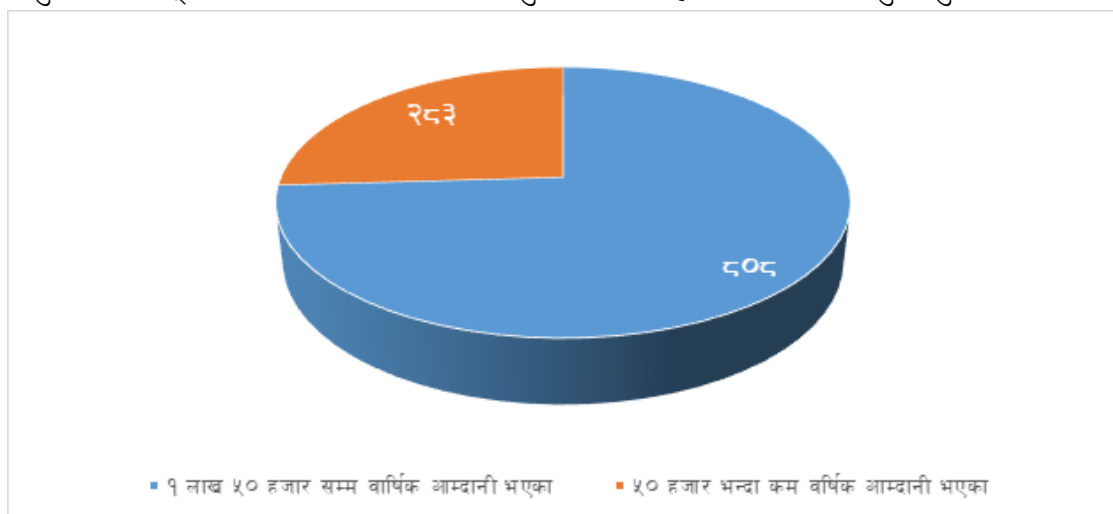
यस गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू पनि जलवायु परिवर्तनको सम्मुखतामा रहेका छन् । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू कुनै पनि विपद् आईपर्दा स्वयम् सहजै भाग्न नसक्ने र अरुको सहारा लिनुपर्ने भएकाले पनि जोखिमको सम्मुखमा हुन्छन् । माण्डवी गाउँपालिकामा समग्रमा ५७३ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू रहेका छन् । वडा अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विवरण अनुसार वडा नं. १ मा १३० जना, वडा नं. २ मा १५५, वडा नं. ३ मा ५१ जना, वडा नं. ४ मा ९८ जना र वडा नं. ५ मा १३९ जना रहेका छन् ।

मानवीय स्वास्थ्यको सन्दर्भमा सरसफाई र उपयुक्त शौचालयको व्यवस्था एक महत्वपूर्ण सूचक हो । यस गाउँपालिकामा शौचालय नभएका १४ घरधुरी मात्रै रहेका छन् भने २३६२ घरधुरीमा कच्ची शौचालय मात्र रहेका छन् । कच्ची शौचालय प्रयोग गर्दा सावधानी नअपनाईएमा बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक विभिन्न रोगको जोखिममा पर्न सक्ने सम्भावना हुन्छ ।

चित्र २८ माण्डवी गा. पा. मा शौचालयको अवस्था

परिवारको आम्दानीको स्रोत नै विपद्को समयमा सवैभन्दा महत्वपूर्ण आधार हो । कुनै पनि विपद् आईपर्दा सो संग जुध्नकालागी परिवारमा वार्षिक आम्दानी राम्रो छ भने उक्त परिवार तुरुन्तै व्यवस्थापन गर्न सक्दछ भने जुन परिवारसंग आम्दानीको स्रोत कमजोर छ सो परिवार वर्षौं सम्म विपद्को पीडाबाट गुज्रनु पर्ने हुन्छ । यस गाउँपालिकामा वार्षिक ५० हजार आम्दानी भएका घरधुरीहरूको संख्या २८३ रहेका छन् भने वार्षिक १ लाख ५० हजार सम्म आम्दानी भएका घरधुरीहरू ८०८ रहेका छन् । वार्षिक १ लाख ५० हजार आम्दानी भनेको महिनाको १२ हजार ५ सय मात्रै हो । तसर्थ कम आय भएका घरधुरीहरू कुनै पनि विपद्को सामना गर्न आफैमा सक्षम नहुने र अन्य बाह्य सहयोगको भरपर्नुपर्ने हुन्छ ।

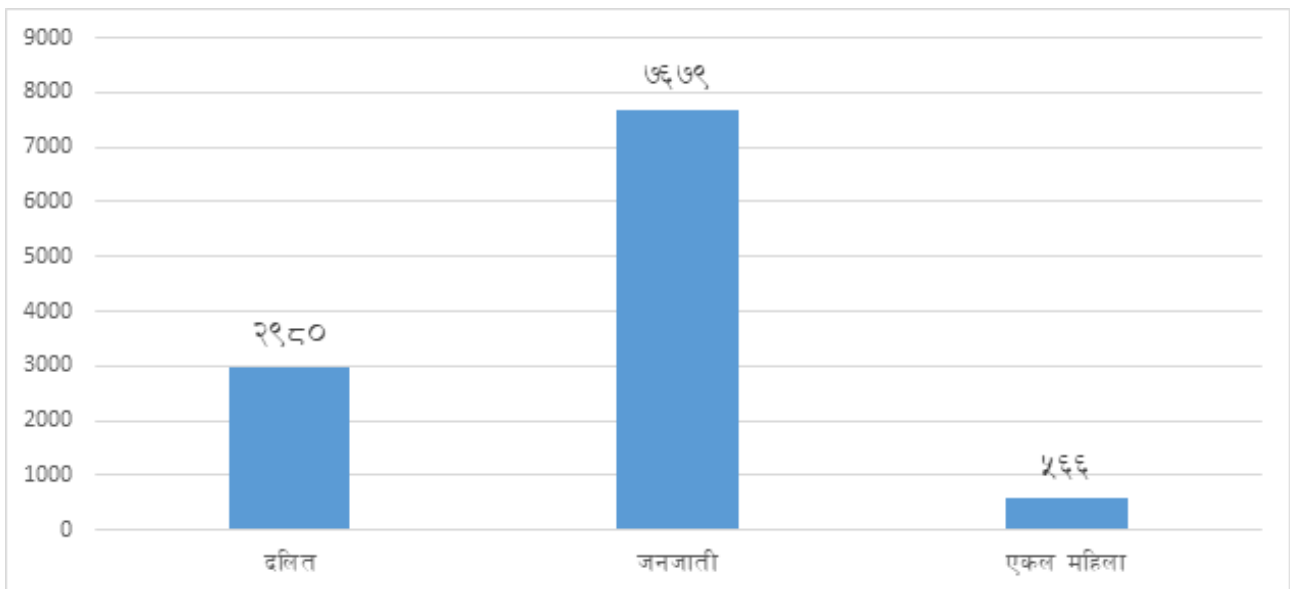
चित्र २९ माण्डवी गा. पा. मा न्यून आम्दानीका आधारमा घरधुरीको विवरण

कुनै पनि गाउँपालिकामा भएका भौतिक संरचनाहरू विपद्को समयमा आवास तथा अन्य कामकोलागी प्रयोग गर्न आवश्यक

हुन्छ । नेपालको सन्दर्भमा विपद्को समयमा धेरैजसो विद्यालयहरूलाई तात्कालिन अवस्थामा आश्रयस्थलको रूपमा प्रयोग गरिँदै आएको छ । जुन स्थानलाई आपत्कालिन आश्रयस्थलको रूपमा प्रयोग गरिन्छ सो संरचना सुरक्षित हुन आवश्यक हुन्छ नत्र भने आश्रयस्थल नै विपद्को अर्को रूप हुन सक्दछ । यस गाउँपालिकामा भएका विद्यालयहरूमा अझै पनि ७२ वटा विद्यालय भवनहरू कच्ची भएको तथ्याङ्क छ । ति विद्यालयको आसपासमा भएका समूदायमा कुनै विपद् हुँदा ति भवनहरूलाई आश्रयस्थलको रूपमा प्रयोग गर्दा थप संकट आउन सक्ने सम्भावनालाई नकार्न सकिदैन ।

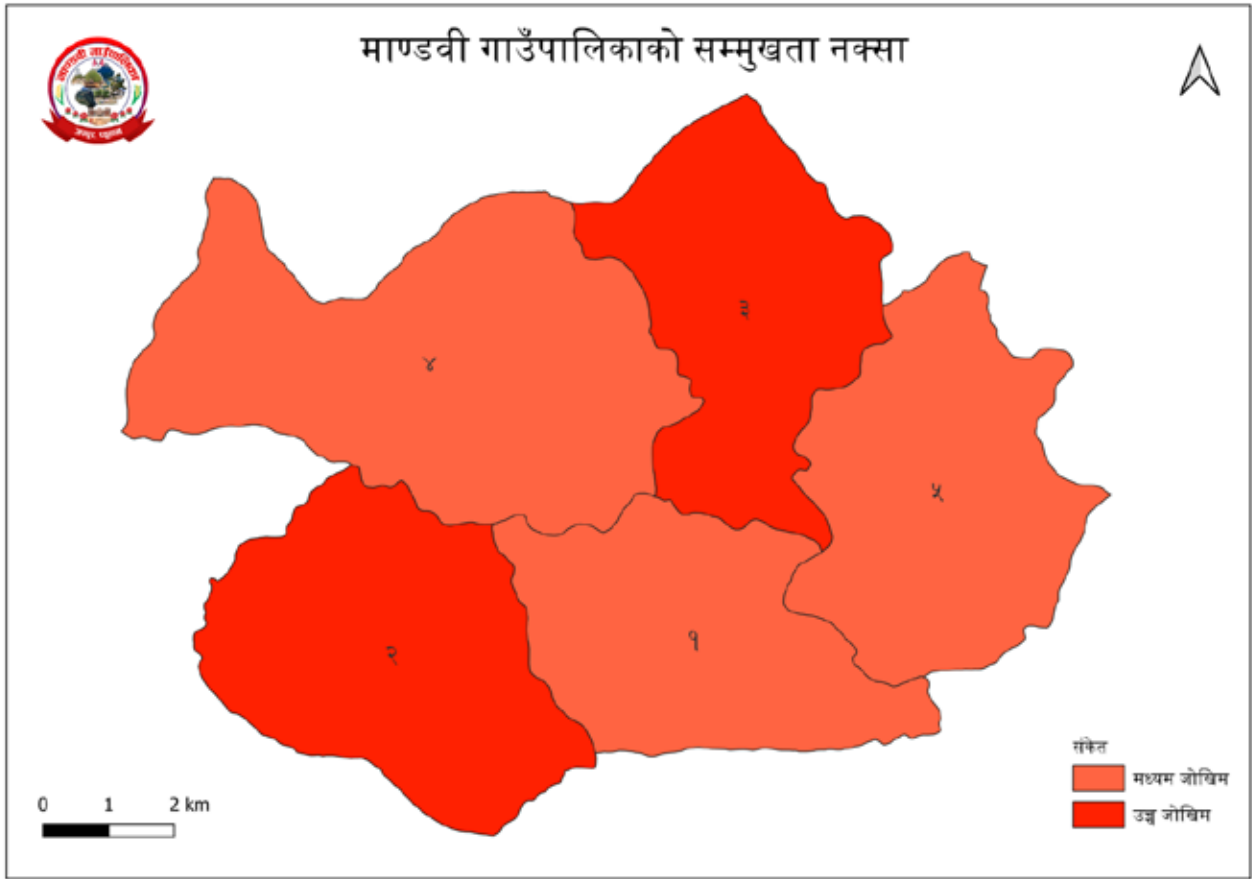
त्यसै गरी कुनै समूदाय वा स्थानीय तहमा जति धेरै यूवा तथा बयस्क जनसंख्या हुन्छ त्यस समूदाय विपद्संग जुध्नकालागी त्यति नै बढी सबल र सक्षम हुन्छ । विपद्को समयमा उद्यार गर्न होस् वा विपद् पश्चात पुनर्निर्माण गर्न होस् यूवा र बयस्क जनसंख्याको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यस माण्डवी गाउँपालिकामा जम्मा २१ प्रतिशत जनसंख्या यूवा तथा बयस्कको रहेको छ भने ७५ प्रतिशत जनसंख्या बालबालिकाहरूको रहेको छ । त्यसै गरी २१ प्रतिशत जनसंख्या ज्येष्ठ नागरिकको रहेको छ । बालबालिका र ज्येष्ठ नागरिकहरू विपद्को समयमा उद्धार गर्न अरुको सहयोगको अपेक्षा गर्ने वर्ग हो । साथै विपद् पश्चात यस वर्गले पुनर्निर्माणमा उल्लेख्य रूपमा योगदान गर्न सक्दैन ।

नेपाली समाजमा तुलनात्मक रूपमा दलित र जनजाती समूदायको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था न्यून रहेको विभिन्न अध्ययनहरूले देखाएको छ । दलित र जनजाती समूदायहरूको स्रोतमा पहुँचको अवस्था, आर्थिक अवस्था, रोजगारीको अवस्था, अन्य सम्पत्तिको अवस्था ब्राह्मण र क्षेत्री जातीको तुलनामा कमजोर रहेको सन्दर्भमा कुनै विपद् आईपर्दा सो पश्चात उनीहरूलाई आफ्नो अवस्थालाई पहिलेकै स्वरूपमा लैजान निकै समय लाग्ने, लामो समयसम्म अरुको भरोसामा बस्नुपर्ने, बाह्य सहयोगमा निर्भर हुनुपर्ने अवस्था आउँदा उनीहरूको समग्र जीविकोपार्जनमा बढी नकारात्मक प्रभाव पर्दछ । त्यसै गरी समाजमा भएका एकल महिलाहरूको अवस्था पनि कमजोर नै हुन्छ । परिवारमा सहयोग गर्ने, आर्थिक रूपमा कमाई गर्ने र विपद्को समयमा र विपद् पश्चात पारिवारिक अवस्थालाई सुधार गर्ने सन्दर्भमा एकल महिलाहरूलाई बढी बोझ हुने र उनीहरू विपद्को समयमा सेल्टरमा बस्नुपर्दा लैङ्गिक हिसामा समेत पर्ने सम्भावना बढी हुनेहुँदा उनीहरू तुलनात्मक रूपमा जोखिमको सम्मुख हुन्छन् । माण्डवी गा. पा. को दलित जनजाती र एकल महिलाको अवस्था चित्र ३० मा देखाइएको छ ।

चित्र ३० माण्डवी गाउँपालिकामा दलित, जनजाती र एकल महिलाको संख्या

सम्मुखता विश्लेषका दौरानमा पालिकासंग सम्बन्धित थप सूचना र तथ्याङ्क संकलन गरी विश्लेषण गरिएको थियो जसका आधारमा यस गाउँपालिकाको वडा नं. २ र ३ उच्च जोखिममा, र वडा नं. १, ४, र ५ मध्यम जोखिममा रहेका छन् । सम्मुखता विश्लेषका आधारमा तयार पारिएको नक्सा तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र ३१ माण्डवी गा. पा. को सम्मुखता नक्सा

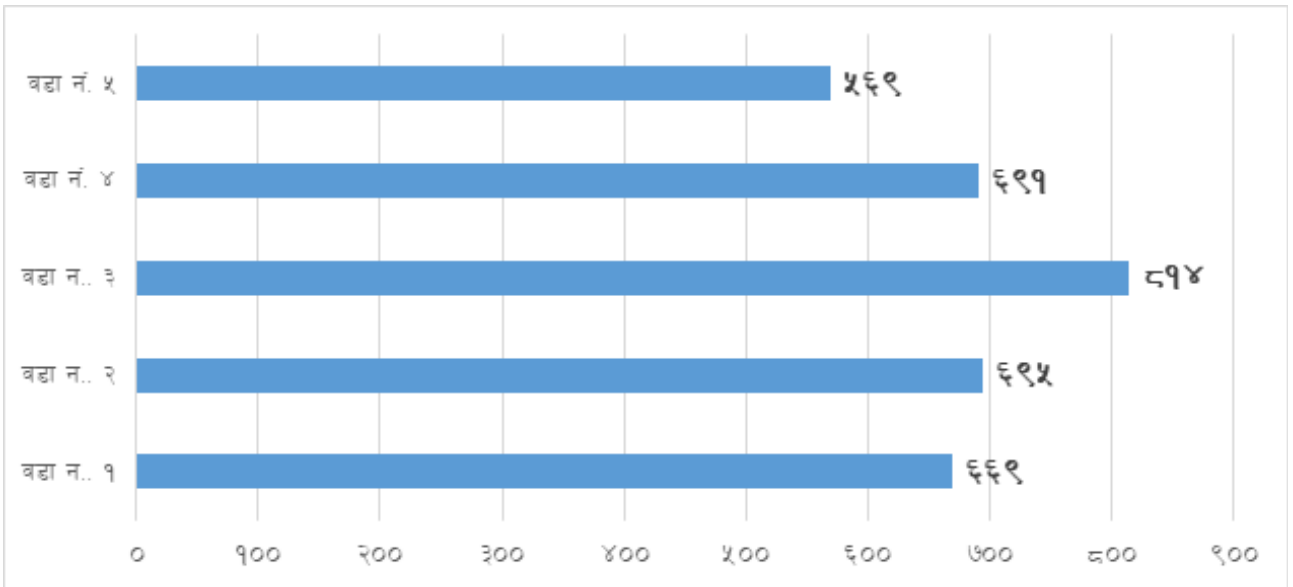
तालिका ६ माण्डवी गा. पा. को सम्मुखता इन्डेक्स

Expousure Rank Index	Wards
Very Low= 0 to 0. 145	-
Low = 0. 146 to 0. 316	-
Moderate= 0. 317 to 0. 511	1, 4, 5
High = 0. 512 to 0. 714	2, 3
Very High= 0. 715 to 1	-

३.२.४ सम्वेदनशिलता विश्लेषण (Sensitivity)

यस गाउँपालिका जलवायुजन्य जोखिमबाट सम्वेदनशिल रहेको छ। बस्ति स्तरीय सहभागितामूलक छलफल र द्वितीय तथ्याङ्क विश्लेषणका आधारमा यस पालिकाका वडा नं. २ र ४ उच्च सम्वेदनशिल र वडा नं. १, ३ र ५ मध्यम सम्वेदनशिल अवस्थामा रहेको पाईएको छ।

हालको अवस्थामा यस पालिकाका कूल जनसंख्या मध्ये वडा नं. १ मा ९७ प्रतिशत, वडा नं. २ मा ९७.५० प्रतिशत, वडा नं. ३ मा ७८ प्रतिशत, वडा नं. ४ मा ९८.६ प्रतिशत र वडा नं. ५ मा ८८ प्रतिशत घरधुरीहरूले खाना पकाउनकालागी दाउराको प्रयोग गर्ने गरेका छन्। यसबाट विशेष गरी महिला वर्गमा कामको बोभ बढनुका साथै स्वास प्रस्वास सम्बन्धि रोगबाट स्वास्थ्यमा पनि नकारात्मक असर पर्ने सम्भावना बढी हुन्छ।

चित्र ३२ माण्डवी गा. पा. का खाना पकाउँदा दाउराको प्रयोग गर्ने घरधुरी

जलवायु परिवर्तनले निम्त्याउने प्रकोपले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुँदा फरक फरक प्रकोपहरूले उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्था अनुसार फरक फरक प्रभाव पारेको हुन्छ। स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीको समयमा कुन कुन उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्थाका समुदायहरू जलवायु परिवर्तनको कुन स्तरको सम्बेदनशिल अवस्थामा छन् भन्ने कुराको विश्लेषण गरिएको थियो। समग्रमा लैङ्गिक रूपमा गर्भवती महिला र अन्य महिला, उमेर समूहमा जेष्ठ नागरिक तथा बालबालिकाहरू, सामाजिक समूहमा एकल महिला तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू तुलानात्मक रूपमा उच्च सम्बेदनशिल अवस्थामा रहेको र रहन सक्ने देखिएको छ भने जातजातिगत रूपमा दलित समुदायहरू अन्य जाती भन्दा बढी प्रभावित एवं सम्बेदनशिल भएको पाईएको छ। अनुकूलनका कार्यहरू पहिचान गर्दा उच्च संकटासन्न महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकहरूलाई विशेष ध्यान दिनु आवश्यक रहेको देखिन्छ।

जलवायुजन्य प्रकोप बाढी पहिरो आदिबाट कृषि बाली नस्ट हुने, खेतियोग्य जमिन बगाएको, पहिरोले पानीका मूहानहरू पुरिएको तथा सुकेको, अन्य भैतिक पुर्वाधारहरूमा क्षती हुनगई विद्युत आपूर्तिमा अनियमितता भएको, घरहरू पहिरोमा परि पुरिएको आदी जस्ता असरले उमेर समूहमा विशेष गरी बालबालिका, बृद्धहरू र कम मात्रामा यूवा तथा बयस्कहरू समेत सम्बेदनशिल अवस्था रहेको पाईएको छ। त्यसै गरी लिङ्गको आधारमा महिला, आर्थिक स्तरको आधारमा गरीव तथा विपन्न वर्ग, एकल महिला र जातजातीको आधारमा दलित समुदाय बढी सम्बेदनशिल हुने देखिएको छ। कृषि तथा पशुपालनसंग सम्बन्धित प्रकोपहरूबाट पनि महिला, बृद्धबृद्धा, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, दलित समुदाय, एकल महिलाहरू नै बढी सम्बेदनशिल अवस्थामा रहने देखिएको छ। अन्य प्रकोपहरूमा पानीका मूहान सुक्ने, आगोलागी, बन्यजन्तुको प्रकोपहरूमा जुन वर्ग बढी संलग्न हुनुपर्ने हुन्छ सोही वर्ग नै बढी प्रभावित हुने विश्लेषणले देखाएको छ। जस्तै वनमा आगोलागी हुँदा यूवा तथा बयस्क पुरुष तथा महिलाहरू आगो निभाउने कार्यमा संलग्न हुनेहुँदा उनीहरू नै बढी सम्बेदनशिल हुन्छन्।

समुदाय स्तरमा गरिएको जलवायु परिवर्तनको असर तथा प्रभावबाट सम्बेदनशिल समूह, लिङ्ग तथा वर्गको पहिचान र सो को विश्लेषणबाट आएको नतिजा तलको तालिका-७ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ७ जलवायु परिवर्तनको असर तथा प्रभावहरूबाट सम्बेदनशिल समुह, लिङ्ग तथा समुदाय पहिचान

प्रकोप	प्रकोपका असरहरू	प्रकोपहरूको असर र प्रभावहरूबाट संकटासन्नता वर्ग, समूह र स्थान															
		स्थान वडा	उमेर समूह				लिङ्ग		आर्थिक स्तर			सामाजिक स्तर		जातजाति			
			बालबालिका	युवा	बयस्क	बुढुबुढा	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम वर्ग	सम्पन्न वर्ग	अपाङ्गता भएका व्यक्ति	एकल महिला	दलित	ब्राह्मण क्षेत्री	अन्य
पहिरो	कृषि भुमीको नष्ट तथा जमिन भासिन गएको, कूलो तथा खानेपानी मुहानहरू पुरिएको हुँदा पानीको अभाव, विद्युत आपूर्तीमा कमी, भौतिक पुर्वाधारमा क्षती, घर पहिरोले पुरेको	सवै वडाहरू	** *	*	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *
बाढी	भौतिक पूर्वाधार (पानी घट्ट, सिचाई कुलो, मोटरवाटोहरू) मा क्षति हुँदा आधारभुत सेवा पहुँचमा कमी, खेतीयोग्य जमिन बगाएको, मानिसको मृत्यू, उत्पादित कृषिजन्य वस्तुहरूको क्षति	सवै वडाहरू	** *	*	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *
कृषि तथा पशुमा रोगकिरा	पशु तथा कृषि उत्पादनमा कमी आएको, परम्परागत घिउ तथा नस्तलहरू हराउदै गएको	सवै वडाहरू	** *	*	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *
मानिसमा रोग महामारी	भाडापखालाहरूवाट मानवीय क्षति भएको, आर्थिक खर्चमा वृद्धि भएको ।	सवै वडाहरू	** *	*	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *
आगलागी	सामुदायिक वनमा आगलागी हुँदा घाँस दाउरा र काठहरू क्षति भई घाँस दाउरा आपूर्तीमा कमी, जैविक विविधतामा हास, वनमा लागेको आगो गाउँमा पस्दा घर जलेको, पशुवस्तु जलेको	सवै वडाहरू	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *
मूहान सुक्ने	४० भन्दा बढी पानीका मूहान सुक्दै गएको, खानेपानी तथा सिँचाईको बैकल्पिक उपाय गर्नुपरेको, टाढाको मूहानबाट पानीको आपूर्ति गर्नुपरेको, व्यवसायिक तरकारी खेती गर्न समस्या भएको, महिलाहरूमा कार्यबोभ बढेको	सवै वडाहरू	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *
बन्यजन्तुको प्रकोप	लगाएको खेतीबलीमा क्षती, लगाएको खेती बाली मानिसले रुझुनुपर्ने अवस्था, मानिसले खेती गर्न छोड्दै गएको, खेतीयोग्य जमिन बाँभो हुँदै गएको	सवै वडाहरू	** *	*	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *
मिचाहा झार	जैविक विविधतामा हास, वन पैदावारको उपलब्धतामा कमी आएको । बारीमा हुने घाँसमा कमी	सवै वडाहरू	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *	** *

नोट : * न्यून, ** मध्यम र *** अति उच्च जोखिम

गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्थामा जलवायुजन्य प्रकोपहरू मुख्यगरी बाढी, पहिरो, पानीका मूहान सुक्ने, कृषि तथा पशुमा रोग र आगलागी रहेको छ । समग्रमा कृषक, सामाजिक समूहमा महिला त्यसमा पनि गर्भवती महिला, बालबालिका तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू तुलनात्मक रूपमा बढी संकटासन्न रहेका छन् ।

महिलाहरू (गर्भवती महिलाहरू): घर र खेतबारी वरीपरी हुने । गाँउघरमा साडी, धोती, म्याक्सी जस्ता लुगा लगाउँदा हतपत्त भाग्न गाह्रो हुने, गर्भवती महिला तथा महिनावारी भएको बेला भाग्न गाह्रो हुने, पानीको मुहान दुषित हुँदा महिलाहरू पहिलो जोखिममा पर्ने, विपद् पश्चात सुरक्षित स्थानमा बस्ने अवस्थामा महिलाहरू यौनजन्य दुर्व्यवहारमा पर्ने सम्भावना बढी हुन्छ ।

बालबालिका: बालबालिकाहरूमा विपद् आउदा भाग्न पर्छ भन्ने चेतना नहुने, छिटो भाग्न नसक्ने भएकाले पनि सम्वेदनशिल हुन्छन् । विपद् पश्चातको अवस्थामा बालिकाहरू यौनजन्य दुर्व्यवहारमा पर्ने सम्भावना बढी हुन्छ ।

ज्येष्ठ नागरिक : ज्येष्ठ नागरिक बिरामी तथा असक्त भएको अवस्थामा विपद् आईपर्दा उनीहरू आफै भाग्न नसक्ने भएकाले जोखिममा हुन्छन् ।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू: त्यसै गरी अपाङ्ग व्यक्तिहरू पनि अपाङ्गताको प्रकृति अनुसार शारीरिक, मानसिक रूपमा असक्तहुँदा विपद्को समयमा उद्धारकालागी अरुको भर पर्ने हुन्छ ।

बयस्क पुरुषहरू: जुन समुदाय वा घरधुरीमा घरमुली पुरुष रहेका छन् र घरपरिवारको समग्र व्यवस्थापन पुरुषले नै गर्नुपर्ने छ त्यस्तो घरधुरीमा विपद् आउँदा उद्धार गर्न जानु पर्ने मुख्य जिम्मेवारी पुरुषहरूको हुने हुँदा उनीहरू पनि विपद् जोखिममा पर्छन् भने विपद् पश्चात घरपरिवारको समग्र व्यवस्थापन गर्नुपर्ने आर्थिक भार पुरुषमा पर्ने भएकाले पनि उनीहरू संकटासन्नतामा पर्छन् ।

विपन्न वर्गहरू: आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक र मानविय सम्पत्तीमा तुलनात्मक रूपमा पहुँच कम हुनेहुँदा विपद् पश्चात उनीहरू सहजै पहिलेको अवस्थामा फर्कन नसक्ने भएकाले उनीहरू विपद्बाट बढी प्रभावित हुन्छन् ।

यसरी नै सार्वजनिक तथा नीजि भौतिक पूर्वाधारहरू एवं संरचनाहरू, प्राकृतिक स्रोतहरू उच्च संकटासन्न र सम्वेदनशिल रहेका छन् । यी प्रकोपहरूका कारणले कृषि उत्पादनमा हास, खेतियोग्य जमिनको क्षती, खानेपानी तथा सिँचाईमा प्रयोग हुने पानीका मूहान सुक्दै गएकोले स्वस्थ खानेपानी तथा सिँचाईमा असर, वन विनास तथा हैसियतमा कमी भएको । पालिकाका सवै वडाहरूमा सिँचाईको लागि पानीको अपर्याप्तता, कृषि बालीमा रोग कीराको बढ्दो आक्रमण एवं मिचाहा भारहरूको फैलावटका कारण उत्पादन कम भई खाद्य असुरक्षा बढेको देखिन्छ ।

यसले भविष्यमा प्रकोपका जोखिमहरू बढ्न सक्ने जसका कारण विपन्न वर्गहरू, जैविक विविधता र प्राकृतिक स्रोतहरू उच्च संकटासन्न अवस्थामा रहने अनुमान गर्न सकिन्छ । यसका साथै भविष्यमा यी प्रकोपहरूका कारणले बेरोजगारी बढ्ने, प्राकृतिक स्रोतहरू हास हुने हुँदा प्राकृतिक स्रोतहरूको उपयोगमा विवाद आउन सक्ने र प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने सेवा तथा वस्तुको उपलब्धता न्यून हुने देखिएको छ । यसकारण गाउँपालिका लगायत अन्य विकास साभेदार गैर सरकारी संस्था, आयोजनाहरू यी अवस्थामा सचेत हुँदै जलवायु मैत्री र उत्थानशील विकासका रणनीति एवं कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

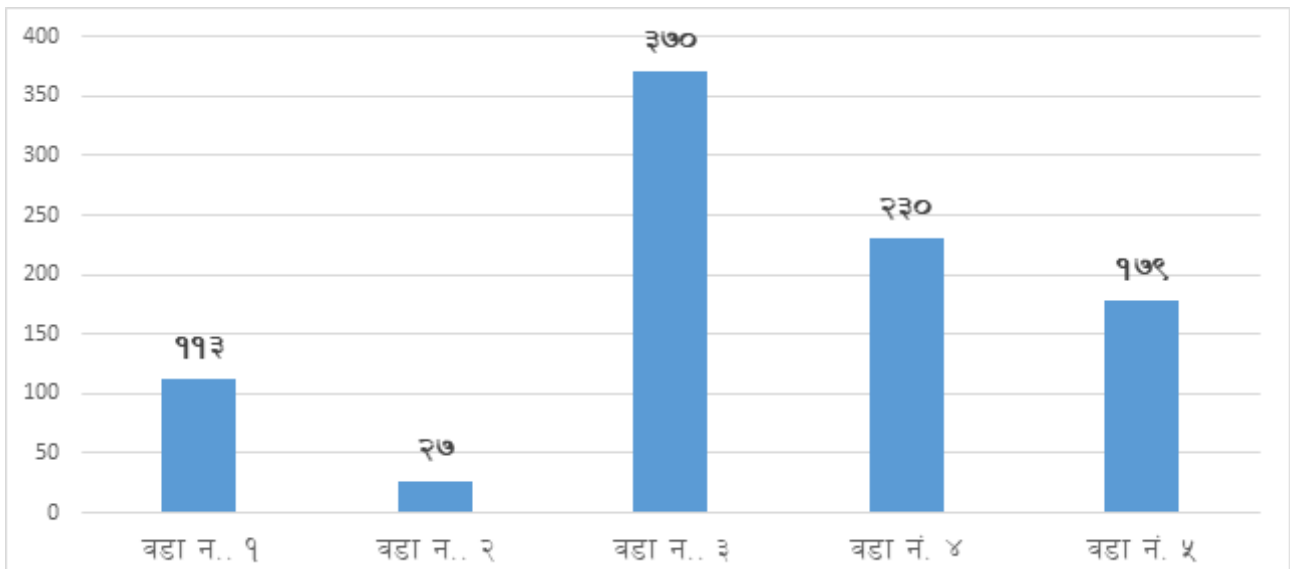
गाउँपालिकाको समग्र प्रकोप संकटासन्नता र प्रकोपका प्रभावहरूको विद्यमान र भविष्यको सम्भावित जोखिम अवस्थाहरूलाई तलको जोखिम विश्लेषणको खाका, तालिका-८ मा सक्षिप्त रूपमा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ८ जोखिम विश्लेषणको खाका

	विद्यमान अवस्था	भविष्यको आँकलन
प्रकोप	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पहिरो ❖ वादी ❖ कृषि तथा पशुपालनमा रोग ❖ मूहान सुक्ने ❖ आगलागी/वन डढेलो ❖ जंगली जनावरको आतंक ❖ मिचाहा प्रजातीका भ्रारहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ मरुभूमिकरण तर्फ उन्मूख ❖ सुख्खा पहिरो जाने क्रममा बढ्ने ❖ प्रकोपका घटनाहरूमा बढोत्तरी हुने ❖ जंगली जनावरहरूको संख्यामा बृद्धि हुने ❖ वन विनास भई पानीका मूहान सुक्दै जाने ❖ मिचाहा प्रजातीका भ्रारहरू बढ्दै जाने ❖ वनमा खानेकुराको कमी हुनाले जंगली जनावरहरू बस्तिमा आई अन्नबाली क्षती गर्ने, जंगली जनावरहरूको संख्यामा बृद्धि हुने
संकटासन्नता	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कृषक, पशुचौपायाहरू तथा वन्यजन्तुहरू, विपन्न, महिला, बालबालिका तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू ❖ भौतिक पूर्वाधारहरू: मोटरवाटो, सिचाई कुलो, खानेपानीका मुहान तथा संरचनाहरू, गोरेटो वाटो, नीजि तथा सार्वजनिक जग्गाहरू ❖ प्राकृतिक स्रोतहरू: व्यक्तिगत तथा सार्वजनिक जग्गाहरू, वन पैदावार तथा जैविक विविधता 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ जैविक विविधताको क्षति हुने ❖ विपन्नहरूको संकटासन्नता थप बढ्ने ❖ हाल भएका जीव तथा वनस्पती लोभ भएर जान सक्ने
जोखिम प्रभावहरू Risk (Impacts)	<ul style="list-style-type: none"> ❖ उत्पादनमा कमी ❖ खाद्य असुरक्षामा बृद्धि ❖ बालीमा रोग कीराहरूको बृद्धि भएको, नयाँ कीराहरू देखिएको ❖ पानीको मुहान सुक्नेको र पानीको उपलब्धतामा कमी भएको ❖ वन विनास तथा वनको हैसियतमामा कमी ❖ भौतिक पूर्वाधारहरूको क्षति ❖ महिलाहरूको कार्यबोझमा बृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ वेरोजगारी ❖ खेतियोग्य जमिनहरू बाँभो हुने सम्भावना ❖ स्रोतहरूमाथीको विवाद ❖ खाद्य असुरक्षा तथा कुपोषण ❖ जैविक विविधतामा हास ❖ पानीको उपलब्धतामा कमी ❖ बसाइ सराई

यस गाउँपालिकामा १६ वटा घरधुरीमात्रै खरको छानो भएका घरधुरी रहेका छन् । ति घरधुरी आगालागीबाट सम्वेदनशिल अवस्थामा रहेका छन् ।

समूदायका व्यक्तिहरू रोजगारी भएको र नभएको अवस्था पनि जलवायुजन्य प्रकोपसंग जुध्ने क्षमतामा प्रभाव पार्ने तत्व हो । यस गाउँपालिकामा ६ प्रतिशत जनसंख्या बेरोजगार रहेको पाईएको छ । यो जनसंख्या कुनै पनि विपद्बाट निकै सम्वेदनशिल अवस्थामा रहेको छ । वडा अनुसारको बेरोजगार जनसंख्या तलको चित्र ३३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

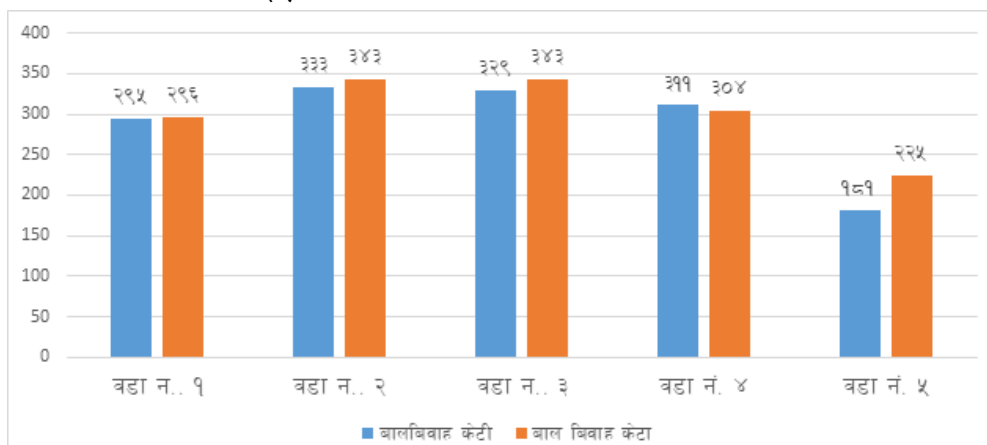
चित्र ३३ माण्डवी गा. पा. मा वडा अनुसार बेरोजगार व्यक्तिहरू

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, जनगणना २०७९

समूदाय स्तरीय छलफलको क्रममा ५ वटै वडामा २३ वटा खानेपानीका मूहानहरू संकटको अवस्थामा रहेका मध्ये केही मूहानहरू सुकिसकेका र केही मूहानहरू सुख्खा मौषम (चैत्र देखी जेठ)मा सुक्ने गरेको स्थानीयहरूले बताएका छन् । यि मूहानहरूबाट खानेपानी, सिँचाई तथा पशुपालनमा प्रयोग गर्ने घरधुरीहरू सम्वेदनशिल अवस्थामा रहेका छन् । उनीहरूले बैकल्पिक मूहानको खोजी गर्नुपर्ने वा छिमेकीको मूहानबाट पानी लिनुपर्ने अवस्था रहेको पाईएको छ । यसले गर्दा विशेष गरी महिलाहरूमा पानीको जोहो गर्न टाढा जानुपर्दा कार्यबोझ समेत बढाएको छ ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागका अनुसार यस गाउँपालिकाका २८ प्रतिशत घरधुरीहरू अति गरीव र ५४ प्रतिशत घरधुरी गरीव अवस्थामा रहेको तथ्याङ्क देखाएको छ । जस अनुसार लगभग ८२ प्रतिशत घरधुरीहरू गरीव अवस्थामा रहेको सन्दर्भमा उनीहरू भविष्यमा हुनसक्ने जलवायुजन्य प्रकोपबाट सम्वेदनशिल अवस्थामा छन् किनभने कमजोर आर्थिक अवस्था भएमा विपद्संग सामना गर्न वा विपद् पश्चात पहिलेकै अवस्थामा जीवन रुपान्तरण गर्न निकै समय लाग्दछ ।

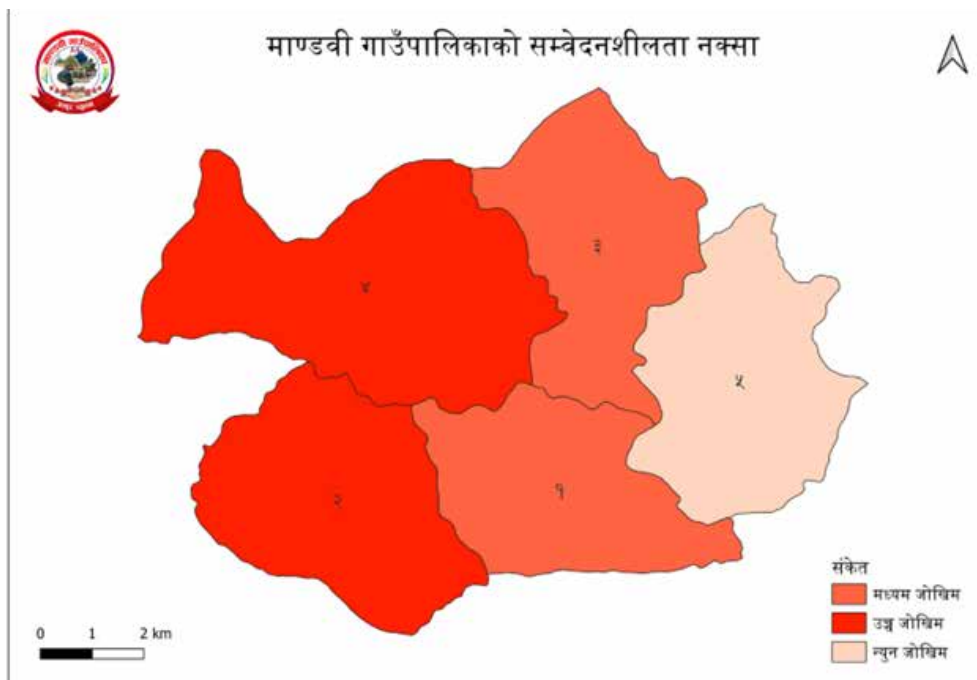
यस गाउँपालिकामा बालबिवाहको अवस्था निकै उच्च रहेको छ । बालबिवाह उच्च हुनु भनेको बालबालिका शिक्षाबाट बञ्चित हुनु, उनीहरूको आर्थिक अवस्था कमजोर हुनु, स्वास्थ्यमा नकारात्मक प्रभाव पर्नु, बैवाहिक सम्बन्ध लामो समय नटिक्ने, एक आपसमा छुट्टिने, सामाजिक रुपमा बहिस्करणमा पर्ने जस्ता अवस्थाहरू भोग्नुपर्ने परिस्थिति आउने हुनसक्छ । यस परिस्थितिमा रहेको अवस्थामा फेरी कुनै विपद्को अवस्था सामना गर्न उनीहरू असमर्थ हुन्छन् । यस पालिकाको बालबिवाहको अवस्था तलको तालिका ३४ मा देखाईएको छ ।

तालिका ३४ माण्डवी गा. पा. को बालबिवाहको अवस्था

स्रोत: माण्डवी गा. पा. को डिजिटल प्रोफाइल २०८०

माण्डवी गाउँपालिकाको प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट गरिएको विश्लेषणका आधारमा सम्वेदनशिलताको अवस्था हेरिएको थियो जसले यस पालिकाका वडा नं. ४ र ५ उच्च जोखिममा, वडा नं. १ र ३ मध्यम जोखिममा र वडा नं. ५ न्यून जोखिममा रहेको देखाएको छ । साथै सम्वेदनशिलता विश्लेषणबाट आएको स्तर तलको चित्र ३५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र ३५ माण्डवी गा. पा. को सम्वेदनशिलता नक्सा

तालिका ५ माण्डवी गा. पा. को सम्वेदनशिलता इन्डेक्स

Expousure Rank Index	Wards
Very Low= 0 to 0. 145	-
Low = 0. 146 to 0. 316	5
Moderate= 0. 317 to 0. 511	1, 3
High = 0. 512 to 0. 714	2, 4
Very High= 0. 715 to 1	-

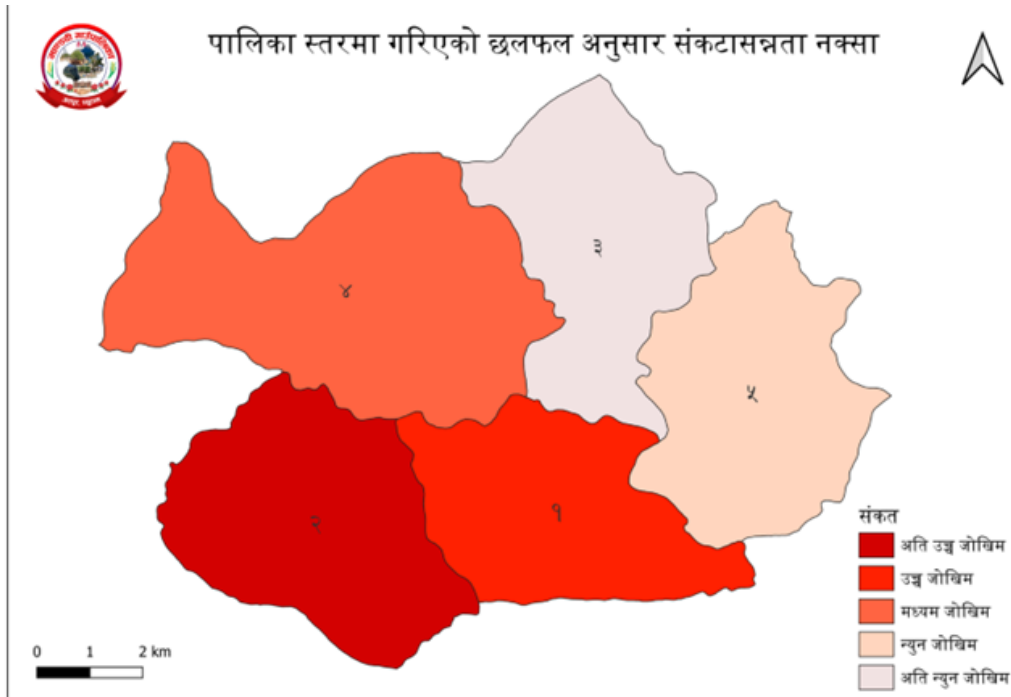
३.२.५ संकटासन्नता विश्लेषण (Vulnerability Analysis)

वडागत रुपमा उपलब्ध भएका जीविकोपार्जनका स्रोतहरू (प्राकृतिक, भौतिक, आर्थिक, मानवीय तथा सामाजिक) र वडामा रहेको जलवायु जन्य प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा तुलना गर्दै सबैभन्दा जोखिममा रहेको वडा निर्धारण गरिएको थियो । यो अभ्यास गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरू अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरू र सरोकार राख्ने सबै शाखाका कर्मचारीहरूको सहभागितामा गरिएको थियो । जलवायु परिवर्तनको प्रभाव तथा असर एवं अनुकूलनका क्षमताहरूको विश्लेषणका आधारमा वडा नं २ अति उच्च जोखिममा, वडा नं. १ उच्च जोखिममा, वडा नं. ४ मध्यम जोखिममा, वडा नं. ५ न्यून जोखिममा र वडा नं. ३ अति न्यून जोखिममा रहेको पाईएको छ । सहभागितामूलक गरिएको वडागत स्तरीकरणलाई तालिका १० मा प्रस्तुत गरिएको छ । साथै यसै आधारमा तयार पारिएको संकटासन्नता नक्सालाई चित्र ३६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

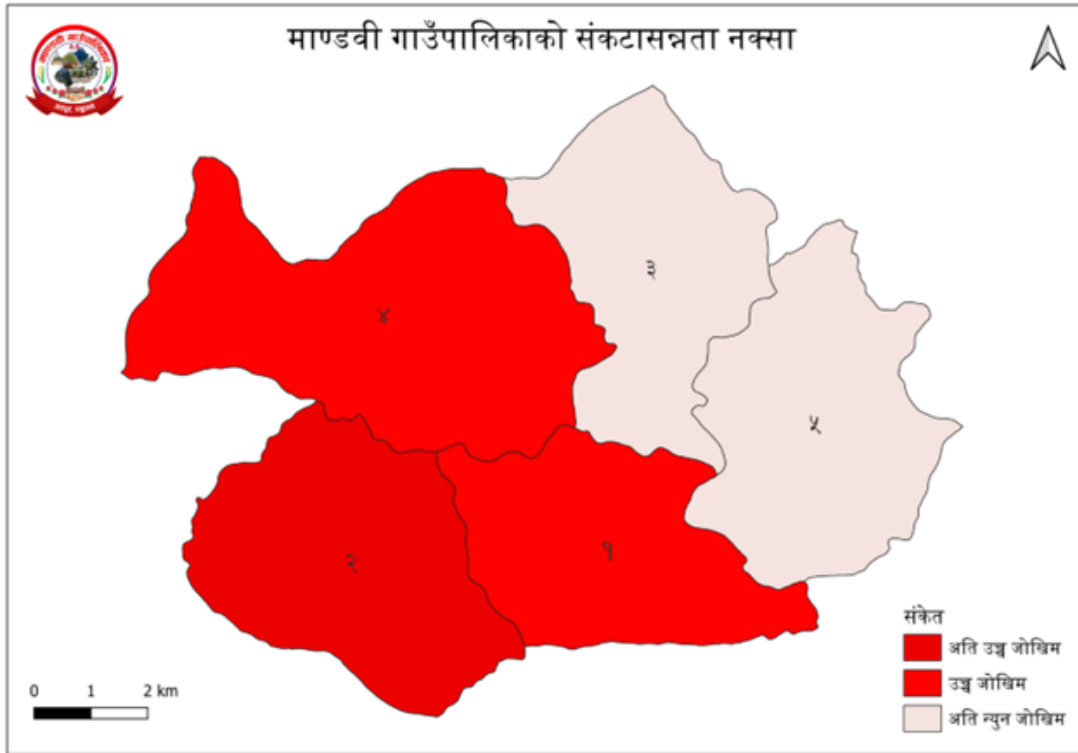
तालिका १० वडाहरूको संकटासन्नता स्तरीकरण

वडा नं.	वडा नं. १	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५	स्तर
वडा नं. १	**	वडा नं. २	वडा नं. १	वडा नं. १	वडा नं. १	दोस्रो
वडा नं. २		**	वडा नं. २	वडा नं. २	वडा नं. २	पहिलो
वडा नं. ३			**	वडा नं. ४	वडा नं. ५	पाँचौं
वडा नं. ४				**	वडा नं. ४	तेस्रो
वडा नं. ५					**	चौथो
जम्मा	३	४	०	२	१	

स्रोत: पालिका स्तरीय अनुकूलन योजना छलफल कार्यशाला गोष्ठी माघ, २०८२

चित्र ३६ माण्डवी गा. पा. को पालिका स्तरीय छलफलबा आधारमा वडा संकटासन्नता नक्सा त्यसै गरी वडाहरूलाई विभिन्न स्रोतबाट संकलन गरिएका द्वितीय तथ्याङ्कको आधारमा समेत विश्लेषण गरिएको थियो। विशेष गरी केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट लिईएको २०७९ सालको जनगणना संग सम्बन्धित सूचना, गाउँपालिका प्रोफाइल र अन्य पालिका स्तरमा प्रकाशित अध्ययन, अनुसन्धानका माध्यमबाट लिईएका द्वितीय सूचना र तथ्याङ्कहरूको बैज्ञानिक तवरले गरिएको विश्लेषण अनुसार वडा नं. २ अति उच्च जोखिम, वडा नं. ४ र १ उच्च जोखिम र वडा नं. ३ र ५ अति न्यून जोखिममा रहेको पाईएको छ। सम्बन्धित नक्सा चित्र ३७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र ३७ माण्डवी गा. पा. को संकटासन्नता नक्सा

तालिका ११ माण्डवी गा. पा. को संकटासन्नता इन्डेक्स

Exposure Rank Index	Wards
Very Low= 0 to 0. 145	3
Low = 0. 146 to 0. 316	5
Moderate= 0. 317 to 0. 511	-
High = 0. 512 to 0. 714	Ward 1 & 4
Very High= 0. 715 to 1	2

विश्लेषण सत्र स्रोत: VRA of Disaster Reducation Management Report, २०२१

तालिका १२ वडा संकटासन्नताका कारण तथा सूचकहरू

संकटासन्नताको स्तर	वडा नं.	संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरू
अति उच्च	वडा नं. २	वडा नं. २ मा जलवायु जन्य प्रकोपहरूको असर अत्यधिक परिरहेको, बाढी, पहिरोको प्रकोप बढी भएको, खेत तथा बस्ति संकटमा रहेको, मानिसहरूको ज्यान समेत गएको, कृषि तथा पशुमा रोग कीराको प्रकोप बढी भएको, खानेपानीका मूहानहरू सुक्दै गएको, वनमा आगलागीको जोखिम अत्यधिक रहेको, अन्य वडाहरूको तुलनामा जीविकोपार्जनका स्रोतहरू न्यून रहेको। आधारभुत सेवाका पूर्वाधारहरू न्यून भएको, कृषि र पशुपालनमा जीविकोपार्जन धानिएको। बालाबिवाह र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू बढी भएको, गरीव घुर्घुरीहरू अन्य वडा भन्दा बढी रहेको।
उच्च	वडा नं. १ र ४	अन्य वडाहरू भन्दा उच्च जलवायुजन्य प्रकोपहरूको असर परिरहेको। आधारभुत सेवाहरू कच्ची बाटो भएको, सिचाई उपयुक्त र पर्याप्त नभएको र बजारहरू टाढा भएको, वाढी, पहिरो, मूहान सुक्ने, खडेरी जस्ता प्रकोपहरूको असर बढी देखिएको। एक घर एक धारा सबै घरधुरीमा नभएको, बस्तिहरू तुनात्मक रूपमा दुर्गममा रहेको, मानिसहरू ब्यापार व्यवसायमा भन्दा कृषि र पशुपालनमा संलग्न भएको, नियमित आय आर्जका अवसरहरू कम भएको।

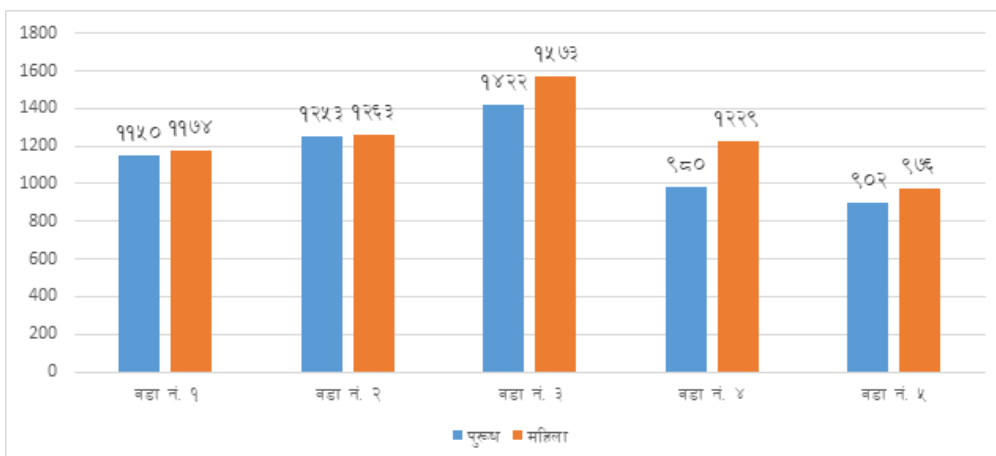
न्यून	३ र ५	वडा नं. ३ गाउँपालिका भएको, बजार क्षेत्र भएको, धेरैजसो क्षेत्र प्यूठान र रोल्पा जाने मुख्य सडक सञ्चालनसंग जोडिएको, बाढी पहिरोको प्रकोप तुलनात्मक रूपमा कम भएको, बजार क्षेत्र धेरै भएको, मानिसहरु आयआर्जनका क्रियाकलापमा, व्यापार व्यवसायमा संलग्न भएका, सूचनाको पहुँच बढी भएको, पक्की घर र शौचालयको संख्या बढी भएको, वित्तीय निकायमा पहुँच बढी भएको, सुदूर खानेपानीको व्यवस्था भएको, शिक्षा, स्वास्थ्य र सुरक्षामा पहुँच भएको । वडा नं. ५ को अवस्था वडा नं. ३ को भन्दा तुलनात्मक रूपमा कम भएतापनि अन्य वडा भन्दा राम्रो रहेको ।
-------	-------	---

३.२.६ अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity)

माण्डवी गाउँपालिकाले जलवायुजन्य तथा अन्य विपद्हरुलाई प्रभावकारी सम्बोधन गर्नकालागी नीतिगत व्यवस्थाहरु पनि गर्दै आएको छ । गाउँपालिकाले हाल सम्म गरेका नीतिगत व्यवस्थाहरुलाई संक्षेपमा तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

विपद् व्यवस्थापनका लागी नीतिगत व्यवस्था: माण्डवी गाउँपालिकाले जलवायुजन्य तथा अन्य प्रकारका विपद्हरु सम्बोधन गर्नकालागी विपद् पुर्व तयारी, प्रतिकार्य तथा आर्थिक पुनर्लाभ योजना २०८० तयार पारी कार्यान्वयन गरिरहेको छ । त्यसै गरी अन्य नीति तथा कार्यविधिहरुमा माण्डवी गाउँपालिकाको विपद् प्रभावित व्यक्ति तथा परिवारलाई राहत वितरण मापदण्ड तथा आर्थिक सहयोग सम्बन्धि मापदण्ड २०७२ (पहिलो संसोधन) २०८१, उत्पादनमा आधारित अनुदान सञ्चालन कार्यविधि २०८०, भवन निर्माण मापदण्ड र ईजाजत तथा घर नक्सा पास सम्बन्धि कार्यविधि २०७१, माण्डवी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति २०७८, खानेपानी तथा सरसफाई ऐन २०७८, माण्डवी गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको गठन पुनर्गठन र सञ्चालन कार्यविधि २०७८, फोहमैला व्यवस्थापन कार्यविधि २०७७, संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण कार्यविधि २०७७, स्थानीय वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन २०७७, माण्डवी गाउँपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन २०७६, आदी कार्यान्वयनमा रहेका छन् । यसका अलावा गाउँपालिका स्तरीय स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानीय आपत्कालिन कार्य सञ्चालन केन्द्र, वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, बस्ति स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति र सामूदायिक खोज तथा उद्धार टोली गठन गरी परिचालन गरिएको छ ।

शैक्षिक संस्था तथा साक्षरता: यस गाउँपालिकामा समग्रमा ३४ वटा शैक्षिक संस्थाहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा ५ वर्ष माथिका कूल जनसंख्या १५७९० मध्ये ९२.६२ प्रतिशत जना साक्षर रहेका छन् । यि शैक्षिक संस्थाहरुमा ४४ वटा भवनहरु पक्की रहेका छन् । यि भवनहरु सुरक्षित भएकाले विपद्को समयमा आपत्कालिन आश्रयस्थलको रूपमा पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ । माण्डवी गाउँपालिको साक्षरताको तथ्याङ्क अनुसार समग्रमा ९० प्रतिशत पुरुष र ७६ प्रतिशत महिला साक्षरता दर रहेको छ ।

चित्र ३८ वडाअनुसार महिला पुरुषको साक्षरताको अवस्था

शौचालयको अवस्था: यस गाउँपालिकामा समग्रमा ३५२२ शौचालय रहेका छन् जसमध्ये २.०२ प्रतिशत शौचालय फूलस भएको सार्वजनिक ढलमा मिसिने, ३०.४९ प्रतिशत शौचालयहरु फूलस भएको सेफ्टिक ट्यांकमा मिसिने, ७.३३ प्रतिशत कच्ची शौचालय, ५९.७४ प्रतिशत साधारण चर्पी, १ वटा शौचालय सामूदायिक सार्वजनिक र १४ वटा घरधुरी शौचालय नभएको अवस्थामा रहेका छन् ।

सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच: यस गाउँपालिकामा भएका जम्मा घरधुरी मध्ये ९५ प्रतिशत घरधुरीहरू सुरक्षित खानेपानीको पहुँचमा रहेका छन् जस मध्ये २७.२५ प्रतिशत घरधुरीमा एक घर एक धाराको व्यवस्था रहेको छ भने ६७.६८ प्रतिशत घरधुरीले सामूहिक धाराको पानी प्रयोग गर्ने गरेका छन् ।

सूचनामा पहुँच: सूचनामा पहुँच हुनु र नहुनुले पनि विपद्संग समाना गर्ने क्षमता निर्धारण गर्दछ । विभिन्न खालका सूचनाका स्रोतहरूमा पहुँच भएका व्यक्तिहरू समयमै सुरक्षित हुनसक्ने र विपद् पश्चात पनि छोटो समयमै बाह्य सहयोग प्राप्त गर्नकालागी होस् वा पहिलेको अवस्थामा जानकालागी । माण्डवी गाउँपालिकामा २४.४८ प्रतिशत घरधुरीको रेडियोमा पहुँच, ३१.४४ प्रतिशत घरधुरीको टेलिभिजनमा पहुँच, ७८.५९ प्रतिशत घरधुरीको सामान्य मोवाईलमा पहुँच, ६७.१० स्मार्ट मोवाईलमा पहुँच, ८.९० प्रतिशत घरधुरीको ईन्टरनेटमा पहुँच रहेको पाईएको छ । समग्रमा सूचनाको पहुँचमा माण्डवी गा. पा. का घरधुरीको पहुँच तुलनात्मक रूपमा निकै राम्रो छ भन्न सकिन्छ ।

विजुलिमा पहुँच: यस गाउँपालिकाका घरधुरीहरूमा उज्यालोका लागि गरिने विद्युत प्रयोगको पहुँचमा ९९.३ प्रतिशत रहेका छन् भने खाना पकाउनकालागी विद्युतको प्रयोग गर्ने घरधुरीहरूमा ०.४ प्रतिशत मात्रै भएको पाइन्छ । ९०.६ प्रतिशत घरधुरीले खाना पकाउनकालागी दाउराको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने ८.७ प्रतिशतले एल. पी. जि. ग्याँसको प्रयोग गर्ने गरेका छन् ।

रोजगारीको अवस्था: घरधुरीको रोजगारीमा संलग्नता छ छैन भन्ने विषयले विपद् जोखिम कम गर्नमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । रोजगार भएको परिवारले विपद् आईपर्दा पनि छिटै वैकल्पिक उपायहरूको खोजी गरी आफ्नो जीविकोपार्जनलाई सामान्य अवस्थामा फर्काउन सक्दछन् । यस गाउँपालिकामा १६.३५ प्रतिशत (२५९५ जना) बैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्याङ्क रहेको छ । त्यसै गरी ८.६२ प्रतिशत (१३६८ जना) स्थानीय वा स्वदेशमै रोजगार रहेका छन् । त्यसै गरी १३ जनाले प्राविधिक तर्फ स्नातक सम्मको अध्ययन गरेका छन् भने १४ जना कृषि क्षेत्रमा प्राविधिक अध्ययन गरेका छन् ।

स्वास्थ्य सेवा: यस गाउँपालिकामा स्वास्थ्य चौकी ५ वटा, भ्याक्सीन सप्लाई तथा भण्डारण केन्द्र १ वटा, सामूदायिक स्वास्थ्य ईकाई ३ वटा, गाउँघर क्लिनिक १५ वटा, खोप क्लिनिक २५ वटा, महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका ४१ जना, बर्थिङ सेन्टर भएका स्वास्थ्य संस्थाको संख्या ५ वटा, क्षयरोग उपचार केन्द्र ५ वटा, रोग निदान केन्द्र १ वटा, र ५० सैयाको अस्पताल १ वटा रहेको छ । यस गाउँपालिकाका सबै स्वास्थ्य संस्थामा ४१ जना स्वास्थ्य कर्मीहरूले विपद्को समयमा र सामान्य समयमा गाउँपालिकामा सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् ।

बाटो तथा पुल पुलेसा: विपद्को समयमा घाईते र स्वास्थ्य संकटमा परेका व्यक्तिहरूलाई तुरुन्तै नजिकैको स्वास्थ्य संस्थामा पुर्याउन सुरक्षित बाटोको पहुँच तथा खोला र नदीमा पुल पुलेसा भएमा छिटो सेवा दिन सकिन्छ । यसले पनि जलवायुजन्य प्रकोपमा सो पालिकाको अनुकूलन क्षमता के कस्तो छ भन्ने निर्धारण गर्दछ । यस गाउँपालिकामा १६ वटा पुलहरू रहेकामा १३ वटा भोलुङ्गे पुल र ३ वटा पक्की पुल रहेका छन् । त्यसै गरी ४६७ घरधुरी मात्रै पक्की बाटोको पहुँचमा रहेका छन् ।

घरको छानामा जस्तापाता प्रयोग: पछिल्लो समयमा आगलागीका प्रकोपहरू धेरै बढेकाले स्थानीय सरकारले खरको छाना विस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गरी सबै घरहरूलाई अनुदानमा जस्तापाता उपलब्ध गराउने कार्यक्रम रहेकोमा यस माण्डवी गाउँपालिकामा ९० प्रतिशत घरहरूको छाना जस्तापातको प्रयोग गरिएको छ । यसले सुख्खा सिजनमा वनमा हुने आगोलागी बस्तिमा पसि घरमा आगोलामे अवस्थालाई कम गर्न सघाउ पुर्याएको छ भने असावधानीका कारण घरमा हुने आगलागीलाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुगेको छ । यसले विपद् घटाउनमा योगदान पुर्याएको छ ।

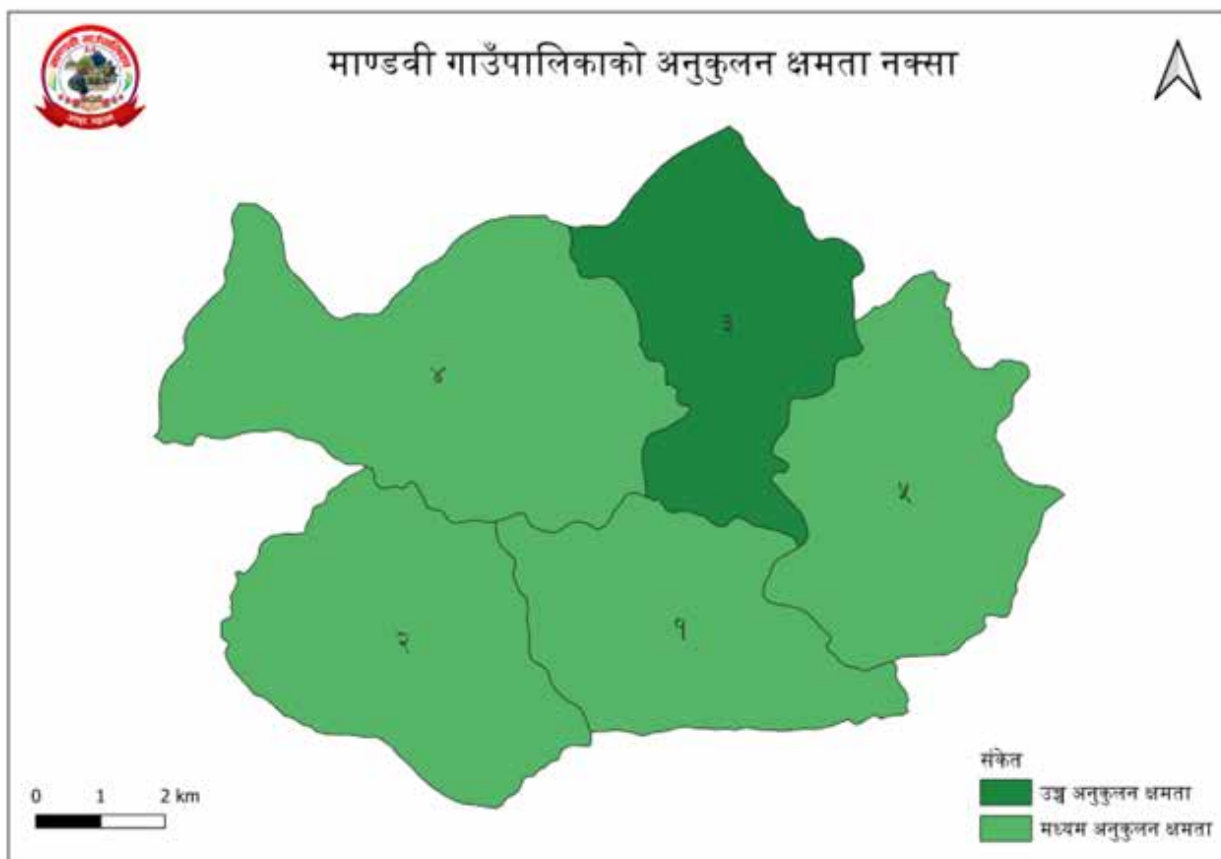
वित्तीय संस्था: माण्डवी गाउँपालिकामा विभिन्न वित्तीय संस्थाहरूले सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् । यहाँ ४ वटा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, ५ वटा महिला सहकारी संस्था, १ वटा बाणिज्य बैंक, १ वटा विकास बैंक र ३ वटा लघुवित्तले सेवा दिईरहेका छन् ।

कृषि र अन्य व्यवसायमा संलग्नता: यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी जनसंख्या नोकरी, जागिर र कृषि तथा पशुपालनमा संलग्न भएको पाईन्छ । जस अनुसार ७.८९ प्रतिशत नोकरीमा, २.९० प्रतिशत कृषि तथा पशुपालनमा संलग्न रहेका छन् । यस बाहेक ज्यालादारी, मौषमी रोजगार, व्यापार तथा अन्य जीविकोपार्जनका कामहरूमा संलग्न भएको पाईन्छ ।

आर्थिक अवस्था: राष्ट्रिय जनगणना २०७९ को तथ्याङ्क अनुसार यस गाउँपालिकामा १९१ वटा घरधुरीहरू धनि र १०० जना अति धनी वर्गमा रहेका छन् । त्यसैगरी ३९५ घरपरिवार मध्यम वर्गमा रहेका छन् ।

विपद् उद्धार तालीम तथा सामाग्रीको व्यवस्था: यस गाउँपालिकाले विपद्को समयमा उद्धारकालागी विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि सामग्रीहरूको व्यवस्था गाउँपालिकाको कार्यालयमा गरेको छ । पालिका भित्र कुनै पनि स्थानमा विपद् आईपरेमा सो सामग्रीको प्रयोग गर्ने गरिएको छ ।

माण्डवी गाउँपालिकाका वडामा भएका जलवायु अनुकूलन क्षमतासंग सम्बन्धित प्राथमिक र द्वितीय तथ्याङ्क संकलन गरी बैज्ञानिक रुपमा गरिएको थियो । यस विश्लेष अनुसार वडा नं. ३ संग जलवायु अनुकूलन क्षमता उच्च भएको र अन्य वडाहरूको अनुकूलन क्षमता मध्यम खालको रहेको पाईएको छ । यस संग सम्बन्धित नक्सा चित्र ३९ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

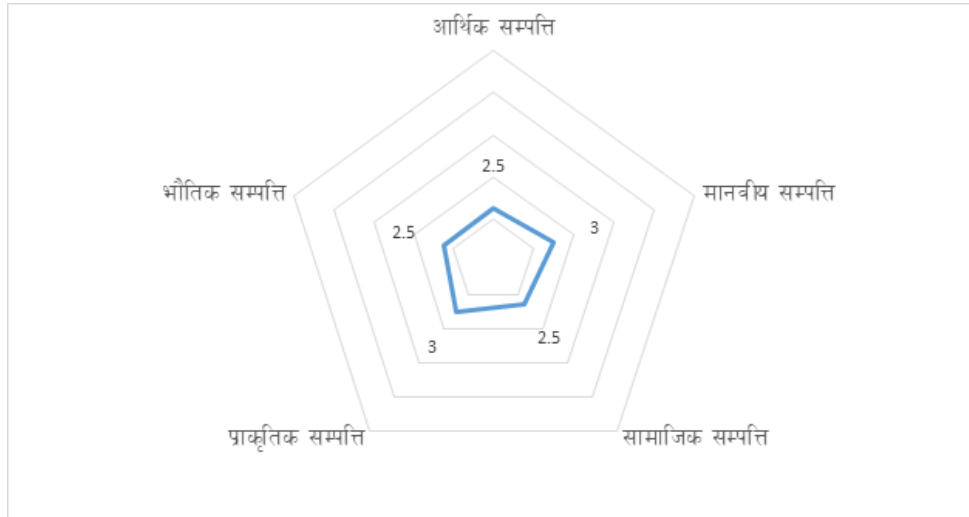
चित्र ३९ जलवायु अनुकूलन क्षमताका आधारमा माण्डवी गा. पा. का वडाहरूको अवस्था

तालिका १३ माण्डवी गा. पा. को अनुकूलन क्षमता ईन्डेक्स

Adaptative Capacity Rank Index	Wards
Very Low= 0 to 0. 145	-
Low = 0. 146 to 0. 316	-
Moderate= 0. 317 to 0. 511	1, 2, 4, 5
High = 0. 512 to 0. 714	3
Very High= 0. 715 to 1	-

विद्यमान जीविकोपार्जनका स्रोतहरू, ती स्रोतहरूवाट गाउँपालिकाको तहमा उपलब्ध भई रहेको विभिन्न सेवा, सुविधा तथा वस्तुहरूको अवस्था सन्तोषजनक रुपमा रहेको देखिन्छ । तर यी सेवा तथा सुविधाहरूको गुणस्तर तथा पहुँचमा अभिवृद्धि हुनुका साथै सेवा विस्तार भएको परिदृश्य रहेको छ । स्थानीय सरकारको स्व-लगानी तथा प्रदेश तथा संघीय सरकारहरू लगायत अन्य निकायहरूको लगानी क्रमशः बृद्धि हुँदै गएको देखिएको छ । स्थानीय सरकारको पनि ठोस योजनाहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयनको आधारमा उपलब्ध जीविकोपार्जनका स्रोत, सेवा र वस्तुहरू उल्लेख्य अभिवृद्धि हुने अनुमान स्थानीय

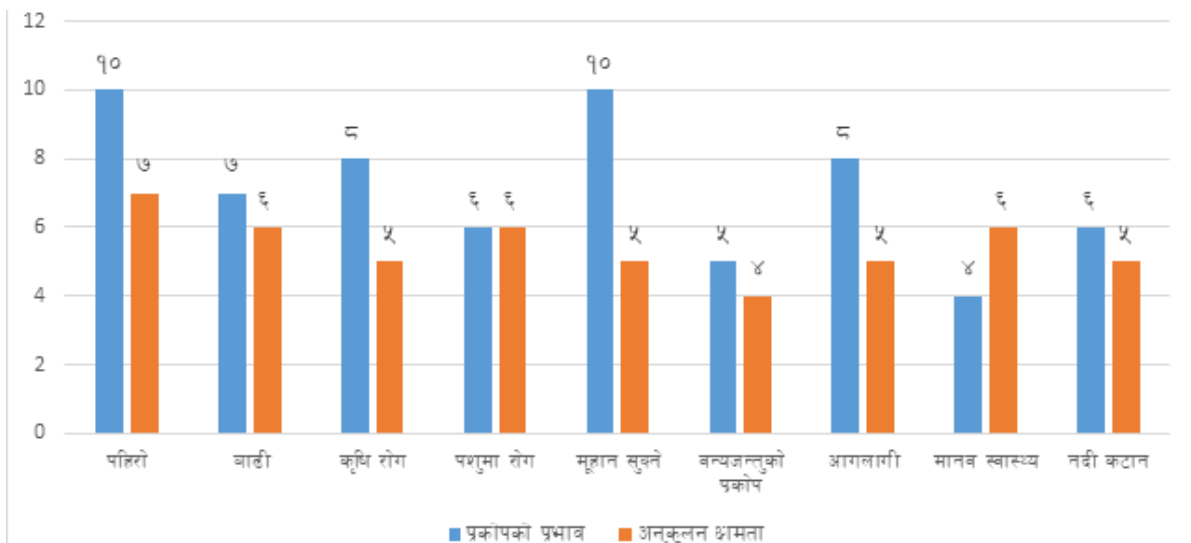
सरकारको रहेको छ । गाउँपालिकामा विद्यमान पाँच वटा सम्पत्तिहरूमा आधारित भई र जनप्रतिनिधिहरूको सामूहिक छलफल र निर्कषका आधारमा जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूलाई १-४^१ स्तरमा अङ्क प्रदान गर्दै प्रत्येक जीविकोपार्जनका सम्पत्तिमा प्राप्त गरेको अङ्क अनुरूप विद्यमान जीविकोपार्जनका सम्पत्तिको अवस्थालाई माकुरे जालोमा चित्रण गरिएको छ । यस चित्र अनुसार गाउँपालिकाको तुलानात्मकरूपमा भौतिक, आर्थिक र सामाजिक सम्पत्ति कमजोर देखिन्छ भने मानवीय र प्राकृतिक सम्पत्तिको अवस्था मध्यम रहेको देखिन्छ ।

चित्र ४० माण्डवी गाउँपालिकाको जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विद्यमान अवस्था गाउँपालिकाको जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विवरण अनुसूचीमा राखिएको छ ।

३.३ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

यस विधिको प्रयोगबाट जलवायुजन्य प्रकोपहरूले विभिन्न क्षेत्रहरूमा पारेको प्रभाव तथा असर एवं जोखिमहरूको पहिचान गर्दै विश्लेषण गर्नुका साथै प्रकोपसँग जुध्नका लागि समुदायले गरिरहेको र विगतमा गरेका अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकूलनका प्रयासहरूको स्तर दुबैलाई १ देखी ४ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा १ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ४ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ । चित्र-४१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र ४१ माण्डवी गा. पा. को प्रकोपको प्रभाव र अनुकूलन क्षमता

यस विश्लेषणले गाउँपालिकामा बाढी, पहिरो, कृषिमा रोगकीरा मूहान सुक्ने, आगलागी, जंगली जनावरको आतंक क्रमशः प्रमुख रूपमा पहिचान भएको सन्दर्भमा यस पालिकामा ति जोखिमहरूसँग जुध्नकालागी स्थानीय स्तरमा के कस्तो क्षमताहरू रहेको छ भन्ने विषयमा छलफल गरिएको थियो । पालिकाका ५ वटै वडामा गरिएको प्रकोप र अनुकूलनको क्षमता विश्लेषण

अनुसार पानीका मूहान सुक्ने प्रकोपमा जलवायु परिवर्तको प्रभाव संग जुध्ने क्षमता सवैभन्दा कम भएको पाईएको छ । त्यसै गरी पहिरो, कृषिमा रोगकीरा, बाढी जस्ता प्रकोपहरूसंग जुध्नकोलागी समूदाय स्तरमा निकै कम क्षमता भएको पाईएको छ । पशुपालनमा पनि जलवायु परिवर्तनका कारण विभिन्न नयाँ नयाँ रोगहरूको प्रभावका कारण नकरात्मक प्रभाव परेको भएतापनि त्यस प्रकोपसंग जुध्ने क्षमता समूदाय स्तरमै केही हदसम्म भएको पाईएको छ । विशेष गरी वडा तथा पालिका स्तरबाट पशुपालन क्षेत्रमा प्रभाव गरिएको प्राविधिक सेवामा पहुँच रहेको र अन्य प्रकोप भन्दा पशुपालनमा कम जोखिम रहेकोले त्यस समस्या संग जुध्न सहज भएको जानकारी छलफलमा पाईएको थियो । त्यसै गरी मानव स्वास्थ्यमा पनि जोखिम भन्दा अनुकूलन क्षमता धेरै रहेको पाईएको छ । यसमा छलफल गर्दा जलवायु परिवर्तनका कारणले भन्दा दीर्घ रोगहरूको प्रभाव बढी भएको, बस्ति, वडा, पालिका, जिल्ला स्तरमा स्वास्थ्य संरचनाहरूले सेवा दिईरहेकोले सो प्रकोपसंग जुध्ने क्षमता बढी रहेको पाइयो । आगलागी अर्को प्रमुख समस्या र त्यससंग जुध्ने अनुकूलन क्षमता समूदाय स्तरमा कम भएको पाईएको छ । सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहमा नियमित रूपमा अग्नी नियन्त्रणको तालीमको अभाव, सामाग्रीको अभाव, जनचेतनाको कमीका कारण यस प्रकोपसंग जुध्ने क्षमता कम भएको स्थानीयको अनुभव रहेको छ ।

३.४ जलवायु परिवर्तनले विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव र भविष्यको परिदृश्य

माण्डवी गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनले विषयगत क्षेत्रमा पारेको असर तथा प्रभाव पहिचान गर्न सहभागितामूलक विश्लेषण गरिएको थियो । यस छलफलमा उक्त वडामा प्रमूख ८ वटा क्षेत्रमा ३० वर्षको अवस्था के कस्तो थियो, हाल के कस्तो महशुस गरिएको छ र भविष्यको अनुमान के कस्तो गर्न सकिन्छ भनी छलफल गरिएको थियो । सो छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई समग्रमा तलको तालिका १४ मा समेटिएको छ ।

तालिका १४ जलवायु परिवर्तनले विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव र भविष्यको परिदृश्य

विषयगत क्षेत्र	३० वर्ष अघिको अवस्था	हाल महशुस गरिएको अवस्था	भविष्यको अनुमान
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> खेतबारीमा गोठेमलको प्रयोग गर्ने रैथाने जातका बाली लगाउने रोगकीराको प्रकोप कम हुने, रोग कीरा देखिएमा स्थानीय स्तरमै उपलब्ध परम्परागत तरिकाले उपचार गर्ने, आफुलाई आवश्यक पर्ने बीउ बिजनको जोहो आफैले गर्ने, खाद्यान्न अपुग भएको अवस्थामा तराईतिरबाट आपूर्ति गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> खेतबारीमा रासायनिक मलको अत्यधिक प्रयोग, विगतमा लगाईने रैथाने बालीहरू लेप भैसकेको, हाईब्रीड बीउको प्रयोग, सवै खेती बालीको बीउ खरिद गरि लगाउँदा आर्थिक भार बढेको, समयमा पानी नपर्ने कारणले उत्पादनमा अनिश्चितता, पानी पर्ने तौरतरिका फरक भएकाले बारीको मलिलो माटो बगाउने, पहिरो तथा बाढीको प्रकोपले खेतियोग्य जमिन क्षती हुने गरेको, धान, गहुँ, मकै, तरकारी बालीमा रोगकीराको प्रकोप बढेको, मिचाहा भारको बढ्दो प्रकोपले खेतियोग्य जमिनहरू ढाक्दै गएको, बन्यजन्तुको प्रकोपले मानिसहरूले खेती लगाउन छोड्दै गएका, आफ्नो उत्पादनले अपुग भएमा गाउँमै अन्य व्यक्तिबाट किनेर खाने गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> भविष्यमा अभै उत्पादन कम हुने, रोगकीराको प्रकोप बढ्ने, माटोको शक्ति ह्रास हुनाले खाद्य असुरक्षा बढ्ने, भोकमरीको सम्भावनालाई नकार्न सकिँदैन, हाल अली अली भएका स्थानीय जातहरू लोप भएर जानेछन् । सिँचाईको अभाव बढ्दै जाने हुँदा बैकल्पिक उपायको खोजि गर्नुपर्ने । खडेरी बढ्दै जाँदा उत्पादनमा कमी हुने, बसाई सराई बढ्ने ।

विषयगत क्षेत्र	३० वर्ष अघिको अवस्था	हाल महशुस गरिएको अवस्था	भविष्यको अनुमान
वन, जैविका विविधता तथा जलाधार संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> विगतमा वनमा विभिन्न प्रकारका घाँस हुने, जंगली जनावरहरूमा बाघ पनि देखिन्थ्यो, मयूर चरा निकै पाईन्थ्यो । आगलागी कम हुने गरेको जंगली जनावर रातुवा बारीमा आउदैनथ्यो वनमा साना कीरा भुसुना हुने विगतमा समुदायिक वन नभएतापनि बोट विरुवा बढी थिए, राष्ट्रिय वन मात्रै भएको, वनको काठ चोरी निकासी हुने गरेको 	<ul style="list-style-type: none"> विगतमा पाईने घाँस आजकल हराएको छ । वनजंगलमा वनमारा भार बढेको, जंगली जनावर बदेल्, दुम्सी, बाँदर बढेको वनमा आगलागी बढेको । मयूर लोप भएको र सुगा बढेको वनमा हुने साना भुसुना हराएको वनमा रातुवा ९मृग० हाल बारीमा आई चना खेती खाने गरेको, आँपमा कीरा बढी लाग्ने गरेको, आँप पहिले भन्दा १५ दिन अगाडी पाक्ने गरेको, भदौरे आँप असारमै पाक्ने गरेको अन्य मसला बाली टिमूरा अमला, दाल्चिनी पनि छिटो पाक्ने गरेका छन् वनमा बँदेलको बृद्धिले पशुमा लाग्ने किर्ना बढेको छ । विभिन्न प्रजातीको वनमारा भार बढेको, तर साज, बैदारो जस्ता घाँसहरू घटेको, सल्ला र सालका रुखहरू माथि सर्दै गएका छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> बन्य जन्तु बाँदर, बँदेल, रातुवा र सुगाको अति आक्रमणले मानिसहरू खेति गर्न कम गर्नेछन्, खाद्य असुरक्षा बढ्नेछ, आर्थिक भार बढ्नेछ । बसाई सराई बढ्नेछ । तापक्रम बढीरहेको हुँद वनजंगलमा आगलागी बढ्ने केही बन्यजन्तु जस्तै बाघ लोप हुँदै जाने
उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> पक्की घरहरू थिएनन्, बाटो थिएन, हालका जस्ता पक्की पुल पुलसाहरू, सिँचाई कुलोहरू थिएनन् । गोरेटो घोडेटो बाटो प्रयोग गर्ने गरिन्थ्यो । विजुली बत्तिको सुविधा थिएन, सल्लोको दियालोको प्रयोग गर्ने गरिन्थ्यो । 	<ul style="list-style-type: none"> बाटोहरू कालोपत्रे भएका छन्, सिमेन्ट ईटको प्रयोग गरी पक्की घर भवनहरू बनिरहेका छन्, पक्की पुलहरू, पक्की कुलोहरू बन्दै गएका छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> काँक्रिटको प्रयोग बढ्दै जाने जसले गर्दा तापक्रममा भ्रन बृद्धि हुने देखिन्छ, । बाटोहरू पक्की बन्दै जाँदा यातायातको सुविधा सगै सडक दुर्घटनामा पनि बृद्धि हुने सम्भावना पनि बढी हुन्छ । उद्योगधन्दाहरू बढ्दै जानेछन् जसले हरितगृह ग्यासको उत्सर्जन पनि बढाउनेछ ।
स्थानीय तथा ग्रामीण शहरी बस्ति	<ul style="list-style-type: none"> विगतमा घरहरू पातला थिए, खरको छाना थिए, घरहरू चारपाखे र भ्यालढोका कम हुने गर्थे जसले हिउँदमा जाडोबाट बचाउथ्यो । बिकास नभएको र शिक्षा, स्वास्थ्य, यातायातको सुबिधामा कमी थियो । एक स्थानबाट अर्को स्थानमा जानुपर्दा पैदलै या घोडाको प्रयोग गर्ने गरिन्थ्यो । सामाजिक सम्बन्ध निकै नजिकको हुन्थ्यो 	<ul style="list-style-type: none"> हाल बस्तीहरू बाक्ला भएका छन्, बजार क्षेत्रमा ईटा र सिमेन्टको प्रयोग गरी घरहरू बनाउने चलन बढेको छ भने गाउँघरमा जस्तापाताकाको प्रयोग भएको छ । हाल परिवार छुट्टिदा अर्को घर नबनाई ग्रामीण बसाइसराइ शहरतिर बढ्दो क्रममा छ । सामाजिक सम्बन्धहरू क्रमश कमजोर हुँदै गएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> बसाई सराई बढ्नेछ । सामाजिक सम्बन्ध घट्दो बसाइसराई बढ्ने हुँदा बस्ती खाली हुँदै जाने सम्भावना पक्की घरहरू बढ्दै जाने सामाजिक सम्बन्धहरू निकै कमजोर हुने ।

विषयगत क्षेत्र	३० वर्ष अधिको अवस्था	हाल महशुस गरिएको अवस्था	भविष्यको अनुमान
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	<ul style="list-style-type: none"> गाउँमा कोही बिरामी पर्दा बैद्यसंग ओखती गर्ने गरिन्थ्यो । स्थानीय स्तरमा पाईने औषधियुक्त जडिबुटी प्रयोग गर्ने गरेको । खुल्ला दिसा गर्ने चलन भएकाले भाडापखाला जस्ता रोग बढी लाग्नाले बर्षेनी धेरै मानिसहरु प्रभावित हुने गर्दथे । गर्मी सिजनमा पनि पंखाको प्रयोग हुँदैनथ्यो । हालको जस्तो अस्पतालको सुविधा नभएको, अन्धविश्वास बढी भएको, रोलाग्दा घोट्टाप्के, जस्ता जडिबुटीको प्रयोग गर्ने गरेको, विगतमा गाउँमा बच्चाहरु माहामारिमा परी मर्ने गरेको अवस्था तराईमा औलो रोग लाग्ने सुनिन्थ्यो । गाउँमा सुरक्षित थियो । 	<ul style="list-style-type: none"> तराई देखी पहाडसम्मै डेंगु, कालाजार रोगहरु बढेको, मच्छरको प्रकोपहरु बढेको । गर्मी बढ्नाले मानिसहरुले पंखाको प्रयोग गर्न सुरु गरेका छन् । विगत १५ वर्ष देखी भुलको प्रयोग भैरहेको अवस्था छ । गाउँपालिकाको अग्लो स्थानमा समेत केही वर्ष देखी मच्छर लाग्न थालेको छ । गाउँ गाउँमा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु भएकाले प्रथमिक उपचार, गर्भवती महिलाको नियमित स्वास्थ्य जाँच, बालबालिकाहरुलाई नियमित खोपको व्यवस्था भएको छ । पालिका स्तरमा भएका स्वास्थ्य संस्थाहरुले सामान्य रोगको उपचार गर्ने र जटिल रोगहरुकालागी अन्य स्थानका टुला अस्पतालहरुमा रिफर गरी उपचार सहजै पाउन सकिएको छ । एक घर एक धाराको अवधारण अनुरूप खानेपानीको व्यवस्था हुँदै गएको छ । सरसफाईको जनचेतना बढेको छ । बालबालिकामा रोगहरु कम लाग्ने गरेको छ । सवैले व्यवस्थित सौचालयको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> मानिस, कृषिबाली, पशुहरुमा नयाँ नयाँ रोगहरु देखिने हुनसक्छ । गरीव परिवारहरुमा उपचार गर्न आर्थिक भार बढ्न सक्छ । वनमा किर्नाको प्रकोप बढ्दै जानेछ । सुदूर खानेपानको व्यवस्थापन अझ प्रभावकारी हुँदै जानेछ । स्वास्थ्य संथाहरु बृद्धि हुने तथा उनीहरुले प्रदान गर्ने सेवाको गुणस्तरमा बृद्धि हुनेछ ।
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विगतमा पहिरो तथा बाढीको प्रकोप कम थियो । बर्षाको पानी नियमित रुपमा एक हप्तासम्म पर्थ्यो, बाली नालीकालागी आवश्यक पर्ने समयमा पानी पर्ने गर्थ्यो । हिउँदको सिजनमा पनि समय समयमा पानी पर्ने भएकाले खडेरी नहुने, वनमा आगलागी निकै कम हुने हुन्थ्यो । कारणवश कुनै खालको विपदले समूदायका घरधुरीहरुलाई प्रभावित गरिहालेमा समूदायका अन्य छिमेकी हरूले सहारा दिने, घर बनाउनमा सहयोग गर्ने गरिन्थ्यो । स्थानिय सरकार नभएकाले हालको जस्तो विपद् कोष तथा विपद् व्यवीथापन समितिहरु हुँदैनथे । लेकतिर पानी परेको देखिएमा खोला, नदीमा पानी बढ्न सक्ने अनुमान गरी सोही अनुसार खेतपातीको व्यवस्थापन गरिन्थ्यो । 	<ul style="list-style-type: none"> हाल पानी पर्ने तौर तरिकामा भएको फेरबदलले आरी घोट्टे पानी पर्ने गर्छ, जमिनले पानी सोस्न पाउँदैन, बारिमा हालेको मल सवै बगाएर लैजान्छ । एक्कासी आएको बाढीले खेत कटान गर्ने, खेत बगाउने, अन्नबाली लगाएको बारी बगाउने, मानिसको ज्यान जाने, पशुबस्तुहरु बगाउने जस्ता प्रकोपहरु निकै बढेको अवस्था छ । तापक्रम बढेको कारण र समयमा पानी नपर्दा सुख्खा बढेको छ । बाली उत्पादनमा कमी आएको छ । हालका वर्षहरुमा अनुमान गरेको भन्दा फरक मौषमी अवस्था भएकाले स्थानीय सरकार तथा अन्य निकायले विपद् पुर्व तयारीका कार्यहरु गरिरहेका छन् । विपद् व्यवस्थापनकालागी विभिन्न पालिका स्तरीय, वडा स्तरीय र बिस्त स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिहरु गठन गरी परिचालन गर्ने अभ्यास छ तर सवैले नियमित रुपमा तालीम नपाएको, आवश्यक सामग्री पर्याप्त नभएको अवस्था छ । 	<ul style="list-style-type: none"> आगामी दिनमा प्रकोपका घटनाहरु जस्तै बाढी, पहिरो बढ्दै जानेछन् । बाढी पहिरो बढिजसो हाम्रो जसतो पहाडी क्षेत्रमा बढी हुने भएकाले मानिसहरु बसाई सराई गर्नेछन् । विपन्न वर्गहरु अझै बढी प्रभावित हुनेछन् । विपद् बढ्दै जाने विषयलाई मध्यनजर गरी सरकारले पनि व्यवस्थापनका कार्यहरु बढाउनेछ ।

विषयगत क्षेत्र	३० वर्ष अघिको अवस्था	हाल महशुस गरिएको अवस्था	भविष्यको अनुमान
जलस्रोत तथा उर्जा	<ul style="list-style-type: none"> सवैले उर्जाको रूपमा दाउरा प्रयोग गर्ने र उज्यालोकालागी दियालो प्रयोग गरिन्थ्यो । वन जंगलमा ठाउँ ठाउँमा पोखरी हुने गरेको, भैसी आहाल बस्ने गरेको टाढा रहेको कुवाबाट गाग्रीमा बोकेर पानी खाने गरेको, पानीको स्वाद पनि राम्रो हुन्थ्यो खानेपानीको स्रोत धेरै टाढा भएकाले महिलाहरूले २ देखी ३ घण्टासम्म हिँडेर पानीको जोहो गर्नुपर्ने । कहिलेकाहीँ राती पनि पानीको पालो लाम्नुपर्ने मुलहरूमा पानी पर्याप्त हुने गर्थ्यो प्राय सवै गाउँहरूमा मौला गाडेका पोखरीहरू थिए 	<ul style="list-style-type: none"> हाल ५० प्रतिशत दाउराको प्रयोग कम भएको छ डाँडाँमा भएका पोखरीहरू पुरिएका केही हराईसकेका छन् । पानी पर्ने तौर तरिकामा फेर बदल भएकाले पानीका मूहान सुक्दै गएका छन् । मूहानको संरक्षणमा ध्यान पुगेको छैन । हाल धेरैजसो गाउँमा एक घर एक धारा भएको र केही गाउँमा नजिकैको कुवाबाट पानी प्रयोग गर्ने भएकाले महिलाले टाढाबाट पानी बोक्नु परेको छैन उर्जाको प्रमुख स्रोतमा दाउरा र एल पी जी ग्याँसको प्रयोग भैरहेको छ । हाल परम्परागत रूपमा रहेको मौला राखेका पोखरीहरू लोप हुँदै गएको अवस्था छ । 	<ul style="list-style-type: none"> मूहान सुक्दै जानेछ, हालको उत्पादन योग्य भुमी खडेरीको चपेटामा पर्नेछ र भविष्यमा मरभूमीकरण तर्फ उन्मुख हुनेछ । बन जंगल बढ्नेछ पानीका मूहानहरू सुक्दै गएकाले खानेपानी तथा सिँचाईकोलागी लिफ्ट मात्र विकल्पको रूपमा रहनेछ । बजार क्षेत्रमा ट्यांकरबाट पानी बोकेर खानुपर्ने हुनेछ । यसले आर्थिक रूपमा भार थप्नेछ । जलजन्य प्रकोपहरू जस्तै बाढी पहिरो बढ्दै जानेछन् । बसाइसराईको सम्भावना अभै बढ्दै जानेछ । खानेपानी व्यवस्थापनमा अभै व्यवस्थित हुँदै जाने, एक घर एक धाराको व्यवस्था हुँदै जाने र सुद्ध खानेपानीको व्यवस्थापन समेत हुँदै जानेछ ।
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	<ul style="list-style-type: none"> हालको जस्तो पर्यटनको व्यवस्था तथा अभ्यास नभएतापनि मानिसहरू परम्परागत रूपमै विभिन्न मेला पर्वहरूमा सहभागि हुने, एक अर्कासंगको आत्मीय सम्बन्धहरू बढाउने गरिन्थ्यो । गाउँमा भएका विभिन्न देवी देवताका मन्दिरहरूमा पुजाआजा गर्ने चलन थियो । विभिन्न जातीहरूको आ आफ्नै परम्परा अनुरूपका सांस्कृतिक नाचहरू नाच्ने रमाईलो गर्ने गरिन्थ्यो । सम्पदाको संरक्षणकालागी गउँका सवै मिलेर जनासहभागिताबाट गर्ने चलन थियो । 	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत सांस्कृतिक चलनहरू अभ्यास गर्ने परिपाटी घट्दै गएको छ । मानिसहरू परम्परागत भन्दा पनि आधुनिक मेलाहरूमा रमाउने गरेका छन् यद्यपी स्थानीय तहले सांस्कृतिक मेला पर्वहरूको जगेर्नाकालागी बजेट विनियोजन गर्ने गरिएको छ । गाउँबाट शहरतिरको बसाई सराईले सांस्कृतिक मूल्य मान्यतामा कमी आएको पाईन्छ । प्राकृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणमा समाज जुटेर मिलेर गर्ने भन्दा पनि स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी हो भनेर पन्छिने व्यवहार बढेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> विस्तारै आगामी दिनमा मानिसहरू संस्कृति छोड्दै जाने, परम्परागत सम्पदाहरू संरक्षण तथा सम्बर्धनको अभावले जीर्ण र लोप हुँदै जाने ।

अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका मुख्य कार्यहरूको प्राथमिकीकरण

माण्डवी गाउँपालिकाका ५ वटै वडामा वडा स्तरीय तीन दिने स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठीमा भएको सहभागितामूलक छलफलका आधारमा पहिचान भएका मुख्य प्रकोपहरू र सो प्रकोपसंग जुध्नकालागी गर्नुपर्ने अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका प्राथमिक कार्यहरू समेत पहिचान गरिएको थियो । प्रकोप अनुसार पहिचान भएका अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका कार्यहरूको सूची तलको तालिका १५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १५ पहिचान भएका प्रकोपहरू र अनुकूलन तथा न्यूनीकरण अन्तर्गत प्रथमिकताका कार्यहरू

प्रकोपहरू	वडा नं. १	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५
पहिरो	बृक्षारोपण बायोईन्जिनियरिङ्ग भल व्यवस्थापन	बृक्षारोपण बायोईन्जिनियरिङ्ग भल व्यवस्थापन	अनियन्त्रीत बाटो नखोल्ने खुल्ला चरिचरण रोकथाम बायोईन्जिनियरिङ्ग	बृक्षारोपण बायोईन्जिनियरिङ्ग खुल्ला चरिचरण	भल निकास खुल्ला चरिचरण रोकथाम बृक्षारोपण तथा बायोईन्जिनियरिङ्ग

बाढी	बृक्षारोपण पुर्व सूचना प्रणाली भल निकास	पुर्व सूचना प्रणाली भल निकास तटबन्धन	पुर्व सूचना प्रणाली भल निकास तटबन्धन	पुर्व सूचना प्रणाली भल निकास तटबन्धन	सचेतनामूलक क्रियाकलाप पुर्व सूचना प्रणाली मौषम सम्बन्धी पुर्वअनुमान सम्बन्धी सचेतना
कृषिरोग	कृषि तालीम, खेति प्रणाली परिवर्तन जैविका विषादी प्रयोग	रैथाने जातको संरक्षण जैविका विषादी प्रयोग खेति प्रणाली परिवर्तन	रैथाने जातको संरक्षण जैविका विषादी प्रयोग बाली विविधिकरण	कृषि तालीम, खेति प्रणाली परिवर्तन जैविका विषादी प्रयोग	उन्नत विउको प्रयोग बाली विविधिकरण व्यवसायिक तरकारी खेती तालीम
पशुमरोग	सरसफाई आहारा व्यवस्थापन पशु स्वस्थ शिविर	सरसफाई भकारो सुधार पशुरोग निदान प्रयोगशाला	पशु स्वास्थ्य शिविर पशुपालन तालीम भकारो सुधार	सरसफाई भकारो सुधार पशुरोग निदान पशुपालन तालीम	गोठ र बाख्राको खोर सरसफाई पशुपालन व्यवस्थापन तालीम डिपीड टयाकी निर्माण
मूहान सुक्ने	बृक्षारोपण मूहान संरक्षण रिचार्ज पोखरी निर्माण	बृक्षारोपण मूहान संरक्षण रिचार्ज पोखरी निर्माण	मूहान संरक्षण जनचेतनामूलक पतकर निकाल्ने,	बृक्षारोपण मूहान संरक्षण रिचार्ज पोखरी निर्माण	चरीचरण बन्द मूहान संरक्षण रिचार्ज पोखरी निर्माण
वन्यजन्तुको प्रकोप	हेरालुको व्यवस्था आवाज प्रविधिको प्रयोग जन्तु तर्साउने बन्दुक	हेरालुको व्यवस्था आवाज प्रविधिको प्रयोग जन्तु तर्साउने बन्दुक	वन क्षेत्रमा फलफुल रोपण मलाटो घाँस खेती हेरालुको व्यवस्था	हेरालुको व्यवस्था आवाज प्रविधिको प्रयोग जन्तु तर्साउने बन्दुक	मलाटो घाँस खेती हेरालुको व्यवस्था जन्तु तर्साउने बन्दुक
वनमा आगलागी	जनचेतनामूलक पतकर निकाल्ने, सरसफाई अग्नी नियन्त्रण सामाग्री व्यवस्थापन	जनचेतनामूलक पतकर निकाल्ने, सरसफाई अग्नीरिखा निर्माण	अग्नी नियन्त्रण दस्ता गठन, परिचालन जनचेतनामूलक पतकर निकाल्ने	अग्नी नियन्त्रण दस्ता गठन, परिचालन जनचेतनामूलक पतकर निकाल्ने	अग्नी नियन्त्रण दस्ता गठन, परिचालन जनचेतनामूलक पतकर निकाल्ने

३.५ सरोकारवाला निकायको विश्लेषण (Stakeholder Analysis)

स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका क्रममा तीन दिने वडा स्तरीय कार्यशाला गोष्ठीमा यस जलवायु परिवर्तन कार्ययोजना कार्यान्वयनकालागी आर्थिक, प्राविधिक तथा समन्वयात्मक रुपमा सहयोगीको भूमिका खेल्न सक्ने संस्था, निकायको पहिचान गर्ने कार्य गरिएको थियो । उक्त छलफलमा बस्ति स्तरमा रहेका, वडा स्तरमा रहेका, पालिका स्तरमा रहेका, जिल्ला स्तरमा रहेका र प्रदेश तथा संघ स्तरमा रहेका सरोकारवाला निकायहरूको पहिचान गरी बस्ति तथा वडाको उनीहरूसंगको सम्बन्ध, सहयोग लिन सक्ने अवस्था तथा सरोकारवाला निकायको सरोकारको विषयका आधारमा संस्था तथा निकायहरूलाई पहिचान तथा प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्त छलफलका आधारमा सरोकारवाला संस्थाहरूबीचको शक्ति सम्बन्धको समेत विश्लेषण गरिएको थियो । मुख्य रुपमा पहिचान गरिएका संस्था तथा निकायहरूको विवरण तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ । पहिचान भएका सरोकारवाला निकायहरूको चित्र ४२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

माण्डवी गाउँपालिकाले जलवायु परिवर्तनसंग जुध्नकोलागी पहिचान भएका अनुकूलन कार्यहरू कार्यान्वयन गर्न अति आवश्यक छ । यि कार्यहरू कार्यान्वयन गर्नको लागि समपुर्ण सरोकारवालाहरूको महत्वपुर्ण भूमिका हुन्छ । त्यसैले सरोकारवाला निकायहरूको पहिचान, उनीहरूको भूमिका, रुची, प्रभाव र संलग्नताको स्तर बुझ्न आवश्यक हुन्छ । यसकालागी शक्ति (Power) र रुची (Interest) का आधारमा विश्लेषण गरिएको छ । जसले योजना कार्यान्वयनमा प्रभावकारी समन्वय र साभेदारी सुनिश्चित गर्न सहयोग पुर्याउँछ ।

विश्लेषणको उद्देश्य

- सरोकारवालाहरूको भूमिका र प्रभावको स्तर निर्धारण गर्नु
- प्राथमिकता अनुसार संलग्नता रणनीति तय गर्नु
- योजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहकार्य, र सहभागिता सुदृढ गर्नु

परिच्छेद चार : मौषम पूर्वानुमानमा आधारित पूर्वकार्य योजना

४.१ मनसुन परिदृश्य

जल तथा मौसम विज्ञान विभागले सामान्यतया बैशाख महिनामा आगामी वर्षा मौषममा समग्र वर्षाको अवस्थाको मोटामोटी अनुमान (मनसुन परिदृश्य) उपलब्ध गराउँछ । मनसुन परिदृश्य प्राप्त भएपछि वडा स्तरमा गर्ने पूर्वतयारी तथा पूर्वकार्य अन्तर्गतका क्रियाकलापहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

क्र. सं.	पूर्वकार्यहरू
१	वडा विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक बस्ने र वडामा पर्नसक्ने सम्भावित प्रभावको विश्लेषण गर्ने
२	जल तथा मौसम विज्ञान विभागद्वारा जारी भएको मौसम पूर्वानुमान बारेमा सूचना सम्प्रेषण गर्ने
३	जोखिम क्षेत्रमा रहेका टोल विकास संस्थाको बैठकमा मनसुन परिदृश्य बारे विस्तृत छलफल चलाउने र सतर्क रहन सुभाउने
४	स्वयंसेवकहरूको (प्राथमिक उपचार, खोज तथा उद्धार) सम्पर्क सूची अद्यावधिक गर्ने
५	सुरक्षित, खुला आश्रय स्थानको पहिचान गर्ने र जोखिमको स्थितिमा ती स्थानको उपयोग गर्ने योजना बनाउने
६	जोखिमयुक्त क्षेत्रमा सम्भावित विपद् बाट विस्थापित हुनसक्ने जनसंख्याको पहिचान गरी त्यसको लिस्ट तयार गर्ने
७	समुदायमा भटपट भोलाको महत्व बुझाई तयार गर्न प्रेरित गर्ने
८	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना बारे अद्यावधिक हुने
९	मनसुनको ऋतुगत हावापानी आँकलन अनुसार कृषकहरूलाई सोही अनुरूपका बालीहरूको छनौट गरी लगाउन अनुरोध गर्ने
१०	मनसुनको समयमा खानेपानी शुद्धिकरणका विधि र व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी जानकारी स्वास्थ्य स्वयम् सेविका मार्फत दिने
११	स्थानीय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रसंग नियमित सम्पर्कमा रहने र जोखिम सम्बन्धीका सूचनाहरू तत्कालै केन्द्रलाई उपलब्ध गराउने
१२	समुदाय स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति लगायत स्वयंसेवी कार्यदलका सदस्यहरूलाई सक्रिय बनाउने
१३	वडा स्तरमा रहेका सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने साथै सुत्केरी तथा गर्भवती महिलाहरूको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने
१४	खोज तथा उद्धारका सामग्रीहरू खरिद गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्ने गरी वडा कार्यालय तथा बस्तिमा व्यवस्थापन गर्ने
१५	वडामा रहेका वस्तीहरूको अनुगमन गरी उच्च जोखिममा रहेका वस्ती पहिचान गर्ने र आवश्यकताको आधारमा गैह्र खाद्य सामग्रीको व्यवस्थापन गर्ने

४.२ विशेष मौसम बुलेटिन

जल तथा मौसम विज्ञान विभागले आगामी सात दिन (सामान्यतया आगामी ३ दिनदेखि १५ दिनसम्म) मा ठूलो वर्षा हुन सक्छ र त्यसले पहिरो बाढी हुन सक्छ भन्ने मौसम विशेष बुलेटिन विशेष मौसमी प्रणाली सिर्जना हुने अवस्थामा मात्रै उपलब्ध गराउँछ। सो ३ दिन देखि १५ दिन समयावधिको मौसम विशेष बुलेटिन प्राप्त भएपछि वडा स्तरमा गर्ने पूर्वतयारी तथा पूर्वकार्य अन्तर्गतका क्रियाकलापहरू देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र. सं.	पूर्वकार्यहरू
१	वडा विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक बस्ने। सूचना विश्लेषण गरी स्थानीय परिवेश अनुसार जारी गर्ने, पूर्वसूचना संयन्त्र मार्फत सम्प्रेषण गर्ने।
२	कृषकहरूलाई पाकी सकेका र भित्राउन मिल्ने कृषि उपज (बाली) हरू भित्राउने सूचना प्रवाह गर्ने।
३	पूर्वकार्य तथा प्रतिकार्य गतिविधिमा परिचालित हुने जनशक्ति, स्वयंसेवकहरू परिचालनका लागि तयारी अवस्थामा राख्ने
४	संकटासन्न समुदायलाई प्राथमिक उपचार किट र पानी निर्मलीकरण गर्ने क्लोरिन भोल स्वास्थ्य संस्था मार्फत वितरण गर्ने
५	पहिचान भएका सुरक्षित तथा खुल्ला स्थानहरूको अवलोकन गरी उक्त ठाउँमा अस्थायी आवास निर्माणका लागि आवश्यक तयारी गर्ने।
६	अस्थायी स्थानान्तरण गर्ने/पर्ने भए ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भवती र सुत्केरी महिला, बालबालिका तथा समस्यामा परेका मानिसहरूलाई समेत सहज हुनेगरी आश्रयस्थलको व्यवस्था गर्ने
७	जोखिम समुदाय तथा परिवारसम्म पुग्ने सम्पूर्ण मौजूदा मार्गको पहिचान गर्ने
८	उच्च जोखिमयुक्त बस्तीहरू सुरक्षित स्थानमा नसरेको भए सुरक्षा निकायसँग समन्वय गरी थप सतर्कता अपनाउन अनुरोध गर्ने।
९	नियमित आवतजावत गर्ने सडक पानी परेर अवरुद्ध हुनसक्ने कुलो, गोरेटोबाटो अवरुद्ध भएका नालाहरू, खुलाउने साथै भलपानी तर्काउन समुदायलाई सूचित गर्ने
१०	विद्यालय लगायतका सामुदायिक तथा सार्वजनिक भवनहरूलाई आवश्यक परेको खण्डमा प्रयोगमा ल्याउन सकिने गरि तयारी अवस्थामा राख्ने
११	विपद्को जोखिमलाई मध्यनजर गर्दै, आवश्यक परेको खण्डमा तत्काल परिचालित हुन युवा क्लब, आमा समूह, स्वयंसेवक तथा समाजसेवीहरूलाई तयारी अवस्थामा राख्ने
१२	समुदायका सबै घरमा भटपट भोला तयारी अवस्थामा राख्न र आवश्यक पर्ने सामग्रीहरूको बारेमा सामाजिक सञ्जाल मार्फत सूचना प्रवाह गर्ने
१३	आगामी दिनमा पर्न सक्ने असरहरूलाई मध्यनजर गरी परिवारहरूलाई १ हप्ताका लागि आवश्यक पर्ने खाद्यान्न तथा अन्य सामग्रीहरूको व्यवस्थापन गर्न अनुरोध गर्ने।
१४	विद्यार्थीहरूलाई विद्यालयमा मौसम पूर्वसूचनाबारे जानकारी गराउनुका साथै विद्यार्थीहरू मार्फत अभिभावक र समुदायमा जोखिम सूचना र अपनाउनु पर्ने सतर्कताका बारेमा जानकारी गराउने
१५	जोखिम स्थानमै भएका विद्यालयहरू, उक्त अवधिमा सञ्चालन गर्ने वा बन्द गर्ने विषयमा छलफल गरी स्थानीय तहलाई अनुरोध गर्ने
१६	समुदायका व्यक्तिहरूलाई जोखिम क्षेत्रमा आवतजावत गर्दा समूहमा मात्र यात्रा गर्ने र एकलै यात्रा नगर्न सचेत गराउने
१७	वडा स्तरमा रहेका सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने साथै सुत्केरी तथा गर्भवती महिलाहरूलाई सूचना प्रवाहको व्यवस्था मिलाउने
१८	स्थानीय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रसँग नियमित सम्पर्कमा रहने र जोखिम सम्बन्धी सूचना केन्द्रलाई तत्कालै दिने

४.३ तीन दिने मौसम पूर्वानुमान बुलेटिन र प्रभावमा आधारीत मौसम पूर्वानुमान

जल तथा मौसम विज्ञान विभागले आगामी तीन दिनमा ठूलो वर्षा हुन सक्छ र त्यसले बाढी तथा पहिरो बढी हुन सक्छ भन्ने अनुमान उपलब्ध गराउँछ । वर्षाको कारण कुन क्षेत्रमा कस्तो प्रभाव पर्छ उल्लेख गरी प्रभावमा आधारीत पूर्वानुमान उपलब्ध गराउछ । २४ घण्टा वा तिन दिने मौसम पूर्वानुमान बुलेटिन प्राप्त भएपछि वडा स्तरमा गर्ने पूर्वकार्य अन्तर्गतका क्रियाकलापहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

क्र. सं.	पुर्वकार्यहरू
१	जल तथा मौसम विज्ञान विभागबाट जारी भएको मौसम पूर्वानुमान बारेमा जोखिममा रहेका समुदायलाई जानकारी दिने, सबैलाई सतर्क र तयारी रहन आग्रह गर्ने
२	जोखिम क्षेत्रमा अवस्थित विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई आगामी दिनको मौसम पूर्वानुमानका साथै घर तथा समुदायमा अपनाउनु पर्ने सतर्कताका विषयमा जानकारी गराउने
३	भटपट भोला तयारी अवस्थामा रहे नरहेको यकिन गरी तयारी गर्न लगाउने
४	समुदाय स्तरमा गठन गरीएका खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार, पूर्व सूचना सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्तिहरूका साथै टोल विकास समितिहरूलाई सक्रिय बनाई सबै मानिसहरूलाई सूचना पुऱ्याउन परिचालन गर्ने
५	पालिकाका विषयगत समितिहरू संग नियमित सम्पर्कमा रही सूचना उपलब्ध गराउने र आवश्यक सहयोग माग गर्ने
६	माईकिङ्ग मार्फत थप प्रभावित हुन सक्ने समुदायलाई सचेत रहन र विचलित नहुन आग्रह गर्ने
७	प्रभावित क्षेत्रका रहेका व्यक्तिहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरणका गर्न"पर्ने भए पालिका र सूरक्षा निकायसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने
८	स्वयंसेवकहरू परिचालन गरी प्रथमिकताका आधारमा ज्येष्ठ नागरीक, अपाङ्गता, गर्भवती तथा सुत्केरी महिला, नवजात शिशुहरूलाई स्थानान्तरण गर्ने
९	सुत्केरी हुने समय भएका महिलाहरूलाई समयमै स्वास्थ्य केन्द्रमा लैजान महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविका मार्फत सल्लाह दिने
१०	स्थानान्तरणका लागि अस्थायी टहरा निर्माण कार्य सम्पन्न नभएको भए थप जनशक्ति परिचालन गरि निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने
११	अस्थायी आश्रय स्थलमा रहेका वा सरेका मानिसहरूलाई आवश्यक परेको खण्डमा खाद्य तथा गैर खाद्य बस्तुहरूको वितरण गर्न पालिका संग समन्वय गर्ने
१२	स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई औषधी सहित समुदायहरू स्थानान्तरण भएको स्थानमा परिचालन गर्ने

परिच्छेद पाँच : जलवायु अनुकूलन योजना

५.१ अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका रणनीतिहरू

- जलवायु परिवर्तन अनुकूलित उपयुक्त बीउविजन, जलवायु उत्थानशिल आधुनिक खेती प्रविधि र अभ्यास, सुधारिएको खेती प्रणालीले कृषि उत्पादनमा बृद्धि भई खाद्य सुरक्षा बढेको हुनेछ। साथै उन्नत नश्लको पशुपालन प्रवर्द्धनले पशु व्यवसायमा उत्पादन बृद्धि भई आय आर्जनमा बृद्धि भएको हुनेछ।
- पानी बहुउपयोगका निमित्त सिँचाई कुलोहरूको निर्माण, स्तरोउन्नती र साना तथा पानी किफायती सिँचाई प्रविधिहरूको प्रवर्द्धन गरिने छ।
- जलवायुजन्य जोखिमबाट प्रभावित भिरालो, हैसियत कम भएको वन क्षेत्र र खेर गएका खाली जमिनहरूमा SALT प्रविधि तथा कृषि वन प्रवर्धन तथा विकास गरिने छ।
- कृषि व्यवसायलाई भरपर्दो र सुरक्षित बनाउन कृषकहरूलाई लक्षित गरि मौसमी सूचना प्रणाली स्थापना गरि मौसमी सूचना तथा सल्लाहहरू प्रसारण गरिने व्यवस्था गरिनेछ।
- जलवायु उत्थानशील भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गरि दिगो र भरपर्दो आधारभुत सेवाहरूको पहुँच विस्तार गरिने छ।
- स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानीय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा, सुधारिएको चुलो लगायतका प्रविधि पहिचान र प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँच सुनिश्चित गरिने छ।
- दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण तथा वनको हैसियतमा अभिवृद्धि गरिनेछ।
- स्थानीय समुदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बद्धि चेतना अभिवृद्धि भई यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुने र क्षति न्यूनीकरण गर्ने क्षमताको विकास गरिने छ।

५.२ अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

यस विधि अन्तर्गत अनुकूलनका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण गर्नको लागि विभिन्न आधारहरू जस्तै: प्रभावकारिता, सम्भाव्यता, दिगोपना, खर्चको मितव्ययिता, सङ्कटासन्न घरधुरीमुखी (लक्षितबर्गमुखी) तथा महिला प्रति संवेदनशिलता निर्धारण गरिएका थिए। प्राथमिकीकरणको लागि यसमा १ देखि ४ सम्मको अङ्कभारको प्रयोग गरिएको थियो। अङ्कभार १ ले उक्त आधारहरू राम्ररी पूरा गर्न नसक्ने भन्ने जनाउँछ भने अङ्कभार ४ ले आधार राम्ररी पूरा गर्न सक्ने जनाउँछ। खर्चको मितव्ययिताको सम्बन्धमा भने कम खर्चिलोलाई ४ अङ्क र धेरै खर्चिलोलाई १ अङ्क दिइएको थियो। वडागतरूपमा आएका अनुकूलनका कार्यहरू पहिचान तथा प्राथमिकीकरणलाई संश्लेषण गरि तालिका-१६ मा प्रस्तुत गरिएको छ। वडागतरूपमा प्राप्त भएका अनुकूलनका उपायहरू र प्राथमिकीकरणलाई अनुसूचीमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १६ अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापनका रणनीति	अनुकूलनका तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका उपायहरू	प्रभावकारिता	सम्भाव्यता	खर्चको मितव्ययिता	लक्षितवर्ग मूखि	जम्मा	स्तर
जलवायु परिवर्तन अनुकूलित उपयुक्त वीउंविजन, प्रविधि र उन्नत नश्लको प्रवर्द्धनले गर्दा पशु व्यवसाय तथा कृषि उत्पादनमा बृद्धि भई खाद्य सुरक्षा बढेको हुनेछ।	सुख्खा सहने विउ बिजनको प्रवर्धन गर्ने	४	४	३	४	१५	II
	स्थानिय रैथाने वालीको विकास गर्ने	४	४	४	४	१६	I
	व्यावसायिक तरकारी खेती तथा बजार व्यवस्थापन	४	३	३	४	१४	III
	घर बगैचा कार्यक्रम सञ्चालन	४	४	३	४	१५	II
	पशुपालन तथा गोठ सुधार	४	३	२	३	१२	IV
	एकिकृत शत्रु जीव व्यावस्थापन	४	४	३	३	१४	III
	मौसम र स्थान सुहाउँदो कृषि वन तथा फलफुल खेती	४	४	४	३	१५	II
	वैकल्पिक पशु तथा पंक्षी पालन (कुखुरा, उन्नत बाख्रा)	४	४	३	३	१४	III
पानी बहुउपयोगका निमित्त सिंचाई कुलो हरूको निर्माण, स्तरोउन्नती र साना तथा पानी किफायती सिंचाई प्रविधिहरूको प्रवर्द्धन गरिने छ।	पक्की सिंचाई कुलो निर्माण	४	४	४	४	१६	I
	आकासे पानी संकलन रिचार्ज पोखरी निर्माण	३	३	४	४	१३	III
	लिफ्ट सिंचाईको व्यवस्था	४	३	२	३	१२	IV
	प्लास्टिक पोखरी निर्माण	३	३	४	४	१३	III
	थोपा सिंचाईको व्यवस्था	३	३	४	४	१४	II
	खानेपानी मुहान संरक्षण	४	४	४	४	१६	I
जलवायुजन्य जोखिमबाट प्रभावित भिरालो, हैसियत कम भएको वन क्षेत्र र खेर गएका खाली जमिनहरूमा कृषि वन प्रवर्द्धन तथा विकास गरिने छ।	सानो सानो पहिरो ग्रस्त क्षेत्रमा बायो इन्जिनियरिङ विधि अपनाउने	४	४	४	४	१६	I
	बहु उद्देश्यीय नर्सरीहरूको स्थापना	४	३	२	४	१३	II
	सुख्खा सहने प्रजातीको बृक्षारोपण	४	४	४	४	१६	I
	विपन्नका लागि कृषि वन कार्यक्रम	३	३	३	४	१३	II
	भिरालो जग्गामा घाँस तथा फलफुलका विरुवा रोपण गर्ने	४	३	३	३	१३	II
	SALT (भिरालो जग्गामा खेती प्रविधि) प्रवर्धन	४	४	४	४	१६	I
कृषि व्यवसायलाई भरपर्दो र सुरक्षित बनाउन कृषकहरूलाई लक्षित गरि मौसमी सूचना प्रणाली स्थापना गरि मौसमी सूचना तथा जानकारीहरू प्रसारण गरिने छ।	मौसमी सूचना केन्द्रको स्थापना तथा सूचनाहरूको प्रसारण	४	४	३	४	१५	II
	सूचना प्रविधिमा सचेतना कार्यक्रम	४	४	२	३	१३	IV
	हाल धेरैजसो जनताको पहुँचमा रहेको र प्रयोग भैरहेका सामाजिक सञ्जालहरूलाई सूचना प्रवाहको माध्यमका रूपमा समूह बनाई प्रभावकारी सञ्चार व्यवस्थापन गर्ने	४	४	४	२	१४	III
	आपत्कालिन परिस्थितिमा सहयोगी निकायहरूमा सम्पर्क गर्नकालागी सार्वजनिक स्थानमा स्थानीय देखी जिल्ला तहका सहयोगी निकायको सम्पर्क नम्बर भएको सूचनापाटी राख्ने	४	४	४	४	१६	I
	कर्मचारी तथा सूचनादाताहरूलाई तालिम	४	४	३	२	१३	IV

जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापनका रणनीति	अनुकूलनका तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका उपायहरू	प्रभावकारिता	सम्भाव्यता	खर्चको मितव्ययिता	लक्षितवर्ग मूखि	जम्मा	स्तर
स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानीय र समुदाय स्तरमा, सौर्य उर्जा, ईन्डक्सन चुलो लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने छ।	विद्युतीय ईन्डक्सन चुलो प्रवर्द्धन गर्ने	३	४	३	४	१४	II
	विद्युत सेवा नियमित प्रवाहमा सुनिश्चित गर्न विद्युत लाईन प्रसारण व्यवस्थापन गर्ने	३	३	३	४	१३	III
	बायोग्यास प्रवर्द्धन गर्ने	४	४	३	४	१५	I
	सौर्य उर्जा प्रवर्द्धन (सोलार लिफ्ट खानेपानी तथा सिँचाई)	४	३	२	३	१३	III
	स्थानीय उत्पादनहरू (अदुवा, बेसार) को सुठो तथा धुलो तयार गरी बजारीकरण गर्न सोलार ड्रायरको व्यवस्था	४	३	२	२	११	IV
जलवायु उत्थानशील भौतिक पूर्वाधार हरूको निर्माण गरि दिगो र भरपर्दो आधार भुत सेवाहरूको पहुँच विस्तार गरिने छ।	प्राविधिकहरूलाई जलवायु उत्थाशिल भौतिक पूर्वाधार निर्माणका लागि तालिम	४	४	३	३	१४	III
	जलवायु परिवर्तन तथा जलवायु उत्थानशिल नीति तर्जुमा गर्ने	४	४	४	३	१५	II
	सामुदायिक पूर्वाधारहरूको मर्मत सम्भारको कार्यविधि तयारी र नीति कार्यान्वयन	४	४	४	४	१६	I
	एक घर एक धाराको नीति अनुरूप खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना निर्माण	४	४	४	४	१६	I
	भौतिक संरचनाहरूलाई उत्थानशिल बनाउने	४	४	४	२	१४	III
	सिँचाई कुलोहरूलाई पक्की बनाउने	४	४	४	४	१६	I
दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण तथा वनको हैसियतमा अभिवृद्धि गरिने छ।	वनडढेलो हुनबाट बचाउन जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचलन गर्ने	४	४	४	४	१६	I
	आगलागी तथा चरीचरण बन्द गर्ने नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	४	३	३	४	१४	II
	मिचाह प्रजातीहरूको नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन	४	३	३	३	१३	III
	दीगो वन व्यवस्थापन	३	३	३	३	१२	IV
	आगोलागी नियन्त्रणका सामग्री व्यवस्थापन तथा तालिम	२	४	३	२	११	V
	वनमा खेर गएका भ्रारहरूको प्रयोग बाट मल बनाउने उद्यम स्थापना गर्ने	३	३	२	३	११	VI
स्थानीय समुदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि चेतना अभिवृद्धि भई यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुने र क्षति न्यूनीकरण गर्ने क्षमताको विकास गरिने छ।	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने	४	३	३	३	१३	III
	स्थानीय तहमा जलवायु परिवर्तनका लागि इकाइ तथा फोकल विन्दु तोक्ने।	४	४	४	३	१५	II
	जलवायु परिवर्तन विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान र सचेतना सामग्री प्रकाशन तथा प्रसारण	४	२	२	३	११	VI
	समुदाय स्तरमा जलवायु सम्बन्धि सवालहरू उठाउन महिला जलवायु अभियन्ता पहिचान, क्षमता विकास तथा परिचालन	४	४	४	४	१६	I
	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी विद्यालय शिक्षा सञ्चालन	४	३	२	३	१२	IV

५.३ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा

वडागत अनुकूलन योजना तर्जुमा गोष्ठीबाट पहिचान भई र गाउँपालिका तहमा संश्लेषण गरि प्राथमिकतामा परेका जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले प्राविधिक रुपमा सफल देखिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई समेट्दै र स्थानीय जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, सामुदायिक नेतृत्वका व्यक्ति तथा समुदायद्वारा गरेका अनुकूलन प्रयासहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी यस अनुकूलन योजना तर्जुमा गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको उच्च प्राथमिकतामा परेको र तत्कालै गर्न आवश्यक देखिएको क्रियाकलापहरू समावेश गरिएका छन् । यस योजनाको बजेट तर्जुमा गाउँपालिकाको विद्यमान दररेट, सम्बन्धित सरकारी निकायहरूसंगको समन्वय र योजना तयारीमा संलग्न स्थानीय व्यक्तिहरूको अनुभवको साथै प्राविधिकहरूको सुझावका आधारमा गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा समावेश भएका वडा स्तरका कार्यक्रम अनुसार पहिलो वर्ष रु ३४,२०,२०००। - (१०.२० प्रतिशत) दोस्रो वर्ष रु. ८,०९,४०,०००। - (२४.१३ प्रतिशत) र तेस्रो वर्ष रु. ९,०३,००,०००। - (२६.९२ प्रतिशत), चौथो वर्ष ८,४०,३३,०००। - (२५.०५ प्रतिशत) र पाँचौ वर्ष ४,५९,९०,०००। - (१३.७१) प्रतिशत) गरी जम्मा रु ३३,५४,६५,०००। - बराबरका कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ ।

त्यसै गरी गाउँपालिका स्तरका कार्यक्रम सञ्चालनकालागी पहिलो वर्ष रु ५ लाख ७० हजार, दोस्रो वर्ष रु २७ लाख ५० हजार, तेस्रो वर्ष १३ लाख, चौथो वर्ष १३ लाख ५० हजार, पाँचौ वर्ष ६ लाख गरी जम्मा ६५ लाख ७० हजार अनुमानित बजेट तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यकता र कार्यक्रमको प्रकृति हेरी स्थानीय निकायहरू र समूहहरूले पनि योगदान गर्ने प्रतिबद्धता जनाएका छन् ।

यसरी नै विषयगत क्षेत्र अनुसार कृषि तथा खाद्य सुरक्षामा २०.६४ प्रतिशत, वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षणमा ४.६९ प्रतिशत, उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधारमा १५.२४ प्रतिशत, स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्तीमा ८.९३ प्रतिशत, स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाईमा ४.९३ प्रतिशत जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा १.०३ प्रतिशत, जलस्रोत तथा उर्जामा ६.७२ प्रतिशत, पर्यटन, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदामा ३.०९ प्रतिशत, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र मुशासनमा १६.४९ प्रतिशत र जनचेतना अभिवृद्धी तथा क्षमता विकासमा १९.९९ प्रतिशत रहेको छ । बजेटको संक्षिप्त विवरण तालिका-१७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १७ विषयगतक्षेत्र अनुसार वार्षिक बजेटको विवरण

विषयगत क्षेत्र	२०८२-८३ बजेट (०००)	२०८३-८४ बजेट (०००)	२०८४-८५ बजेट (०००)	२०८५-८६ बजेट (०००)	२०८६-८७ बजेट (०००)	जम्मा (०००)
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	७६५५	१९६३६	१७०१०	१४४६५	९९२०	६७८८६
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	१३६०	४५९५	५७२५	२१८५	१२९५	१५९६०
उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार	२२५०	१०९२५	१४२००	१६०००	६७५०	५०९२५
स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती	२९५०	५७००	५७००	६२००	६२००	२६७५०
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	२६०६	३९५२	१७६०	४०५८	१२००	१३५७६
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	३५०	१०५०	१४००	०	६००	३४००
जलस्रोत तथा उर्जा	१०५६	६७०६	८६०५	४९७५	७५०	२२०९२

विषयगत क्षेत्र	२०८२-८३ बजेट (०००)	२०८३-८४ बजेट (०००)	२०८४-८५ बजेट (०००)	२०८५-८६ बजेट (०००)	२०८६-८७ बजेट (०००)	जम्मा (०००)
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	२००	५००	१५५०	४०००	३६५०	९९००
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन	७१२५	९७५०	१९७५०	१०५००	७१२५	५४२५०
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास	८०८०	१५३७६	१३३००	२०३००	८७००	६५७५६
जम्मा	३३६३२	७८१९०	८९०००	८२६८३	४५३९०	३२८८९५
पालिका स्तरीय कार्यक्रम बजेट	५७०	२७५०	१३००	१३५०	६००	६५७०

५.४ स्थानीय तहको वार्षिक योजना प्रक्रियामा समायोजन

यस योजनालाई स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरू: १) संघ तथा प्रदेशबाट वित्तीय हस्तान्तरणको खाका र मार्गदर्शन प्राप्ति, २) श्रोत अनुमान र कूल बजेट सीमा निर्धारण, ३) बस्तीरटोल स्तरबाट योजना छनौट, ४) वडा स्तरीय योजना प्राथमिकीकरण, ५) एकिकृत बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, ६) गाउँरनगर कार्यपालिकाको बैठकबाट बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृती गरि सभामा पेश गर्ने र ७) गाउँ र नगर सभाको बैठकमा बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृतिका चरणहरू मध्ये चरण नं. ३ बाट शुरु भई पछिका चरणहरूमा समायोजन गरी यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई अनुमोदन गराई मुल प्रवाहीकरण गरिने छ ।

यस कार्ययोजनाका जलवायु परिवर्तन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनसंग सम्बन्धित संवेदनशील विषयगत क्षेत्रहरू: कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण, जलश्रोत तथा उर्जा, स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई, स्थानीय ग्रामीण तथा शहरी बस्ती, जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन, उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार, पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन र जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास अन्तर्गतका कार्यहरू स्थानीय तहको क्षेत्रगत विकास १) आर्थिक विकास, २) सामाजिक विकास, ३) पूर्वाधार विकास, ४) वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र ५) संस्थागत विकास तथा सेवाप्रवाह क्षेत्रहरूमा एकिकृत एवं समायोजन गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।

५.५ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

जलवायु संकटासन समुदायको सक्रिय सहभागितामा पहिचान तथा छनौट भएको तथा स्थानीय तहको वार्षिक कार्यक्रममा मूलप्रवाहीकरण भएको अनुकूलन कार्यको कार्यान्वयनले जलवायुजन्य जोखिम न्यूनीकरण तथा अनुकूलन क्षमता बढाई जलवायु उत्थानशील बनाउन मद्दत गर्दछ । यसका लागि स्थानीय तहमा भएका संस्थागत संरचनाहरू नै अनुकूलन कार्यका प्रमुख कार्यान्वयनकर्ता हुन् । यस स्थानीय अनुकूलन योजना (लापा) खाकामा उल्लेखित भए बमोजिमका उद्देश्य प्राप्त गर्न स्थानीय तहसँग भएको श्रोत पर्याप्त नहुन सक्छ । यस्तो अवस्थामा स्थानीय तहले संघीय तथा प्रदेश सरकारसँग स्रोत प्राप्तिका लागि समन्वय गर्न पर्ने हुन्छ । यसरी नै निजी क्षेत्र तथा विकास साभेदारहरूको प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग तथा सहकार्य प्राप्त गर्दै कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।

५.६ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय अनुकूलन योजनाको स्थानीय सरकारको वार्षिक योजनामा समायोजन पश्चात सफल कार्यान्वयनवाट प्राप्त हुने नतिजा तथा उपलब्धीहरूलाई वार्षिक रुपमा कार्यपालिका बैठकमा समिक्षा गर्दै दस्तावेज तयार गरिने छ । यस समिक्षाबाट क्रमशः स्थानीय अनुकूलन योजनालाई परिमार्जन गर्न र जीवन्त दस्तावेज बनाउनका लागि सहयोग पुग्ने छ । कार्यान्वयन पश्चात प्राप्त हुने अपेक्षित उपलब्धीहरूको सूचक तयार गरिनेछ जुन तल उल्लेख गरिएका छन् ।

अपेक्षित परिमाणात्मक उपलब्धि

- स्थानीय तहमा स्तरमा तयार भई कार्यान्वयन गरिएका जलवायु उत्थानशील विकास र अनुकूलन योजनाको संख्या ।
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको क्षेत्रमा गाउँपालिकाले विनियोजन गरेको वजेटको प्रतिशत ।
- जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल असरको सम्बोधन मार्फत् लाभान्वित सामाजिक संस्था तथा संरक्षण गरिएका आर्थिक एवं वातावरणीय सम्पत्तिहरूको संख्या/मूल्य (जस्तै: पानीका मुहान/स्रोत संरक्षण, वायोइन्जीनियरिङ्ग प्रविधिको प्रयोग गरी भु-संरक्षण गरिएका स्थानहरू, अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरिएका समूह तथा संस्थाहरू) ।
- जलवायुमैत्री प्रविधि, ज्ञान र अभ्यासको प्रयोगबाट लाभान्वित घरधुरीको संख्या ।
- कार्यक्रम कार्यान्वयन पश्चात् संकटासन्नता न्यूनीकरण भएका महिला/पुरुष तथा परिवारको संख्या ।
- सरकार, विकास साभेदार निकायहरू, अन्तरराष्ट्रिय विकास साभेदार, निजी क्षेत्र तथा नागरिक समाजद्वारा स्थानीय जलवायु अनुकूलनका क्षेत्रमा गरिने लगानीमा भएको बृद्धि ।
- स्थानीय तहद्वारा आफ्नो क्षेत्रको जलवायु सम्बन्धी समष्टिगत रूपरेखाको विश्लेषण गरी तयार गरिएको नगर/गाउँस्तरीय नक्शा ।

५.७ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना
तालिका १८ गाउँपालिका तहका कार्यक्रम तथा अनुमानित बजेट

क्र. सं.	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनीकरण कार्यहरू	ईकाइ	परिमाण	कार्यान्वयन गरिने आर्थिक वर्ष				जम्मा
				अनुमानित लागत				
				आ. व. २०६२/०६३	आ. व. २०६३/०६४	आ. व. २०६४/०६५	आ. व. २०६५/०६६	
१	कृषि तथा पशु विमा कार्यक्रम कार्यविधि तयार गरी सञ्चालन तथा अनुदान प्रदान	पटक	१	१००००००				१०,००,०००
२	स्थानिय श्रोत व्यक्ति तथा अगुवा कृषकलाई प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम र कृषक पाठशाला स्थापना	पटक	२	३०००००		३०००००		६,००,०००
३	कृषि व्यवसाय वा साना तथा लघु उद्यम स्थापनाका लागि सहयोग ९खाद्यान्न प्रशोधन, कृषि, वन तथा उत्पादनमा आधारित उद्यम, जडिबुटी, आदि०	गोटा	३	१०००००	१०००००	१०००००		३,००,०००
४	उत्थानशिल जीविकोपार्जन रणनीति तयार गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने	पटक	१	१५००००				१,५०,०००
५	पकेट क्षेत्र विकास गर्नकालागी अध्ययन	पटक	१	१५००००				१,५०,०००
६	अमनी नियन्त्रण तथा डहेलो नियन्त्रणका लागि सचेतना अभियान ।	पटक	१०	२००००	२००००	२००००	२००००	१,००,०००
७	वन डहेलो न्यूनीकरण र व्यवस्थापन गर्न गाउँपालिका स्तरको योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।	पटक	२	१०००००		१०००००		२,००,०००
८	उत्थानशिल पूर्वाधारका लागि मर्मत सम्भार कार्य विधि तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।	पटक	१		२०००००			२,००,०००

क्र. सं.	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनीकरण कार्यहरू	ईकाइ	परिमाण	कार्यान्वयन गरिने आर्थिक वर्ष					जम्मा
				अनुमानित लागत					
				आ. व. २०८२/०८३	आ. व. २०८३/०८४	आ. व. २०८४/०८५	आ. व. २०८५/०८६	आ. व. २०८६/०८७	
१	वायोर्नान्सिनिग प्रविधी सम्बन्धि प्राविधिकहरूलाई तालिम ।	पटक	२	१५००००		१५००००			३,००,०००
१०	भूउपयोगको नीति तर्जुमा ।	पटक	१	२०००००					२,००,०००
११	वडा स्तरमा विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना, सुदृढिकरण तथा परिचालन ।	पटक	४	२०००००	२०००००	२०००००	२०००००	२०००००	८,००,०००
१२	स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समितिलाई तालिम तथा प्रविधि सहयोग ।	पटक	५	१५००००	१५००००	१५००००	१५००००	१५००००	७,५०,०००
१३	जलस्रोत ऐन तथा कार्यविधि निर्माण	पटक	१		२५००००				२,५०,०००
१४	पर्यटनमा आधारित स्वरोजार कार्यक्रम (संकटासन्न महिला तथा घरधुरीहरू) ।	जना	५	५००००	५००००	५००००	५००००	५००००	२,००,०००
१५	उद्यमीहरूलाई बजार संजालसँग लिंकज बजार रणनीति तयारी	पटक	१	२५००००					२,५०,०००
१६	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि तालिम कार्यक्रम (कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधि)	पटक	२	१०००००			१०००००		२,००,०००
१७	स्थानिय एफ.एम. मार्फत जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि जिज्ञाल उत्पादन तथा प्रशारण ।	पटक	१		१५००००				१,५०,०००
१८	जलवायु परिवर्तन ईकाइ तथा फोकल केन्द्र स्थापना								५०,०००
१९	लापा कार्यान्वयनको समिक्षा ।	पटक	४	१०००००	१०००००	१०००००	१०००००	१०००००	४,००,०००

क्र. सं.	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनीकरण कार्यहरू	ईकाइ	परिमाण	कार्यान्वयन गरिने आर्थिक वर्ष					जम्मा
				अनुमानित लागत					
				आ. व. २०८२/०८३	आ. व. २०८३/०८४	आ. व. २०८४/०८५	आ. व. २०८५/०८६	आ. व. २०८६/०८७	
२०	विद्यालयम स्तरमा जलवायु परिवर्तन सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	गोटा	१०	५००००	५००००	५००००	५००००	५००००	२,००,०००
२१	जलवायु परिवर्तन, कृषि, पर्यटन, साना उद्यम विषयमा अनुसन्धान गर्ने तथा शेरिस गर्ने विद्यार्थीहरूकालागी छात्रवृत्ति	गोटा	५	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००	१,२०,०००
कुल जम्मा				२७५००००	१३०००००	१३५००००	१३५००००	६०००००	६५,७०,०००

२. वडा नं १ को कार्यक्रम तथा वजेत

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष (बजेट र हजारमा)											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
1	कृषि तथा बाघ सुरक्षा																	
1.1	कृषि तथा पशुपालन समूह गठन तथा पुनर्गठन	स्थान	१०	५०००	५००००	५	२५०००					५	२५०००				५००००	
1.2	समूह व्यवस्थापन तालीम	गोटा	५	४०००	२००००	५	२००००										२००००	
1.3	बाली उपचार सिविर	पटक	५	१०००००	५०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	५०००००	
1.4	माटो परिक्षण	पटक	२	२०००००	४०००००			१	२०००००			१	२०००००				४०००००	
1.5	व्यवसायिक तर्कारी खेति तालीम	समुह	५	५००००	२५००००	१	५००००	२	१०००००	१	५००००	१	५००००				२५००००	
1.6	कृषि यान्त्रिकरण सहयोग प्रविधी प्रवर्धन	पटक	५	५०००००	२५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	२५०००००	
1.7	कृषि प्रविधी हस्तान्तरण (डोले, मन्चीड, क्यारेट, तराजु, घास काटने औजार आदी)	पटक	५	१०००००	५०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	५०००००	
1.8	कृषक समूहमा लेखा व्यवस्थापन तालीम	समुह	५	५०००	२५०००	५	२५०००										२५०००	
1.9	भिरालो जग्गामा खेति प्रविधी कर्बति	वर्ष	५	१०००००	५०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	५०००००	
1.10	खरीवाड बस्तीमा मकै विउ उत्पादन	पटक	१	३०००००	३०००००			१	३०००००								३०००००	

अधिक वर्ष (बजेट र हजारमा)																		
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाई	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग	अधिक वर्ष 2082/083		अधिक वर्ष 2083/084		अधिक वर्ष 084/085		अधिक वर्ष 2085/086		अधिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
						V3, V4												
1.11	उपल्लो तिराम अडुवाको पकेट क्षेत्र विकास कार्यक्रम	पटक	१	५०००००	५०००००			१	५०००००									५०००००
1.12	फलफुलका विस्वा वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.13	आई पी एम तालीम	पटक	५	१०००००	५०००००			२	२०००००	२	२०००००	१	१०००००					५०००००
1.14	उन्नत जातको तरकारी बीउ वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.15	सामुहिक रुपमा हाटवजार सञ्चालन चक्रचके	वर्ष	२	३०००००	६०००००					१	३०००००	१	३०००००					६०००००
1.16	तरकारी संकलन केन्द्र डिपो निर्माण	गोटा	२	१०००००	२०००००						२	२०००००						२०००००
1.17	कोल्ड स्टोर मर्मत तथा सञ्चालनमा ल्याउने	पटक	१	५०००००	५०००००			१	५०००००									५०००००
1.18	पालिका स्तरीय कृषक सञ्चाल गठन	पटक	१	२००००	२००००			१	२००००									२००००
1.19	उत्पादनमा आधारित अनुदान कार्यक्रम	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.20	कम्प्युटर मल बनाउने तालीम	गोटा	५	१००००	५००००			५	५००००									५००००
1.21	भूमिकम्प्युटर मल बनाउने तालीम	जना	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००
1.22	कृषि विमा	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.23	पशु विमा	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.24	पशुपालन तालीम	गोटा	५	५००००	२५००००			२	१०००००	२	१०००००	१	५००००					२५००००

आर्थिक वर्ष (बजेट रु हजारमा)																	
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	तकित वार्	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
2.5	समुह व्यवस्थापन तालिम	सा.व.उ.स.	४	५००००	२०००००			२	१०००००	२	१०००००						२०००००
2.6	वन व्यवस्थापन तालीम	सा.व.उ.स.	२०	१००००	२०००००		४	४००००	४	४००००	४	४००००	४	४००००	४	४००००	२०००००
2.7	टिमुर छेति प्रवर्धन, बेर्ना वितरण	सा.व.उ.स.	५०००	१००	५०००००		१०००	१०००००	१०००	१०००००	१०००	१०००००	१०००	१०००००	१०००	१०००००	५०००००
2.8	बनमामरा प्रजाती व्यवस्थापन, कम्पोष्ट मल निर्माण	पटक	१	५०००००	५०००००					१	५०००००						५०००००
2.9	पानीका मुहान वरीपरी बैस रख वृक्षरोपण	पटक	१००	१०००	१०००००			२५	२५०००	२५	२५०००	२५	२५०००	२५	२५०००	२५	१०००००
2.10	कालीमाई समवउस अनर्तत पर्ने वन जंगलमा आगलागी धेरै हुने हुँदा उक्त क्षेत्रभित्र बास्ति पनि भएकाले बास्ति संरक्षण गर्न अमी नियन्त्रण सामग्री व्यवस्था	पटक	१	१५००००	१५००००			१	१५००००								१५००००
2.11	वडा नं. २ कोलागी आगलागी नियन्त्रण सामग्री व्यवस्थापन	पटक	१	५०००००	५०००००					१	५०००००						५०००००
	जम्मा रकम				३२३००००		१००९	२६००००	१०३७	८१५०००	१०३८	१६६५०००	१०३०	२०५०००	१०३०	२४५०००	३२३००००
3	उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र																
3.1	कात्रेखोला थानमा ग्याविन जाली निर्माण बायोई-जीनीपरीड	पटक	१	३०००००	३०००००			१	३०००००								३०००००
3.2	तजुखोला ग्याविन जाली	गोटा	१००	५०००	५०००००						१	५०००००					५०००००

अधिक वर्ष (बजेट रु हजारमा)																		
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा नियन्त्रण	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	त्विकत वर्ग	अधिक वर्ष 2082/083		अधिक वर्ष 2083/084		अधिक वर्ष 084/085		अधिक वर्ष 2085/086		अधिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
						V3, V4												
3.3	अरंखोला क्षेत्रमा पर्ने कुलोहरू बाढिले गहरी भई धरिएको हरुलाई उकास्ने (तल्लो छबिसे, टापुखेत, दसगौडा, तल्लो छबिसे, दर्मणबुटेनी, पिप्लीखेत, बालुवा कालुवा, डोलाबगर, लामाचौर बगर, खुक्लीखोला, चुकाखोला, बायाखोला निलनेर)	स्थान	३	४०००००	१२०००००			१	४०००००	१	४०००००	१	४०००००	१	४०००००			१२०००००
3.4	बयाखोला भोलुगे पुल बाढिले क्षती तारजाली	गोटा	५०	५०००	२५००००					१	२५००००							२५००००
3.5	तिमिले सिंचाई पोखरी निर्माण तथा पाईप खरिद योजना	पटक	१	५०००००	५०००००					१	५०००००							५०००००
3.6	खेत कटान कालढुंगा मूनीबाट तटबन्धन	पटक	१	५०००००	५०००००					०.५	२५००००				०.५	२५००००		५०००००
3.7	खरिवांग टोलमा सिंचाई पोखरी तथा पाईप खरिद	पटक	१	४०००००	४०००००			१	४०००००									४०००००
3.8	मिठेआँप पोखरी मर्मत	पटक	१	१०००००	१०००००		१	१०००००										१०००००
3.9	सिसुखोला पानी मूहान सिंचाई मर्मत सम्भार	पटक	१	२५००००	२५००००			१	२५००००									२५००००
3.10	रेसखोला आँपखोला सिंचाई कुलो मर्मत सम्भार	पटक	१	२५००००	२५००००					१	२५००००							२५००००

अधिक वर्ष (बजेट रु हजारमा)																		
सि. नं.	मूख क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	त्वकित वर्ग	अधिक वर्ष 2082/083		अधिक वर्ष 2083/084		अधिक वर्ष 084/085		अधिक वर्ष 2085/086		अधिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
3.11	पाखापानी बाटो हुँदै वडा कार्यालय जाने बाटोको बीचमा भएको खेतबारी पहिरोको जोखिममा रहेको हुँदा उक्त स्थानमा ग्याविन जाली र मर्मत सम्भार	पटक	१	३०००००	३०००००			१	३०००००									३०००००
3.12	कालिमाई सावउस अन्तर्गत पर्ने बाटोमा भएको पहिरो संरक्षण व्यवस्थापन गर्ने ।	पटक	१	२५००००	२५००००						१	२५००००						२५००००
3.13	बैस रूख खोला जहाँ पानीको मूहान लाई भिट्टै ग्याविन जाली होम पार्इप र मर्मत सम्भार	पटक	१	३५००००	३५००००			१	३५००००									३५००००
3.14	उलुगे पधरो पानी संकलन टंकी पुरिएको हुँदा उक्त टंकी मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने	गोटा	१	१५००००	१५००००			१	१५००००									१५००००
	जम्मा रकम				५३०००००				१०००००									५३०००००
4	स्थानीय प्राप्ति तथा शहरी बस्ती																	
4.1	भल विकास		५०	५००००	२५०००००		१०	५०००००	१०	५०००००	१०	५०००००	१०	५०००००	१०	५०००००	१०	२५०००००
4.2	बजार क्षेत्रमा नाली व्यवस्थापन		४	५५००००	२२०००००		१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	६०००००	१	६०००००	१	२२०००००
4.3	फोहर व्यवस्थापन		५	१५००००	७५००००		१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००	१	७५००००
	जम्मा रकम				५४५००००			६५००००		११५००००		११५००००		१२५००००		१२५००००		५४५००००

अधिक वर्ष (बजेट रु हजारमा)																	
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा नियोजन	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	तकित वर्ष	अधिक वर्ष 2082/083		अधिक वर्ष 2083/084		अधिक वर्ष 084/085		अधिक वर्ष 2085/086		अधिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
5	स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई																०
5.1	स्टेचर खरिद सवै साविकका वडामा	गोटा	८	४०००	३२०००		८	३२०००									३२०००
5.2	खानेपानी तथा सरसफाई जनचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	४	२००००	८००००		४	८००००									८००००
5.3	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	पटक	२	२५००००	५०००००							१	२५००००			१	५०००००
5.4	विपद् व्यवस्थापन समिति सदस्यहरूकालागी प्राथमिक उपचार तालीम	पटक	१	१५००००	१५००००				१	१५००००							१५००००
5.5	विपद् व्यवस्थापन सामग्री वितरण	पटक	१	१५००००	१५००००							१	१५००००				१५००००
5.6	महिलको आ.. खस्ने समस्या विषयमा शिविर सञ्चालन	पटक	२	५००००	१०००००		१	५००००				१	५००००				१०००००
5.7	पौष्टिक आहार वितरण तयारी तथा प्रयोगका विषयमा तालीम (स्थानीय खाना प्रवर्धन)	पटक	१	१०००००	१०००००				१	१०००००							१०००००
5.8	फोहर व्यवस्थापन	पटक	१	१०००००	१०००००		१	१०००००									१०००००

सि. नं.	मूला क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	अधिक वर्ष (बजेट र हजारमा)											
							अधिक वर्ष 2082/083		अधिक वर्ष 2083/084		अधिक वर्ष 084/085		अधिक वर्ष 2085/086		अधिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
5.9	प्रत्येक घनाबस्ति, बजार र बजार उन्मुख स्थानहरूमा डीप साइटको व्यवस्था गरी फोहर मैला व्यवस्थापन गर्ने	स्थान	५	१५००००	७५००००		१	१५००००	१	१५००००	२	३०००००	१	१५००००	७५००००			
5.1	स्वास्थ्य बीमा सम्वन्धि जनचेतनामूलक कार्यक्रम		२५	१००००	२५००००		५	५००००	५	५००००	५	५००००	५	५००००	२५००००			
5.11	सर्ने तथा नसर्ने रोगहरूका बारेमा प्रवर्धनात्मक, निरोधतात्मक र उपचारात्मक कार्यक्रम	पटक	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००			
	जम्मा रकम				२४६२०००					५०००००		७०००००			२४६२०००			
6	जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन																	
6.1	खोज तथा उधार तालीम	पटक	२	१०००००	२०००००				१	१०००००			१	१०००००	२०००००			
6.2	प्राथमिक उपचार तालीम	पटक	२	१०००००	२०००००		१	१०००००					१	१०००००	२०००००			
6.3	खोज तथा उधार सामाग्रीको व्यवस्था	पटक	२	१०००००	२०००००				१	१०००००			१	१०००००	२०००००			
6.4	सामूदाय स्तरमा विपद् को समयमा सुरक्षित क्षेत्र पहिचान	पटक	१	१०००००	१०००००		१	१०००००							१०००००			
6.5	विपद् व्यवस्थापन विषयमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	४	१००००	४००००		१	४००००							४००००			

अधिक वर्ष (बजेट र ह्यारमा)																	
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	अधिक वर्ष 2082/083		अधिक वर्ष 2083/084		अधिक वर्ष 084/085		अधिक वर्ष 2085/086		अधिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
6.6	विपद् पूर्व सूचना सम्प्रेषण गर्न डिजिटलाईजेसन विषयमा अभिमुखीकरण	पटक	१	५००००	५००००						१	५००००					५००००
	जम्मा रकम				७९००००	१	४००००	२	२०००००	३	२५००००	०	०	३	३०००००		७९००००
7	जलस्रोत तथा उर्जा																
7.1	धकखोला खानेपानी मूहान संरक्षण	पटक	१	१०००००	१०००००					१	१०००००						१०००००
7.2	धन्जीखोला खापा मूहान संरक्षण	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००								१०००००
7.3	उलुगे पधरो संरक्षण,	पटक	१	१०००००	१०००००					१	१०००००						१०००००
7.4	सिमलचौर रिचार्ज पोखरी निर्माण	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००								१०००००
7.5	अडुवाको सुतो तयारीको लागि सोलार डायर	पटक	१	३५००००	३५००००					१	३५००००						३५००००
7.6	बिद्युतीय चुलो ईन्डक्सन चुलो प्रवर्धन (महिला विशेष)	गोटा	१००	१००००	१००००००			३०	३०००००	३०	३०००००	३०	३०००००	१०	१०००००		१००००००
	जम्मा रकम				१७५००००		०	३२	५०००००	३३	८५००००	३०	३०००००	१०	१०००००		१७५००००
8	पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा																
8.1	स्थानीय सांस्कृतिक मेला प्रवर्धन	गोटा	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
8.2	मान्दर पुनर्निर्माण	गोटा	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००

अधिक वर्ष (बजेट रु हजारमा)																			
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	त्वकित वर्ष	अधिक वर्ष 2082/083		अधिक वर्ष 2083/084		अधिक वर्ष 084/085		अधिक वर्ष 2085/086		अधिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट		
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
							V3, V4												
8.3	तिरामको लाम्पोखरा पोखरी संरक्षण सम्बर्धन तथा पर्यटकीय क्षेत्र विकास योजना	पटक	१	३०००००	३०००००							०.५	१५००००					३०००००	
	जम्मा रकम				६०००००								१०००००					६०००००	
9	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन																		
9.1	टोल विकास संस्थाहरूका सदस्यहरूकालागी सुशासन तालीम	ईभेट	२५	१५००००	३७५००००		५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	३७५००००
9.2	लैंगिक विधि विश्लेषण तालीम	ईभेट	५०	१००००	५०००००		१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	५०००००
9.3	एकल महिलाकालागी जीविकोपार्जन सहयोग कार्यक्रम	जना	५०	२५०००	१२५००००		१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१२५००००
9.4	अपांग भएका ब्यक्तिहरूकालागी सहायक सामग्री वितरण	जना	७०	२५०००	१७५००००		५	१२५०००	२०	५०००००	२०	५०००००	२०	५०००००	२०	५०००००	५	१७५००००	१७५००००
9.5	महिलाहरूलाई उद्योग तालीम	जना	२०	१०००००	२००००००														२००००००
9.6	बालबिवाह विरुद्ध हुने यौन दुर्व्यवहार, बालश्रम, बेजविखन जस्ता विषयमा सचेतना कार्यक्रम	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००

सि. नं.	मूल्या क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाई	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	अधिक वर्ष (बजेट र हजारमा)											
							अधिक वर्ष 2082/083		अधिक वर्ष 2083/084		अधिक वर्ष 084/085		अधिक वर्ष 2085/086		अधिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
9.7	लैंगिक हिंसा विरुद्धको अभियान	पटक	५	१०००००	५०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००		
9.8	अठो व्यवसाय सञ्चालन गर्न ईच्छुक महिला प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम	जना	४	१५००००	६०००००	१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००	२	३०००००		६०००००			
10	जन्म रकम				१०८५००००													
10.1	जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास																	
10.1	वडा स्तरमा जलवायु परिवर्तन तालीम	पटक	२	१५००००	३०००००	१	१५००००					२	१५००००		३०००००			
10.2	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सचेतना तालिम सञ्चालन गर्ने।	पटक	२५	४००००	१००००००	५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००	१००००००		
10.3	जलवायु परिवर्तनको असर र जोखिम न्यूनीकरण एवम् अनुकूलनका उपाय सम्बन्धि जलवायु परिवर्तन विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।	गोटा	५	२५००००	१२५००००	२	५०००००	२	५०००००	१	२५००००				१२५००००			
10.4	जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावहरूको जोखिममा रहेका महिलाहरूलाई जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन तर्फ उन्मुख गराउन सिपमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने।	जना	१००	३००००	३००००००	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	३००००००		

आधिक वर्ष (बजेट रु हजारमा)																	
सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	त्वकित वर्ष	आधिक वर्ष 2082/083		आधिक वर्ष 2083/084		आधिक वर्ष 084/085		आधिक वर्ष 2085/086		आधिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
10.5	गरीब, भूमिहीन र संकटासन्न घरधुरीको अनुकूलनका लागि सिप विकास तालिम सञ्चालन	जना	३०	३००००	९,००,०००	V3, V4	६	१८०,०००	६	१८०,०००	६	१८०,०००	६	१८०,०००	६	१८०,०००	९,००,०००
	जम्मा रकम				६,४४,००,०००			१,४८,००,०००	१,६३,००,०००	१,८०,००,०००	१,८०,००,०००	१,८०,००,०००	१,८०,००,०००	१,८०,००,०००	१,८०,००,०००	६,४४,००,०००	
	कूल जम्मा रकम				४,२९,९७,०००			४,९८,७०,०००	५,३९,९०,०००	५,७७,७०,०००	५,७७,७०,०००	५,७७,७०,०००	५,७७,७०,०००	५,७७,७०,०००	५,७७,७०,०००	५,७७,७०,०००	५,७७,७०,०००

३. वडा नं २ को कार्यक्रम तथा बजेट

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)																
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष २०८२/०८३		आर्थिक वर्ष २०८३/०८४		आर्थिक वर्ष २०८४/०८५		आर्थिक वर्ष २०८५/०८६		आर्थिक वर्ष २०८६/०८७		
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा					V3, V4											
थोपा सिचाई प्रविधी	घरधुरी	५०	६०००	३०००००		५०	३०००००									
आई.पि.एम. तालिम	गोटा	४	१०००००	४०००००				२	२०००००							३०००००
उन्नत जातको तरकारी तथा विउ तथा बेर्ना वितरण	पटक	२०	१००००	२०००००		४	४००००	४	४००००			४	४००००	४	४००००	२०००००
माटो परिक्षण	पटक	२	२०००००	४०००००				१	२०००००					१	२०००००	४०००००
बाली उपचार सिबीर	वर्ष	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००			१	१०००००	१	१०००००	५०००००
श्रोत संरक्षण प्रविधिको प्रयोग (जिरो टिलेज)	पटक	१	१०००००	१०००००								१	१०००००			१०००००
रैथाने बालीको विउ वितरण	वर्ष	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००			१	१०००००	१	१०००००	५०००००
कृषि तथा पशुपालन समुह गठन	वर्ष	५	५०००	२५०००		५	२५०००									२५०००
कृषक समुह व्यवस्थापन तालीम	गोटा	५	५०००	२५०००		५	२५०००									२५०००
जैविक विषादी वनाउने तालीम	पटक	५	१००००	५००००				५	५००००							५००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)													
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
कम्पोजिट मल वनाउने तालीम	वर्ष	५	१००००	५००००			५	५००००					५००००
कृषक समुहलाई अध्ययन अवलोकन भ्रमण	वर्ष	१	२५००००	२५००००			१	२५००००					२५००००
संकलन केन्द्र स्थापना	गोटा	१	५०००००	५०००००			१	५०००००					५०००००
महिलाहरूको लागि च्याउ खेति तालीम	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००		१०००००
नर्सरी नाइके तालीम	पटक	२	२००००	४००००			२	४००००					४००००
भिरालो जमीनमा कृषि प्रविधि	घण्टुरी	५	२००००	१०००००						५	१०००००		१०००००
मिनि टिलर खरीद तथा वितरण	गोटा	१०	१०००००	१००००००			२	२०००००		४	४०००००	२	२०००००
मकै छोडाउने मेसीन खरद तथा अनुदानमा वितरण	समुह	५	३५०००	१७५०००						५	१७५०००		१७५०००
स्त्रे टयांकी प्रविधि खरीद तथा वितरण	गोटा	५०	१६००	८००००						५०	८००००		८००००
डिपिड टयांकी निर्माण	गोटा	७	५००००	३५००००		१	५००००	१५००००	३	१५००००			३५००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)													
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
उन्नत जलवायु मैत्री प्रविधी खरीद तथा वितरण	वर्ष	५	२०००००	१००००००		१	२०००००	१	२०००००	१	२०००००	१	२०००००
पशु स्वास्थ्य शिविर	वर्ष	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००
व्यवसायिक बाखा पालन तालीम	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००
पशु विमा	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००
भकारी सुधार	घरधुरी	१००	२००००	२००००००		२०	४०००००	२०	४०००००	२०	४०००००	२०	४०००००
सुधारीएको बाखाको खोर निर्माण	गोटा	५०	३००००	१५०००००		१०	३०००००	१०	३०००००	१०	३०००००	१०	३०००००
उन्नत जातको बाखा वितरण	गोटा	१००	१००००	१००००००		२०	२०००००	२०	२०००००	२०	२०००००	२०	२०००००
नश्ल सुधारको लागि व्याड बोका खरीद तथा वितरण	पटक	१५	५००००	७५००००		३	१५००००	३	१५००००	३	१५००००	३	१५००००
दाना पिप्पने मेसीन	जना	५	१०००००	५०००००								५	५०००००
उन्नत जातको भुई घास विउ वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००
उन्नत जातको डालेघास वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००
बाखा तौलने तराजु खरीद तथा वितरण	स्थान	५	५००००	२५००००		१	२५००००	१	२५००००				२५००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)														
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
पशु स्वास्थ्य स्वास्थ्यको लागि माइक्रोस्कोप खरीद तथा वितरण	गोटा	१	५००००	५००००	V3, V4	१	५००००						५००००	
बजरीकरणको लागि आवश्यक सामग्री खरीद तथा वितरण	पटक	२	२५००००	५०००००				१	२५००००	१	२५००००		५०००००	
घास काट्ने औजार वितरण	गोटा	१०	४००००	४०००००						५	२०००००	५	४०००००	
विषादी न्यूनीकरण समन्धी तालीम	पटक	५	२००००	१०००००		५	१०००००						१०००००	
फलफुलका विरुवा वितरण	गोटा	१०००	२००	२०००००									२०००००	
कृषक समुहलाई लेखा अभिलेख तालीम	समुह	५	५०००	२५०००		५	२५०००						२५०००	
जम्मा				१५१७००००			२४१५०००	१००००८६	३१८००००	१३५	३७४५०००	७८	२९४००००	१५१७००००
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण														
बृक्षारोपण सावउसमा र निजी खरबारीमा	गोटा	५०००	४०	२०००००		१	४००००	१	४००००	१	४००००	१	४००००	२०००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)															
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
सावउ.स. हरूको लागि क्षमता वृद्धी तालीम	पटक	५	१०००००	५०००००	V3, V4	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००
अग्नी नियन्त्रण सामग्री खरीद तथा वितरण	पटक	१	२५००००	२५००००				१	२५००००						
अग्नी नियन्त्रण दर्ता गठन तथा परिचालन	सा.व.उ.स.	६	१००००	६००००		१	६००००								६००००
वन व्यवस्थापन तालीम	सा.(व.उ.स.)	७	२००००	१४००००		१	१४००००								१४००००
टियुर संरक्षण तिनपोखरी सा.व.उ.स.	पटक	१	१०००००	१०००००				१	१०००००						१०००००
मिचाह प्रजाती व्यवस्थापनको लागि कम्प्युट मल वनाउने	पटक	१	३०००००	३०००००						१	३०००००				३०००००
जम्मा				१५५००००			३४००००	४	४९००००	३	४४००००	२	१४००००	२	१४००००
उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वाधार क्षेत्र बायो ईन्जीनियरिङ धनचौर	पटक	१	३०००००	३०००००											३०००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)													
मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
सेतभिर बायोईन्जीनियरिङ	पटक	१	३०००००	३०००००	V3, V4			१	३०००००				
गोलवाङको रिपामा बायोईन्जीनियरिङ	पटक	१	१५००००	१५००००				१	१५००००				१५००००
पारखोला बायोईन्जीनियरिङ रातापानी देखी तिराम जाने बाटोमा	पटक	१	१५००००	१५००००			१	१५००००					१५००००
धनचौर मुख्यटोलको मोडमा बायोईन्जीनियरिङ	पटक	१	१५००००	१५००००			१	१५००००					१५००००
सातपानी खोला खापा इन्टेक मर्मत	पटक	१	५००००	५००००		१							५००००
ढोडखोला गाडापानी सिंचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत तल्लो	पटक	१	१५००००	१५००००			१	१५००००					१५००००
काभ्रेखोला चिलाउने बस्तिमा खा. पा. टंकी निर्माण	पटक	१	१५००००	१५००००			१	१५००००					१५००००
गोगान पानी बस्तिमा टंकी निर्माण,	पटक	१	१०००००	१०००००		१							१०००००
थापगोठको दलित बस्तिमा खापा इन्टेक निर्माण, पाईप खरिद	पटक	१	२०००००	२०००००			१	२०००००					२०००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)

मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	प्रतिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
						परिमाण	बजेट	प्रतिमाण	बजेट	प्रतिमाण	बजेट	प्रतिमाण	बजेट	प्रतिमाण	बजेट	
धनचौर आविरे बाटो बायो वा तारजाली	पटक	१	२०००००	२०००००					१	२०००००						२०००००
फुलबारी बस्तिमा सिँचाई पोखरी निर्माण	पटक	१	२५००००	२५००००			१	२५००००								२५००००
गोगनपानी टकी मर्मत योजना	पटक	१	१०००००	१०००००		१	१०००००									१०००००
फूलबारी सिँचाई पाईप खरिद	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००								१०००००
गौमुखी सिँचाई पोखरी निर्माण	पटक	१	२०००००	२०००००						१	२०००००					२०००००
पुकरक सिँचाई पोखरी निर्माण	पटक	१	३०००००	३०००००					१	३०००००						३०००००
काभ्रेखोला सिँचाई पोखरी निर्माण	पटक	१	२५००००	२५००००						१	२५००००					२५००००
खुक्लीचौर सिँचाई पोखरी निर्माण	पटक	१	२५००००	२५००००					१	२५००००						२५००००
खुक्लीचौर ओडार सिँचाई पोखरी निर्माण	पटक	१	२५००००	२५००००						१	२५००००					२५००००
तल्लो भल्के खुक्लीचौर सिँचाई कुलो निर्माण	पटक	१	२०००००	२०००००							१	२०००००				२०००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)													
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाई	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
किटा पक्की सिंचाई कुलो निर्माण	गोटा	१	२०००००	२०००००	V3, V4					१	२०००००		
कसेरी जाने पक्की कुलो निर्माण	पटक	१	२५००००	२५००००								१	२५००००
गोगनपानी रिचार्ज पोखरी निर्माण	पटक	१	१०००००	१०००००		१	१०००००						१
गोलवाड देखी धनचौर भर्नेबाटो तारजाली र भल व्यवस्थापन	पटक	१	२५००००	२५००००					१	२५००००			
गोगनपानी मूहान संरक्षण, तारजाली	पटक	१	१५००००	१५००००					१	१५००००			
किटा तारिवाँ सिंचाई पोखरी निर्माण	पटक	१	२०००००	२०००००								१	२०००००
दुर्गा खा. पा. इन्टेक निर्माण, रिजर्भ टंकी निर्माण	पटक	१	१५००००	१५००००					१	१५००००			
ओडारपाखा खापा तारजाली इन्टेक निर्माण	गोटा	१	१५००००	१५००००								१	१५००००
कल्लेरी खोला खापा तारजाली इन्टेक निर्माण	पटक	१	१५००००	१५००००								१	१५००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)														
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
रिजर्व टंकी निर्माण (ढिकावन)	पटक	१	२०००००	२०००००								१	२०००००	२०००००
काभ्रेखोला सिँचाई कुलो मर्मत	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००						१०००००
काभ्रेखोला खापा ईस्टेक निर्माण	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००						१०००००
बाधतान्ने खापा मर्मत	पटक	१	१०००००	१०००००					१	१०००००				१०००००
जम्मा				५९०००००	०	४	३५००००	१३	२२०००००	११	५५००००	३	५५००००	५९०००००
स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती														
भल निकास	पटक	२०	५००००	१००००००					५	२५००००	५	२५००००	५	२५००००
बजार क्षेत्रमा नाली व्यवस्थापन	पटक	४	५५००००	२२०००००			१	५०००००	१	५०००००	१	६०००००	१	६०००००
जम्मा				३२०००००			०	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	६	३२०००००
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई														
स्टेचर खरिद साविकको सवै वडामा	गोटा	१८	५०००	९००००			१८	९००००						९००००
खानेपानी तथा सरसफाई जनचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	९	२००००	१८००००			३	६००००	३	६००००				१८००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)														
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
विपद्को समयमा अस्थाई स्वास्थ्य चौकी क्याम्प स्थापना	पटक	१	१०००००	१०००००	V3, V4							१	१०००००	१०००००
विपद्को अवस्थामा माक्स गलोभ्स, स्थानीटाईजरको व्यवस्थापन	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००			१०००००
मलेरिया डेँगु नियन्त्रणका लागि मच्छरदानी वितरण	गोटा	४००	५००	२०००००				१	२०००००					२०००००
सुरक्षित खानेपानीको सुदृढकरण गर्ने सामग्री (फिल्टर)	गोटा	१०	३००००	३०००००				१	३०००००					३०००००
विपद्को समयमा अस्थाई सौचालयको व्यवस्थापन, महिला पुरुष	पटक	१	५००००	५०००००				१	५०००००					५०००००
विपद्को समयमा स्तनपान कक्षको व्यवस्थापन	गोटा	१	२००००	२०००००				१	२०००००					२०००००
मनोबैज्ञानिक परामर्श (विपद्को समयमा)	पटक	१	१०००००	१०००००				१	१०००००					१०००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)																
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण
समूदायमा मनोसामाजिक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	९	१५००००	१३५००००	V3, V4			९	१३५००००							१३५००००
विपद् आपत्कालिन कोष स्थापना	पटक	१	१००००००	१००००००		१	१००००००									१००००००
विपद्को समयमा गर्भवती र बच्चाको लागी औषधी व्यवस्था	पटक	१	५००००	५००००				१	५००००							५००००
स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	पटक	२	२०००००	४०००००				१	२०००००					१	२०००००	४०००००
विपद् व्यवस्थापन समिति सदस्यहरुकालागी प्राथमिक उपचार तालीम	पटक	१	१५००००	१५००००				१	१५००००							१५००००
विपद् व्यवस्थापन सामग्री वितरण	पटक	१	१५००००	१५००००						१	१५००००					१५००००
महिलको आ.. खस्ने समस्या विषयमा शिविर सञ्चालन	पटक	२	५००००	१०००००		१	५००००					१	५००००			१०००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)																
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इंकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण
पौष्टिक आहार वितरण तयारी तथा प्रयोगका विषयमा तालीम (स्थानीय खाना प्रवर्धन)	पटक	१	१५००००	१५००००	V3, V4			१	१५००००							१५००००
फोहर व्यवस्थापन	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
जम्मा				४७४००००		२४	१२५००००	२२	२६५००००	५	२६५००००	३	२०००००	३	३५००००	४७४००००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनिकरण तथा बिपद् जोखिम व्यवस्थापन																
खोज तथा उद्यार तालीम	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००					१०००००
प्राथमिक उपचार तालीम	पटक	१	१०००००	१०००००				१	१०००००							१०००००
खोज तथा उद्यार सामग्री को व्यवस्था	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००					१०००००
समूदाय स्तरमा सुरक्षित क्षेत्र पहिचान	पटक	१	१०००००	१०००००				१	१०००००							१०००००
जनचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	९	१००००	९००००		१	९००००									९००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)

मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	प्रतिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
						परिमाण	बजेट	प्रतिमाण	बजेट	प्रतिमाण	बजेट	प्रतिमाण	बजेट	प्रतिमाण	बजेट	
विपद् पुर्व सूचना सम्प्रेषण गर्न डिजिटलाईजेसन विषयमा अभिमुखीकरण	पटक	१	५००००	५००००			१	५००००								५००००
आश्रय स्थलको पहिचान तथा व्यवस्थापन	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००					१०००००
जम्मा				६४००००		१	९००००	३	२५००००	३	३०००००	०	०	०	०	६४००००
जलस्रो तथा उर्जा																
लस्करे मूहान संरक्षण	पटक	१	५००००	५००००				१	५००००							५००००
रानीवन मूल संरक्षण, ढाँगा,	पटक	१	५००००	५००००				१	५००००							५००००
रिचार्ज पोखरी निर्माण तथा संरक्षण बैरीपोखरी	पटक	१	७५०००	७५०००						१	७५०००					७५०००
धरमपानी पोखरी दोरुपाखा सावउस	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००					१०००००
डाडाबुट्टी रिचार्ज पोखरी बडुचौर गैरा साविउस	पटक	१	१०००००	१०००००								१	१०००००			१०००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)													
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
अधरीषेडा रिचार्ज पोखरी कल्लेरी सावउस,	पटक	१	१०००००	१०००००	V3, V4					१	१०००००		१०००००
चारीखेले डाडा रिचार्ज पोखरी पहार सावउस	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००		१०००००
चितलपोखरा रिचार्ज पोखरी तीनपोखरे सावउस,	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००		१०००००
गोगनपानी रिचार्ज भूमिस्थान सावउस	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००		१०००००
गोगनपानी मूहान संरक्षण, गोगनपानी बस्ति	पटक	१	५००००	५००००						१	५००००		५००००
ढाँडा दुलाखोला खानेपानी मूहान संरक्षण, मौरीषेडा बस्ति	पटक	१	५००००	५००००						१	५००००		५००००
मण्डली सावउसमा पोखरी, दक्षिण ढाँडा बस्तिमा	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००		१०००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)													
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाई	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
चिन्तियाखानेपानी मूहान संरक्षण, भूमिस्थान सावउस, ढाँगा	पटक	१	१०००००	१०००००	V3, V4					१	१०००००		१०००००
गोलबाड पधेरा खानेपानी मूहान संरक्षण, टंकी निर्माण, तालजाली, बृक्षारोपण	पटक	१	२५००००	२५००००						१	२५००००		२५००००
गोगानपानी खानेपानी टंकी मर्मत, तारजाली संरक्षण	पटक	१	१०००००	१०००००					१	१०००००			१०००००
दलित टोल लस्ती मूहान संरक्षण, टंकी मर्मत, तारजाली बृक्षारोपण	पटक	१	१०००००	१०००००									१०००००
जुकेपानी खानेपानी टंकी निर्माण र मुहान संरक्षण	पटक	१	२०००००	२०००००						१	२०००००		२०००००
डाडापानी मूहान संरक्षण टंकी निर्माण	पटक	१	१५००००	१५००००						१	१५००००		१५००००
ढोडखोला सिँचाई कुलो मर्मत, मूहान संरक्षण, उपल्लो	पटक	१	२०००००	२०००००					१	२०००००			२०००००
क्वालदीप खोपानी मूहान संरक्षण	पटक	१	५००००	५००००						१	५००००		५००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)																
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इंकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
उबोखोला खानेपानी मूहान संरक्षणतारजालीइन्टेक निर्माण, रातापानी तल्लोटोल	पटक	१	२०००००	२०००००	V3, V4					१	२०००००					२०००००
सिसनखोला खापा मूहान संरक्षण	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००								१०००००
दुनीबुटा खापा इन्टेक निर्माण तथा तारजाली,	पटक	१	१५००००	१५००००						१	१५००००					१५००००
सालधारी सिँचाईकुलो निर्माण तथा मर्मत	पटक	१	४५००००	४५००००		१										४५००००
मर्नेखोला खापा मूहान संरक्षण, रातापानी गाहाटोल	पटक	१	५००००	५००००			१	५००००								५००००
गोखाता मूहान संरक्षण, रातापानी उपल्लो बस्ति	पटक	१	५००००	५००००						१	५००००					५००००
बालिबिरे लालीपुराँस टोल मूहान संरक्षण तथा रिजर्भ टर्क निर्माण	पटक	१	१५००००	१५००००			१	१५००००								१५००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)													
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
कपन पधेरा मूल संरक्षण	पटक	१	५००००	५००००	V3, V4	१	५००००						५००००
गैरा खापा मूहान संरक्षण	पटक	१	५००००	५००००		१	५००००						५००००
कुवेटोन्टे खापा मूहान संरक्षण तथा पाईप खरिद	पटक	१	१०००००	१०००००				१	१०००००				१०००००
पुतलीपधेरा खापा मूहान संरक्षण घेराबार	पटक	१	१००००	१००००				१	१००००				१००००
गौमूखी खापा ईन्टेक मर्मत तथा मूहान संरक्षण	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००		१०००००
गोगानपानी मूहान संरक्षण (ढिकावन)	पटक	१	५००००	५००००		१	५००००						५००००
साउनेपानी मूहान संरक्षण	पटक	१	५००००	५००००		१	५००००						५००००
पाखापनी खापा तारजाली घेराबार मूहान संरक्षण	पटक	१	१०००००	१०००००				१	१०००००				१०००००
कपरा खापा मूहान संरक्षण, तारजाली	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००		१०००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)														
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
तारिवाड खानेपानी मूहान संरक्षण तथा तारजाली	पटक	१	१५००००	१५००००	V3, V4		१	१५००००					१५००००	
बिद्युतीय चुलो ईन्डक्सन चुलो प्रवर्धन (महिला विशेष)	गोटा	१००	१००००	१००००००			३०	३०००००	३०	३०००००	३०	३०००००	१००००००	
जम्मा				५०३५०००			४४	१६१००००	४९	१५७५०००	३६	१०५००००	१०३५०००	
पर्यटन तथा सांस्कृतिक														
ठुलो लेकमा पर्यटन प्रवर्धन गर्ने	पटक	१	२००००००	२००००००						१	१००००००	१	१००००००	२००००००
बराह गुफा संरक्षण	पटक	१	५०००००	५०००००								१	५०००००	५०००००
शहिद पार्क संरक्षण तथा बृक्षारोपण गर्ने	पटक	१	१००००००	१००००००					०.५	५०००००	०.५	५०००००	१००००००	
मारुनी नाच संरक्षण	पटक	१	२५००००	२५००००						१	२५००००		२५००००	
बारामान र भालुगुफा पर्यटकीय क्षेत्र प्रवर्धन	पटक	२	१५००००	३०००००					१	१५००००		१	१५००००	३०००००
जम्मा				४०५००००				०	६५००००		१७५००००		१६५००००	४०५००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)													
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन					V3, V4								
टोल विकास संस्थाहरुका सदस्यहरुकालागी सुशासन तालीम समुदाय स्तरमा लैंगिक विधि विश्लेषण तालीम	ईभेन्ट	२५	१५००००	३७५००००		५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००
एकल महिलाकालागी जीविकोपार्जन सहयोग कार्यक्रम	जना	५०	१००००	५०००००		१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००
अपांग भएका व्यक्तिहरुकालागी सहायक सामग्री वितरण	जना	७०	२५०००	१७५००००		५	१२५०००	२०	५०००००	२०	५०००००	५	१२५०००
महिलाहरुलाई उद्घोषण तालीम सञ्चालन	जना	२०	१०००००	२००००००									

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)													
मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
बालबिवाह विरुद्ध हुने यौन दुर्व्यवहार, बालश्रम, बेचबिखन जस्ता विषयमा सचेतना कार्यक्रम	पटक	५	१०००००	५०००००	V3, V4	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००
लैंगिक हिसा विरुद्धको अभियान	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००
अटो व्यवसाय सञ्चालन गर्न ईच्छुक महिला प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम	जना	४	१५००००	६०००००				१	१५००००	२	३०००००		६०००००
जम्मा				१०८५००००			१४२५०००	४८	१९५००००	६८	२१०००००	३२	१४२५०००
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास													
वडा स्तरमा जलवायु परिवर्तन तालीम	पटक	२	१५००००	३०००००				१	१५००००			२	१५००००
जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सचेतना तालिम सञ्चालन गर्ने ।	पटक	२५	४००००	१००००००		५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००
कुल अनुमानित बजेट													१०८५००००

आर्थिक वर्ष (अनुमानित बजेट)																
मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
जलवायु परिवर्तनको असर र जोखिम न्यूनीकरण एवम अनुकूलनका उपाय सम्बन्धि जलवायु परिवर्तन विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	गोटा	५	२५००००	१२५००००	V3, V4	२	५०००००	२	५०००००	१	२५००००					१२५००००
जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावहरूको जोखिममा रहेका महिलाहरूलाई जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन तर्फ उन्मुख गराउन सीपमुलक तालिम सञ्चालन गर्ने ।	जना	१००	३००००	३००००००		२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	३००००००
गरीब, भूमिहीन र संकटासन्न घरधुरीको अनुकूलनका लागि सीप विकास तालिम सञ्चालन	जना	३०	३००००	९०००००		६	१८००००	६	१८००००	६	१८००००	६	१८००००	६	१८००००	९०००००
जम्मा				६४५००००			१४८००००		१६३००००		६८००००		१२३००००		११३००००	६४५००००
ग्रान्ड टोटल				५७५८५०००			८०५००००		१४७४००००		१५००००००		१०७६००००		९०३५०००	५७५८५०००

8. वडा नं ३ को कार्यक्रम तथा वजेट

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																		
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कुल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
1	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
1.1	कृषि समूह गठन तथा वार्षिक समिक्षा	स्थान	५	१००००	५००००		५	१००००	५	१००००	५	१००००	५	१००००	५	१००००	५	५००००
1.2	समूह व्यवस्थापन तालीम	गोटा	५	४०००	२००००		६	२००००										२००००
1.3	बाली उपचार सिचि	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	५०००००
1.4	माटो परिक्षण	पटक	२	२०००००	४०००००				१	२०००००			१	२०००००				४०००००
1.5	व्यवसायिक तरकारी खेति तालीम	समुह	५	५००००	२५००००		१	५००००	२	१०००००	१	५००००	१	५००००				२५००००
1.6	कृषि यान्त्रीकरण सहयोग प्रविधी प्रवर्धन	पटक	५	५०००००	२५०००००		१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	२५०००००
1.7	कृषि प्रविधी हस्तान्तरण (टनेल, मल्चीङ, क्यारेट, तराजु, घास काटने औजार आदी)	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	५०००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमति बजेट																	
सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण
1.8	कृषक समूहमा लेखा व्यवस्थापन तालीम	समुह	५	५०००	२५०००		५	२५०००									२५०००
1.9	भिरालो जग्गामा खेति प्रविधी कर्बति	वर्ष	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००
1.10	मकै विउ उत्पादन	पटक	१	३०००००	३०००००		१	३०००००									३०००००
1.12	कम्पोष्ट मल बनाउने तालीम	गोटा	५	१००००	५००००		५	५००००									५००००
1.13	उन्नत जातको तरकारी बीउ वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.15	सापुहिक रुपमा हाटवजार सञ्चालन चकचके	वर्ष	२	३०००००	६०००००								१	३०००००	१	३०००००	६०००००
1.16	तरकारी संकलन केन्द्र डिपो निर्माण	गोटा	२	१०००००	२०००००							२	२०००००				२०००००
1.18	कोल्ड स्टोर मर्मत तथा सञ्चालनमा ल्याउने	पटक	१	५०००००	५०००००				१	५०००००							५०००००
1.19	पालिका स्तरीय कृषक सञ्जाल गठन	पटक	१	६००००	६००००				१	६००००							६००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																	
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
1.20	उत्पादनमा आधारित अनुदान कार्यक्रम	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.21	फलफुलका विरुवा वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.22	आई पी एम तालीम	पटक	५	१०००००	५०००००		२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००	५०००००
1.23	कृषि विमा	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.24	पशुपालन तालीम	गोटा	५	५००००	२५००००		२	१०००००	२	१०००००	२	१०००००	२	१०००००	२	१०००००	२५००००
1.25	अध्ययन अवलोकन भ्रमण	पटक	१	२५००००	२५००००		१	२५००००									२५००००
1.26	बाखाको सुधारीएको खोर सुधार	पटक	५०	३००००	१५०००००		१५	४५००००	१५	४५००००	१५	४५००००	१५	४५००००	५	१५००००	१५०००००
1.27	टाटनो निर्माण तथा वितरण	गोटा	२००	२५००	५०००००		५०	१२५०००	५०	१२५०००	५०	१२५०००	५०	१२५०००	५०	१२५०००	५०००००
1.28	पि.पि.आर भ्याक्सीन	सवै वाई	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
1.29	भकारो सुधार	पटक	५०	२००००	१००००००		१५	३०००००	१५	३०००००	१५	३०००००	१५	३०००००	५	१०००००	१००००००
1.30	नरल सुधार ब्याड बोका वितरण	पटक	१५	५००००	७५००००		८	४०००००	७	३५००००							७५००००
1.31	डिपिड ट्याकी निर्माण	पटक	९	५००००	४५००००		२	१०००००	२	१०००००	२	१०००००	२	१०००००	२	१०००००	४५००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
1.32	पशु स्वास्थ्य शिविर	वर्ष	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००
1.33	भुई घाँसको बीउ वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००
1.34	डालेघास वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००
1.35	पशु विमा	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००
	जम्मा रकम				१३९,२५,०००			१,४०,५०,०००		४,४१,५०,०००		३,४३,५०,०००		२,९३,५०,०००		१,७३,५०,०००
2	वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण															
2.1	वडामा भएका सवै सावउसमा अम्नी रेखा निर्माण	गोटा	२०	२००००	४०००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००
2.2	आगलागी सम्बन्धी सचेतिकरण सबै सा.ब.उ.स मा	सा.ब.उ.स.	९	१००००	९००००											
2.3	अम्नी नियन्त्रण दस्ता गठन तथा परिचालन	सा.ब.उ.स.	९	१००००	९००००		५	४००००	२	२००००	२	२००००	२	२००००	३	३००००
2.4	अम्नी नियन्त्रण सामग्री खरीद तथा वितरण	सा.ब.उ.स.	९	१,५०,०००	१३५,०००				४	६०,०००	२	३०,०००	३	४५,०००		१,३५,०००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																		
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		परिमाण
2.5	समुह व्यवस्थापन तालिम	सा.व.उ.स.	१	५००००	५५००००			५	२५००००	४	२०००००						४५००००	
2.6	वन व्यवस्थापन तालिम	सा.व.उ.स.	२०	१००००	२०००००	४	४००००	४	४००००	४	४००००	४	४००००	४	४००००	४	४००००	२०००००
2.7	वृक्षारोपण सबै सा.व.उ.स मा	सा.व.उ.स.	५	१०००००	५०००००			२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००	१	१०००००		५०००००	
2.8	बनमामरा प्रजाती व्यवस्थापन, कम्पोष्ट मल निर्माण	पटक	१	५०००००	५०००००							१	५०००००				५०००००	
2.9	पानीका मुहान वरीपरी बैस रख वृक्षारोपण	पटक	१०००	१००	१०००००			१	१०००००								१०००००	
2.10	कालीमाई सा.व.उ.स अन्तर्गत पर्ने वन जंगलमा आगलागी घरे हुने हुँदा उक्त क्षेत्रभित्र बाँस्ति पनि भएकाले बाँस्ति संरक्षण गर्न अर्नी नियन्त्रण सामग्री व्यवस्था	पटक	१	१५००००	१५००००			१	१५००००								१५००००	

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																	
सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
2.11	वडा नं. ३ कोलागीआगलागी नियन्त्रण सामग्री व्यवस्थापन	पटक	१	५०००००	५०००००						१	५०००००					५०००००
					४३३००००			१६००००	१४९००००		१	५०००००			१५००००		४३३००००
3	उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र																
3.1	सल्लिकोट सिचाई पोखरी निर्माण	पटक	१	२०००००	२०००००				१	२०००००							२०००००
3.2	सल्ली वेशी सिचाई कुलो मर्मत	पटक	१	२५००००	२५००००						१	२५००००					२५००००
3.3	बुटेनी देखि द्वारगौडा सिचाई कुलो मर्मत	पटक	१	५५००००	५५००००								१	५५००००			५५००००
3.4	अरुङखोला तटबन्ध निर्माण (ग्याविन जाली) २०० थान	गोटा	२००	५०००	१००००००						१००	५०००००	१००	५०००००			१००००००
3.5	नयागौड फाट लिफ्ट सिचाई	पटक	१	१००००००	१००००००								१	१००००००			१००००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमति बजेट																	
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमति बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
3.6	भाङ्गवाङ खोला सिंचाई कुलो मर्मत	पटक	१	२०००००	२०००००		१	२०००००									२०००००
3.7	जसुर बजार क्षेत्र संरक्षण ग्याबिन जाली	गोटा	२००	५०००	१००००००									२००	१००००००		१००००००
3.8	तारजालि भ्रष्टाचक्रोत्खा(ग्याबिन जाली) १०० थान	गोटा	१००	५०००	५०००००						०	५०	२५००००	५०	२५००००		५०००००
3.9	जुईखोला टपाली कुलो मर्मत	पटक	१	२५००००	२५००००		१	२५००००									२५००००
3.10	माभ कुलो मर्मत	पटक	१	२५००००	२५००००					१	२५००००						२५००००
3.11	जुईखोला डेउ कुलो मर्मत	पटक	१	२५००००	२५००००					१	२५००००						२५००००
3.12	सेवालिघारी खानेपानी निर्माण तथा मर्मत	पटक	१	२०००००	२०००००		१	२०००००									२०००००
3.13	सिल्लिवेशि खानेपानी मर्मत	पटक	१	१५००००	१५००००		१	१५००००									१५००००
3.14	सिक्रेखोला तारजाली	गोटा	५०	५०००	२५००००									५०	२५००००		२५००००
3.15	पलायिक पोखरी आर्ने टोल	पटक	१	१०००००	१०००००					१	१०००००						१०००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																		
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
3.16	जाबुते, दारीमचौरमा तारजाली	गोटा	२००	५०००	१००००००			५०	२५००००	५०	२५००००	५०	२५००००	५०	२५००००	५०	२५००००	१००००००
3.17	आपचौर खानेपानी मर्मत	पटक	१	२५००००	२५००००		१	२५००००										२५००००
3.18	दारीमचौर टोल सिचाई कुलो मर्मत	पटक	१	२५००००	२५००००				१	२५००००								२५००००
3.19	हिरङ्गखोला ग्याबिनजाली	गोटा	५०	५०००	२५००००								५०	२५००००				२५००००
3.20	हिरङ्गकुलो सिचाई कुलो मर्मत	पटक	१	५०००००	५०००००					०.५	२५००००		०.५	२५००००				५०००००
3.21	सिचाई पोखरी मर्मत	पटक	१	१५००००	१५००००								१	१५००००				१५००००
3.22	साबिक ५ जोईटोला ग्याबिन जाली	गोटा	१५०	५०००	७५००००													७५००००
	जम्मा रकम				९३०००००			१२५००००		२२५००००			३२०००००		१५०००००			९३०००००
4	स्थानीय ग्राभिमण तथा शहरी बस्ती																	
4.1	भल निकास, तथा व्यवस्थापन		५०	५००००	२५०००००			१०	५०००००	१०	५०००००	१०	५०००००	१०	५०००००	१०	५०००००	२५०००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																	
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण
4.2	बजार क्षेत्रमा नाली व्यवस्थापन		४	५५००००	२२०००००		१	०	१	५०००००	१	५०००००	१	६०००००	१	६०००००	२२०००००
4.3	फोहर व्यवस्थापन		५	५०००००	२५०००००		१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	५०००००	२५०००००
	जम्मा रकम				७२०००००			१००००००		१५०००००		१५०००००		१६०००००		१६०००००	७२०००००
5	स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई																
5.1	स्टेचर खरिद साविकका सबै वडामा	गोटा	४५	४०००	१८००००		१८	७२०००					२७	१०८०००			१८००००
5.2	खानेपानी तथा सरसफाई जनचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	१	२००००	१८००००		१	१८००००									१८००००
5.3	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन सल्लीकोट, आपचौर, मासीबाङ्ग	पटक	३	१०००००	३०००००						१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	३०००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																	
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण
5.4	विपद् व्यवस्थापन समिति गठन तथा परिचालन	पटक	५	१००००	५००००	V3, V4		५	५००००								५००००
5.5	विपद् व्यवस्थापन समिति सदस्यहरूकालागी प्राथमिक उपचार तालीम	पटक	१	१५००००	१५००००			१	१५००००								१५००००
5.6	विपद् व्यवस्थापन सामग्री वितरण	पटक	१	१५००००	१५००००						१	१५००००					१५००००
5.7	महिलको आ.. खस्ने समस्या विषयमा शिविर सञ्चालन	पटक	२	५००००	१०००००		१	५००००			१	५००००					१०००००
5.8	पौष्टिक आहार वितरण तयारी तथा प्रयोगका विषयमा तालीम (स्थानीय खाना प्रवर्धन)	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००								१०००००
5.9	फोहर व्यवस्थापन	पटक	१	१०००००	१०००००		१	१०००००									१०००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																
सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
	जम्मा रकम				१३१००००		४०२०००	३०००००	३०००००	३०००००	३०००००	२०८०००	१०००००	१३१००००		
6	जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा बिपद् जोखिम व्यवस्थापन															
6.1	विपद् सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	१	१००००	१००००	१	१००००									१००००
6.2	प्राथमिक उपचार तालीम	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००							१०००००
6.3	खोज तथा उद्धार तालीम	पटक	१	१०००००	१०००००					१	१०००००					१०००००
6.4	खोज तथा उद्धार सामग्री को व्यवस्था	पटक	१	१०००००	१०००००					१	१०००००					१०००००
6.5	समूदाय स्तरमा सुरक्षित क्षेत्र पहिचान	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००							१०००००
6.6	खोज तथा उद्धार सामग्री को व्यवस्था	पटक	१	१०००००	१०००००					१	१०००००					१०००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																	
सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
6.7	विपद् पुर्व सूचना सम्प्रेषण गर्न डिजिटलाईजेसन विषयमा अभिमूखीकरण	पटक	१	५००००	५००००						१	५००००					५००००
	जम्मा रकम				६४००००		९००००	२०००००				३५००००	०	०	०	०	६४००००
7	जलस्रोत तथा उर्जा																
7.1	गोबर ग्याँस निर्माण (फुसेपाखा सा.व.उ.स.)	घरधुरी	२०	१०००००	२००००००						१०	१००००००	१०	१००००००			२००००००
7.2	बायोखोला मूहान संरक्षण	पटक	१	१०००००	१०००००				१	१०००००							१०००००
7.3	सोलार लिफ्टीड	स्थान	५	१५०००००	७५०००००				२	३००००००	२	३००००००	१	१५०००००			७५०००००
7.4	बिद्युतीय चुलो ईन्डक्सन चुलो प्रवर्धन (महिला विशेष)	गोटा	१५०	१००००	१५०००००		३०	३०००००			३०	३०००००	३०	३०००००	३०	३०००००	१५०००००
7.5	अडुवाको सुटो तयारीको लागि सोलार डायर	पटक	१	३५००००	३५००००						१	३५००००					३५००००
7.6	आपचौर मुहान संरक्षण	पटक	१	५००००	५००००				१	५००००							५००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																	
सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
7.7	सल्लीबोट मुहान संरक्षण	पटक	१	५००००	५००००						१	५००००					५००००
7.8	मासीबाङ्ग मुहान संरक्षण	पटक	१	५००००	५००००										१	५००००	५००००
	जम्मा रकम				११६०००००		३०००००	३४५००००				४७०००००		२८०००००		३५००००	१. २४+०७
8	पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा																
8.1	स्थानीय सांस्कृतिक मेला प्रवर्धन	गोटा	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
8.2	मन्दिर पुन निर्माण	गोटा	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००
8.3	पातालदेवि भुबनेश्वरी मन्दिर संरक्षण देबिस्थान	पटक	१	३०००००	३०००००			३०००००	१	३०००००							३०००००
8.4	माईकाथान मन्दिर संरक्षण	पटक	१	२५००००	२५००००						१	२५००००					२५००००
8.5	नयागाँउ शिव मन्दिर संरक्षण	पटक	१	२०००००	२०००००								१	२०००००			२०००००
8.6	जसपुर शिव मन्दिर संरक्षण	पटक	१	२०००००	२०००००										१	२०००००	२०००००
8.7	सिमलचौरकोचमरो गुफा व्यवस्थापन	पटक	१	१५००००	१५००००										१	१५००००	१५००००
	जम्मा रकम				१६०००००		१०००००	४०००००				३५००००		४५००००		३०००००	१६०००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																		
सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
9	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन					V3, V4												
9.1	टोल विकास संस्थाहरूका सदस्यहरूकालागी सुशासन तालीम	ईभेन्ट	२५	१५००००	३७५००००		५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००
9.2	लैंगिक विधि विश्लेषण तालीम	ईभेन्ट	५०	१००००	५०००००		१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००
9.3	एकल महिलाकालागी जीविकोपार्जन सहयोग कार्यक्रम	जना	५०	२५०००	१२५००००		१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००
9.4	अपांग भएका व्यक्तिहरूकालागी सहायक सामग्री वितरण	जना	७०	२५०००	१७५००००		५	१२५०००	२०	५०००००	२०	५०००००	२०	५०००००	५	१२५०००	५	१२५००००
9.5	महिलाहरूलाई उद्घोषण तालीम	जना	२०	१०००००	२००००००						२०	२००००००						२००००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																	
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
9.6	बालबिवाह विरुद्ध हुने यौन दुर्व्यवहार, बालश्रम, बेजिविखन जस्ता विषयमा सचेतना कार्यक्रम	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००
9.7	लैंगिक हिंसा विरुद्धको अभियान	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००
9.8	अटो व्यवसाय सञ्चालन गर्न ईच्छुक महिला प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम	जना	४	१५००००	६०००००				१	१५००००	१	१५००००	२	३०००००			६०००००
	जम्मा रकम				१०८५००००			१४२५०००		१९५००००		३९५००००		२१०००००		१४२५०००	१. १५००००
10	जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास																
10.1	वडा स्तरमा जलवायु परिवर्तन तालीम	पटक	२	१५००००	३०००००				१	१५००००					२	१५००००	३०००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																	
सि. नं.	मूख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 2084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
10.2	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सचेतना तालिम सञ्चालन गर्ने ।	पटक	२५	४००००	१००००००		५	२००००००	५	२००००००	५	२००००००	५	२००००००	५	२००००००	१००००००
10.3	जलवायु परिवर्तनको असर र जोखिम न्यूनीकरण एवम् अनुकूलनका उपाय सम्बन्धि जलवायु परिवर्तन विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	गोटा	५	२५००००	१२५००००		२	५००००००	२	५००००००		१	२५०००००				१२५००००
10.4	जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावहरूको जोखिममा रहेका महिलाहरूलाई जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन तर्फ उन्मुख गराउन सिपमुलक तालिम सञ्चालन गर्ने ।	जना	१००	३००००	३००००००		२०	६००००००	२०	६००००००	२०	६००००००	२०	६००००००	२०	६००००००	३००००००

आर्थिक वर्ष अनुसार अनुमानित बजेट																		
सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		परिमाण
10.5	गरीब, भूमिहीन र संकटासन्न घरधुरीको अनुकूलनका लागि सीप विकास तालिम सञ्चालन	जना	३०	३००००	९०००००	६	१८००००	६	१८००००	६	१८००००	६	१८००००	६	१८००००	६	१८००००	९०००००
	जम्मा रकम				६४५००००		१४८००००		१६३००००		१८००००		१८३००००		१९३००००		१९३००००	६४५००००
	कूल जम्मा बजेट				६७२०५०००		७४६२०००		१६५८५०००		१९६५५०००		१५२१३०००		८२९००००		८२९००००	६७२०५०००

५. वडा नं ४ को कार्यक्रम तथा वजेट

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष (बजेट र हजारमा)																
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087								
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट							
1	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																						
1.1	कृषि समूह गठन	स्थान	६	५०००	३००००		६	३००००													३००००		
1.2	समूह व्यवस्थापन तालीम	गोटा	६	४०००	२४०००		६	२४०००														२४०००	
1.3	बाली उपचार सिबि	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००
1.4	माटो परिक्षण	पटक	२	२०००००	४०००००			२०००००	१	२०००००					१	२०००००						४०००००	
1.5	व्यवसायिक तरकारी खेति तालीम	समुह	६	५००००	३०००००		१	५००००	२	१०००००	१	५००००	२	१०००००	२	१०००००						३०००००	
1.6	कृषक सम्मान कार्यक्रम	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००						५०००००	
1.7	कृषक समूहमा लेखा व्यवस्थापन तालीम	समुह	६	५०००	३००००		६	३००००														३००००	
1.8	बेशार विक्रीकालागी बजारीकरण प्रवर्धन	वर्ष	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००						५०००००	
1.9	जुटेल्नोको पानी व्यवस्थापन	घरधुरी	२५०	१५००	३७५०००		५०	७५०००	५०	७५०००	५०	७५०००	५०	७५०००	५०	७५०००						३७५०००	
1.10	करेसाबारी प्रवर्धन कार्यक्रम	गोटा	१०	१००००	१०००००				५	५००००	५	५००००										१०००००	
1.11	आकासे पानी संकलन पोखरी सल्लिखर्क	पटक	१	५०००००	५०००००				१	५०००००												५०००००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	तक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष (बजेट र हजारमा)												
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट		
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
1.12	आई पी एम तालीम	पटक	६	१०००००	६०००००			२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००			६०००००	
1.13	उन्नत जातको तरकारी बीउ वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००			२५००००
1.14	महिलाहरुको लागि च्याउ खेती तालीम	पटक	१	१०००००	१०००००						१	१०००००						१०००००	
1.15	तरकारी संकलन केन्द्र डिपो निर्माण सल्लिखर्क, धोवाघाट, धनचौर, आपचौर	गोटा	४	१०००००	४०००००						२	२०००००			२	२०००००			४०००००
1.16	बजार व्यवस्थापन समितिहरुकालागी क्षमता विकास तालीम	पटक	१	२००००	२००००			१	२००००										२००००
1.17	बजार व्यवस्थापन सामाग्री व्यवस्थापन	पटक	२	५००००	१०००००			१	५००००	१	५००००								१०००००
1.18	कृषि सम्वन्धि नर्सरी नाईके तालीम र परिचालन	जना	२	२००००	४००००			२	४००००										४००००
1.19	पालिका स्तरीय कृषक सञ्जाल गठन	पटक	१	२००००	२००००			१	२००००										२००००
1.20	उत्पादनमा आधारित अनुदान कार्यक्रम	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००			२५००००
1.21	फलफुलका विस्वा वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००			२५००००
1.22	कृषि विमा	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००			२५००००

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष (बजेट र हजारमा)											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
1.23	पशु विमा	वर्ष	५	५००००	२५००००	V3, V4	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००	
1.24	बाखापालन तालीम	गोटा	६	५००००	३०००००		२	१०००००	२	१०००००							३०००००	
1.25	अध्ययन अवलोकन भ्रमण	पटक	१	२५००००	२५००००		१	२५००००									२५००००	
1.26	बाखाको खोर सुधार	पटक	५०	३००००	१५०००००		१५	४५००००	१५	४५००००	१५	४५००००	५	१५००००	५	१५००००	१५०००००	
1.27	उन्नत कृषि प्रविधि प्रवर्धन	वर्ष	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००	
1.28	भकारी सुधार	पटक	५०	२००००	१००००००		१५	३०००००	१५	३०००००	१५	३०००००	५	१०००००	५	१०००००	१००००००	
1.29	नश्ल सुधार ब्याड बोका वितरण	पटक	१८	५००००	९०००००		९	४५००००	९	४५००००							९०००००	
1.30	डिपि ट्याकी निर्माण	पटक	९	५००००	४५००००		१	५००००	२	१०००००	२	१०००००	२	१०००००	२	१०००००	४५००००	
1.31	कम्पोष्ट मल बनाउने तालीम	गोटा	६	१००००	६००००		६	६००००									६००००	
1.32	पशु स्वास्थ्य शिविर	वर्ष	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००	
1.33	घाँसको बीउ वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००	
1.34	डालेघास वितरण	वर्ष	५	५००००	२५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	२५००००	
					११७४९०००			११०९०००		३८१५०००		२८७५०००		२६७५०००		१२७५०००	११७४९०००	
2	वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण																	
2.1	बृक्षारोपण सावउसमा र निजी खरबारीमा	गोटा	५०००	४०	२०००००		१	४००००	१	४००००	१	४००००	१	४००००	१	४००००	२०००००	
2.2	बन नविकरण	गोटा	९	१०००००	९०००००		१	१०००००	२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००	९०००००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष (बजेट रु हजारमा)											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
2.3	वन समितिका सदस्यहरूलाई क्षमता विकास तालीम	पटक	५	१०००००	५०००००	V3, V4	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००	
2.4	अग्नी नियन्त्रण दस्ता तयारी र तालीम	सा.व.उ.स.	९	१००००	९००००		९	९००००									९००००	
2.5	अग्नी नियन्त्रण सामग्री व्यवस्थापन	सा.व.उ.स.	९	१०००००	९०००००		१	१०००००	२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००	२	२०००००	९०००००	
2.6	वनमा भएका स्याउला पतकर निकाल्ने	सा.व.उ.स.	४५	५०००	२२५०००		९	४५०००	९	४५०००	९	४५०००	९	४५०००	९	४५०००	२२५०००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष (बजेट र हजारमा)									
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
2.7	वनमा मूहान भएका स्थानमा पोखरी, संरक्षण बिरि लेक पोखरी, थामडाँडा पोखरी, धनचौर, जुनी पोखरी जनज्योती सावउस कालीपोखरी, जनज्योती सावउस, धिउखाने पोखरी, डाडाकटेरी, कुन्टापानी पोखरी भेडाबारी, आँपचौरमा भएको खोर्ने पोखरी, सेती पोखरी बिरेलेख, बसन्धारा सावउस धिन्टरी पोखरी र बैशाखपानी पोखरी, रातापानी पोखरी, कटुवाली पोखरा, जलुके पोखरी, छहरेखोला, जनजागृती रातोपहाखेला, गुन्टापानी, कामिरे पानी पोखरी, मानेखोला पोखरी, सुन्नानी सावउसको सुन्नेनीथान पोखरी	स्थान	२०	५००००	१००००००	२	१०००००	५	२५००००	५	२५००००	५	२५००००	३	१५००००	१००००००
2.8	सल्लेखिकर्का २ वटा दह संरक्षण,	गोटा	२	२५००००	५०००००	१	२५००००	१	२५००००	१	२५००००	१	२५००००			५०००००

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	तक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष (बजेट र हजारमा)										
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	
3.3	अरंखोला आपचौर लिफ्ट खानेपानी योजना, विद्युतल पावर कम भाण्ड नचलेको ३० घर १०० मीटर	पटक	१	५०००००	५०००००				१	५०००००						५०००००	
3.4	डाँडाकटेरी रिठेखोला पक्की सिँचाई कुलो योजना	पटक	१	५०००००	५०००००						१	५०००००				५०००००	
3.5	आँपचौर छहरेखोला सिँचाई पाईप खरिद योजना	पटक	१	२५००००	२५००००				१	२५००००						२५००००	
3.6	बगैचा देखी आपचौर सम्म कुलो मर्मत योजना	पटक	१	२०००००	२०००००				१	२०००००						२०००००	
3.7	कुसुण्डेखोला मुकचौर सिँचाई कुलो बिस्तार योजना ९७ किलोमिटर०	पटक	१	१००००००	१००००००				०.५	५००००००			०.५	५०००००		१००००००	
3.8	सिरुबारी सिँचाईकुलो मर्मत पक्की बनाउने ९३०० मिटर०	पटक	१	२५००००	२५००००				१	२५००००						२५००००	
3.9	छहरेखोला चरेनेटा खा पा पाईप खरिद	पटक	१	२५००००	२५००००				१	२५००००						२५००००	
3.10	छलाकाटे जोगी पधेरा बागाखोर सिँचाई पाईप खरिद	पटक	१	२५००००	२५००००				१	२५००००						२५००००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष (बजेट र हजारमा)											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
9.3	एकल महिलाकालागी जीविकोपार्जन सहयोग कार्यक्रम	जना	५०	२५०००	१२५००००	V3, V4	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१२५००००	
9.4	अपांग भएका व्यक्तिहरूकालागी सहायक सामग्री वितरण	जना	७०	२५०००	१७५००००		५	१२५०००	२०	५०००००	२०	५०००००	५	१२५०००			१७५००००	
9.5	महिलाहरूलाई उद्घोषण तालीमी	जना	२०	१०००००	२००००००				२०	२००००००							२००००००	
9.6	बालबिवाह विरुद्ध हुने यौ न दुर्व्यवहार, बालश्रम, बेजविखन जस्ता विषयमा सचेतना कार्यक्रम	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००			५०००००	
9.7	लैंगिक हिंसा विरुद्धको अभियान	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००			५०००००	
9.8	अटो व्यवसाय सञ्चालन गर्न ईच्छुक महिला प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम	जना	४	१५००००	६०००००				१	१५००००			२	३०००००			६०००००	
10	जम्मा रकम				१०८५००००	०	३२	१४२५०००	६८	३९५००००	४९	२१०००००	३२	१४२५०००			१०८५००००	
	जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास																	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष (बजेट र हजारमा)														
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट				
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट					
10.1	वडा स्तरमा जलवायु परिवर्तन तालीम	पटक	२	१५००००	३०००००	V3, V4	१	१५००००	१	१५००००					२	१५००००					३०००००
10.2	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सचेतना तालिम सञ्चालन गर्ने ।	पटक	२५	४००००	१००००००		५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००					१००००००
10.3	जलवायु परिवर्तनको असर र जोखिम न्यूनीकरण एवम अनुकूलनका उपाय सम्बन्धि जलवायु परिवर्तन विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	गोटा	५	२५००००	१२५००००		२	५०००००	२	५०००००					१	२५००००					१२५००००

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	तक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष (बजेट र हजारमा)											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
10.4	जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावहरूको जोखिममा रहेका महिलाहरूलाई जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन तर्फ उन्मुख गराउन सिपमुलक तालिम सञ्चालन गर्ने ।	जना	१००	३००००	३००००००		२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	३००००००	
10.5	गरीब, भूमिहीन र संकटासन्न घरधुरीको अनुकूलनका लागि सिप विकास तालिम सञ्चालन	जना	३०	३००००	९०००००		६	१५००००	६	१५००००	६	१५००००	६	१५००००	६	१५००००	९०००००	
	जम्मा रकम				३९९५६०००			२१६००००		८८५६०००		९३८००००		१५३८००००		४१८००००	३९९५६०००	
	कूल जम्मा बजेट				९६२१२०००			२०८१२०००		२३८६००००		३४११००००		११०३५०००		१९२१२०००	९६२१२०००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाई	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा												कूल अनुमानित बजेट
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087				
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
1.9	तरकारी संकलन केन्द्र डिपो निर्माण	गोटा	१	१५००००	१५००००					१	१५००००							१५००००	
1.10	बजार व्यवस्थापन सामाग्री व्यवस्थापन	पटक	२	१५००००	३०००००					१	१५००००	१	१५००००					३०००००	
1.11	पालिका स्तरीय कृषक सञ्जाल गठन	पटक	१	५००००	५००००					१	५००००							५००००	
1.12	उत्पादनमा आधारित अनुदान कार्यक्रम	पटक	५	१५००००	७५००००					१	१५००००	१	१५००००	२	३०००००			७५००००	
1.13	अगुवा कृषकहरुलाई पुरस्कार सम्मान कार्यक्रम	पटक	५	१०००००	५०००००					१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००			५०००००	
1.14	फलफुलका विरुवा वितरण	पटक	५	१०००००	५०००००					१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००			५०००००	
1.15	कम्पोष्ट मल बनाउने तालीम	पटक	५	१५००००	६०००००					१	१५००००	२	३०००००					६०००००	
1.16	कृषि विमा	पटक	५	२०००००	१००००००					१	२०००००	१	२०००००	१	२०००००			१००००००	
1.17	पशु विमा	पटक	५	१५०००००	७५०००००					१	१५०००००	१	१५०००००	१	१५०००००			७५०००००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाई	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
1.18	बाखापालन तालीम	पटक	३	५००००	१५००००		१	५००००	१	५००००	१	५००००				१५००००		
1.19	अध्ययन अवलोकन भ्रमण	पटक	२	२५००००	५०००००		१	२५००००	१	२५००००						५०००००		
1.20	बाखाको सुधारीएको खोर निर्माण (सिखे, डुङ्डे र चिनमा)	गोटा	६०	५००००	३००००००		२०	१००००००	२०	१००००००	२०	१००००००				३००००००		
1.21	भकारो सुधार	गोटा	५०	१५०००	७५००००		२०	३०००००	२०	३०००००	१०	१५००००				७५००००		
1.22	नरल सुधार ब्याड बोका वितरण	गोटा	१५	५००००	७५००००		३	१५००००	३	१५००००	३	१५००००	३	१५००००		७५००००		
1.23	डिपिड ट्याकी निर्माण	गोटा	५	५००००	२५००००		१	५००००	२	१०००००	२	१०००००				२५००००		
1.24	पशु स्वास्थ्य शिविर	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००		५०००००		
1.25	भुईँ घाँसको बीउ वितरण	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००		५०००००		
1.26	घाँसको बीरुवा वितरण	पटक	५	७५०००	३७५०००		१	७५०००	१	७५०००	१	७५०००	१	७५०००		३७५०००		

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
V3, V4																		
	जम्मा रकम				११९२७०००			११५६०००	३२३१०००	३३८००००	२८६५०००	१२९५०००						
2	वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण																	
2.1	सिख्रेमा बृक्षारोपण	गोटा	५००	४०	२००००				१	२००००						२००००		
2.2	वन समितिका सदस्यहरूलाई क्षमता विकास तालीम	पटक	१	१०००००	१०००००				१	१०००००						१०००००		
2.3	अग्नी नियन्त्रण दस्ता तयारी र तालीम	पटक	१	२००००	२००००				१	२००००						२००००		
2.4	अग्नी नियन्त्रण सामग्री व्यस्थापन	पटक	१	१५००००	१५००००						१	१५००००				१५००००		
2.5	वनमा भएका स्याउला पतकर निकाल्ने	पटक	५	५०००	२५०००			१	५०००	५०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००	२५०००	
2.6	रम्दी चिन देउराली सा.व.उ.स.मा वृक्षारोपण	गोटा	१०००	४०	४००००				०.५	२००००	०.५	२००००				४००००		

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाई	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
2.7	नयापाटा सा.व.उ.स.मा वृक्षरोपण	गोटा	१०००	४०	४००००		०.५	२००००	०.५	२००००	०.५	२००००				४००००		
2.8	नया पधेरो र टुनीख आसपास वन क्षेत्रमा वृक्षरोपण	गोटा	५००	४०	२००००		१	२००००								२००००		
2.9	जुजुनेटा सा.व.उ.स.मा वृक्षरोपण	गोटा	१०००	४०	४००००				१	४००००						४००००		
2.10	रानीविन सा.व.उ.स.मा वृक्षरोपण	गोटा	१०००	४०	४००००		०.५	२००००	०.५	२००००	०.५	२००००				४००००		
2.11	चकचकै चावेखोला माथी वृक्षरोपण	गोटा	१०००	४०	४००००		०.५	२००००	०.५	२००००	०.५	२००००				४००००		
	जम्मा रकम				५,३५,०००		५,०००	२,४५,०००		२,७५,०००		५,०००				५,३५,०००		
3	उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वाधार क्षेत्र																	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाई	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा												कूल अनुमानित बजेट
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087				
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
3.1	सिस्त्रेमा सडकमा नाली निर्माण गरी भल नियन्त्रण	मीटर	१०००	१०००	१००००००							१	५०००००	०.५	५०००००	१००००००			
3.2	सिस्त्रेमा सिचाई पोखरी निर्माण	गोटा	१	५०००००	५०००००			१	५०००००							५०००००			
3.3	तिम्बा खोलाको संरक्षण गर्न ग्यावीन जाली मुहान संरक्षण गर्ने	गोटा	१००	५०००	५०००००		०.५	२५००००	०.५	२५००००						५०००००			
3.4	रम्दीबिशी लिफ्ट खानेपानी बिस्तार		१	५०००००	५०००००				०.५	२५००००		०.५	२५००००	०.५	२५००००	५०००००			
3.5	जुजुनेटा भल नियन्त्रण	पटक	१	१०००००	१०००००		१	१०००००								१०००००			
3.6	रम्दी चिन पम्पीड खानेपानी ट्याकी र ईनारमा तारजाली घेरावार	पटक	१	२०००००	२०००००				१	२०००००						२०००००			
3.7	चौरपानी खानेपानीमुहानमा तारजाली	गोटा	१०	५०००	५००००		१	५००००								५००००			
3.8	साउनेपानीमा भल नियन्त्रण	मिटर	१५०	१५००	२२५०००							१	२२५०००			२२५०००			

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ हजारमा											
							आर्थिक वर्ष २०८२/०८३		आर्थिक वर्ष २०८३/०८४		आर्थिक वर्ष ०८४/०८५		आर्थिक वर्ष २०८५/०८६		आर्थिक वर्ष २०८६/०८७		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
V3, V4																		
3.17	सिखेमा पोखरी मर्मत	पटक	२	१५००००	३०००००							१	३०००००				३०००००	
3.18	उपल्लो सिखेमा सोलार लिफ्ट खानेपानी विस्तार	पटक	१	२५०००००	२५०००००							०.५	१२५००००	०.५	१२५००००		२५०००००	
3.19	तिम्राखोला मा सिचाई कुलो निर्माण	मिटर	५००	५००	२५००००							१	२५००००				२५००००	
3.20	पार्थुगा सिचाई कुलो निर्माण	पटक	१	२५००००	२५००००							१	२५००००				२५००००	
3.21	नया पधरो देखी ठकुरी टोल खानेपानी आयोजना	पटक	१	१००००००	१००००००											०.५	५०००००	१००००००
3.22	डुङ्गुडे पानीखोला देखी खडका टोल खानेपानी आयोजना	पटक	१	१००००००	१००००००											०.५	५०००००	१००००००
3.23	चिसापानी खोला देखी रन्दीबेशी सम्म खानेपानी पाईप खरीद	पटक	१	५०००००	५०००००											१	५०००००	५०००००

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
V3, V4																		
4	स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती																	
4.1	भल विकास		५०	५००००	२५०००००		१०	५०००००	१०	५०००००	१०	५०००००	१०	५०००००	१०	५०००००	२५०००००	
4.2	बजार क्षेत्रमा नाली व्यवस्थापन		४	५५००००	२२०००००		१	०	१	५०००००	१	५०००००	१	६०००००	१	६०००००	२२०००००	
4.3	फोहर व्यवस्थापन		५	१५००००	७५००००		१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००	७५००००	
	जम्मा रकम				५४५००००			६५००००		११५००००		११५००००		१२५००००		१२५००००	५४५००००	
5	स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई																०	
5.1	स्टेचर खरिद सवै वडामा २ वटा	गोटा	१८	४०००	७२०००		१	३६०००	१	३६०००							७२०००	
5.2	खानेपानी तथा सरसफाई जनचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	१	१००००	१००००		१	१००००									१००००	
5.3	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	पटक	१	२०००००	२०००००				१	२०००००							२०००००	
5.4	विपद् व्यवस्थापन समिति सदस्यहरूकालागी प्राथमिक उपचार तालीम	पटक	१	५००००	५००००						१	५००००					५००००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित बर्ष	आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा																		
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट								
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट									
						V3, V4																			
5.5	विपद् व्यवस्थापन सामग्री वितरण	पटक	१	१०००००	१०००००											१	१०००००							१०००००	
5.6	महिलको आङ्गखस्ने समस्या विषयमा शिबिर सञ्चालन	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००																१०००००
5.7	पौष्टिक आहार वितरण तयारी तथा प्रयोगका विषयमा तालीम (स्थानीय खाना प्रवर्धन)	पटक	१	१०००००	१०००००			१	१०००००																१०००००
	जम्मा रकम				७१२०००				२२६०००		३३६०००		५००००				१०००००								७२००००
6	जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनिकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन																								
6.1	खोज तथा उद्यार तालीम	पटक	२	१०००००	२०००००							१	१०००००										१	१०००००	२०००००
6.2	प्राथमिक उपचार तालीम	पटक	२	१०००००	२०००००							१	१०००००										१	१०००००	२०००००

आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा																		
सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		परिमाण
6.9	बायोडाटा मन्दिर नजीक पहिरोमा तारजाली	गोटा	३०	५०००	१५००००								१	१५००००			१५००००	
6.10	जोखिम युक्त घरको संरक्षण (सिता खडका, शान्त व. के.सी., कुल व. के.सी., यदयमान खडका, धन व. खडका, सरस्वती वस्नेत रेशम वहादुर खडका)	पटक	७	१०००००	७०००००			७	७०००००								७०००००	
7	जलस्रोत तथा उर्जा				७९००००			१	४००००	२	२०००००	३	२५००००	०	०	३	३०००००	७९००००
7.1	मुलाखोला पुहान संरक्षणको लागि तार जाल घेरावार ५० वटा पोल, १००० मी काडेतार	पटक	१	१५००००	१५००००						१	१५००००					१५००००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ष	आर्थिक वर्ष २०८६ हेतु हजार मा											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
9	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन					V3, V4												
9.1	टोल विकास संस्थाहरुका सदस्यहरुकालागी सुशासन तालीम	ईभेन्ट	२५	१५००००	३७५००००		५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	५	७५००००	३७५००००	
9.2	लैंगिक विधि विश्लेषण तालीम	ईभेन्ट	५०	१००००	५०००००		१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	१०	१०००००	५०००००	
9.3	एकल महिलाकालागी जीविकोपार्जन सहयोग कार्यक्रम	जना	५०	२५०००	१२५००००		१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१०	२५००००	१२५००००	
9.4	अपांग भएका व्यक्तिहरुकालागी सहायक सामग्री वितरण	जना	७०	२५०००	१७५००००		५	१२५०००	२०	५०००००	२०	५०००००	२०	५०००००	५	१२५०००	१७५००००	
9.5	महिलाहरुलाई उद्घोषण तालीम	जना	२०	१०००००	२००००००				२०	२००००००	२०	२००००००					२००००००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाह	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
9.6	बालबिवाह विरुद्ध हुने यौ न दुर्व्यवहार, बालश्रम, बेजविखन जस्ता विषयमा सचेतना कार्यक्रम	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००	
9.7	लैंगिक हिंसा विरुद्धको अभियान	पटक	५	१०००००	५०००००		१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	५०००००	
9.8	अटो व्यवसाय सञ्चालन गर्न ईच्छुक महिला प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम	जना	४	१५००००	६०००००				१	१५००००	१	१५००००	२	३०००००			६०००००	
	जम्मा रकम				१०६५००००			१४२५०००		१९५००००		३९५००००		२१०००००		१४२५०००	१०६५००००	
10	जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास																	
10.1	वडा स्तरमा जलवायु परिवर्तन तालीम	पटक	२	१५००००	३०००००				१	१५००००					२	१५००००	३०००००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	इकाई	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित वर्ग V3, V4	आर्थिक वर्ष १बजेट हजारमा											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
10.2	जलवायु परिवर्तन अनुकूलनसचेतना तालिम सञ्चालन गर्ने ।	पटक	२५	४००००	१००००००		५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००	५	२०००००	१००००००	
10.3	जलवायु परिवर्तनको असर र जोखिम न्यूनीकरण एवम् अनुकूलनका उपाय सम्बन्धि जलवायु परिवर्तनविद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	गोटा	५	२५००००	१२५००००		२	५०००००	२	५०००००				१	२५००००		१२५००००	

सि. नं.	मुख्य क्षेत्र तथा क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	दर	जम्मा	लक्षित बर्ष	आर्थिक वर्ष १ बजेट हजारमा											
							आर्थिक वर्ष 2082/083		आर्थिक वर्ष 2083/084		आर्थिक वर्ष 084/085		आर्थिक वर्ष 2085/086		आर्थिक वर्ष 2086/087		कूल अनुमानित बजेट	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
10.4	जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावहरुको जोखिममा रहेका महिलाहरुलाई जलवायु उथानशील जीविकोपार्जन तर्फ उन्मुख गराउन सिपमुलक तालिम सञ्चालन गर्ने ।	जना	१००	३००००	३००००००	V3, V4	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	२०	६०००००	३००००००	
10.5	गरीब, भूमिहीन र संकटासन्न घरधुरीको अनुकूलनका लागि सिप विकास तालिम सञ्चालन	जना	३०	३००००	९०००००		६	१५००००	६	१५००००	६	१५००००	६	१५००००	६	१५००००	९०००००	
	जम्मा रकम				६४५००००			१४५००००		१६३००००		९५००००		१२३००००		११३००००	६४५००००	
	कूलजम्मा बजेट				५४६९६०००			५७३५०००		१२०६३०००		१४७१५०००		१३३२५०००		९५५५०००	५४६९६०००	

सन्दर्भ सामाग्री

- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ र २०७६
- राष्ट्रिय अनुकुलन कार्ययोजना ९नापा० २०६७
- स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना संरचना २०६७
- परिमार्जित स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना संरचना २०७६
- राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन, २०८२
- गाउँपालिका पार्श्वचित्र, माण्डवी गाउँपालिका, जस्पुर, प्यूठान २०७८
- माण्डवी गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल, २०८०
- माण्डवी गाउँपालिकाको वस्तुगत वितरण, २०७६, माण्डवी गाउँपालिका
- विश्व बैंकको <https://climateknowledgeportal.worldbank>
- DHM, 2017. Climate change scenarios of Nepal for National Adaptation Plan (NAP) Formulation Process in Nepal. Department of Hydrology and Meteorology, Ministry of Population and Environment, Kathmandu

अनुसूचीहरु

अनुसूची १: स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमा तथा संश्लेषण गोष्ठीका सहभागीहरू

क्र स	नाम	पद	आवद्ध सस्था
१	नमराज अधिकारी	अध्यक्ष	माण्डवी गाउँपालिका
२	पूर्ण प्रसाद कालाथोकी	उपाध्यक्ष	माण्डवी गाउँपालिका
३	भिमकान्त भण्डारी	प्रमुख प्रसासकिय	माण्डवी गाउँपालिका
४	बाम बहादुर बुढा	वडा अध्यक्ष	माण्डवी गाउँपालि वडा नं १
५	प्रकाश वली	वडा अध्यक्ष	माण्डवी गाउँपालिका वडा नं २
६	धनेन्द्र कार्की	वडा अध्यक्ष	माण्डवी गाउँपालिका वडा नं ३
७	डिल बहादुर घर्ती मगर	वडा अध्यक्ष	माण्डवी गाउँपालिका वडा नं ४
८	दुर्गा प्रसाद आचार्य	वडा अध्यक्ष	माण्डवी गाउँपालिका वडा नं ५
९	जिता मित्र सुनार	प्रवक्ता कार्यपालिका सदस्य	माण्डवी गाउँपालिका
१०	तुल्सा दमाई	कार्यपालिका सदस्य	माण्डवी गाउँपालिका
११	रमा पौडेल	कार्यपालिका सदस्य	माण्डवी गाउँपालिका
१२	वालीका नेपाली	कार्यपालिका सदस्य	माण्डवी गाउँपालिका
१३	शुसिला घर्ती	कार्यपालिका सदस्य	माण्डवी गाउँपालिका
१४	बलराम पौडेल	प्रशासकिय अधिकृत	माण्डवी गाउँपालिका
१५	माधव के सी	सहायक लेखा अधिकृत	माण्डवी गाउँपालिका
१६	कमल योगी	सब इन्जिनियर	माण्डवी गाउँपालिका
१७	तुल्सी कार्की	सहायक शिक्षा अधिकृत	माण्डवी गाउँपालिका
१८	नारायण जि सी	सि हे व अधिकृत	माण्डवी गाउँपालिका
१९	मित्रमणि पौडेल	स ले अ	माण्डवी गाउँपालिका
२०	मनोज वित्रम सिंह	विपद् अधिकृत	ऋक्च्छ, प्रतिवद्ध परियोजना
२१	तेज बहादुर पुन मगर	गाउँ प्रहरी	माण्डवी गाउँपालिका
२२	तुफान अधिकारी		माण्डवी गाउँपालिका
२३	मीन बहादुर पुन	प्र अ	माण्डवी मा. वि.
२४	नारायण प्रसाद पौडेल	प्रतिनिधि	भुवनेश्वरी सा व उ स
२५	टंक प्रसाद शर्मा	रा अ जि का	
२६	दाम बहादुर कार्की	पोषण सहजकर्ता	माण्डवी गाउँपालिका
२७	जित्ता कुमारी खत्री	प स्वा प्रा	माण्डवी गाउँपालिका
२८	समिक्षा पौडेल	रोजगार संयोजक	माण्डवी गाउँपालिका
२९	कमला रसाईली	उधम विकास सहजकर्ता	माण्डवी गाउँपालिका

क्र स	नाम	पद	आवद्ध सस्था
३०	कमला खड्का	का वा वडा अध्यक्ष	माण्डवी गाउँपालिका वडा नं ५
३१	सबिन नेपाल	विपद् अधिकृत	PIN
३२	ज्ञानी अधिकारी	अध्यक्ष	विरिलेख सा. व. उ. स.
३३	पिम बहादुर घर्ती	अध्यक्ष	त्रिवेणी सा. ब. उ. स.
३४	बसन्ता अधिकारी	अध्यक्ष	सून्नानी कृषक समूह
३५	मेनुका महारा	अध्यक्ष	भूमियान कृषक समूह
३६	सुसिला बोहरा	कोषाध्यक्ष	सिमलचौर कृषक समूह
३७	खिमा के सी	खिमा के सी	हरियाली कृषक समूह
३८	कुल बहादुर के सी	ना प्रा स	माण्डवी गाउँपालिका
३९	शंकर भट्ट	PM PEEDA÷LOCAP	जनताका लागि उर्जा तथा वातावरण विकास केन्द्र
४०	उषा ठकुरी	CC÷DRR Officer÷ LOCAP	जनताका लागि उर्जा तथा वातावरण विकास केन्द्र
४१	मोहन सुवेदी	FC PEEDA÷LOCAP	जनताका लागि उर्जा तथा वातावरण विकास केन्द्र
४२	समिर पौडेल	AT PEEDA÷LOCAP	जनताका लागि उर्जा तथा वातावरण विकास केन्द्र
४३	यमि खड्का	FF PEEDA÷LOCAP	जनताका लागि उर्जा तथा वातावरण विकास केन्द्र
४४	रोम बहादुर पुन	FF PEEDA÷LOCAP	जनताका लागि उर्जा तथा वातावरण विकास केन्द्र
४५	पूनम राउत	प्रतिनिधि	नन्दी पोखरी सा ब उ स
४६	माधव पोखरेल	जनस्वास्थ्य अधिकृत	माण्डवी गाउँपालिका
४७	मदन घिमिरे	का स	माण्डवी गाउँपालिका

अनुसूची २: जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विवरण

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	हालको अवस्थाको स्तर
<p>प्राकृतिक सम्पत्ती</p> <p>वन, जडिबुटी तथा वन्यजन्तु</p> <ul style="list-style-type: none"> • यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ११३.४५३ वर्ग कि.मी.मध्ये वनक्षेत्रले ९७४.७९ व. की. मी.० ६५.९३ प्रतिशत ओगटेको छ भने कृषि क्षेत्रले १.५२० वर्ग की. मी. ९१.३४ प्रतिशत० भूमी ओगटेको छ। • १५ वटा सामुदायिक वनहरू स्थानीय उपभोक्तोहरूले व्यवस्थापन गरिरहेका छन् भने गाउँपालिकामा ४ वटा कवुलियती वन र १ धार्मिक वन रहेको छ। • वनमा आवद्ध रहेका घरधुरीहरू मध्ये ९० प्रतिशतले वनबाट प्राप्त हुने दाउरा ईन्धनको रूपमा प्रयोग गर्ने गरेका छन्। साथै काठ, दाउरा, घाँस र सोत्तर वनबाट नै लिने गरेका छन्। • यस पालिकामा वनजन्य जडिबुटीहरूमा श्रीखण्ड, रुद्राक्ष, अमला, चिराइतो, चुत्रो, सुगन्धकोकिला, साजबन, सुगन्धवाल, लहरे गुर्जो, हर्षो, बर्रो, कुरिलो, तितेपाती, दालिचिनी, तेजपात, गुर्गुस, बोभो, टिमूर रिठ्ठा, जस्ता जडिबुटी र विभिन्न वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गी पाइन्छन्। • सामुदायिक वनमा खुल्ला चरिचरण, आगोलागी र वन व्यवस्थापनको कार्य नहुँदा वनको हैसियत कम हुँदै गएको छ। <p>माटो तथा जग्गा जमिन</p> <ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफलको २१.९४ वर्ग कि. मी. खेतियोग्य जमिन रहेकोमा त्यसको करिव ३५ प्रतिशत जमिन सिँचाईयुक्त खेत रहेको छ। • केहि खेतहरूमा सिँचाईको सुविधा भएता पनि पानीको अभाव क्रमश बढ्दै गएको छ। ६३३० पाथी पाखो जमिन रहेकोछ • बर्सेनी खडेरी परिरहेको उत्पादनमा कमी, सिँचाईको अपर्याप्तता तथा सिँचाई भएको ठाउँमा पानी पर्याप्त नपुगेकोले उत्पादनमा कमी हुँदै गएको छ। 	<p>वनको राम्रो व्यवस्थापन भई वन पैदावारमा राम्रो पहुँच हुनेछ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • वनको नवीकरण भई कार्ययोजना अनुरूप काम गरि हरियाली हुनेछ। • मुहानहरू संरक्षण भई पानीको मात्र बृद्धि हुनेछ। • सिँचाईमा पूर्णनिर्माण देखि खानेपानी अनुकूलता कार्य कायम भएको। • सुकेका मुहानहरूमा वृक्षारोपण गर्ने र वडाका सबै घरधुरीलाई प्राप्त मात्रमा खानेपानी तथा सिँचाईको पहुचमा पुगेको छ। • खडेरी सहनसक्ने प्रजाती लगाइने छ। सिँचाईका किफायती माध्यम खोजी व्यवस्था गरिने छ। • कृषिमा आधुनिकीकरण गरी व्यवसायीक फलफुल खेती गरिनेछ। • बाँभो खेतबारीमा आधुनिक खेती गर्नका लागि कृषि नीती तर्जुमा गरि कार्यान्वयन भएको हुनेछ। 	<p>हालको अवस्थाको स्तर</p>	<p>हालको अवस्थाको स्तर</p>

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	हालको अवस्थाको स्तर
<p>भौतिक सम्पत्ती</p>	<p>विद्यालयका भवन तथा पूर्वाधारहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकामा १५ वटा वाल शिक्षा केन्द्र र १७ वटा सामुदायिक विद्यालयहरू रहेका छन् । यी विद्यालयहरूको भवन तथा भौतिक पूर्वाधार ९खेल मैदान, कक्षाकोठाको फर्निचर तथा भ्याल ढोकाहरू० को अवस्था कमजोर रहेको छ । <p>मोटरवाटो तथा गोरेटावाटोका पहच</p> <ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गाउँपालिका अन्तर्गतका सबै वडाहरूमा विगत वर्षहरूदेखी नै मोटर बाटो खनिएको तथा जीप र बसहरू गुड्न थालेका हुन । वडा नं. १ मा सिमाना सम्म पक्की बाटोको सुविधा रहेको छ भने नियमित रुपमा सार्वजनिक यातायातका साधनहरूले सेवा दिईरहेका छन् । अन्य बस्तिहरूमा आवत जावत गर्नकालागी कच्चीबाटोहरू खोलिएका छन् । वडा नं. २ मा पक्कीबाटो नभएतापनि कच्चीकोटो खोलिएको छ । प्रत्येक दिन एक वटा सार्वजनिक बसले मार्कावा देखी विजुवार सम्म सेवा दिईरहेको छ भने अन्य जीपहरू अटोहरूले आवश्यकता अनुरूप सेवा उपलब्ध गराईरहेका छन् । वडा नं. ३ मा भालुवाड देखी रोल्पा जाने मुख्यबाटो पर्ने भएकाले सार्वजनिक यातायातका साधनहरूको चाँप बढ्दो क्रममा रहेको छ र वडा कार्यालयबाट अन्य बस्तिहरूमा जनाको लागी कच्चीबाटोहरू खोलिएको र वर्षभरी नै आवत जावत गर्न सकिने अवस्था रहेको छ । वडा नं. ४ उदयपुरकोटबाट गाउँपालिका केन्द्र सम्म सार्वजनिक बस दिनमा १ वटा नियमित रुपमा सेवा दिईरहेको छ । वडाबाट अन्य बस्तिमा जानकालागी बाटोको ट् याक खोलिएको छ । वडा नं. ५ मा पनि बाटोको सुविधा रहेको छ भने गाउँका बस्तिहरूमा जानकोलागी पनि बाटोहरू खुलेको, नियमित रुपमा भाडाका गाडीहरू, तीन पांग्रे गाडीहरू अवश्यकता अनुसार पाईन्छन् । 	<p>भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर</p> <ul style="list-style-type: none"> पक्की भवन, भ्याल ढोका, शौचालय, खानेपानी जस्ता भौतिक संरचना व्यवस्थित भएको हुने छ । मोटर बाटो गाउँ पालिकाको प्राथमिकतामा रहेको र क्रमशः बाटोको स्तर बृद्ध हुदै जानेछ । सबै कुलोलाई RCC गरि पक्की भई राम्रो सेवा प्रदान हुनेछ । पहिरोगको रोकथाम र पुलहरूको मर्मत भई राम्रो पहुँच हुनेछ । गाउँपालिकामा विद्युतको प्रवाहमा नियमितता भई ईन्धनको रुपमा प्रयोग भैरहेको दाउरा र एल. पी. जि ग्याँस क्रमशः घट्टदै गई विद्युतीय चुलोको प्रयोग बढ्नेछ । 	<p>३</p>

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	हालको अवस्थाको स्तर
	<p>सिंचाई सुविधा</p> <ul style="list-style-type: none"> • खेतियोग्य जमिन मध्ये अक्रांस जमिन मौषमी वर्षामा निर्भर रहेको छ। यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल मध्ये खेतियोग्य जमिनको क्षेत्रफल २१.९२ वर्ग कि. मि. को ३५ प्रतिशत जमिन सिंचाईयुक्त रहेको छ। • केहि सिंचाई कुलोहरु क्रमशः पक्की हुने क्रममा रहेका छन्। 		
	<p>पुल पुलेसाहरु</p> <ul style="list-style-type: none"> • यस पालिकामा ११ वटा भोलुङ्गे पुलहरु ४ वटा पक्की पुलहरु निर्माण भएका छन्। <p>विद्युत :</p> <ul style="list-style-type: none"> • यस पालिकामा बुटवल पावर कम्पनी बाट उत्पादित जलाविद्युत वितरण गर्दै आईरहेको छ। साथै नेपाल प्राधिकरणको विद्युत पनि विस्तार भएको छ। सबै घरधुरीमा बत्तिको पहुँच रहेको छ। <p>शौचालय</p> <ul style="list-style-type: none"> • यस गाउँपालिकामा ७१ घरधुरीहरूमा फ्लस भएको शौचालय, १०७४ घरधुरीमा फ्लस भएको सेफ्टी टंकी सहितको शौचालय, २५८ घरधुरीमा कच्ची शौचालय, २१०४ घर मा साधारण शौचालय, १ वटा सार्वजनिक शौचालय र १४ घरधुरीहरूमा शौचालयको व्यवस्था नभएको अवस्था छ। 		

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको हालको अवस्था र गुणास्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणास्तर	हालको अवस्थाको स्तर
मानवीय सम्पत्ती	<ul style="list-style-type: none"> कृषि प्राविधिक महिला ७ जना पुरुष ७ जना, इलेक्ट्रीसियन पुरुष १४ जना, निर्माण सम्बन्धि सिकर्मी १४ जना, सिलाई बुनाई, बुटिक सम्बन्धि सीप भएका महिला ८३ पुरुष ८ जना, ईन्जिनियरिङ्ग अटोमोवाईल सीप भएका पुरुष ३ जना, होटल सम्बन्धि तालिम प्राप्त पुरुष १७ महिला २ जना, कानूनी साक्षरतामा महिला २ जना पुरुष ४ जना, पशु स्वास्थ्य प्राविधिक महिला २ जना पुरुष ४ जना, वन सम्बन्धि सीप ज्ञान भएका पुरुष १ महिला १ जना, सूचना तथा प्रविधि क्षेत्रमा महिला ५ जना र पुरुष १६ जना रहेका छन् । यसै गरी शैक्षिक अवस्थाका सन्दर्भमा यस पालिकामा स्नातकोत्तर गरेका पुरुष ४४ जना र महिला २१ जना, स्नातक तह पास गरेका पुरुष १७६ र महिला २१८ जना, प्राविधिक एस. एल. सी. पुरुष ३ जना, माध्यमिक तह पास गरेका पुरुष १८४० र महिला १५८३ जना, आधारभूत तह पास गरेका पुरुष ४८५२ र महिला ३५६९ जना, साधारण लेखपढ गर्न सक्ने साक्षर पुरुष ८८४ र महिला १५७३ जना, निरक्षर पुरुष ३७६ र महिला ७९४ जना रहेका छन् । रोजगारीको अन्दर्भमा यस पालिकामा कृषि तथा पशुपालनमा मात्रै लागेका ७६ जना महिला र ४२७ जना पुरुष, नोकरी जागिरमा पुरुष ११२२ र महिला २४६ जना, उद्योग तथा व्यापारमा ८८ महिला र १९२ पुरुष, ज्याला मजदुरी गर्ने ४ जना महिला र २९८ पुरुष, बैदेशिक रोजगारमा महिला १०४ जना र पुरुष २४९१ जना रहेका छन् भने ६१३ पुरुष र ३०६ जना महिला बेरोजगार रहेको तथ्याङ्क छ । 	<ul style="list-style-type: none"> सीपमुलक दक्षता बृद्धि भई आमदानी बढेको हुनेछ । थोरै बाँकी रहेको निरक्षरता दर मा कमी भई पुर्ण साक्षर भएको हुनेछ साथै उच्च शिक्षा प्राप्त गर्ने, प्राविधिक शिक्षा प्राप्त गर्ने संख्यामा बृद्धि भई रोजगारीमा लाग्ने र आय आर्जनमा बृद्धि हुनेछ । आय अर्जन तथा रोजगारीको सिर्जना स्थानीय स्तरमै भई बैदेशिक रोजगारीको मात्रै भर पर्नुपर्ने अवस्थामा कमी भएको हुनेछ भने सिजनल रोजगारीकालागी भारत जाने क्रम बन्द हुनेछ । 	३

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको हालको अवस्था र गुणास्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणास्तर	हालको अवस्थाको स्तर
आर्थिक सम्पत्ती	<ul style="list-style-type: none"> आम्दानीका मुख्यस्रोतहरूमा सरकारी तथा गैर सरकारी नोकरी, बैदेशिक रोजगारी, ब्यापार व्यवसाय, स्थानीय ज्वाला मजदुरी, कृषि तथा पशुपालन रहेका छन्। केही घरहरूबाट मजदुरीकालागि भारत जानेको संख्या पनि बढ्दो क्रममा रहेको छ। यस मुलुकमा बैदेशिक रोजगारीमा जानेको संख्या पनि बढ्दो क्रममा रहेको छ। यस पालिकाबाट २५९५ जना वैदेशिक रोजगारीमा गएका छन्। आर्थिक कारोवारका लागि महिला समूहहरूमा मासिक वचत, बैंकिङ स्रोत, सहकारी संस्था, रेमिट्यान्सहरूको सेवाहरू रहेका छन्। साना तथा घरेलु उद्योगहरूमा फर्निचर, सालको पातको दुना टपरी बनाउने, ग्रील उद्योग, कुटानी पिसानी मिलहरू, सिलाई बुनाइ उद्योग, होट, एवं लजहरू, मेटल उद्योग गरी १७० वटा उद्योगहरू विधिवत् रूपमा घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिमा दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका छन्। 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा पाईने वस्तुहरूको आधारमा साना तथा घरेलु उद्योग सञ्चालन तथा साना उद्योगको व्यवस्थापन गर्ने बैंकिङ तथा वित्तीय संस्थाको संख्या बृद्धि हुने र सेवा सुविधाहरूको गुणास्तरमा बृद्धि भएको हुने छ। (ATM) सेवा सुचारु भएको हुनेछ। 	२.५
सामाजिक सम्पत्तीहरू	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक वन, कवुलियती वनहरू क्रियाशिल रहेका छन्। कृषक समूह, आमा समूह, महिला समूह गठन तथा परिचालन भएका छन्। केहि युवा क्लवहरू पनि रहेका छन्। सहकारी संस्थाहरू क्रियाशिल रहेका छन् र धेरै जसो घग्घुरीहरू यी संस्थामा आवद्ध रहेका छन्। धार्मिक आस्थाका केहि मन्दिर, सांस्कृति मेला पर्वहरू रहेका छन्। यस पालिकामा सुरक्षा निकायको उपस्थितिका सन्दर्भमा पालिकाको केन्द्र जसुरमा अस्थाई प्रहरी विट र देविस्थानमा प्रहरी चौकी र ट्रफिक प्रहरी कार्यालय रहेको छ। वडा कार्यालयहरूले स्थानीय रुपमा नै सेवा प्रदान गरेका छन् र ५ वटै वडाको आफ्नै भवनहरू रहेको छ। यस पालिकाको होक वडामा स्वास्थ्य चौकीहरू रहेको र सवैमा दर्बन्दी अनुसारको पदपुर्ति हुन नसक्दा करार कर्मचारीहरूबाट सेवा प्रवाह भैरहेको छ। यस गाउँपालिकामा १३ वटा घरहरू सुकुम्बासी रहेका छन्। 	<ul style="list-style-type: none"> समूह संस्थाहरूको क्रियाशिलता बढ्ने छ प्रहरी चौकी तथा वडा कार्यालयहरूको व्यवस्थित भवन निर्माण भई सर्वसुलव सेवाहरू प्रवाह भएको हुनेछ। वडास्तरमा व्यवस्थित सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थाहरूको सर्वाधिकरण भएको हुनेछ। 	२.५

अनुसूची ३ : वडा नं. १ का बस्तिहरूको जोडागत संकटासन्नता स्तरीकरण

	श्रीकोट,	खरिवाड	धुरंगा, माभटोल	तिमिले	बडेचौर	साभ्रपाटा शान्तीटोल	राईपल क्षेडापोखरी	कात्तिके, दमारे	कुमलटार	तल्लो सिमलचौर	उपल्लो सिमलचौर	शक्लेनी	माभटोल	श्रेणी
श्रीकोट		खरिवाड	श्रीकोट	तिमिले	बडेचौर	श्रीकोट	श्रीकोट	कात्तिके, दमारे	कुमलटार	तल्लो सिमलचौर	उपल्लो सिमलचौर	श्रीकोट	श्रीकोट	चैथो
खरिवाड			खरिवाड	तिमिले	खरिवाड	खरिवाड	खरिवाड	खरिवाड	खरिवाड	तल्लो सिमाचौर	खरिवाड	खरिवाड	खरिवाड	दोभ्रो
धुरङ्गा, माभटोल				तिमिले	बडेचौर	साभ्रपाटा	राईपल	कात्तिके, दमारे	कुमलटार	तल्लो सिमाचौर	उपल्लो सिमलचौर	धुरङ्गा	धुरङ्गा	छेटौं
तिमिले					तिमिले	तिमिले	तिमिले	तिमिले	तिमिले	तल्लो सिमाचौर	उपल्लो सिमलचौर	तिमिले	तिमिले	दोभ्रो
बडेचौर						बडेचौर	बडेचौर	बडेचौर	कुमलटार	तल्लो सिमाचौर	उपल्लो सिमलचौर	बडेचौर	बडेचौर	तेभ्रो
साभ्रपाटा शान्तीटोल							साभ्रपाटा	कात्तिके, दमारे	कुमलटार	तल्लो सिमाचौर	उपल्लो सिमलचौर	साभ्रपाटा	साभ्रपाटा	
राईपल क्षेडापोखरी								कात्तिके, दमारे	कुमलटार	तल्लो सिमाचौर	उपल्लो सिमलचौर	राईपल	राईपल	पाँचौं
कात्तिके, दमारे									कात्तिके	तल्लो सिमाचौर	उपल्लो सिमलचौर	कात्तिके	कात्तिके	छेटौं
कुमलटार										तल्लो सिमाचौर	उपल्लो सिमलचौर	कुमलटार	कुमलटार	तेभ्रो
तल्लो सिमलचौर											तल्लो सिमाचौर	तल्लो सिमाचौर	तल्लो सिमाचौर	पहिलो
उपल्लो सिमलचौर												उपल्लो सिमलचौर	उपल्लो	दोभ्रो
शक्लेनी													शक्लेनी	पाँचौं
माभटोल														छेटौं
	५	१०	२	१०	७	२	३	६	७	११	१०	३	२	

अनुसूची ४ : वडा नं. २ का बस्तिहरूको जोडागत संकटासन्नता स्तरीकरण

	ढाँगा	गोलवाड	धनचौर	रातापानी	मर्कावाड	पुक्रक	खुक्लीचौर	ढिकावन	काभ्रे	स्तर
ढाँगा		ढाँगा	धनचौर	रातापानी	मर्कावाड	पुक्रक	ढाँगा	ढिकावन	काभ्रे	छैटौं
गोलवाड			धनचौर	रातापानी	मर्कावाड	गोलवाड	गोलवाड	गोलवाड	काभ्रे	पाँचौं
धनचौर				धनचौर	धनचौर	धनचौर	धनचौर	धनचौर	धनचौर	पहिलो
रातापानी					मर्कावाड	रातापानी	रातापानी	रातापानी	काभ्रे	चौथो
मर्कावाड						मर्कावाड	मर्कावाड	मर्कावाड	मर्कावाड	दोस्रो
पुक्रक							पुक्रक	ढिकावन	काभ्रे	छैटौं
खुक्लीचौर								ढिकावन	काभ्रे	सातौं
ढिकावन									काभ्रे	पाँचौं
काभ्रे										तेस्रो

अनुसूची ५ : वडा नं. ३ का बस्तिहरूको जोडागत संकटासन्नता स्तरीकरण

	देविस्थान, जम्पुर	जम्पुरकोट	आँपचौर	दारिमचौर	नयाँगाउँ	सल्लिकोट	सल्लिवेशी, लामाचौर	मासिवाड	स्तर
देविस्थान, जम्पुर		जम्पुरकोट	आँपचौर	देविस्थान, जम्पुर	देविस्थान, जम्पुर	सल्लिकोट	सल्लिवेशी, लामाचौर	मासिवाड	पाँचौं
जम्पुरकोट			आँपचौर	जम्पुरकोट	जम्पुरकोट	जम्पुरकोट	जम्पुरकोट	जम्पुरकोट	दोस्रो
आँपचौर				आँपचौर	आँपचौर	आँपचौर	आँपचौर	आँपचौर	पहिलो
दारिमचौर					दारिमचौर	सल्लिकोट	सल्लिवेशी, लामाचौर	मासिवाड	छैटौं
नयाँगाउँ						सल्लिकोट	सल्लिवेशी, लामाचौर	सल्लिवेशी, लामाचौर	सातौं
सल्लिकोट							सल्लिकोट	सल्लिकोट	तेस्रो
सल्लिवेशी, लामाचौर								मासिवाड	पाँचौं
मासिवाड									चौथो
	२	६	७	१	०	५	२	४	

अनुसूची ६ : वडा नं. ४ का बस्तिहरूको जोडागत स्तरीकरण

धतचौर	धतचौर	बुदिं, दक्सुने, भुटेनी	भेडाबारी, गौराबारी, मासपोखरा	धोवाघाट १४, ५०	डाँडाकटेरी	सल्ली खर्क	सिस्वारी, नर्सु	आँपचौर मक्चौर	स्तर
		बुदिं, दक्सुने, भुटेनी	भेडाबारी, गौराबारी, मासपोखरा	धोवाघाट १४, ५०	डाँडाकटेरी	धनचौर	सिस्वारी, नर्सु	आँपचौर मक्चौर	सातौं
बुदिं, दक्सुने, भुटेनी		बुदिं, दक्सुने, भुटेनी	भुदिं, दक्सुने, भुटेनी	भुदिं, दक्सुने, भुटेनी	डाँडाकटेरी	भुदिं, दक्सुने, भुटेनी	बुदिं, दक्सुने, भुटेनी	आँपचौर मक्चौर	तेस्रो
भेडाबारी, गौराबारी, मासपोखरा			भेडाबारी, गौराबारी, मासपोखरा	भेडाबारी, गौराबारी, मासपोखरा	डाँडाकटेरी	भेडाबारी, गौराबारी, मासपोखरा	सिस्वारी, नर्सु	आँपचौर मक्चौर	पाँचौं
धोवाघाट (४, ५)					डाँडाकटेरी	धोवाघाट (४, ५)	सिस्वारी, नर्सु	आँपचौर मक्चौर	छैटौं
डाँडाकटेरी					डाँडाकटेरी	डाँडाकटेरी	डाँडाकटेरी	डाँडाकटेरी	पहिलो
सल्लीखर्क							सिस्वारी, नर्सु	आँपचौर मक्चौर	आठौं
सिस्वारी, नर्सु								आँपचौर मक्चौर	चैथो
आँपचौर मक्चौर									दोस्रो
जम्मा	१	५	३	२	७	०	४	६	

अनुसूची ७ : वडा नं. ५ का बस्तिहरूको जोडागत संकटासन्नता स्तरीकरण

तिप्रा	तिप्रा	शिखे	चिन	खडका टोल	जुजुनेटा रम्दी बेशी	बायोडाडा सिरबारी	एकचोटे कालीखोला	चक्रकके	चोरपानि अर्दुस	स्तर
		शिखे	चिन	खडका टोल	जुजुनेटा रम्दी बेशी	बायोडाडा सिरबारी	एकचोटे कालीखोला	चक्रकके	चोरपानि अर्दुस	स्तर
तिप्रा		शिखे	चिन	खडका टोल	जुजुनेटा रम्दी बेशी	बायोडाडा	एकचोटे कालीखोला	तिप्रा	चोरपानि अर्दुस	पाँचौं
शिखे		शिखे	शिखे	शिखे	शिखे	शिखे	शिखे	शिखे	शिखे	पहिलो
चिन			चिन	खडका टोल	चिन	बायोडाडा	चिन	चिन	चोरपानि अर्दुस	तेस्रो
खडका टोल			खडका टोल	खडका टोल	खडका टोल	बायोडाडा	खडका टोल	खडका टोल	चोरपानि अर्दुस	दोस्रो
जुजुनेटा रम्दी बेशी					खडका टोल	बायोडाडा	एकचोटे कालीखोला	जुजुनेटा रम्दी बेशी	चोरपानि अर्दुस	चौथो
बायोडाडा सिरबारी						बायोडाडा सिरबारी	एकचोटे कालीखोला	बायोडाडा सिरबारी	चोरपानि अर्दुस	दोस्रो
एकचोटे कालीखोला							एकचोटे कालीखोला	एकचोटे कालीखोला	एकचोटे कालीखोला	दोस्रो
चक्रकके								एकचोटे कालीखोला	चोरपानि अर्दुस	छैटौं
चोरपानि अर्दुस										
	१	८	४	५	२	५	५	०	६	

अनुसूची ८ : माणडवी गा. पा. वडा नं. १ को ऐतिहासिक समयरेखा सूचना

साल	प्रकोप	प्रकोपको असर	प्रभावित घरधुरी	जुद्धकालवागी गरिएका प्रयास	कैफियत
२०७९	खडेरी	मकै बाली सुकी उत्पादन कम भएको	१७०	पानी पार्नकोलागी बर्मा भूमे पुजा गरेको	
२०७९	बाढी	खेतको धान कटान गरी बगाएको	९ घर	नगरेका	
२०८१	पहिरो	घर र खेत बारी पुरेको	२ घर	गापाले टिप्पर	
२०७८	कृषि रोग, पशु रोग	मकैमा कीरा, लार्मिफस्किन	१९२ घर, १६० घर	खरानी प्रयोग भएको भेट्टारीबाट औषधी उपचार गरेको	
२०८१	आगलागी	वनमा आगलागी सवै ४ वटा सावउसमा खानेपानीका पाईप जलाएको	२० घरधुरी तिमिलेमा त्रिवेणी कुमलटार ४१ घर	पुराने पाईप लगाएको, मर्मत गरेको, पालिकाबाट माग गरी १ लाख ५० हजार बजेट आएको	त्रिवेणी सा व उ स समूदाय
७ वर्ष अगाडी	कालिके खोला मूहान सुक्ने	बस्तु खुवाउने, खानेपानी मूहान ४ महिना सुक्ने	१६ घरधुरी		
७ वर्ष अगाडी	डामीखोला कालिके खापा	मुहान सुक्दै गएको	४१ घर, १ विद्यालय	ढुंगाको बानो लगाउने, स्याउला च्याने	
२०८१	पहिरो	खेतबारी कटान, खानेपानी पाईप बगाएको	१० घरधुरी	नगरेको	
२०७९	बाढी	बारी पुरिएर बगर बनेको	१० घरधुरी	गापा बाट सहयोग पाएको	
	बाढी	बारी पुरिएर बगर बनेको	१० घरधुरी	नगरेको	
	खडेरी	मकै सुकेको	७० घरधुरी		
	हावाहुरी	मकै ढलेको	७ घरधुरी		
बर्षेनी	आगलागी	वनजंगल जलेको			सिमलचौर बलस्टर
	आगलागी	१ गोठ, १ घर जलेको, वन जलेको, १ बाछ्रा मरेको,		घर पुनर्निमाण गरेको	
	चट्याँ	१ जना मानिस बेहोस भएको	१ घर	उपचार गरेको	
२०८१	पहिरो	खानेपानी पाईप बगाएको	२० घर १ विद्यालय	गापाबाटको सहयोग ले व्यवस्थापन गरिएको	
२०७९ २०८१	बाढी	खेत बगाएको	८ घरधुरी	ग्वाविन र तारजाली लगाएको	
	पहिरो	बारीहरु धाँजिएको, बारी कटान गरेको	१५ घरधुरी	घर छोडेको	
२०७९	आगलागी	वन जंगल जलेको	१५० घरधुरी	नगरेको	तल्लो तिराम बस्ति
२०८० देखी यता	कृषि पशुमा रोग	फौजी किरा लार्मिफस्किन, सिन्दुरेका रोग गहुँबालीमा	१६० घरधुरी	विषदीको प्रयोग, प्रभावकारी नभएको	
२०७९	आगलागी	आगलागिले पाईप जलाएको	२० घर	पालिकाबाट पाईप सहयोगबाट व्यवस्थापन	
२०७९	पहिरो	टंकी क्षती भई अर्को बनाएको	२० घर	टंकी क्षती भई अर्को बनाएकोसारिएको	

२०८१	आगलागी	पाइप जलेको	१२ घर	पुरानोबाट कामचलाउ भएको	
२०८१	आगलागी	पाइप जलेको	१५ घर	वडबाट १ लाख सहयोगबाट वडस्थापन भएको	
२०८१	कृषिमा रोग	गाँडमा सिन्दुरे रोग	१० घर	विषदी प्रयोग गरेको तर प्रभावकारी नभएको	
३ वर्ष देखी	बन्यजन्तुको प्रकोप	बाली क्षती प्रतेक वर्ष	सबै घर	हेरालु बस्ने, भगाउने	
२०७५ देखी २०८०	आगलागी	वनजंगल जलेको, घाँस दाउरा, घाँस, स्याउला क्षती	६० घर जंगलको नजिक भएको	केही नभएको जनचेतना कार्यक्रम गरेको, गाउँले गई निभाउने प्रयास भएको अम्नी रोखा बनाएको	
२०७९	कृषिमा रोग	मकैको विरुवा काट्ने धान फुल्ने बेला बीरुवा काट्ने रोग	१४० घरघुरी	विषादी प्रयोग गरिएको नियन्त्रण नभएको	
२०७८	पशुमा रोग	गाई भैसीको जीउमा घाउ खटिरा आएको	१४० घरघुरी	भेट्दरीबाट औषधी	
२०७९	अविरल वर्षा	घर चर्किएको	१२		
२०७९	पहिरो	उलुगे पधेरा मूहान पुरिएको, टकी पुरिएको	नियमित ९० घर चैत्र बैसाखमा १५० घर	माटो फालेर जसोतसो खाने पानी गरेको	उपल्लो तिराम बस्ति

अनुसूची १ : माणडवी गा. पा. वडा नं. २ को ऐतिहासिक समयरेखा सूचना

साल	प्रकोप	प्रकोपको असार	प्रभावित घरधुरी	बच्चाकालागी गरिएका प्रयास	कौमियत
२०७९/०८१	पहिरौ	रानापानी काभ्रे सिँचाई कुलो नोकसान	१८ घरधुरी १८ घरधुरी काभ्रे	पुनः निर्माण गरेको तरपनि हाल जोखिममा रहेको	
२०७९/०८१	बाढी पहिरो	सिसनखोला कुलोमा क्षती लस्करे सिँचाईमा क्षती	१४ घर रातापानी प्रभावित १३ घरधुरी रातापानी मा प्रभावित	केही नगरिएको	
२०७९/०८१	बाढी	खेतमा क्षती, काभ्रेखोला खेत नोकसान, ढोर खोला कुलो क्षती भएको, अर्को सिँचाई कुलो क्षती भएको	५ घर रातापानी (गाडापानी)	केही नगरिएको	
२०७८/०७९	आगलागी	जंगलामा आगलागी भएको, जंगलको आगो बस्तिमा आई ? गोठ जलेको	३० घर	केही नगरिएको	रातापानी क्लस्टर
२०७२ साल देखी	कृषिमा रोग	घान उत्पादनमा कमीगवारी, खुप्रेकीरा, सेतो डडुवा रोग कीराको प्रकोप बढेको	१७३ घर	केही नगरिएको	
२०७२ दृषी यता	पशुमा रोग	लम्फीस्किन, पीपीआर, कुखुराका आँखा सुनिने	१७२ घर	केही नगरिएको	
२०७७ देखी यता	बन्धजनतुको प्रकोप	बँदेल, बाँदर, दुस्सीको पकोप बढेको	सबै घरधुरी	केही नगरिएको	
२०७९ देखी यता	मूहान सुक्ने	डाँडापानी कुवा मूहानमा पानी घटेको चैत्र बैसाखमा चिसो खानेपानी को रुपमा प्रयोग हुने गरेको		केही नगरिएको	
२०७९	बाढीको प्रभाव	काभ्रेखोला खानेपानी मूहान सुकेको, ईन्टेक बगाएको पानी आएको वर्ष सधै	२१ घरधुरी	पानीले बगाएपश्चात पुन बनाउने सफ गर्ने र प्रयोग गर्ने	
	मूहान सुकेको	सातपानी मूहान सुकेको १ घण्टा हिँडेर पानी ल्याउनुपर्ने	१० घरधुरी प्रभावित,	चैत्रदेखी असार सम्म पानी बोकेर खाने गर्नुपरेको	

२०७९ साल	पहिरौ	घान पहिरौले पुकेको	२ घर	पुनः खेती गर्न नबनेको	
२०७९	बाढी	३० रोपनी धानखेती अरुखोलाले बागाएको	२० घर		
२०८१	बाढी	३ रोपनी खेत बागाएको			
२०८१	खडेरी	धानमा रोग, मकैमा रोग, फौजी कीरा बढेको, मकै सवै मरेको			
२०८०	आगलागी	अगलागीबाट ३ गोठ र १ घर जलेको	१२ घर	केही नगरिएको	
२०८२	पशुमा रोग	२५ वटा बाखा मरेको १ वटा भैंसी मरेको	२५ घर १ घर	केही नगरिएको	
२०७९	पहिरौ	बारीहरु चिरिएको	६० रोपनी ७०० रोपनी मार्कावाड	विरुवाहरु लगाएको २० प्रतिशत मात्रै जागेको बस्तुभाउ बन्दैज गरेको	
२०७९/०७३	कृषिमा रोग	फौजी कीरा, सलह, गुवारो	१७९ घर	विषादी प्रयोग	
२०७९	पशुमा रोग	लम्फीस्किन	५० घरधुरी	पी. पी. आर खोप लगाएको आषधी प्रयोग भएको	
२०८१	हावाडुरी	रुख ढलेर १ जनाको मृत्यू	१ घर		पुकरुक बस्ति
२०८१	आगलागी	६ घर जलेको पुकरुक वस्तिमा १४ घर आगलागीको जोखिममा रहेको	६ घर		
२०७९	बाढी	२ ईन्टेक टयांकी क्षती भएको			
२०७९	बाढी	मर्कावांमा गोठ १ घर १ क्षती भएको	२ घर केही दिन गाउँ नै विस्थापित भएको	समूदायबाट सहयोग गरिएको, पालिकाको जेसिवीले माटो फाल्ने काम गरेको	

२०७९	पहरो	आठ घा र घर पुर्ण रुपमा क्षेती, २८ ३० गाउँ पुरै जोखिममा वरपरको जसमन चर्किएको अवस्था हाल पनि रहेको छ ।	आठ घर ३० घर जोखिममा	गाउँपालिकाबाट अस्थाई व्यवस्थापन गर्नकालागी टेन्ट प्रदान गरिएको तर मानिसहरु नबसी कोही कोही आफन्तको घरमा र कोही बसाई सरी अन्यत्र गएको । अरुको घरमा आश्रय लिएर बसेको जमिन चर्किएको	गोलवाङ बस्ति
२०७९	पहरो	लिफ्ट खानेपानी क्षती गरेको पैरोले पुरिएको	८६ घरधुरी		
२०७९	पहरो	१४ घरको सिंचाई पुर्ण रुपमा क्षती, बडरेखोला मूहान पुर्को	५० रोपनी जग्गा प्रभावित	पाइपबाट पानी ल्याई काम चलाउने गरेको	
२०८०	वन आगोलागी	वनको आगो सल्केर घरमा आगोलागी ढढाँडमा र	३ घर	गापा बाट थोरै सहयोग सावउसले काड दाउरा उपलब्ध गराएको	
प्रत्येक वर्ष	बँदेलको प्रकोप	सवै घरधुरीमा			
२०८१	बाढी	काप्रेखोला चिलाउने बस्तिमा खानेपानी र सिंचाईक टंकी पुर्णरुपमा क्षती	१४ घरधुरी	केही नभएको	

अनुसूची १० माण्डवी गा. पा. वडा नं. ३ को ऐतिहासिक समयरेखा सूचना

साल	प्रकोप	प्रकोपको असर	प्रभावित घरधुरी	वजनकालागी गरिएका प्रयास	कैफियत
२०७०	आगलागी	२० हे. भन्दा बढी जंगल डढेको, विरवाहरु जलेकर नस्ट भएको	२६९ सावउसका सबै ऊभोका	गाउँका सबै घरधुरीका व्यक्ति गई स्याउलाको प्रयोगले आगो निभाएको	
२०७०	बाढी	खेत बगाएको	१ घर	सो क्षेत्रमा विरवा लगाएको	
२०८२	गावरो कीराको प्रकोप	मकै नस्ट गरेको	बस्तिताका सबै घरधुरी प्रभावित	नगरेको	
२०७१	पहिरो	अखटेखोलामा पैरोको जोखिम	४० घरधुरी प्रभावित भएको अवस्था	पैरो जोखिम क्षेत्रमा विरवा लगाएको, गई बस्तु नियन्त्रण गरेको	दारिमचौर
२०७०	कृषिमा रोग	सलह कीराले मकै बालीमा क्षती गरेको	२६९ घर	बारीमा बसेर भडा टट्याई कीरा भगाएको	क्लस्टर
२०७८ देखी	संखेकीराको प्रकोप	मकैको वीरवा काट्ने तरकारीको विरवा काट्ने	२७० घर	छोजे मार्ने गरेको	
२०७७	कोरोना	मानिस मरेका	२ घर	स्वास्थ्य उपचार गराएको	
२०८१	पहिरो नदी कटान	१ वटा ढेरी बगाएको, बर्षेनी जोखिममा रहेका	४० घर प्रभावित भएको	ह्यूमपाईप र तारजाली लगाएको	
२०४६ देखी	नदी कटान	मालकुला जस्पुर क्षेत्रमा नदीले जमिन कटान गर्दै आएको	३८०	नभएको	
२०७७	कोरोना	विरामी ज्वरो	सबै घर प्रभावित	उपचार गरेको	
२०८१, ८२	संखेकीराको प्रकोप		११० घर प्रभावित	भेटनरीबाट विषादी प्रयोग गरेको	
२०७०	कृषिमा रोग	सलह कीराले मकै बालीमा क्षती गरेको	२६९ घर	बारीमा बसेर भडा टट्याई कीरा भगाएको	
२०८२	भुकम्प	घर भत्केका	१ घर	प्रभावित घर बसाई सरेको	नयाँगाउँ
बर्षेनी बाढी पहिरो		साविकको वडा नं. ५, न्याउरे खेतबारी, २५ देखी ३० रोपनीमा क्षती गरेको, भूयांबाखोला १० मुरी फल्ले खेत कटान गरेको	२५ घर ३ घर प्रभावित	यस वर्ष पालिकाबाट ३ लाख बजेट विनियोजन भएको र तारजाली लगाएको	क्लस्टर
२०७८ देखी बर्षेनी	रोलो, बाढी	बमटो माथि आर्को बाटो खन्दाखेरी नयाँगाउँ गरेखोला मा रेलो आई बाटो र बाटोमूनीका घरमा क्षती गर्ने गरेको	३०	नभएको, सफाई गर्ने गरेको	

२०८०, ८१	आगलागी	जंगलमा आगोलागी बोट विरुवा नस्ट भएको, सल्लीकोटमा १ घर जलेको, ११५ घरधुरीलाई घाँस दाउरा लिन समस्या भएको	११५	गाउले र प्रहरिको सहयोगमा आगो निभाउने प्रयास गरिएको	स्याउलीघारी बस्ति
२०७०	कृषिमा रोग	सह कीरा मकैबारी क्षती गरेको	समूदायका सबै घरधुरी	भगाएको, आगो बाल्ने गरेको	
२०८०, ८१	फौजी कीरा प्रकोप	मकैको गुवा आई क्षती गरेको	सबैको	एग्रोभेटबाट विषादी ल्याई प्रयोग गरेको	
२०८०	आगलागी	बिजुलिको तार सटभई आगलागी हुँदा १ घर जलेको (रमेश सुनार)	१ घर	निभाउने प्रयास गरेको	
२०५२	बाढी	२० रोपनी खेत पुरिएको, हाल बगरमा परिण भएको अवस्था	५ घर	नभएको	
२०७८	कोरोना	विरामा भई ७ घर प्रभावित भएको		उपचार गरेको	
२०७०	आगलागी	नन्दीपोखरी सावउसमा आगलागी भएको	३०० घर	सबै मिलेर निभाएको	
२०७८	पशुमा रोग	लम्फीस्किन रोगबाट पशुहरु विरामी परेको	५०	एग्रोभेटबाट औषधि लाई प्रयोग गरेको	मासिवाड बस्ति
२०८२	पशुमा रोग	भैसीमा थुनेलो सुनिने रोग लागेको	भैसिपालन गरेका सबै घरधुरीमा	भेटनरीबाट औषधिको प्रयोग	
२०७९ पछि निरन्तर	बाढी पहिरो	दिपा र सुर्ज श ठेडी लगायतको १० रोपनी बारी प्रभावित भएको खानेपानी र सिँचाई कुरोमा क्षती भएको	५ घर जोखिममा	लिफ्ट खानेपानीको प्योग गरिएको हरेक वर्ष रेलो सफागरी सिँचाई सुचारु गर्ने गरिएको	
२०७६	आगलागी	रामेश्वरी सावउसमा आगलागी हुँदा वन जंगल नस्ट भएको	सबै प्रभावित	दलकलले आगो निभाएको	
२०७९	बाढी	दरगौडामा धानबाली बगाएको	२० घर	नभएको	
२०७७	कृषिमा रोग	सलह कीरा	१०० घर		
२०७७	मानिसमा रोग	कोरोना	३ बिरामी		देस्थान जस्पुर बस्ति
२०८०	आगलागी	भुवनेश्वरी सावउसमा आगोलागी भएको वन क्षती	११६ घर	२ दिनको प्रयासमा आगो नियन्त्रणमा लिईएको	
२०७०	बन्यजन्तुको प्रकोप	माण्डवी ३ का सबै बस्तिमा बाँदर, बदलको प्रकोप	९९५ घर	बन्दुकको प्रयोग, लेजर लाईटको प्रयोग	

अनुसूची ११ : माण्डवी गा. पा. वडा नं. ४ को ऐतिहासिक समयरेखा सूचना

साल	प्रकोप	प्रकोपको असर	प्रभावित घरधुरी	बचकालागी गरिएका प्रयास	कैमियत
२०७९	पहिरो	खेत बारीहरू चिरा चिरा परेको	१० घर	नगरिएको	
२०७७	कृषिमा रोग	मकैको सानो बोट काट्ने फौजि कीरा, गहुँमा रोग लागेको उत्पादन घटेको	१३४ घर	विषदी प्रयोग गरि नियन्त्रण गर्न प्रयास गरिएको	स्थान साविक २, ३ भेडाबारी
२०७८, ०७९	पशुमा रोग	लम्फीस्किन रोगले गाई भैंसीको जीउमा फोका उट्ने, पशुहरू मर्ने गरेको	१३६ घर	भेटनरीबाट औषधी लिएर खुवाएको	गैराबारी, मासपोखरा
२०७२ देखी यत्ता	बन्यजन्तुको प्रकोप	धान, मकै, गहुँ साथै तरकारी बालीहरू नोकसान गर्ने गरेको	१३४ घर	हेरालु बसी कुनै, बाँदर धपाउने	
२०७८ ०७९	पानीको मूहान कम भएको	छहरे खोला मूहान, स्यानी पधेरी मूहान सुक्दै गएको, चिउखोला मूहनमा पनि पानीको मात्रा घट्दै गएको	७ घर प्रभावित	केही नगरिको	
२०७९, ०८०	पहिरो	बारी खर्यानमा धाजा फाटेको ओदारो भिरमा पहिरो गईरहने खानेपानी मूहानमा असर गरेको	६५ घर	केही नगरिएको	
२०७२, ०७३ देखी यत्ता	कृषिमा रोग	कृषि बालीमा पहेंलो पतेरो, कालो पतेरोले असर गरेको मकै खेतमा उम्रिदै गर्दा कीराले बोट काट्ने गरेको परम्परागत तरकारीको बीउहरू मासिएको २०७८ साल देखी गहुँमा सिन्दुरे रोग लाग्न थालेको	सबै घरधुरी	विषदी छर्ने गरेको	साविक ४, ५ धोवाघाट
२०७२, ०७३	पशुमा रोग	८० वटा बाख्रा मरेको	१३१ घर	बचेका बाख्रालाई औषधी खुवाएको २०८१ मा पी पी आर भ्याक्सीन लगाएको	
२०७२, देखी यत्ता	आगलागी	सामूदायिक वनमा घाँस, दाउरा, स्याउला, जलेको । बनमा बस्ने बन्यजन्तु कीराहरू सखाप भएको	१३१ घर	स्थानीय प्रयासबाट आगो निभाउने प्रयास गरिएको	
२०७८	मूहान सुक्ने	कमिरे खोला, बिरे खोलाका मुहानहरू सुक्दै गएका	७ घरधुरी	केही नगरिएको	

साल	प्रकोप	प्रकोपको असर	प्रभावित घरधुरी	बचकालागी गरिएका प्रयास	कैफियत
२०७३ देखी यता ९ पटक	वनमा आगोलागी	सामूदायिक वनजंगल जलेको, वनको आगो बस्तिमा आई २ घर, २ गोठ जलेको, पराल को आठ जलेको, ३ वटा बाखा र २ वटा गाई जलेको	२ घर	गाउँका मानिसले आगो निभाउने प्रयास गरेपनि सम्भव नभएको	
२०७९	बाढी	२० रोपनी खेत कटान भएको	५ घर	वडा तथा प्रहरी चौकीमा जानकारी गराएको । थप केही कार्य नभएको	
२०७९	पहिरो	पहिरोमा पुर्निवा फरिन्दे बस्तिमा ६ जना मानिस मरेको, २ घर पुर्ण रुपमा क्षती भएको	५ घर	प्रदेश सरकारबाट प्रतिव्यक्ति ,५०,००० रकम प्रदान गरिएको (बढी पाएको कुरा आएकोले सुनिश्चित जुर्नै) स्थानीय सरकार, रेडक्रस तथा अन्य संघसंस्थाले हत प्रदान गरेको	दक्सेनी टोल
२०७५ देखी यता	कृषि तथा पशुमा रोग	२०७५ साल देखी फौजि कीरा, गवारो, धानमा नयाँ रोग, पशुमा नयाँ रोग देखिदै आएको । पीपीआर रोगबाट २० वटा बाखा मरेको	३४ घर	औषधी विषादीको प्रयोग गरेतापनी प्रभावकारी नभएको	
२०७९ र ०८१	आगलागी	वनजंगल जलेको, बारीमा गहुँ जलेको । ४ वटा गोठ, २ वटा घर, ५ वटा गाई जलेको	२० घर	स्थानीयले आगो निभाएको घरगोठ निर्माणमा जनश्रमदान गरेको	
२०७९, ०८०	पहिरो	२ वटा घरको भित्ता फाटेको	२ घर	बढी पानी पर्ने अवस्था भएमा सामूदायिक वनको भवनमा सरेने भनी जानकारी गराईएको	डाँडाकटेरी, चोरपानी बलस्टर
२०७७, ०७८ देखी यता	कृषि तथा पशुमा रोग	फौजि कीरा, गवारो, धानमा नयाँ रोग, पशुमा नयाँ रोग देखिदै आएको पशुमा लाम्पिफ्रीक्न रोग देखिएको	८२ घर	विषादी प्रयोग गरिएको, पशु प्राविधिक कृषकको घरमा गई भ्याक्सीन लगाई दिएको	

२०७८	बाढी	८० रोपनी खेत धान सहित बगाएको	३२ घर	बाढीबाट भएको क्षती बारे वडामा जानकारी गराएको खोला तटबन्धन गरेको	बाढीबाट भएको क्षती बारे वडामा जानकारी गराएको खोला तटबन्धन गरेको	औपचारिक मुकचौर
२०७८	पहिरो	४ जना मानिस बगाएको चिधारा बारीको ३ रोपनी जमिन कटान गरेको	५ घर		केही नगरिएको	
२०७७	आगलागी	खानेपानी पाईप जलेको (२५०० एम एम पाईप) वनजंगल डढेको	सबै समुदाय		वडा कार्यालयबाट ४०० मिटर पाईप उपलब्ध गराएको प्रति घर रु १००० का दरले रकम उठाई थप पाईप खरिद गरेको	
२०७८, ०७९	कृषि र पशुमा रोग	पात बेरुवा, गवारो, पशुमा लम्फीस्कन जस्ता रोगहरु देखिएको	८४ घर		कृषि बालीमा विषादी छरेको पशुमा औषधी प्रयोग गरिएको	
२०५५ सालदेखी	मूहान सुकेको	चिधाराखोला मूहन सुकेको तरकारी खेती र अन्य कृषि बाली लगाउन कम भएको	२५ घर		हाल छहरे खोलाको मूहानको पानी खाने गरेको सिंचाइ पोखरी निर्माण गरी काम चलाउँदै आएको	
साल	प्रकोप	प्रकोपको असर	प्रभावित घरधुरी	बच्चकालागी गरिएका प्रयास	कैफियत	
२०७९	पहिरो	खेति गरिएको बारीमा धाजा फाटेको, बारी कटान भएको २ वटा घरको भित्ता फाटेको	२ घर		बिग्रेको बारी खनेर सम्याई पुनः बाली लगाउन उपयुक्त बारी तयार गरिएको	धनचौर कलस्टर
२०७२ देखी यता	आगलागी	वनजंगल जलेको, घाँस दाउडा, स्याउला जलेको	सबै घरधुरी		स्थानीय स्रोत साधनको प्रयोग गरी समुदायका मानिसले आगो निभाएको	
२०७७ देखी यता	कीराको प्रयोग	फौजी कीराले मकैको विरुवा खाएको	सबै घरधुरी		कीरा मार्ने विषादी प्रयोग गरेको	

अनुसूची १२ : माण्डवी गा. पा. वडा नं. ५ को ऐतिहासिक समयरेखा सचना

साल	प्रकोप	प्रकोपको असर	प्रभावित घरधुरी	प्रकोप संग जुध्नको लागी गरिएको प्रयास	कैफियत
२०८१	आगलागी	घर क्षति भएको	२ घर	समुदाय मिलेर पुन निर्माण गरिएको	
२०७६	सलह किरा	अन्न मकै वाली नष्ट भएको	६० घर	थाल टटाएर आगो बालेर भगाउने प्रयास गरिएको	
२०८१	पशुमा रोग	लम्की रिकनवाट १ गोरु मरेको एच वाट १५ वटा बाखा भैसी मरेको	१० घर	औषधी उपचार गरेको	
२०८१	बाडी पहिरो	ठकुरी टोलमा पहिरो आई क्षति गरेको	१५ घर	१ घर अनेत्र सारेका १ घरमा वसदै आएको	
२०७०	मुहान सुकेको	कुन्टेपानी खानी पानीको मुहान सुकेको कारण लाईन बसेर पानी भर्ने गरेको	२१ घर		
२०७४	खानी पानी मुहान सुकेको	रम्दीबेसीमा केराबुटा मुहान सुक्दै गएको	टोलवासी		जुजुनेटा
२०७९	बन्यजन्तु प्रकोप	बदेलको प्रकोपले अन्न बाली नेवसानी	सबै समुदाय		
२०७९	बाढी	भिमरुक खोलाले १ जना बगाएर मृत्यु भएको	१ घर		
२०८१	आगलागी	नयाँपानी देखी ठकुरी टोल पाईप नष्ट भएको	१४	अन्यत्र लिफ्टबाट खानी पानी प्रयोग गरेको	
०७९	भल	कोट देखी सिरबारी सम्म भलले गर्दा बर्षायाममा सवारी साधन नचल्ने । १ वटा मन्दिर जोखिममा रहेको । भलले गर्दा चोरपानी खानेपानीको मुहान पुगेको	७५	पैदल हिडेको	
२०७९	पहिरो	खाद्यबालीमा क्षति भएको	२ घर		
२०७२	पहिरो	पहिरोका कारण घरहरु जोखीममा रहेको	३ घर	केही नगरेको	
२०७६	सलह किरा	मकैबालीमा क्षति	५६ घर	आगो लगाई धपाएको	बायोडाडा
२०७२	बाढी	रम्दी बेसीमा भिमरुक बाढीको कारण बाली नष्ट भएको	१०	छा एा ऋ बाट तारजाली लगाएको	
२०८१	आगलागी	आगोलागीको कारण २० वटा बाखा मरेको, ८ वटा घरगोठ जलेर नष्ट भएको	८ घर	गाउले मिलि आगो निभाएको	
२०६०	मुहान सुकेको	बायोडाडा र चोरपानी खानेपानी चैन बैशाखमा सुक्ने गरेको	३५ घर	लिफ्ट खानेपानी प्रयोग गरेको	
२०७८	मुहान सुकेको	मोटाबाटो खने पछि चोरपानी खोला मुल भलले पुगेको । १ घर जोखीम रहेको	५०	खोसिने पानी निकाल्ने	
२०७७/०७८	वन्यजन्तु प्रकोप	डेडुवा बदेल घोरल, चौड (खरायो)हरुले खेती नोक्सान गरेको	१५०	लखेट्ने गरेको	

२०७६	बाढी	खेत कटान गरेको		१५ घर	तारजाली लगाएको	
२०७९	आगलागी	१००० मिटर खानेपानी पाईप जलेर नष्ट		११० घर	प्रदेश पालिका संग माग गरी सुचारु गरेको	
२०७६	सलह किरा	मकै बालि नष्ट		१५६ घर	आगो बाली धपाउने प्रयास गरेको	
२०७५	पहियो	तिग्रा खोलामा आएको पहियोबाट घरहरु जोखीममा रहेको		१० घर	तार जाली लगाएको	तिग्रा
२०७९	पहियो	तिग्रा खोलाले सिचाई कुलो वगाएको मुहान पनि नभएको		११० घर	हाल लिष्टबाट सिचाई गर्न गरेको	
२०७९	पहियो	तिग्रा खोलाको पहियोले पुरै गाउँ जोखिम रहेको		३५ घर	आधा भागमा जाली लगाएको आधा बाकि	
२०७६	पहियो	सिक्के गाउँ र तिग्रा गाउँमा मोटरबाटो खने देखी खेती योग्य जमिन परेको र खानीखोला खानेपानी मुहान पुरेको		तिग्रा ११० घर सिक्के ३५	धमिलो पानी उमालेर फिल्टर गरेर खाने गरेको छाप खानो पानीबाट पनी लिने गरेको	
२०७५ पछि वर्षेनी	कृषिमा रोग	धानमा मरुवा रोग		सबै बस्ती	किसानले आफै विषादी लिई प्रयोग गर्ने गरेको	
२०८१	पहियो	जमिन कटान भएको		३५ घर	केही नगरेको	
२०७६	सलह किरा	मकै बाली नष्ट		१३० घर	टिन डटाएको आगो लगाएको	
२०७०	बाढी	चन्द्र वहादुर के.सी.मधु के.सी.र कृष्ण वहादुर के.सी. को ८ रोपनी जग्गा क्षति गरेको		३ घर	खेती गर्न छोडेको	
२०७५	आगलागी	बोम वहादुर केसी र मन्जु सारुको घरमा आगो लागी भई क्षती भएको		२ घर		चकचके
२०८१	वन्यजन्तुले बाली नष्ट	बदेल, बाँदर, गुनाले मकै बाली नष्ट गरेको		१३०		
२०७९	बाढी भल	भोलुङ्गे पुल नजिक वगर वनाएको, बिष्णा साहीको घरमा दोन्द्रे खोलाको भल आई क्षती भएको		४ घर	आधा भाग पालिकाबाट गरेको आधा अर्धै बाकि रहेको ।	
२०८१	पशुमा रोग	११० वटा बाखामा एच रोग लागेको, २५ वटा बाखा मरेको		४५ घर	भेटनरीबाट औषधी लिएको	
२०८० देखी निरन्तर	फौजी किरा	मकैको गुबो खाईदिने कीराको प्रकोप भएको		५४ घर	गाउँपालिकाबाट विषादी लिएर प्रयोग गरेको	एकचोटे
२०८०	बाढी	१० बिघा खेती योग्य जमिन जोखीममा रहेको		१० घर	गाउँपालिकाम जानकारी गराएको	

२०८१	आगलागी	घरमा आगो लागी हुदा १ भैसी ३ वटा बाछा जलेर मेको	१ घर		
०७९	पशुमा रोग	लम्की स्किन रोगवाट २० वटा बाछा गाईमा समस्या भएको	२ घर	आवश्यक औषधी प्रयोग गरेको	
२०८०	फौजी किरा	मकै बालि नष्ट	१०० घर	बिषादीको प्रयोग	
२०७२	पहियो	पहियोको जोखीम भएका घर धुरीहरु गोपाल थापा बढी जोखीम रुमा थापा, बिना थापा, चुमा थापा लिल वहादुर खड्का, मान वहादुर नेपाली, लाल वहादुर नेपाली १ मन्दिर र १ वंगुरको खोर जोखीमा भएको	७ घर		
२०७५	पहियो	खड्का टोल भावना खड्काको घर जोखीममा रहेको	१ घर		
२०८०	पहियो	चिनमा रहेका सबै खड्का घर धुरी पहियोको जोखीममा रहेको			
२०७२	मुहान सुकेको	खड्का टोलमा रहेको नयाँ पधेरोको मुल सुकेको	२२ घर	लिल्फ्ट खानेपानी खाने गरेको	
२०८०	बर्षात	अबिरल भरिका कारण भक्तिदेवि खड्काको घर भत्कीएको	१ घर	समुदायको सहयोगमा मर्मत गरेको	
					चिन